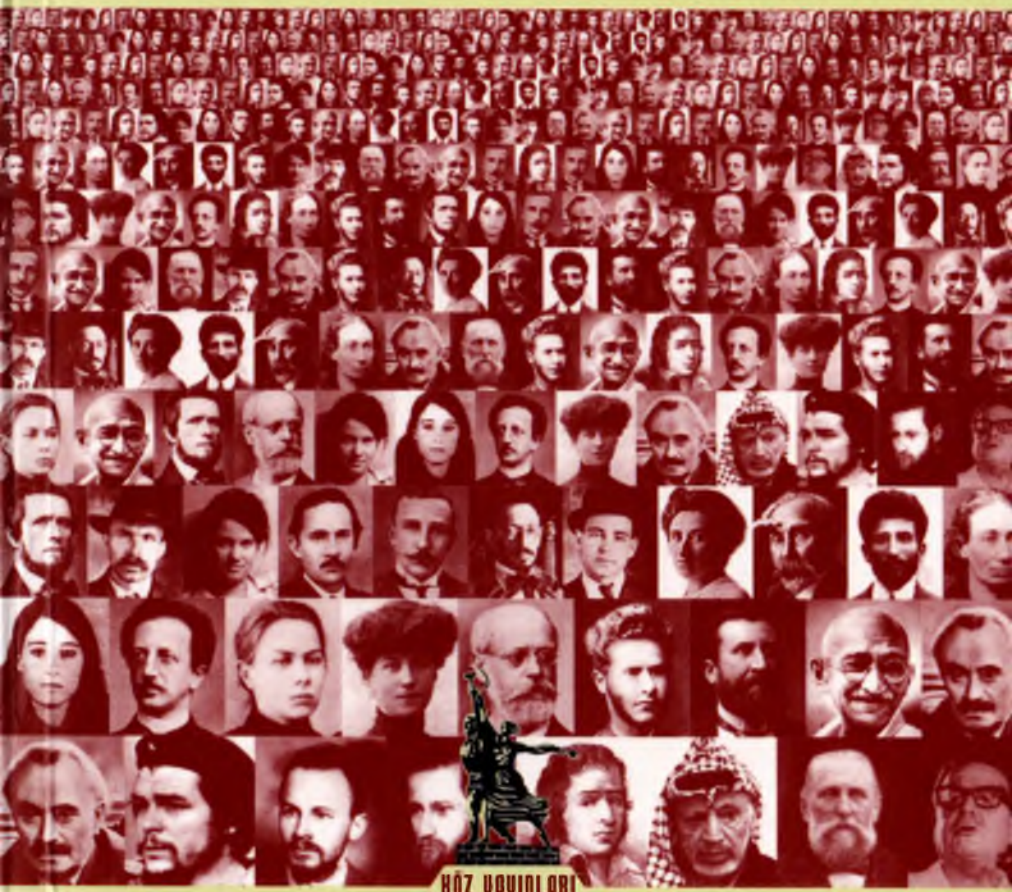
KOMÜNİSTLERİN GÖZÜYLE

SİYASİ PORTRELER

HÖZ YAYINLARI

KOMÜNİSTLERİN GÖZÜYLE SİYASİ PORTRELER

KöZ Yayınları

Nisan 2007

Komünistlerin Gözüyle Siyasi Portreler

Nisan 2007/İSTANBUL

BASILDIĞI YER:
KAYHAN MATBAACILIK, DAVUTPAŞA CAD. GÜVEN SANAYİ SİTESİ D BLOK NO: 155 ZEYTİNBURNU-İSTANBUL
TEL.: 0212 612 31 85/ 0212 576 01 36

Yurtiçinden gelen talepler, bedeli herhangi bir yolla yayınevine ulaştırıldığı takdirde, perakende satış fiyatı üzerinden (nakliye posta masrafı alınmadan) adrese ulaştırılır. Toplu taleplerde (10 adetten itibaren) % 30 indirim uygulanır.

Cezaevlerinden gelen talepler bedelsiz karşılanır.
Yurtdışından gelen talepler, kitap bedelinin üzerine nakliye/posta masraflarına ek olarak cezaevine gönderilecek bir kitap bedeli eklendiği takdirde karşılanır.
Yurtdışı toplu taleplerde indirim uygulanmaz.

Hiçbir hakkı mahfuz değildir.
Bu yayında yer alan görüşler ister kaynak gösterilerek ister gösterilmeyerek bu fikirleri benimseyenler tarafından çoğaltılabilir ve her şekil altında kullanılabilir.

Köz Yayınları
Yönetim Yeri, Yazışma ve İsteme Adresi
ÜSKÜDAR CADDESİ PINAR PASAJI KAT 2 NO.: 39 KARTAL-İSTANBUL
Tel-Faks: 0216 387 50 90

İÇİNDEKİLER

Sunuş ____ 7

Birinci Bölüm

FRANSIZ DEVRİMİ'NDEN BİRİNCİ ENTERNASYONAL'İN TASFİYESİNE ____ 11

İlk Proleter Devrimci:
Gracchus Babeuf ____ 13

Kitleler Önderlik Ararken Sözcülükle Yetinen Bir Devrimci Papaz:
Jacques Roux ____ 18

Bir İstan Teknisyeni:
Louis Auguste Blanqui ____ 23

Marx ve Engels'in Aşmak Zorunda Oldukları Bir Eşik:
Wilhelm Weitling ____ 35

Komünist Manifesto'yu Ezbere Bilen Bir Oportünist:
Ferdinand Lassalle ____ 42

Barikat Savaşlarının Unutulan "İlk Başkomutanı":
Guillard de Kersausie ____ 51

Paris Komünü ne Hayat Veren Kadınlardan Biri:
Louise Michel ____ 63

İkinci Bölüm

İKİNCİ ENTERNASYONAL'İN GÖLGESİNDE SOSYALİSTLER ____ **73**

Rahmetle Anılacak Bir Burjuva Liberali:
Jean Jaures ____ 75

Orta Yolculuğun - Merkezciliğin En Ünlü Temsilcisi:
Karl Kautsky ____ 85

Sol Sosyal Demokrasinin En İleri Temsilcisi:
Rosa Luxemburg ____ 98

Sosyal Şovenizmin Kalesinde Bir Enternasyonalist Rehin:
Karl Liebknecht ____ 105

Spartakistler Birliği'nin Önderlerinden, İnanılmaz Örgütçü:
Leo Jogiches (Tyszka) ____ 123

Üçüncü Bölüm

BOLŞEVİZM ÖNCESİ VE SONRASI RUS SOSYALİSTLERİ ____ **127**

Tarihin Akışını Etkileyen "Bir Büyük Adam":
Georgi Valentinoviç Plehanov ____ 129

Piotr Tkaçev "İlk Bolşevik" miydi? ____ 134

Lenin'in Gölgesinde Değeri Gözden Kaçırılan Bir Örgütçü:
Nadejda Konstantinovna Krupskaya ____ 144

80 Yıla Sığdırılan Dolambaçlı Bir Yaşam:
"Etekli Jaures" Kollontay ____ 151

Ekim Devrimi'nin Sıra Neferi:
Kamo ____ 158

Grip Salgınında Ölen İlk ve Tek Devlet Başkanı:
Yakov Mihailoviç Sverdlov ____ 166

Bir Bolşevik Örgütçünün Portresi:
Ossip Piatnitski ____ 175

Bir "Demokrasi" Savaşçısının Trajedisi:
Boris Viktoroviç Savinkov ____ 180

"Pis İşlerin Tanığı" Haline Gelen "Partinin Gözbebeği":
Nikolay Buharin ____ 186

Dördüncü Bölüm

KIZIL İP KOPTUKTAN SONRA ____ 201

Komünist Enternasyonal Kuruculuğundan Kapısına Kilit Vurmaya Varan Bir Yaşam Öyküsü?
Georgi Dimitrov ____ 203

Sacco İle Vanzetti ____ 210

Düşmanı Tarafından Heykeli Dikilen Sözde "Anti-Emperyalist" Burjuva Demokratı:
Gandhi ____ 219

Kendi Silahıyla Teslim Alınan Bir Sosyalist:
Salvador Allende ____ 226

Filistinli Arap Burjuvazisinin Özlemleri İçin Mücadele Veren, Emperyalistleri Kendisine Mecbur Eden Bir Ulusal Önder:
Yaser Arafat ____ 234

Hedefine Ulaşamayan Mermi:
Ernesto Che ____ 248

Mayıs 1976: Ulrike Meinhof Demokratik Batı Almanya Devleti'nin Hapishanesindeki Hücresinde Asılı Bulundu
Ulrike Meinhof ____ 252

Unutulmayı Hak Etmeyen Bir Kadın Kürt Devrimci:
Leyla Qasım ____ 263

Sunuş

Bugün dünya işçi hareketinin uluslararası örgütsüzlüğüne devrimci bir çözüm bulmayı amaçlayan her yaklaşımın ciddiyetinin ve samimiyetinin ölçütü, işçi sınıfının uluslararası örgütlenme tarihinin dönüm noktalarına ilişkin açık seçik bir tutum içermesidir. Daha önce işçi hareketinin uluslararası ölçekte örgütlenme gayretleri alanında olup bitenleri umursamayan; uluslararası işçi hareketinin devrimci geçmişiyle bağ kurmayan; enternasyonalizmi boğazlayan ya da zayıflamasına yol açan eğilimlerle hesaplaşmayan, yani kendi geçmişinin derslerini kuşanamayanların geleceği de olmayacaktır.

İşçi sınıfı ve ezilen yığınların bağrından devrimci akımların uç verip gelişmesi tarih boyunca hiç durmadı. 1789 Fransız Devrimi'nin içinden çıkan ve Babeuf-Blanqui çizgisiyle şekillenen akım bunların ilkidir. Bu devrimci gelenek ile marksizmin buluşması kopuşlu bir süreçte gerçekleşti.

Marksizmin enternasyonal bir siyasal akım olarak ortaya çıkışının ilk ifadesi olan Komünist Manifesto, proletaryanın ilk

enternasyonal örgütü olan Komünistler Birliği'nin eseridir. Komünistler Birliği marksizmin Fransız devrimci geleneği ile ilk buluşma noktasıdır. Aslında ikinci uluslararası örgütlenme olan Birinci Enternasyonal bu iki akımın ikinci buluşma noktasıdır.

İkinci Enternasyonal olarak anılan örgütlenme ise bu ilişkinin kopmasına yol açan en büyük uçurumdur. İkinci Enternasyonal'in damga vurduğu dönemde marksizm ile proletaryanın ilk enternasyonal örgütlenmelerine hayat veren devrimci akım arasındaki bağlar koparılmıştır.

İkinci Enternasyonal hem ideolojik, hem de pratik açıdan, daha çok işçi hareketinin emperyalist metropollerdeki kendiliğinden gelişiminin bir meyvesi olarak şekillenip bu ülkelerin işçi aristokrasisinin omuzları üzerinde yükseldi. Belli başlı sanayileşmiş ülkelerin proletaryasının güvenini ve desteğini kazandığı halde, İkinci Enternasyonal işçi hareketinin siyasal iktidarı fethetmesine önderlik edemediği gibi, bu hareketin emperyalist burjuva siyasetine yedeklenmesinde belirleyici bir rol oynadı.

Zaman zaman nesnel koşulların olumsuzluğu tarafından muazzam ölçüde etkilenmiş olsa bile, proletaryanın uluslararası örgütlenme gayretlerinin boşa çıkması marksistlerin başlangıçtaki bir zaafı yüzündendir. Bu zaafın kaynağında ilk marksistlerin devrimci parti anlayışından yoksun olmaları, hatta yanlış bir kavrayışa sahip olmaları yatar. Nitekim Komünistler Birliği'yle Birinci Enternasyonal onların zaafları nedeniyle yaşatılamamıştır.

Bolşevizm, kökleri Fransız Devrimi'ne kadar uzanan devrimci gelenekle enternasyonalist marksist akımın yeni ve en büyük buluşma noktasıdır. Bu buluşma Ekim Devrimi deneyimi ve İkinci Enternasyonal'den kopuşun bilinci ile pekişerek Komünist Enternasyonal'de bir doruk noktasına ulaştı.

Komünist Enternasyonal demokratik merkeziyetçi bir dünya komünist partisi olarak tasarlanıp, İkinci Enternasyonal'in yozlaşmasının bilinciyle kurulan ilk enternasyonaldir ve aşılamayan tek örnek olarak kaldı. Komünistler Birliği ve Birinci Enternasyonal'i aşan ve bir daha aşılamayan bu örgütlenmeye yön veren devrimci ruh ve enternasyonalist marksist bilinci ifade eden bir başka politik-örgütsel mevzi yaratılamadı.

Marksist hareketin devrimci örgütlenme ve siyaset konusundaki eksiğinin giderilmesini sağlayan bolşevik harekete önderlik eden Lenin'den sonra İkinci Enternasyonal geleneği, sağlı sollu yorumlarıyla mevcut marksist akımlara egemen oldu. Bu egemen çizgiye tepkisel karşı çıkışların ürünü olan ulusal-sosyalist akımların akıbeti ise, tepkisel olarak koptukları bu geleneğinkinden farklı değildir.

Bu durum, Komünist Enternasyonal'in mirasına sahip çıkma iddiasını taşıyan girişimlere rağmen, hatta bir bakıma bu girişimlerin başarısız ve kusurlu olmaları yüzünden böyledir. Bugüne kadar Komünist Enternasyonal'in İkinci Enternasyonal çizgisine oturmasına bir tepki ve yanıt olarak ve bolşevik geleneği sürdürme iddiasıyla ortaya çıkan akımlardan hiçbiri bu iddianın hakkını verememiştir. Bu yüzden Komünist Enternasyonal'in devrimci geleneğini sürdüren bir akım mevcut değildir.

Demek ki bu iddiayı taşıyanların önünde duran ödev nereye katılacaklarını yahut kiminle birleşeceklerini araştırmak değil, etrafında birleşilecek komünist odağın bolşevik geleneğin izinden giderek yaratılması için sorumluluk üstlenmektir.

Komünistler Birliği'ni ilk marksist enternasyonal örgüt olarak kuranlar kadar mütevazı; Komünist Enternasyonal'i aşacak bir dünya partisi yaratma azmini dile getirecek kadar iddialı bir yürüyüş ancak bu bilinç ve kararlılıkla sürdürülebilir. Bu bilinç ve kararlılığı örgütsel bir atılımla sürdürmeyi başaranlar, insanlığın içinde bulunduğu darboğazı aşmaya aday tek öncü gücü oluşturacaktır.

Bu hedefe varmayı öncelikli ödevimiz sayıyoruz.

(KöZ Broşürleri, Komünistlerin Birliği Yolunda Amaç ve İlkelerimiz, s.28,)

Birinci Bölüm:
FRANSIZ DEVRİMİ'NDEN BİRİNCİ ENTERNASYONAL'İN TASFİYESİNE

Gracchus Babeuf

Jacques Roux

Louis Auguste Blanqui

Wilhelm Weitling

Ferdinand Lassalle

Guillard de Kersausie

Louise Michel

İlk Proleter Devrimci:

Gracchus Babeuf

14 Temmuz 1789 günü Paris'teki Bastille zindanı, ayaklanan Parisliler tarafından ele geçirildi. 14 Temmuz, krallığın yıkılması ve cumhuriyetin ilanına varan sürecin dönüm noktasıdır. Bundan yaklaşık yüzyıl sonra, 14 Temmuz, Fransızların Ulusal Bayramı olarak kabul edildi. Bu kadarla kalmadı, 14 Temmuz dönemeci ile belirlenen Fransız Devrimi, uzun yıllar boyunca tüm devrimciler için olduğu gibi komünistler için de başlıca başvuru kaynağı oldu. Pek çok devrimin gelişme evreleri Fransız Devrimi'nin evreleriyle kıyaslanarak ele alındı; bu devrimin figürleri örnek alındı. Fransız Devrimi'nin burjuva hedefleri doğrultusundaki ilerleyişinde başlıca öznel etken olan jakobenler özellikle de onların önde gelen ismi Robespierre, devrimciler için esin kaynağı oldu. Ama aynı devrimin komünistlere, proleter devrimcilere en yakın ismi olan ve burjuvazi tarafından olduğu kadar, liberal solcular tarafından da lanetlenerek hasıraltı edilmeye çalışılan Babeuf, Robespierre kadar anılmadı. Babeuf,

daha sonra kendisini izleyen Buonarotti, Barbès, Blanqui gibi Fransız devrimcilerine esin kaynağı olduğu halde, bununla sınırlı görülmemeli, proleter devrimcilerin sacayağının başlangıcı olarak anılmalıdır; burjuva devrimcilerine düzülen övgülerin karmaşasında kaybolmasına izin verilmemelidir.

Gracchus Babeuf'ün ailesi Fransa'nın Picardie yöresinden bir köylü ailesiydi. Babası, ailenin dağılması ile memur olmuş, ama sefaletten kurtulabilmiş değildi. Bu nedenle Babeuf, hem yoksul köylü geçmişinin, hem de yeni yeni şekillenen kent proletaryasının şekillendiği ilk evrelerinin bir kavşak noktasında yetişti. Sonradan birçok teorik araştırma ve incelemeye konu olan, cilt cilt kitaplarla tasvir edilen bir dönemin özelliklerini, sorunlarını, genç yaşlarından itibaren yaşayarak öğrendi. Bourbon hanedanının iflas etmesinin sonucunda, yoksulların sırtına bindirilen vergi yükünün altında onlarla birlikte ezildi. Baskılara onlarla birlikte karşı koydu. Bu koşulların içinde pişerek çağdaşlarının ve benzerlerinin hepsinden daha ileri görüşlü, daha kararlı bir devrimci olarak şekillendi.

Bu nedenle Fransızların çoğunluğu gibi devrime katıldığında da, hepsinin ilerisine geçti. Devrimin herkesi sürükleyen, coşkulu seline kapılmadı. Coşkusunu hiç kaybetmeden, bu devrimin eşitlik, özgürlük, kardeşlik hedeflerine ulaşabilmesi için, önce sömürüye son verilmesi gerektiğini, hukuki değil sosyal bir eşitliği sağlamak gerektiğini kavradı ve ifade etti. Bu devrimin başarısı için, devrimci bir örgüt gerektiğini en açıkça kavrayıp ifade eden o oldu. Tam da devrimin gerilediği, moda deyimle "devrimin kendi evlatlarını yediği" bir dönemde, devrimci bir atılıma öncülük etti.

Jakobenlerin iktidarı ellerine alıp, kendi rejimlerini sağlamlaştırmaya çalıştıkları dönemde Babeuf, Robespierre'in karşısındaydı. Karşı devrim jakobenlerin üzerine yöneldiğinde ise cumhuriyetçi güçlerin birliği için jakobenlerle ittifak arayışı içindeydi. Jakobenler tasfiye edildiğinde geri düşmedi. Yeraltına geçip, yeraltından yeni bir halk ayaklanmasını kışkırtmak amacıyla, Eşitlerin Komplosu adlı bir gizli örgüt kurdu. Bu örgüt içinde, Babeuf ile Blanqui arasında köprü rolü oynayan Buonarotti de vardı. Bu örgütün gizliden gizliye yayıp dağıttığı

ateşli bildirilerde, Eşitlerin Manifestosu, Devrimci Tutum gibi manifestolarda Babeuf'ün imzası vardı.

Bununla birlikte, devrimciliği bir komplo faaliyeti olarak algılayan örgüt, bir başka komployla, kendi içinden yıkıldı. Askeri komitenin üyesi Grisel adlı bir ajan, Babeuf'ün de içinde olduğu komitenin bir toplantısını ihbar etti; 10 Mayıs 1796'da Babeuf ve arkadaşları tutuklandılar. Bu tutuklanma Babeuf'ün idamıyla noktalanacak bir operasyonun da başlangıcıydı.

Ama Babeuf'ün başlattığı Fransız devrimci geleneği ne bu operasyonla ne de Babeuf'ün idamıyla sona erdi. Belki de "yenildik ama ezilmedik" şiarı en çok onlara yakışıyordu.

Babeuf son ana kadar yenilgiyi kabul etmedi. Onun, temsil ettiği öfke ve isyanın kaynağı olan yoksul halk kitlelerine olan güveni tamdı. Hapishaneden yazıp gönderdiği bir mektupta, devrim ateşini söndürmeye çabalayanlarla alay ediyordu: "O ateş birden bire, her zamankinden güçlü ve patlarcasına hiç umulmayan bir yerden ortaya çıkacak" diyordu.

Babeuf bunu söylerken örgütüne güveniyordu. Bir komitenin çökmesiyle örgüt faaliyetinin sona ermeyeceğini düşünüyordu. Ama beklediği gibi olmadı. Yine ajan provokatörler marifetiyle bu örgütün pek çok komitesi tek tek çökertildi. Yine de Babeuf ve arkadaşlarını Paris'te yargılamaya cesaret edemediler. Onları Paris dışında Vendome'da yargılamak zorunda kaldılar. Haksız sayılmazlardı; çünkü Babeuf'ün mahkemedeki savunması ve tutumu da başlı başına bir isyanı yansıtıyordu. Babeuf kışkırtıcılığını sürdürüyordu:

> *"Bugünkü hükümetin halkı ezdiğine bütün yüreğimle inandığım için onu devirmek uğruna elimden geleni yapardım. Cumhuriyetin tüm demokratlarıyla bu amaçla ilişki kurdum. Bunların adlarını bildirmek bana düşmez."*

Yargıcın "bunu nasıl yapacaktınız?" sorusuna şöyle cevap verdi:

"Zalimleri yıkmak için başvurulacak her çare meşrudur. Burada kullanılacak araçlar hakkında ayrıntılı bilgi vermek bana düşmez."

Bu komplonun önderi olup olmadığı sorusuna verdiği yanıt da, son derece tok ve kibirden uzaktı:

"Eylemde rolüm ne olursa olsun halkı ezenlere karşı komplo hazırlamak suçundan en ağır cezayı kabul ediyorum. Çünkü eğer bir niyet söz konusu ise kimse bu zalimlere karşı benden daha derin bir isyan duymamıştır. İnancım odur ki, bana isnat edilen suç tüm Fransızların, hiç değilse Fransızların namuslu kalan bölümünün ortak suçudur; küçük bir azınlığın, yığınların yoksulluğu üzerine kurulu mutluluğunu sağlayan o iğrenç düzeni istemeyenlerin ortak suçu. Suç sayılan eyleme katılmam, tam bir inanç ve bilinçledir ve dava arkadaşlarımın durumu da benimki gibidir."

Dava arkadaşlarının hepsi Babeuf gibi davranmadı. Aralarından cezadan kurtulmak için pişmanlık gösterenler de, suçu başkalarına yıkmak isteyenler de çıktı. Yine de Babeuf'ün kendi yoldaşlarınca örnek alınmayan tutumu, yıllar sonra dünyanın her yerinde bütün devrimciler için bir örnek olmaya devam edecek.

Babeuf, üç ay boyunca ve bugünkü gibi medyatik olanaklar olmadığı için, kapalı devre süren mahkeme boyunca adeta mahkeme duvarlarını delip, çağların ötesine taşacak sözler sarf ettiğinin bilincinde olarak tokluk ve cesaretle konuştu. Kendini ve örgütünü savunmak yerine, her fırsatta düşmanlarını suçlayan ve aşağılayan bir dil tutturdu.

"Siz beni susturamazsınız." "Siz beni yargılayamazsınız." "Hani bizi hücrelerimizde yargılayacaktınız? Buyurun öyle yapın." "Bizi duyan, bizi dinlemekte olan yalnız yargıçlarımız değildir. Başkaları da bizi dinliyor. Halk da burada söylediklerimizle ilgilidir. Her ağzımızı açtığımızda sanki buradalarmış gibi konuşmalıyız." diyordu. Üstelik sözlerinde yakınmacı, savunmacı bir tutumun izi bile yoktu; her vesileyle yaptıklarından gurur duyduğunu ifade etti:

"Ey özgürlüğün perisi! Şu pranga demirini taşımamı sağlayarak beni tüm insanlardan özgür kıldığın için sana neler borçluyum! Ne güzel benim yerim! Ne güzel benim davam! Çünkü bu yerden ancak gerçeğin diliyle konuşulur. Zincirlerin ortasında ben gerçeğin diliyle konuşma ayrıcalığına sahibim. Bu beni, kendilerine benimki gibi bir hücre bulunamamış olan sayısız ezilen ve bahtsız insan karşısında ayrıcalıklı kılmaktadır."

Mahkeme, Babeuf ve Darthe'yi idama, diğerlerini sürgüne mahkûm etti. İki idam mahkûmu, sehpaya zafere koşar gibi gittiler; çünkü cellâda izin vermemeye karar vermişlerdi. Kendi göbeklerini kendileri kestiği gibi, infazı da kendileri yapacaklardı. Ele geçirdikleri ve sakladıkları bir kamayla izleyenlerin önünde kendilerini öldürmeye kalkıştılar; ama tıpkı titizce hazırlandıkları komployu başaramadıkları gibi, bunu da başarmalarına izin verilmedi. Her ikisi de yaralı olarak idam edildiler. İzleyenlerin isyanına, idam sehpasının etrafına dizili ordunun süngüleri engel oldu.

Mahkemenin onlara idamdan daha ağır bir ceza verme arzusu, iki devrimcinin cesetlerini bir çöplüğe atma kararıyla ifade buluyordu. Babeuf ve yoldaşını hiç tanımayan Vendome köylüleri, her iki devrimcinin vücutlarını usulca çöplükten alıp, hak ettikleri saygıyla gömdüler. Buna kimse engel olamadı.

Ölümünden iki yüzyıl sonra komünistler, Babeuf ve yoldaşlarına, en azından, onları hiç tanımayan ama onlar gibi olan Vendome köylülerinin gösterdiği saygıyı göstermekle yükümlüdür. Bunun bir gereği jakobenlere övgü düzme konusunda burjuvalarla yarışan devrimcilere Babeuf'ü hatırlatmaksa, bir diğeri de Babeuf'ü idam edenlerin takipçilerine onun tutum ve geleneğinin yaşatıldığını hatırlatmak olmalıdır.

Kitleler Önderlik Ararken Sözcülükle Yetinen Bir Devrimci Papaz:

Jacques Roux

Jacques Roux, Fransız Devrimi'nin en çalkantılı zamanlarında adından çok söz edilen, en azından Paris'te iyi tanınan ve Robespierre'in en güçlü olduğu zamanda bile kolaylıkla alt edemediği bir kişilik olduğu halde, sonradan adı unutuldu, bir gravür resmi bile kalmadı. Oysa devrimin ilk gününden ölümüne kadar ayaklanan yığınların doğal sözcülerinden biri olarak sivrilmiş ve sevilmişti.

Hali vakti yerinde bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ve o zamanki örflere göre çocukluğundan itibaren rahip olmak üzere kiliseye emanet edilmiş olan Jacques Roux 1789 Devrimi patlak verdiğinde, Paris civarında bir bölge kilisesinin rahibiydi. Devrim dalgası içinde, özellikle soyluların, ruhban kesiminin ve üçüncü zümre (Tiers Etat) denilen halk kitlesinin temsilcileri Etat Generaux çerçevesinde bir araya geldikten sonra, pek çok

rahibin yaptığı gibi derhal kendisini devrimin bir misyoneri olarak görüp zaten temas içinde olduğu yoksul halk tabakaları arasında ateşli konuşmalar yapmaya başladı. Esasen soyluları ve kilisenin başındaki aristokratik din adamlarını hedef alan bir harekete rahiplerin katılması ve rahipler arasından demokrasi vaazları verenlerin türemesi bile 1789 hareketinin bir devrim niteliği taşıdığının tipik göstergelerinden biriydi. Ama Jacques Roux devrim saflarına katılan rahiplerden herhangi biri olmadı. Baştan itibaren din adamı kimliğinden sıyrılıp önde gelen bir halk hatibi, halk sözcüsü oldu. Ama Jacques Roux "kudurmuşlar-enrage" denilen isyan halindeki aynı yoksul kitlenin önderi olarak onların huzurunda idama mahkum edildi. Doğrusu Jacques Roux bir önderlik ihtiyacıyla yanıp tutuşan bu kitlenin önderi olmaktan çok sadık bir sözcüsü, bir tercümanı olarak kaldı. Böyle olduğu için de siyasal kavganın yani iktidar kavgasının en kızıştığı dönemeçte bu kavganın kurbanları arasındaki yerini aldı.

Jacques Roux, devrimin ilk yıllarında Paris'in varoşlarında yılmaz bir devrim ajitatörü olarak başladığı siyasal mücadelenin ilk anlarından itibaren kendini yoksul kitlelere sevdirmeyi becerdi. Devrim sürecinde pek çok parlak hatip ve entelektüel öne çıkıp isim yaptığı halde, bunların çoğu halkın içinden çıkmış değillerdi. Devrimin en radikal kanadının önderleri olan jakobenler arasında da hatiplik ve bilgi birikimi bakımından çok daha donanımlı olan Marat, Danton, Robespierre vb. daha çok elitlerin fikir kulüplerinde yetişmişlerdi. Roux ise kenar mahalle rahipliği yapması nedeniyle Paris varoşlarının dilini konuşuyor onları yakından tanıyordu. Kendini devrim davasına adadığı andan itibaren bu kez kiliseye, zenginlere ve zorbalara karşı bir ajitasyonu aynı kesim içinde yürütmekte zorlanmadı. Halk da onu seviyordu; nitekim seçim kapıları açılır açılmaz, 1791'de Paris Belediye Meclisi'ne (Komün) seçildi ve ölümüne kadar orada kaldı; oradan alınması da kolay olmadı.

Toprağa bağlı aristokrasinin yerine iktidara yükselme kavgası veren burjuvazi daha çok dış ticaretle uğraşan ve aristokrasiye kafa tutmasına imkan veren zenginliğini buradan elde eden bir sınıftı. İktidarı elde eder etmez, burjuvazinin ilk arayışı

kabuklarını kırmak ve Avrupa'daki rakipleriyle hesaplaşarak ticaret kanallarını arttırmak yönünde oldu. Bu savaş demekti; burjuvazinin hem ılımlı (Jironden) hem de radikal (Montanyar-Jakoben) kanatları 1792'den itibaren önce Belçika ve Hollanda'yı elinde bulunduran Avusturya'ya savaş açtı. Buralar aslında İngiltere'nin kıtaya ayak bastığı yerlerdi ve Fransız burjuvazisinin asıl rakibi İngiltere'ydi. Nitekim daha devrimin ilk günlerinde İngiliz Avam Kamarası'nda burjuva milletvekillerinin Fransız Devrimi aleyhine konuşmalar yapıp İngiltere'yi bir şeyler yapmaya çağırmalarına bakılırsa İngiliz burjuvazisi de bu durumun farkındaydı.

Ne var ki, savaş hem burjuvazinin amaçları bakımından hem de iktidarı sağlamlaştırma arayışındaki siyasetçilerin devrim dinamizmini dışa çevirme ihtiyaçları bakımından en akla yakın yol gibi görünse de burjuvazinin elini ayağını bağlayan sonuçlar doğurdu. Bu gelişmenin yoksul kesimlerin eğilimleri ve talepleriyle yakın ilişkisi olsa bile, bu gelişme kendiliğinden olmadı. "Kudurmuşlar-enrage" hareketi burjuvazinin devrim sürecinde iktidara yerleşmesinde ve ılımlıların hizaya getirilmesinde önemli bir kaldıraç rolü oynamasına rağmen, savaşla birlikte aynı hareket iktidarı ele geçiren jakobenlerin baş belası haline geldi. Jacques Roux, Leclerc ve Varlet bu hareketin önde gelen sözcüleri arasındaydı. "Kudurmuşlar"ın yanında bir de hızla örgütlenmeye başlayan kadın hareketi vardı.

O zaman herkes askerlik yapmadığı için ve askerler paralı asker olduğu için halk yığınları, savaş felaketiyle doğrudan doğruya değil, savaşın ekonomik sonuçları dolayımıyla etkilenmekteydiler. Kudurmuşlar ve kadın hareketi özellikle aristokratlardan alınıp burjuvalara verilen ayrıcalıkların kısıtlanmasını; ekmek fiyatlarındaki artışın durdurulmasını, ücretlere konan sınırlama ve vergilerin kaldırılmasını, seçme-seçilme ve örgütlenme haklarına konan (gelir ve meslek durumuyla ilgili) kısıtlamaların kaldırılmasını; ve savaşla birlikte hızla artan işsizlik ve açlığın önlenmesini talep ediyordu. Bu hareket aslında kralı giyotine gönderen hareketin ta kendisiydi. Bu nedenle hafife alınacak bir hareket değildi.

Devrimin ilk yıllarında yoksul kitleleri ateşleyen Marat'nın gazetesi "Halkın Dostu" Marat'nın öldürülmesinden sonra Jacques Roux ve arkadaşlarının eline geçti. Ama jakobenleri iktidara taşıyan bu gazete bu kez jakobenlerin korkulu rüyası oluvermişti. Gazete halkı, özellikle kadınları ekmek için sokağa çıkmaya kışkırtıyor; daha önce haklarını kraldan nasıl aldılarsa yine aynı biçimde almaya çağırıyordu. Bu tutum jakobenler arasında "kışkırtıcılık", "anarşi", "ihanet", "bozgunculuk" suçlamalarıyla karşılanırken halk arasında yankı bulmaya devam ediyordu çünkü jakobenler krallığa karşı ayaklanırken de ılımlıların üzerine yürürlerken de aynı ajitasyonla harekete geçmişler ve benzer ithamlarla karşılaşmışlardı. Bunun üzerine, Robespierre başka yollar aramak zorunda kaldı. Roux'nun eski bir rahip olmasını ona karşı kullanması da mümkün değildi: Hem halk onu rahip olarak görmüyordu, hem de jakobenler kilisenin mallarına el koyduktan sonra din kurumlarını ve din adamlarını yeniden itibar sahibi yapmak ve burjuvazinin hizmetine koşmakla meşguldüler.

Önce "Halkın Dostu" gazetesini etkisizleştirmek için Marat'nın karısına Roux ve arkadaşlarını lanetleyen konuşmalar yaptırdılar. Sonra, savaş sürmekte olduğu için düşman ajanlığı suçlamalarından medet umdular. Yine de bu suçlamalar Jacques Roux hakkında temsil ettiği yığınlar nezdinde etkili olabilecek suçlamalar olmaktan ziyade yönetim kademelerinde onun aleyhine bir denge yaratmaya dönük çabalardı. Bu sağlanınca Roux mahkemeye çıkarıldı.

Jacques Roux "Devrimler olurken temiz ruhlu insanları kullanırlar ve artık ihtiyaçları kalmayınca da onları cam bir kadeh gibi ezerler" diyordu. "Kendimi her türlü tiranlığın amansız düşmanı olarak ortaya koyduktan ve ılımlılara, bencillere, istifçilere, bizi aç bırakan tüm hainlere savaş açtıktan sonra, bütün bunların olması doğaldır. Eski ve yeni rejimin hainleri tarafından hedef haline getirilişimi de doğal karşıladığımı söyleyebilirim." diyordu. Kendisinin sözcülüğünü yaptığı kitle hareketine yaslanarak yapılan bir dizi tasfiyeye tanık olmuştu; bu da onu şaşırtmıyordu. Bununla birlikte, daha önce pek çok kez idam törenine nezaret etmek üzere çıktığı giyotin sehpasına

çıkmak istemiyordu. Ölümden korktuğu için değil, önderlik etmeyi beceremediği kitlenin önüne bir hain olarak çıkmaktan utandığı içindi bu besbelli. Çünkü mahkemeler sırasında beş kez kendini bıçaklayarak intihara teşebbüs etti. Kimileri bunu mahkemeye çıkmaktan korktuğu biçiminde yorumlasa da, bunun bir ilgisi yoktu. Yargıç "Marat da bu mahkemeye geldi ve zaferle çıktı, niçin mahkemeden çekiniyorsun" diye sorduğunda, Roux, "Marat ile benim aramda çok fark var o benim kadar azimli değildi." diye cevap vererek vakur bir tutum göstermişti. Nitekim tutumunu sürdürdü ve son girişiminde başarılı oldu; kendisini sözcülüğünü yaptığı kitlenin önünde bir hain olarak idam etmelerine izin vermedi.

Ama Roux ile Marat ve başka jakobenler arasındaki farkların en önemlisi Jacques Roux'nun siyasete ve siyasal mücadeleye bir siyasetçi gibi değil; adeta eski mesleğini sürdüren bir misyoner gibi yaklaşmasıdır. Halbuki o sıra ayaklanan ve Fransa'nın altını üstüne getiren yığınların asıl ihtiyacı onlara siyasal iktidarı alma yolunu açacak bir siyasal önderlikti; Jacques Roux bu ihtiyacı karşılama yönünde hiç bir adım atmadı; onun arkadaşları da kendisi gibi "halkın sadık sözcüleri" olarak kaldılar ve bir bir idam edildiler.

Pek çokları Jacques Roux ve onun gibilerin siyasete uzak durmalarına bakarak Fransız Devrimi'nde örnek alınacak akımın jakobenler olduğunu söylemektedirler. Bu aslında siyaseti ve devrimciliği burjuva kulvarına sokmak anlamına gelir. Halbuki hem kudurmuşların sözcülüğünü üstlenen hem de bunu en az jakobenler kadar iktidar hedefi ile yapan bir başka akım vardı Fransız Devrimi sürecinde: Babeuf ve takipçileri Kudurmuşlar'ın gerçek mirasçılarıydı ve aynı zamanda proleter devrimcilerin ilk öncüleri oldular. Nazım Hikmet'in dizeleri aynı zamanda bize Fransız Devrimi'nde Jacques Roux'nun temsil ettiği proleter damarla buluşmanın yolunu gösteriyor:

"Kahrol Danton
Ölmelisin Robespierre'im
Ben Babeuf'le beraberim!"

Bir İsyan Teknisyeni:

Louis Auguste Blanqui

Louis-Auguste Blanqui, İtalyan asıllı bir babayla Fransız bir annenin sekiz çocuğundan biri olarak 1805 Şubatı'nda Fransa'da dünyaya geldi. Babası az çok siyasete bulaşmış, hatta bu yüzden on ay kadar hapis yatmış bir devlet memuruydu. Louis Auguste 1818-1824 yılları arasında yoğun bir eğitimden geçti: Yunanca, Latince, coğrafya ve tarih okudu. Okul arkadaşları arasından belirgin bir biçimde sıyrılmıştı. Bu dönemde, Paris'te iktisat öğretmenliği yapan ağabeyi Adolphe babasına yazdığı bir mektupta "bu çocuk dünyayı şaşkına çevirecek" diye yazdı; dediği oldu. Oldukça kalabalık sayılacak Blanqui ailesinden ismi en çok bilinen Louis Auguste oldu ve onun küçük adı unutulup kısaca Blanqui diye anıldı. Hatta bu adla anılan siyasi akım uzun süre ve Fransa sınırlarını aşarak yayıldı.

Blanqui, hevesle ve heyecanla üzerine kapandığı kitaplardan on dokuz yaşında başını kaldırarak, adeta bir isyan teknisyeni

olarak hayata atıldı. Uzun sayılabilecek ömründe pek çok örgüt kurdu; uzun yıllar hapiste yattı; çatışmalarda, barikatlarda birkaç kez kılıç, bir kez de bir mermi yarası aldı; hiçbiri onu durdurmadı. Her zaman barut kokusunu, mürekkep ve kitap kokusuna tercih etti; tüfek onun eline divitten daha fazla değdi.

Blanqui küçük yaşta tanıştığı kitaplara olan düşkünlüğünü terk etmediyse de, kitap kurtlarını, akademik tartışmalara, yahut "az riskle muhalif siyaset yapmaya" meraklı olanları küçümseyip onları aşağılamaktan hiç geri durmadı. Onlardan da çoğu zaman aynı karşılığı gördü. Blanqui'nin bu tutumu, onunla temas kurup görüşmek için pek çok girişimde bulunan Marx'la görüşmeye yanaşmamasında besbelli hatırı sayılır bir rol oynadı.

Uzun Bir Devrimci Yaşam

1881 yılında pek çok yoldaşından farklı biçimde oldukça uzun bir yaşamdan sonra ölen Blanqui, uzun ömrü boyunca Fransa tarihinin en önemli siyasal başkaldırılarına tanık oldu. Belki de bu gelişmelerin Blanqui'nin hayatına tesadüf eden nesnel gelişmeler olmadığını vurgulamak daha doğru. Çünkü 1824'den 1881'e kadar Fransa'da devlete karşı yönelen her eylemin bir ucunda şu ya da bu şekilde Blanqui ya da onun etkisindeki bir örgüt vardı.

Bu eylemlerin ilk kayda değer örnekleri 1830'ların başında Fransız Carbonari örgütüne katılmasıyla başlar. Blanqui, Bourbon monarşisine karşı düzenlenen öğrenci eylemlerine katılır. 1830 Temmuz Devrimi patlak verdiğinde ütopik sosyalistlerden Saint-Simoncu Globe dergisinde yazarlık yapan Blanqui, halkın sokaklara döküldüğünü duyar duymaz bürosunu derhal terk eder. Elindeki tüfeği bir de üç renkli Fransız bayrağını sallayarak kalabalığa karışır. 1830 Devrimi'nde dövüşürken üç defa yaralanır ve madalya alır.

1830 Devrimi'nde savaşıp ölenler işçiler olsa da, devrim Bourbon monarşisinin yerine başka bir monarşiyi Louis-Philippe'in burjuva monarşisinin kurulmasıyla sonuçlanır. Blanqui bu yüzden 1830 Temmuz Devrimi'nden "temmuz dekorasyonu" diye bahseder. Elbette 1830 Devrimi Blanqui için bir hayal kırıklığı olmuştur.

1830'dan sonra Blanqui Halkın Dostları Derneği'ne katılır. Louis-Philippe yönetimine karşı cumhuriyetçi görüşlerle dolu saldırgan yazıları nedeniyle Halkın Dostları Derneği'nin yöneticileri 1832'de yargılanır. On beşler Davası olarak geçen bu davanın görüldüğü duruşmada Blanqui mesleği sorulduğunda cevabı şöyle verir: "Proleter... Emeği ile yaşayan ve siyasi haklarından yoksun otuz milyon Fransız'ın sınıfındanım."

Ardından savunmasında jüri üyelerine şöyle seslenecektir:

> *"Benim gibi proleter olan 30 milyon Fransız'a "Yaşamak hakkınızdır" demekle suçluyorlar beni... Buna göre ben, yargıçların değil düşmanlarının karşısında bulunuyorum."*

Aileler Derneği'nden Mevsimler Derneği'ne

Blanqui Barbés'le birlikte önce Aileler Derneği, sonra Mevsimler Derneği adı örgütlerde yer aldı. Aileler Derneği'nde altı kişiden oluşan bir birim bir "aile", beş veya altı ailenin bir araya gelmesinden bir "şube" oluşuyor ve bu şubenin başında bir "şef" bulunuyordu. Üç şube birlikte bir "mahalle"yi oluşturuyordu.

Mevsimler Derneği'nin örgütlenme biçimi de buna çok benzerdi. Altı kişinin oluşturduğu gruba bir "hafta" deniyor ve haftanın yöneticisi "pazar" oluyordu. Dört haftanın "pazar"ları birlikte bir "ay"ı oluşuyor ve ayların yöneticiliğini "temmuz" yapıyordu. Üç ay ise birlikte bir "mevsim" oluşturuyordu ve bu örgütün başında da "bahar" bulunuyordu. En son olarak da dört mevsim bir yıldı ve merkez komitenin belirlediği bir kişi tarafından yönetiliyordu. Her hücre bir üstünden emir alıyordu ve bu emirlere itirazsız itaat etmek şart koşulmuştu. Komünistler Birliği'ne dönüşen örgüt, bu ikincinin içinden çıkacaktı.

Blanqui ve Barbés'in birlikte ünlendikleri asıl eylem de 12 Mayıs 1839'da bir Pazar günü Mevsimler Derneği'nin hükümet binasını iki gün süreyle işgal etmesiydi. Bu eylem Blanqui'nin namlusuna kızıl bir mendil bağladığı tabancasını ateşlemesiyle başlamıştı.

Mevsimler Derneği'nin ciddi bir örgüt olduğu 1839 ayaklanmasını örgütlemesiyle ortaya çıktı. Bu ayaklanma öncesi Blanqui'nin 12 Mayıs 1839'da Barbés ile birlikte hazırladığı ayaklanmaya çağrı metni şöyleydi:

> *"Zorbalar için kaçınılmaz saat çalmıştır. Tuileries'deki zorba, halkın bağırsaklarını dışarı çıkartan açlıkla alay ediyor. Cinayetleri son sınırına varmış durumda; sonunda cezasını bulacak.*
>
> *İhanete uğramış Fransa: boğazlanmış kardeşlerimizin kanı, bağırıyor sizlere, öç almanızı istiyor sizden. Korkunç bir öç olsun diyor. Çünkü öç almakta çok geç kalınmıştır. Sömürü kalksın artık ortadan; eşitlik krallıkla aristokrasinin kanan çorman yıkıntıları üzerine otursun yengiyle [...] Ey halk, ayağa kalk. Düşmanların kasırga karşısındaki toz taneleri gibi ortadan kaybolacaklar. Acımasızca, zorbalığın gönüllü aşağılık suç ortaklarını ortadan kaldır. Ama, senin bağrından çıkan, sana karşı silahlarını çevirmeyecek olan askerlere elini uzat!"*

Blanqui'nin Ayaklanma Stratejisi

1839 ayaklanması Blanqui'nin ayaklanma kuramının eşsiz bir uygulaması oldu. Yaklaşık 500 silahlı devrimci Paris'teki hükümet binasını ele geçirdilerse de halktan destek görmediklerinden iki gün süren bir çatışmadan sonra yenildiler.

Blanqui'nin düşüncesine göre devrim, kendi içinde iyi örgütlenmiş bir grup silahlı devrimcinin doğru anda iktidarı ele geçirecek darbeyi gerçekleştirmesi ve bunu halkın ayaklanmasının izlemesiydi. O yüzden Blanqui kitleleri devrimci eyleme hazırlamayı değil, dar bir grubu devrimci eyleme hazırlamayı seçiyordu. Ne var ki Blanqui'nin 1839'da halka yaptığı çağrıdaki gibi halk "komutanlarına ve askerlerine" elini vermiyordu.

Kısa sürede bastırılmış olsa da, Blanqui başta olmak üzere, geride kalanların faaliyetleri nedeniyle Paris polisini altı ay boyunca terleten bu eylem aynı zamanda, Haklılar Birliği çatısı

altındaki Alman blankistlerin blankizmden uzaklaşarak marksizme yaklaşmalarında önemli bir dönemeç oldu.

Blanqui'nin 1839 ayaklanmasının ardından yoldaşı Barbès'le beraber aldığı ceza netti: idam. İdam müebbede çevrildiyse de Blanqui yaklaşık dokuz sene sonra 1848 Şubat Devrimi'nden hemen önce cezaevinden çıktı. Bu sefer de 1848 Devrimi'nde kurulan geçici hükümetin sosyalist ve jakoben bir politikaya izlemeye zorlayan bir siyaset yürüttü. Ancak eski yoldaşı Barbès'in çıkardığı söylentiler Blanqui'nin etkinliğini önemli ölçüde azalttı.

Bir yıl dışarıda kalamadan Haziran ayaklanmasından sonra tekrar tutuklanarak on sene hapse mahkum oldu. 1859'da çıktığında tekrar ayaklanma girişimlerinde bulunacak iki sene sonra 1861'de tekrar tutuklanacak ve dört sene daha hapis yatacaktı. 1865 yılında Blanqui Fransa'daki devrimci faaliyetleri Belçika'dan yönetmeye başlamıştır. Ama etkinliği Fransa'dakinden az olmamıştır.

1870 yılına gelindiğinde Paris'te Blanqui'ye bağlı 4000 kişilik eğitimli, gizli bir ordu toplanmıştı. Bu ordu daha sonra Paris Komünü'nün "Ulusal Muhafızlar"ı olarak ünlenecekti.

Paris Komünü ve Blankizm

Ama Blanqui'nin ve blankistlerin hedeflerine en çok yaklaşmaları 1871 Paris Komünü deneyimi sırasında oldu. Bu deneyim hem blankizmin üstünlüklerinin, hem de zaaflarının en çıplak biçimde ortaya çıkmasını sağladı. Ama bu sınav aynı zamanda yeni yeni şekillenmekte olan marksist komünizmin zaaflarının da göze göründüğü bir ayna oldu.

Paris'in kuşatılması ve burjuvazinin teslimiyetçi konumu karşısında, Marx "ayaklanmak çılgınlık olur" demişti. Blankistler ise zaten böyle bir çılgınlığa koşullanmıştılar. Peş peşe saldırılarla hükümeti alaşağı etmeye kalkıştılar. Bunlardan ikincisinde altmış altı yaşındaki Blanqui tutuklandı. Komün'ün zaferiyle sonuçlanan üçüncüsünü hapishaneden izledi. Hapiste olması on sekizinci bölgeden komün delegesi seçilmesine engel olmadı.

Burjuvazi Blanqui'yi Bir Orduya Eşdeğer Görüyordu

Düşman, özellikle de Blanqui'nin işlevini yakından bilen Thiers elindeki tutsağın değerini biliyordu. Blanqui'nin tutuklandığını öğrendiğinde, "Hele şükür! En tehlikelisini ele geçirdik" demiş ve rehinelerle takas edilmesi yönündeki girişimler karşısında da "Komün'e Blanqui'yi iade etmek onu koca bir silahlı birlikle donatmaktan daha tehlikelidir" diyerek buna karşı koymuştu. Paris Komünü ise, iktidarı boyunca elindeki tutsaklarla Blanqui'yi takas etmek için türlü girişimlerde bulunduysa da düşmanı razı edemedi. Sonuçta, 30 bin komünarı ellerindeki iki generali öldürmelerini bahane ederek kurşuna dizen Versailles birlikleri, bunların hiç birine Blanqui'yi değişmediler; kendi açılarından haklı oldukları açıktı.

Gerçekleşmesinde belirleyici bir rol oynadıkları ve yaşatmak için akıl almaz fedakârlıklara katlandıkları halde, Paris Komünü'nün yenilgisi en çok Blanqui ve blankizme olan ilgiyi zedeledi.

Blankist Örgütün Ayırt Edici Çizgileri

Blanqui ve taraftarlarının eylemleri çoğu kez önceden örgütlenmiş, yetiştirilmiş, silahlandırılmış örgüt militanlarıyla sınırlı eylemlerdi. Donanımları yetersiz olduğunda karakolları basıp, silahlanmayı tercih ederlerdi; 1839'da da böyle olmuştu, 1871'de iktidarın ele geçirilmesi de yine onların bu yönelişleri sayesinde oldu.

Proletarya diktatörlüğü ve proleter devrimi kavramları esas olarak bu akımın kavramları olduğu halde, Blanqui ve takipçileri daha çok 1789 Fransız Devrimi'nin sürdürülmesi ve varması gereken sonuçlarına vardırılması hedefine yakın duruyorlardı. Bu bakımdan blankistler 1789'da erken bir çıkışı temsil eden Babeuf'ten esinlenmekle beraber, siyasal bakımdan jakobenlere ondan daha yakın duruyorlardı.

Nitekim, her ne kadar Blanqui'nin kimi tutum ve refleksleri aksi yönde olduysa da, dar kadro eylemlerine koşullanmış blankistlerin eylemlerinin geniş yığınlarda yankı bulup, bulmaması onları fazla ilgilendirmiyordu; başarısızlık da onları yıldırmıyordu. Her başarısız eylemin ardından muhakkak bir

yenisi geliyor, dağıtılan bir örgütün yerine daima bir yenisi kuruluyordu.

Çoğu kez adları anarşistlerle birlikte anılan blankistlerin onlardan asıl ayrıldığı nokta da burasıdır. Liberal burjuva ideolojisinin radikal bir uzantısı olan ve bazen bireysel silahlı eyleme, bazen kitlesel başkaldırılara yakınlaştığı gibi, çoğu zaman da apolitik bir ütopyacılığın çerçevesinde duran anarşist akımlar aslında blankizme en uzak noktadadır. Zira, değişik dönemlerde, ya da değişik coğrafyalarda değişik vurguları öne çıksa da, blankizmden esinlenen akımların değişmeyen ortak özellikleri anarşistlerin en uzak durdukları özelliklerdir. Blankistler gizli ve sıkı disiplinli bir örgüte; kendi başlarına ama örgütlü bir tertip olarak başvurdukları silahlı eyleme; ve devlet iktidarını ele geçirip, kendi amaçları doğrultusunda kullanma hedefine her zaman tutku ve ısrarla bağlı oldular. Proleter yığınlara tapınmaktan ne kadar uzak oldularsa, bireye tapınmaktan da o kadar uzaktılar; onların kutsadıkları örgütleriydi; bu da anarşistlerin tam karşıtı bir noktada durmalarına işaret ediyordu.

Blanqui sayısız kere çıktığı yargıç önünde mesleği sorulduğunda kısaca "proleter" diye yanıtlardı. Ama aile kökeni bakımından olduğu gibi yaşamı boyunca da Blanqui için proleter sıfatı ancak mülkiyetten yoksunluk bakımından anlamlı olur. Onun için daha çok, proletarya için ve onun yerine örgüt kuran, devrim tasarlayan, eylem yapan bir tür devrim teknisyeni demek daha uygun düşer.

Blanqui de, tıpkı selefi Babeuf gibi, Makyavelli'nin "Prens" tipi ile ortaya koyduğu pragmatik siyaset anlayışıyla oldukça ilgilenmiş, hiç bir zaman siyaseti küçümseyen ve iktidar kavramından kaçan bir tutuma sıcak bakmamıştır. Aksine blankizmi asıl ayırt eden siyaseti öne çıkaran vurgularıdır. Benzer bir biçimde siyaseti kitle eylemlerinden üstün tutma iddiasındaki Lassalcılardan ayrıldıkları nokta ise, onların oportünizminin aksine devlete karşı devrimci bir tutum benimsemeleridir.

O zamanın anarşistleri genel grevi bir fetiş haline getirirken ve Lasalcılar siyasi pazarlıkları greve üstün tutarken, blankistler

"grev devrimci eylemin araçlarından sadece biridir; ama barikat da bir başka ve hepsinden daha güçlü bir araçtır" diyorlardı. Federalizme kesinlikle karşıydılar; iktidarın tek elde toplanmasından yanaydılar. Ama bu iktidarı ne düşmanla paylaşmaya razıydılar ne de onunla pazarlığa girişmeye. Bu nedenle blankistler Paris Komünü sırasında Prudoncu anarşistlerden çok marksistlere ve jakobenlere yakın durdular.

Blankistlerle Marksistlerin Kısa Süren Yakınlaşması

Komün deneyimi blankistleri Enternasyonal içinde Bakunincilere karşı marksistlerle yan yana durmaya yöneltti. Önceleri Enternasyonal'in iç tartışmalarıyla ilgilenmeyen blankistler Bakunin'e karşı kavganın kızıştığı La Haye kongresinde Marx ve yoldaşlarının yanında aktif olarak yer aldılar. Onlardan ayrılmaları ise, o zamanın marksistlerinin asıl zaaflarının öne çıktığı noktadaydı. Blanqui ve yoldaşları Enternasyonal'in merkezinin New York'a taşınması önerisine itiraz ettiler; bunun tasfiyeye giden yolda bir adım olduğunu seziyorlardı; haklı çıktılar. Daha önce de, 1848–1850 devrimleri sırasında Komünistler Birliği'nde marksistlerle yakınlaşan blankistlerin kopuş gerekçesi benzeri bir tartışma olmuştu.

Enternasyonal'in New York'a taşınmasına karşı blankistler "devrimci partiyi yeniden kurmak; rövanşı örgütlemek; yeni ve kesin kavgaya hazırlanmak" diye özetledikleri öneride ısrar ederek marksistlerden yollarını ayırdılar.

Blankizmin Gerçek Mirasçıları: Rus Devrimcileri

Blanqui'nin ölümünden sonra blankizm Avrupa'da kısa zaman içerisinde tasfiye oldu. Blankist hareketin en sahici mirasçısı ise, Rusya'daki narodnik hareket oldu. Avrupa'da sürgün yıllarında bu akımla tanışan Rus devrimcileri Blanqui'nin mirasını ülkelerine taşıdılar, devrimci örgüt ve devrimci eylem konusunda aynı ısrarcı ve yılmaz tutumu sürdüren bir akım oluşturdular. Bu mülteciler arasında en önemlisi sağlığında Blanqui ile tanıştıktan sonra onun düşünce ve yöntemlerini Rusya'ya taşıyan Peter Tkaçev'di. Tkaçev'in öncülüğünde başlayan ve Rusya'nın isyankâr köylü hareketi geleneğinden beslenerek gelişen

narodnik akım hızla, yine Avrupa'dan beslenerek Rusya'da yaygınlaşan federalist anarşist Bakunin çizgisinin yerini aldı.

Daha sonra, bu akımın deneyimlerinden öğrenip onu aşma iddiasıyla ortaya çıkan bolşevikler hem narodnik-blankist geleneği aşan hem de onların devrimci mirasıyla marksizmin gecikmiş buluşmasını sağlayan atılımı aynı topraklarda gerçekleştirdi.

Blankizmi Kullanarak Devrimciliğe Saldıran Oportünizm

Marx burjuvazinin devrimci sosyalizm ve komünizmle Blanqui'nin adını özdeşleştirdiğini ve on dokuzuncu yüzyıl boyunca Avrupalı proleterlerin de bu yöne doğru haklı bir yöneliş içinde olduğunu söylemişti. Sonraları benzer bir özdeşliği kurup her türlü devrimci tutuma Blanqui'nin adının yakıştırılması misyonunu daha çok oportünist sosyalistler üstlendi.

Blankizm dendiğinde hem ona sempati ile yaklaşanlar, hem de ondan nefret edenler bu tanımda buluşmaktadırlar. Blanqui'nin ardından özellikle Avrupalı marksistler arasında devrimci örgütlenme, silahlı eylem, ayaklanma vb. kavramların hepsi blankizmin mirası olarak algılanıp mahkum edilmiştir. Böylece İkinci Enternasyonal dönemi boyunca "blankizmin kalıntılarını işçi hareketinden temizleme" adına her tür devrimci tutum bu hareketin içinden kazınıp atılmıştır.

Bununla birlikte narodnizmden beslenen bir damarı da içinde barındıran Rusya'da bu "temizleme" harekâtı Batı'daki kadar etkili olamamıştır. Aksine blankizmin bir türü olarak narodnizmi de kapsayarak aşan bolşevik hareket hem örgütlenme, hem eylem tarzı bakımından onları aşan bir devrimci hareketin cisimleşmesi olarak şekillenmiştir.

Bu nedenle bolşeviklerin sık sık blankizm eleştirisiyle yüz yüze gelmeleri tesadüf değildir. Silahlı eylem, devrimci örgüt fikirlerini öne sürdükleri her durumda bolşevikler daima blankizm yakıştırmasıyla karşılaşmışlardır. Tıpkı bolşevik-menşevik ayrışmasının ardından Rosa Luxemburg'un yaptığı gibi; ya da 1906'da Rus Sosyal Demokrat Hareketi içerisinde silahlı

eylemlere kalkışan yahut bunlardan yana tutum alan devrimcilere menşeviklerin karşı çıkışlarında olduğu gibi.

Plehanov'un "silaha sarılmamak gerekirdi" dersini çıkardığı 1905 Devrimi'nin ardından, Letonya'da RSDİP üyesi kimi örgütlerin giriştikleri bazı silahlı eylemler ve bunların savunusunu üstlendikleri yayınlar karşısında, menşevikler büyük bir vaveyla koparmıştı. Lenin, Partizan Savaşı başlıklı bir yazısında bu eleştirilere sert yanıtlar verdi. Çarlığın saldırıları karşısında, özellikle katı bir ulusal baskı koşullarında bu saldırılara sert yanıtların verilmesinin gayet doğal ve gerekli olduğunu, bu yanıtın silahlı olmasında bir terslik bulunmadığını vurguladı. Bu yazısında Lenin, bu genel çerçeve ile sınırlı kalmadı. Somut eleştirilerin konusu olan kimi irili ufaklı "mülksüzleştirme" (bugün hatalı biçimde kamulaştırma denen eylem türüne o zaman bolşevikler böyle derdi) eylemlerine de sahip çıktı. Letonyalı devrimcilerin "katli vacip" ispiyonların listesini yayınlamalarını ve bunun gereğini yerine getirme çağnları yapmalarını "her dürüst insanın yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür" diyerek destekledi. Düzenin krizinin derinleşmesine paralel olarak bu tür eylemlerin kah bireysel kah örgütlü, kah geniş çaplı kah küçük boyutlu çıkışlarla giderek yaygınlaşmasının kaçınılmaz olduğuna dikkat çekti.

En önemlisi, Lenin blankizmi de onunla özdeşleştirilerek ifade edilen "terör eylemleri"ni silaha başvurdukları için değil, bunların siyasal hedefleri ve sınıfsal içerikleri bakımından eleştirdi. Bu eleştiriyi yaparken de onları aşağılayan küçümseyen bir tutumla değil, onları aşma gereğini vurgulayarak yaptı. Bu noktada sınıf vurgusu şu sözlerdeki gibi öne çıktı:

> *"Eski Rus terörizmi, komplocu aydınların işiydi; bugünkü partizan mücadelesi genel olarak işçi militanlar veya işsiz kalmış işçiler tarafından yürütülmektedir." (Partizan Savaşı, TE. c.11, s. 219)*

Bolşeviklerin ayırt edici yanlarının başında, sınıf temelinden kopuk ve burjuva devrimlerinin başlattığı işi, bu devrimi derinleştirerek ve burjuva devlet aygıtını ele geçirip bu amaçla kullanmak üzere sürdürme gayretindeki blankist yahut narodnik devrimciliği proletaryanın en devrimci unsurlarının arasında ve

proletaryanın iktidar mücadelesi hedefine bağlı olarak yeniden örgütleyerek aşmaları gelmektedir. Narodnikler devrimci oldukları için değil demokrat, proleter değil, halkçı=popülist bir çizgide oldukları için eleştiri konusu edildiler.

> *"Ayaklanmanın hazırlanmasının, genelde ayaklanmanın bir sanat olarak ele alınmasının "blankizm" olduğu oportünist yalanı, marksizmin egemen "sosyalist" partiler tarafından tahrifinin en kötü niyetli ve en yaygın çarpıtmaları arasındadır."*

Bu tutum sayesinde, Paris Komünü sırasında buluşamayan Marx ve Blanqui, her ikisini de aşan bolşevizm çerçevesinde buluşmuş ve Ekim Devrimi her ikisinin hedeflerinin cisimleştiği bir dönemeç noktası olarak 1871 Devrimi'ni aşmıştır.

Hiç Ehlileşmeyen Bir Devrimciydi

Blanqui, Komün'ün zaferi gibi yenilgisini de demir parmaklığın arkasından izlemek durumunda kaldı. Otuz bin komünar kurşuna dizilirken Blanqui hapisteydi ve sağlığı epeyi zedelenmiş de olsa, sağdı. Aldığı Yeni Kaledonya'daki çalışma kampına ("Kelebek" sayesinde ünlenen bu sürgün yeri oldukça eskidir) sürgün gitme cezası, yaşlılığı ve sağlık durumu nedeniyle iptal oldu. 1879'da bir genel afla tahliye olan Blanqui yetmiş iki yaşındaydı ve hala devrimciydi.

Bununla birlikte Blanqui hayatının son yıllarında daha öncekilere benzeyen hiç bir eylemin başında yahut içinde olamadı; Avrupa'da blankizmin damga vurduğu son büyük eylem Paris Komünü ile taçlanan eylem oldu. 1879'dan sonra sık sık sağlık sorunlarıyla boğuştuğu halde, Blanqui çeşitli gazeteler yayınlamaktan geri durmadı ve öfkesi hiç dinmedi. Bu dönemde yayınladığı gazetelerden en ünlüsü "Ne Tanrı Ne Efendi" adını taşıyordu.

Hayatının sonuna kadar ehlileşmedi Blanqui. Ölümünden üç gün önce katıldığı bir işçi toplantısında üç renkli Fransız bayrağını savunan sözde sosyalistlere karşı bayrağın renginin kızıl olması gerektiğini savunan tek kişi oydu. Yine böyle bir tartışmanın ardından öfkeli bir biçimde evine döndüğünde,

hararetli bir sohbet sırasında, ani bir beyin kanaması geçirdi, anlamsız bir kaç cümle söyledikten sonra ebediyen sustu.

76 yıllık yaşamının 37 yılını hapiste geçiren Blanqui, devrimci eyleme duyulan sarsılmaz güvenin, devrim uğrunda asla eksilmeyen azimli bir mücadelenin ifadesi olmuştur.

Blanqui'nin yüz bin kişinin katıldığı cenazesi zamanın en büyük kitle gösterilerinden biri oldu. Louise Michel'in altını çizdiği gibi bu cenaze törenine orada bulunmayan otuz bin komünarı ve Blanqui'nin kavgası boyunca düşen daha nicesini eklemek gerekiyordu. Mezar taşına Enternasyonal marşının söz yazarı Eugene Pottier şu dörtlüğü yazdı:

Taş kalpli bir sınıfa karşı
Ekmekten mahrum halk uğruna savaşırken;
Yaşamında dört duvara;
Ölümünde dört parça çam tahtasına sahip oldu.

Komünist bir Dünya kurma kavgasını üstlenen devrimciler Blanqui'ye de onun gibi nice devrimciye de saygıyla ve öğrenip aşma bilinciyle yaklaşıyor. Blanqui'yi ve başka devrimcileri, dudak bükerek yahut ürküntüyle aşağılayan her türden liberale inat, onların görmek ve içinde olmak istediği ateşin içinden, onların ellerinden hiç bırakmadıkları kızıl bayrakla ileri çıkmayı bir borç sayıyorlar. Bu dünyada çalışarak yaşamaktan başka tek insanca seçeneği dövüşerek ölmeyi bilmek olanların en acil ihtiyacı da böyle bir atılımdır.

Marx ve Engels'in Aşmak Zorunda Oldukları Bir Eşik:

Wilhelm Weitling

Marx ve arkadaşlarının "Alman sosyalistlerinin Fransız ve İngiliz sosyalistleriyle bağlantısını sağlamak; yabancıları Almanya'da gelişecek olan sosyalist hareketlerden haberdar etmek; aynı zamanda Almanya'daki Almanları Fransa ve İngiltere'deki sosyalizmin gelişiminden haberdar etmek" amacıyla Brüksel'de kurmuş oldukları Komünist Haberleşme Komitesi'nin lokalinde 30 Mart 1846'da Almanya'da işçiler arasında yürütülecek propaganda çalışmasının nasıl yapılması gerektiği konusunda hararetli bir tartışma oluyordu. Tartışmanın bir noktasında kendi çalışmalarının "halkın zulüm ve acıyla dolu dünyasının uzağındaki bir takım adamların masa başı tahlillerinden daha yararlı olduğunu" savunan karşısındaki 38 yaşındaki terzi kalfasına iyice öfkelenen genç Marx "cehaletin kimseye yararı olmamıştır" diye masayı yumruklamıştı. Bu terzi

kalfası Wilhelm Weitling idi. Engels daha sonra onun 1846'daki durumunu şöyle tasvir etti:

> *"O yeteneklerinin farkına yeni yeni varan ve komünist toplumun nasıl bir şey olacağını kavramaya çalışan naif bir terzi kalfası değildi. Üstünlüğünü kıskananlar tarafından izlenen, her yerde rakip, gizli düşman ve tuzak kokusu alan, dünyadaki cennetin reçetesini cebinde taşıdığını ve herkesin bunu çalmak istediğini düşünen, ülkeden ülkeye sürülen bir peygamber olmuştu."*

Wilhelm Weitling 5 Ekim 1808'de bir Alman aşçı kadın ile sefer halindeki bir Fransız subayının oğlu olarak Almanya'nın Magdeburg kentinde doğdu. Babası doğumundan kısa bir süre sonra Rusya cephesinde öldü. Genç yaşta kadın terziliği öğrenen Wilhelm 18 yaşından itibaren kalfa oldu ve o zaman adet olduğu üzere gezici terziliğe başladı. Sahte bir kimlik düzenleyerek askerlik yapmaktan kurtuldu; Avrupa'nın belli başlı sanayi merkezlerini gezdi.

Weitling bu seyahatleri sırasında yeni yeni kendini göstermeye başlayan işçilerin kapitalistlerle mücadelelerine tanık oldu ve bu mücadelede saf tuttu. 1834'te "paranın kaldırılması ve kolektif yaşam" hakkında yazdığı bir yazı ile yazarlık yapmaya da başladı; artık sadece cumhuriyetçi değil, komünistti. Paris'te çoğunluğu kendisi gibi göçmen Alman işçilerinden oluşan "Horlananlar Birliği" adlı örgüte girdi. Blankizmin etkisi altındaki bu örgütte 1830'ların ortasında mülkiyet sorunu üzerine sert tartışmalar başladı ve bu tartışmalar örgütün proleter kanadının koparak "Haklılar Birliği"ni kurmasıyla sonuçlandı. Bu tartışmalar sırasında sivrilen Weitling'e yeni örgüt için bir Manifesto yazma görevi verildi. Onun kaleme aldığı "İnsanlık Ne Durumda ve Nasıl Olması Gerekir?" başlıklı manifesto işçilerin içinden çıkan ve onlara hitabeden ilk komünist bildirge oldu. Bu manifesto 2000 adet basıldı ve Avrupa'nın belli başlı merkezlerinde dağıtıldı; merak ve ilgiyle okundu.

Haklılar Birliği'nin kurulmasına önderlik eden Karl Schapper ve Heinrich Bauer Haklılar Birliği'nin örgütçüleri idiyse, Weitling de örgütün ideologu ve propagandacısı oldu. Sonradan Marx

Weitling'i de kastederek, "nasıl ki İngiliz proletaryası Avrupa proletaryasının ekonomi politikçisi, Fransız proletaryası da onun politikacısı olmuşsa, Alman proletaryasının da onun teorisyeni olduğu söylenmelidir" dedi.

Haklılar Birliği, keskin bir devrimci ruh taşımakla birlikte, bir sınıf vurgusu içermeyen Blanqui'nin çizgisinden adım adım uzaklaşarak, Weitling'in ifade ettiği proleter vurgulu devrimci görüşlerin yörüngesine girdi. Bu görüşlerin damgasını taşıyan etkili ajitasyon faaliyetleriyle hareketlenen ilk komünist işçi militanlarının eylemleri de, o zamana kadar aydınlar arasında ve varlıklı iyi yürekli burjuvalara hitaben formüle edilen sosyalist ütopyalarla ilgilenenlerden bazılarının yüzlerini bu tarafa çevirmelerini sağladı. Marx da bunlar arasındaydı ve Feuerbach'a yazdığı bir mektupta bu yönelişini şöyle izah etti:

> *"İsviçre, Londra ve Paris'teki Alman zanaatkârlarının teorik meziyetleri üzerinde durmayı da ihmal etmemem gerek. Ne olursa olsun tarihi uygar toplumun bu "barbarları" arasında insan soyunun kurtuluşunun pratik unsurunu hazırlıyor..." (Feuerbach'a 11 Ağustos 1844 tarihli mektup)*

1842'de yayınlanan "Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri" kitabı ile Weitling'in görüşleri olgunluk düzeyine ulaşmıştı. Bu kitap hakkında Marx şunları söyledi:

> *"Filozofları ve kalem efendileri dahil, Alman burjuvazisi, siyasal özgürleşme ile ilgili olarak Weitling'in "Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri" gibi bir başyapıt sunabilirler mi? Alman siyasi literatürünün can sıkıcı, süklüm püklüm sıradanlığı ile Alman işçilerinin bu parlak ve benzersiz ilk yapıtı karşılaştırılacak olursa; proletaryanın bu devasa patikleri burjuvazinin yıpranmış siyasal pabuçlarının cüceliğiyle karşılaştırılacak olursa, gelecekte bu proleter "Kül kedisi"nin bir pehlivanın gövdesine bürüneceği kehanetinde bulunmak yerinde olacaktır" (Aktaran D. Riazanov, "K. Marx ve F. Engels Hayat ve Eserlerine Giriş", s. 67, Belge Y. İstanbul, 1978.)*

Ancak Marx bu değerlendirmelerini, Weitling'le tanışmadan önce yazdıklarına bakarak yapmıştı. 1846'da Londra ve Brüksel'de birbirleriyle temasa geçtikten sonra, aralarındaki gerilim arttı.

Weitling özellikle gelecek toplumun nasıl olacağı hakkında, adeta dini kitapların cennet tasvirini andıran ayrıntılı tasvirler yapmaktaydı. Bu bakımdan o sıra pek çok örneği olan ütopyacı sosyalistlerden farkı yoktu; ama komünizme barışçı yoldan geçileceğine inanmayışı bakımından, çağdaşı olan diğer ütopyacılardan ayrılıyordu. Weitling'e göre yeni toplum, ancak zor kullanılarak gerçekleştirilebilirdi ve bu ne kadar çabuk olursa o kadar iyiydi. "Laf salatası yapmadan açıkça söylemek gerekir ki, bize lazım olan bir devrimdir" diyordu. Ama ona göre, bilinçli ve kararlı bir profesyonel ekip tarafından gerçekleştirilecek bu devrim, daha çok Blanqui'nin planlı tertibini andırıyordu. Bazen gündelik hayatın ayrıntılarına kadar tasvir ettiği gelecek hakkındaki tasarıları da, sonuçta akıllı ve bilinçli bir yönetici topluluğun sevk ve idare edeceği bir düzene varmaktaydı.

Bununla birlikte Weitling'i diğer ütopyacılardan ayırt eden yanı devrim vurgusu ise; blankistlerden de hitap ettiği ve esinlendiği kesimler bakımından ayrılıyordu. Bir kere Weitling'in komünizm hakkındaki görüşleri soyut insanlara yönelik değildi; proleterlerin yaşam koşullarından ve özlemlerinden esinlenmekte ve onlara hitap etmekteydi. Ama teorik planda ayrı bir sınıf olarak proletaryayı tanımıyordu. Yine de henüz kesin çizgilerini almamış ve bir sınıf olarak net ayrımları çekilmemiş bulunan ve işsizlerle zanaatkarların, geçici ve gezgin işçilerle lümpen proleterlerin iç içe yaşadığı şekilsiz bir topluluğa hitap ettiği ve buradan esinlendiği açıktı. Ona göre, burjuva toplumunu yıkma konusunda güven duyulacak en sağlam toplumsal kuvvet, proletaryanın en aşağı tabakasını oluşturan ve soyguncuları vb. de içeren lümpen proletarya idi. Weitling'in bu sonuca varması tuhaf değildi. Zira üretim araçlarından, üretimin nesnel koşullarından hızla ve kütleler halinde koparılan kent ve kır küçük burjuvaları kentlere yığılmakla birlikte, yeni yeni oluşmakta olan sanayi bu kütleyi istihdam edemiyordu. Bu

koşullarda, kentlerin varoşları işçilerle işsizlerin, yoksullaşan zanaatkarların ve lümpen proleterlerin iç içe ve birbirlerine geçiş halinde yaşadıkları yerlerdi. Bu yerler hem "yedek sanayi ordusu"nun hem de devrimcilerin mekân tuttukları yerlerdi.

Bu ortamda şekillenen Weitling'in düşünceleri toplumun en yoksul kesimlerinin ayrıcalıklı kesimlere karşı biriktirdiği öfkeyi de içeriyor, dile getiriyordu. Weitling'in burjuva aydınlarına karşı duyduğu güvensizlik ve hatta öfke zaman zaman ve haklı olarak, kendilerini onlardan ayırt edemeyen sosyalistlere de yönelmekteydi. Kitabi aydınlara karşı özel bir düşmanlık besliyordu; Marx'la Brüksel'de yaptığı tartışmayı yönlendiren de bu öfke ve güvensizlikti. Ama işçi sınıfına en fazla yakınlık duyan aydınlardan biri olan ve Marx'ın yakın arkadaşları arasında bulunan şair Heine'nin Weitling'le ilk tanışmasını anlattığı şu sözlere bakılırsa, bu tepkinin tek yanlı olmadığı kolaylıkla anlaşılabilir:

> *"Özellikle ağırıma giden, bu arkadaşın benimle konuşurken son derece saygısızca davranmasıydı. Şapkasını çıkarmadı ve ben önünde ayakta dururken sağ eliyle sağ dizini çenesine kadar çekip, sol eliyle sürekli ayak bileğini ovuşturarak oturmaya devam etti. İlkin bu saygısızca davranışın terzilikte çalışırken edindiği bir alışkanlığın sonucu olduğunu düşündüm, ama yanıldığımı çabuk anladım. Neden böyle durmadan ayağını ovuşturduğunu sorduğumda, Weitling kayıtsız bir şekilde sanki son derece olağan bir şeymiş gibi, tutuklu bulunduğu Alman hapishanelerinde zincire vurulduğunu söyledi; ayağına vurulan prangalar genellikle çok dar olduğundan, demirin sürekli sürtmesi nedeniyle bacağında kronik bir deri iltihaplanması oluşmuştu. Terzi Weitling bana bu zincirlerden söz ederken irkildiğimi itiraf ediyorum.*
>
> *Zincire vurulup işkenceden geçen Leyden'li terzi John'un Münster Belediyesinde saklanan eşyalarını bir zamanlar öpecek kadar bu terziye hayranlık duyan ben, yaşamakta olan bu terzinin, Wilhelm Weitling'in karşısında şimdi, önüne geçilmez bir tiksinti duyuyordum; oysa ikisi de aynı davanın havarileri,*

kahramanlarıydı." (D. Riazanov, "K. Marx ve F. Engels Hayat ve Eserlerine Giriş", s. 67, Belge Y. İstanbul, 1978)

İlginçtir Heine'nin bu duygu ve düşünceleri sadece o zamana özgü ve geçmişte kalmış şeyler değildir. Aydınlarla devrimcileri ve işçileri aynı örgüt aynı faaliyet içinde buluşturan bir devrimci örgütün bulunmadığı her zaman ve koşulda buna benzer olguları değişik açılardan görüp tanık olmak hala mümkündür. O zaman da bu belirsizlik böyle aşıldı.

Heine'ninkine benzer bir şoku belli ki Marx ve Engels de Londra'da, Karl Schapper, Joseph Moll ve Heinrich Bauer ile tanıştıklarında yaşamışlardı. Engels Londra'da tanıştıkları bu üç devrimci hakkında şunu söyledi:

"Ben bunların üçünü de 1843'te Londra'da tanıdım. Bunlar tanıdığım ilk devrimci proleterlerdi. O sıralarda görüşlerimiz ayrıntılarda birbirlerinden uzaklaşıyordu; çünkü onların dar görüşlü eşitlikçi komünizmlerine karşılık, ben de bir o kadar dar görüşlü felsefi kibirliliğe sahiptim. O sıra henüz yalnızca bir adam olmayı arzulayan benim üzerimde bu üç gerçek adamın bıraktıkları derin etkiyi hiç bir zaman unutmayacağım." (Engels, Komünistler Birliği'nin Tarihi Üzerine, Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi içinde, Ana yayınları, İstanbul 1977, s. 19)

Engels ilk kez proleter devrimcilerle tanıştığında henüz 23 yaşındaydı; Marx ise 25. Marx Weitling'in şahsında tipik bir örneği görülen bu proleter devrimciler için "uygar toplumun barbarları" diyordu.

O zamana kadar daha çok felsefe ve teorik sorunlar üzerinde yoğunlaşmış bulunan Marx ve arkadaşları 1840'lı yıllarda, felsefi tartışmalarla somut siyaset sorunları arasındaki bağı irdeleyip açıklamaya yöneldiler. Londra'da, Paris'te ve Brüksel'de kurdukları temasların ardından, henüz otuz yaşlarına varmadan kendilerini hazır bir devrimci örgütün kongresinde bulacaklardı. Onlar harcında Weitling'in epeyi teri ve emeği bulunan bu örgüte yönelirken, Weitling de oradan uzaklaşmaktaydı.

1840 yılından itibaren, Haklılar Birliği Weitling'i İsviçre'de propaganda faaliyetlerini örgütlemekle görevlendirmişti. Weitling'in İsviçre'de tanıştığı Bakunin'le yakın bir ilişkisi oldu ve Bakunin'in fikri şekillenmesinde hatırı sayılır bir rol oynadı. Bu arada Haklılar Birliği'nin merkezi de Londra'ya taşınmış ve örgüt Paris'teki kadar ciddi bir pratik etkinlik çizgisinden uzaklaşmıştı. Hareketin önder kadroları burada İngiliz sendikacılarıyla rastlaştığı gibi Marx ve Engels ile de tanışmışlardı; bir bakıma Weitling'in pabucunun dama atılması yakındı. Nitekim, 30 Mart 1846'da Brüksel'de cereyan eden tartışma bir ölçüde bu sürecin bir sonucuydu.

Haklılar Birliği içindeki etkisi ve otoritesi zayıflayan Weitling, örgütten ayrılmamakla birlikte, Avrupa'nın dışına çıkmaya karar verdi; ABD'ye gitti. 1848 devrimlerinin haberi gelir gelmez tekrar Avrupa'ya döndü. Devrim dalgasının geri çekilmesi ile birlikte polis tarafından arandığı için tekrar ve bu sefer geri dönmemek üzere ABD'ye göçtü; Komünistler Birliği ile ilişkileri de tamamen kesilmişti. Wilhelm Weitling ABD'de 1871 yılında sefalet içinde öldü.

Ne olursa olsun, Weitling'in ilkel ve anti-entelektüel komünizmi ve adını öyle koymamış olsa da, proleter temelli devrimciliği Komünist Manifesto'ya ulaşmak için Marx ve Engels'in hem yetişmek, hem de aşmak zorunda oldukları bir eşik oldu; bunu aşmak için kendi düşünsel evrimleri içinde ve yönelişlerini belirlemede önemli bir sıçrama yapmaları gerekiyordu. 1840'tan Komünistler Birliği'nin kuruluşuna kadar uzayan süreç, her ikisinin ama özellikle Marx'ın, bu yöndeki gayretlerinin damgasını taşıdı. Komünist Manifesto'nun Weitling'i dışlayarak değil, kapsayarak aşması bu gayretlerin sonucunda oldu.

Komünist Manifesto'nun "komünistler [...] hedeflerine ancak tüm mevcut toplumsal koşulların zorla yıkılmasıyla ulaşılabileceğini açıkça ilan ederler" sözleriyle bitiyor olmasında Weitling'in ve onun gibi pek çoklarının katkısı vardır ve bunu unutmamak komünistlerin ödevleri arasındadır.

"Komünist Manifesto'yu Ezbere Bilen" Bir Oportünist:

Ferdinand Lassalle

Marksistlerin daha çok Alman işçi hareketinin siyasal parti olarak örgütlenmesini sağlayan önderi diye tanıdığı Ferdinand Lassalle (Lasal), bir Yahudi ipek tüccarının oğlu olarak Prusya'nın Breslau şehrinde 1825 yılında dünyaya geldi. 1864 yılında anlamsız bir düello sonucunda genç yaşta öldü.

Marx onun için "onun ölümsüz hizmeti Alman işçi hareketini yeniden uyandırmış olmasıdır" demişti. Öldükten sonra mezarını her yıl ziyaret eden işçiler, onun için yazılmış olan ve içinde "burada bize silahlarımızı veren biri yatıyor" nakaratı geçen bir ağıt okurlardı. Bu ağıt on dokuzuncu yüzyılın en büyük hatiplerinden biri olan ve Alman işçi hareketinin siyasal örgütlenmesine önderlik eden Lassalle'a şükran duygularının en belirgin ifadesiydi.

Hiç kuşkusuz, Alman işçi hareketinin 1849-1862 yılları arasındaki gericilik döneminin ardından yeniden örgütlenmesi Lassalle'ın çabalarına büyük ölçüde borçludur. Ne var ki bu yoğun siyasal etkinlik, Lassalle'ın zaten kısa süren yaşamının (39 yıl) çok küçük bir kesitine rastlar.

Engels, "İşçiler Lassalle'ın yaşamının ancak iki yıllık propaganda dönemini biliyorlar ve zaten bu döneme pembe gözlüklerle bakmaktadırlar." demişti.

Lassalle daha gençlik yıllarından itibaren felsefe ve siyasetle ilgilenmeye başlamıştır. Ferdinand daha lisede okurken ilerde kendisini öne çıkaracak olan kimi meziyetlerini ortaya koymuştu: Sahte bir rapor tertiplediği için liseden atılmıştı. Liseden atıldıktan sonra, bir ticaret okuluna devam edip, 1843'te diplomasını aldıysa da, bu diplomayla yetinmedi. Önce Breslau Üniversitesi'nde sonra da akademik kariyer yapma amacıyla Berlin Üniversitesi'nde hukuk ve felsefe okumaya başladı. Berlin'de okurken pek çok akranı gibi Hegel ve Feuerbach'ın fikirleriyle tanıştı. Doktora tezini yazmak üzere zaman zaman gidip kaldığı Paris'te Proudhon ve Heinrich Heine ile dolayısıyla sosyalist fikirlerle tanıştı. Yahudi olduğunu belli eden Lasalle, soyadını da Fransa'ya gidiş gelişleri sırasında değiştirip bir Fransız adı gibi yazmaya başladı ve öylece ünlendi.

Ama gençlik yıllarında Lassalle'ın kendini bütünüyle siyasete verdiği söylenemez. Aksine genç Lassalle, kariyerine ve kendini güvenceye almaya daha fazla önem veriyordu. Nitekim bir avukat olmadığı halde Kontes Hatzfeld'in boşanma davasında onun avukatlığını üstlendi ve davayı müvekkilesi lehine kazandı. Ama Hatzfeld davası sıradan bir dava değildir. 1846 yılında başlayıp 1854 yılına kadar sürmüştür. Yani Lassalle gençliğinin 8 yılı boyunca, bu ilişki nedeniyle çıkan asılsız dedikodulara da göğüs gererek, bu davayla uğraşmıştır. Bu süreç aynı zamanda onun hatiplik eğitimi ve sınavı olmuştur.

Lassalle akademik bir kariyer sahibi olmayı başaramadıysa da, diploma ve kariyerin sağlayacağı şeylerden birini, kendisini ömür boyu geçindirecek düzenli bir gelir kaynağı elde etmeyi bu

sayede "hak etti": Kontes Hatzfeld onu yüklü bir ömür boyu sürecek yıllık gelirle ödüllendirdi.

Ama elbette Ferdinand Lassalle'ın gençlik yılları sırf eğitimle ve söz konusu boşanma davasıyla geçmedi. Pek çok akranı gibi o da döneminin siyasal akımlarıyla ve dolayısıyla siyasal eylemlerle de içli dışlı oldu. Her ne kadar bu dönemde siyasete gösterdiği ilgi daha çok teori düzeyinde kaldıysa da, bu onun 1848-1850 devrimci hareketleri içinde bizzat yer almasına engel değildi. Bu yüzden ve o sıra yayınlanan kimi yazıları nedeniyle tutuklanıp bir yıla yakın bir süre de hapis de yattı.

Marx ve Engels ile tanışması da bu döneme rastlar. Lassalle'ın asıl ünlenmesini sağlayan siyasal kariyeri ise bu dönemeçten itibaren şekillendi (bu dönemecin geçim sorununun çözülmesiyle aşağı yukarı aynı zamana rastlaması da küçük bir ayrıntı sayılmamalıdır).

Lassalle 1848'deki devrim dalgasının kırılması ile başlayan gericilik döneminde başka pek çokları gibi siyasal mülteciliği seçmedi. Zaman zaman başka ülkelere gittiyse de esas itibariyle Almanya'da kaldı. Bu arada Hatzfeld davasını kazandığı gibi, Herakleitos üzerine doktora tezini de tamamladı. Almanya'da sosyalist çevreler içinde tanınan bir gazeteci olarak, Berlin'de öne çıkmaya başladı (1857). Marx ile tekrar ilişkiye geçmesi de bu dönemin ardındandır (1861). Daha çok mektuplaşma biçiminde geçen ve bir yakınlaşmadan çok ayrım çizgilerinin kalınlaşmasını sağlayan bir süreçtir bu.

Bu dönem hakkındaki görüşlerini sonradan dostu Kugelmann'a yazan Marx şöyle demişti:

> *"İzin verirseniz ilkin Lassalle ile ilişkilerimin ne olduğunu açıklayayım. Faaliyette bulunduğu tüm süre boyunca ilişkilerimiz kesikti. [...] 1848'den 1863'e kadar bana yazdığı mektuplarda olsun, yüz yüze görüşmelerimizde olsun o, daima benim temsil ettiğim partiden yana olduğunu söylemiştir: ama 1862 sonunda Londra'da benimle o küçük oyununu oynayamayacağı kanısına varınca benim ve eski partinin karşısına "işçi diktatörü" rolünde çıkmaya karar verdi."*

Aynı mektupta Marx Lassalle ile arasındaki uzaklaşmanın siyasi nedenlerinin neler olduğuna da üç başlık altında değinmişti:

> *"Birincisi, farfaralıklarından ötürü ve yapıtlarımdan yaptığı utanç verici çalıntıları böbürlenme vesilesi yaptığı için. İkincisi siyasal taktiğine karşı çıktığım için; ve üçüncüsü, ülkedeki siyasal faaliyetine daha başlamadan önce Prusya devletinin doğrudan bir sosyalist uygulamada bulunabileceğine inanmasının saçma olduğunu açıkladığım ve tanıtladığım için."*

Ama ne yazık ki bu ayrım çizgileri net bir biçimde çizilmediği gibi, net bir biçimde bilince çıkarılamadan bu süreç sona erdi. Lassalle dinlenmek için gittiği İsviçre'de aşık olduğu bir kadının nişanlısı ile 1864 yılının 28 Ağustosu'nda bir düelloya tutuştu ve bu düelloda aldığı yaralar nedeniyle üç gün hastanede yattıktan sonra öldü.

Riazanov Lassalle'ı şöyle tasvir etmişti:

> *"Lassalle son derece kendini beğenmiş bir insandı. Bilinçsiz kitleler üzerinde çok güçlü bir etki bırakan, bilinçli işçileri ise iten gürültülü konuşmaları, gösteriş ve reklamı severdi. Alman işçi hareketinin yaratıcısı olarak gösterilmekten hoşlanırdı."*

Engels de Marx'ın ölümünden sekiz yıl sonra Kautsky'ye yazdığı bir mektupta "Lassalle'ın tüm ünü, yıllar boyu Marx'ın da izniyle onun araştırmalarının sonuçlarını kendi malıymış gibi, üstelik [...] onları çarpıtma pahasına kendine mal etmesinden ileri gelir" dedi. Bunu hatırlatma gereği Alman sosyalistleri arasında Lassalle hakkında yaratılan efsaneleri yıkmak üzere gereken özen ve gayretin gösterilmeyişindendi. Bu durumun sorumlularının başında gelen Kautsky'ye Lassalle'ın nasıl birisi olduğunu şu sözlerle hatırlattı:

> *"Lassalle yirmi altı yıldan beri tarihin malıdır. Bir süre için, sosyalistlere karşı yasanın yürürlükte olmasından ötürü tarihsel eleştiri onun hakkında susma yolunu tutmuş olsa da, bu eleştirinin bir an önce yapılması ve Lassalle'ın Marx'ın gözündeki konumunun nihayet*

aydınlığa kavuşturulması zamanı gelmiş çatmıştır. Hayır! Lassalle'ın gerçek kişiliğini bir başka kılığa büründürüp onu göklere çıkartan hurafe, partinin yasası haline getirilemez. Lassalle tarafından yapılan hizmetler ne kadar büyük sayılırsa sayılsın onun tarihsel rolü iki yönlüdür. Sosyalist Lassalle'ı demagog Lassalle adım adım izler. Örgütlendirici ve bilinçlendirici Lassalle'ın şahsında kokuşmuş araçlara başvuran kimseleri çevresinde tutmakta sakınca görmeyen onlardan basit birer araç gibi yararlandıktan sonra buruşturup atmaktan zevk alan, Haltzfeld davasının başrol oyuncusu belirmektedir. 1862'ye kadar Lassalle basit bir demokrattı. [...] Sonra tamamen kişisel nedenlerle birden bire değişti ve propaganda faaliyetine başladı. Daha iki yıl geçmemişti ki işçilerin burjuvaziye karşı kralcı parti ile birleşmeleri gerektiğini söyleyip, karakteri kendisininkine pek benzeyen Bismarck ile entrikalar çevirtiyordu. Eğer kendisi açısından talihli bir olay sayılması gereken ölümü engel olmasaydı bu tutumu onu partiye karşı gerçek bir ihanete kadar sürükleyebilirdi." (Kautsky'ye 23 Şubat 1891 tarihli mektup)

Gerçekten de Lassalle, gerçekte ne olduğunun meydana çıkmasına ramak kalmışken öldü. Oportünist bir çıkarcı olarak değil, "Alman işçi hareketinin uyanmasını sağlayan bir önder" olarak anılmasını da belki bu erken gelen ölüme borçluydu.

Daha sonra Engels de Lassalle'ın açtığı yoldan gelişen Alman Sosyal demokrat hareketinin benimsediği yol ve yöntemlerin burjuvaziyi barikat savaşlarından daha fazla ürküttüğünü dile getiren sözler söyledi. Bütün bunlar Lassalle'ın fikirlerinin daha doğrusu fikirlerinden çok siyaset tarzının önce Alman işçi hareketi içinde, giderek de uluslararası hareket içinde yer etmesine katkı sağlamıştır. Marx'ın Lassalle'ın ardından onunla kendisi arasındaki derin ayrım çizgilerini öne çıkaran bir tutum göstermeyip ondan sitayişle söz etmiş olması bu ayrımların önemsiz olduğu anlamına yorulmamalıdır. Marx'ın kibarlığından ötürü böyle davrandığı da sanılmamalıdır. Bunun daha önemli izahları vardır. Her şeyden önce, Lassalle'ın ani ölümü Birinci

Enternasyonal'in kurulmasından birkaç hafta öncesine rastlar. Bu enternasyonalin içinde Alman işçi hareketinin temsilcilerinin yer alması tabii ki önemli bir hedef olarak görülmekteydi ve lasalcıların bu hareket içinde tuttukları yeri küçümsemek mümkün değildi. Üstelik o zaman oportünistlerden ve oportünizme karşı net bir tutum almakta tereddüt edenlerden koparak bağımsız bir dünya partisi kurma fikri yoktu. Bu tutum ancak, Lassalle'ın ideolojik ve politik mirası üzerinde şekillenen İkinci Enternasyonal'in çöküşünden sonra bolşeviklerin teorik ve pratik çabalarıyla bilince çıkarılacaktır.

1860'lı yıllarda Alman işçi hareketinin örgütlenmesi için yürüttüğü ajitasyon, propaganda ve örgütlenme çalışmaları boyunca Lassalle büyük ölçüde Komünist Manifesto'dan ve Marx'ın yazılarından yararlandığı halde, belli başlı siyasal yazılarında bu bağı gizlemeye özen göstermişti. Marx'ın adını ancak hayatının son demlerinde o da bir devrimci yahut komünist olarak değil, "bir iktisatçı" olarak zikretti. Bu tutumunu, komünizm heyulası hakkında önyargıları olan bilinçsiz kitleleri ürkütmemek için benimsediği bir taktik olarak izah ediyordu. Benzer gerekçelerle yasa dışı devrimci örgütlerle ilişki kurmamaya yahut bu ilişkinin belli olmamasına da özen göstermişti. Oysa Lassalle bir yandan temel birçok sorunda Marx'ın görüşlerinden yararlandığı gibi, devrimci akımların gücünden ve deneyimlerinden yararlanmaya da tamamen kapalı değildi. Ne var ki bütün bunları kendine özgü ve daha çok gündelik hesaplardan çıkarak vardığı tutumlarla eklektik bir biçimde birbirine karıştırmaktaydı:

> *"Lassalle'ın yazılı propagandasında Marx'tan aldığı doğrular kendi yanlış vargılarıyla o kadar iç içe geçmiştir ki, gerçeği yanlıştan ayırt etmek çok zordur." (Engels)*

Doğrusu bu tablo tarihin derinliklerinde yitip gitmiş bir siyasal tutumu anlatmakta değildir. Aksine bu siyaset tarzı hala canlı ve çok daha renkli örneklerine tanık olmakta olduğumuz oportünist siyaset tarzının bir portresidir.

Yazılarında Marx'tan ve Manifesto'dan söz etmemekle birlikte, bir biçimde buradan beslendiğinin belli olması Lassalle'ın aslında

"usta" bir siyasetçi olarak bu fikirleri Alman işçileri arasında yaydığı izleniminin doğmasına hizmet etmiştir.

Bu izlenimin ne kadar yaygın olduğu lasalcılarla Marx'ın Almanya'daki yoldaşları arasında beliren yakınlaşmalar sırasında belli oldu.

Nihayet Marx lasalcılığın marksizm kisvesi altında hortlamasına engel olmak üzere ve Lassalle'm eklektik çizgisini eleştirmek üzere kaleme aldığı "Gotha Programı" hakkındaki eleştirilerini "Dixi et salvavi animam meam!" (söyledim ve ruhumu kurtardım) diye noktaladı. Besbelli o güne kadar içinde tuttuğu eleştirileri açıkça ve topluca ortaya koymanın ferahlığını ifade etmek istiyordu. Ne var ki, bu eleştiriler birkaç yakınının dışında kimse tarafından uzun süre boyunca okunmadı; ancak 1891'de o da Engels'in çabaları sonunda bazı kısımları çıkarılmış olarak yayınlandı. Bu tarih aynı zamanda Alman sosyal demokrasisinin yeni programının, Erfurt Programı'nın yayınlandığı tarihtir. O esnada bu programın mimarlarından Kautsky, "Programlarımız" başlıklı yazısında Marx'ın Lassalle hakkındaki eleştirilerini haksız bulduğunu ifade eden ve ona övgüler dizen şu değerlendirmeleri yapmaktaydı:

> *"Alman sosyal demokrasisinin Lassalle hakkındaki değerlendirmesi Marx'ınki ile aynı değildir. Yapıtları [...] sosyalizmi öğrenirkenki ilk adımlarımızda kılavuzluk etmiş olan [...] sosyalizm coşkusunu esinlendirmiş olan bir adamı hiç unutabilir miyiz? Marx'ın öğrencisi Lassalle hakkında yazdıklarını dikkatle okuyup bunlar üzerinde düşünürüz. Ama unutmamalıyız ki, Lassalle da öğretmenlerimizden biriydi ve en iyi savaşçılarımızdan biriydi." (Neue Zeit, Şubat 1891)*

Engels'in Erfurt Programı'nın teorik bölümüne onay vermesiyle birlikte İkinci Enternasyonal'in Lassalle çizgisinin etkisi altında şekillenmesinin önü açılmış oldu; uzun yıllar marksizm adına onun eklektik bir karikatürü uluslararası işçi hareketine egemen oldu. Komünist Enternasyonal'in kopuşuna rağmen bu etki pratikte hala kırılabilmiş değildir.

Lassalle'ın düşüncelerinin ve siyaset tarzının hala nasıl hüküm sürdüğünü anlamak için onun temel fikirlerini kısaca hatırlamakta yarar var.

Lassalle burjuvaziye karşıydı ve açıkça burjuvaziye karşı bir siyasal işçi hareketi yaratma konusunda net bir biçimde tutum almaktaydı. Ama bunu yaparken yine burjuvaziye karşı Prusya'da bir siyasal akımı temsil eden Bismarck ile işbirliği yaparak uzlaşmakta sakınca görmüyordu.

Lassalle işçi sınıfının siyasal bir güç haline gelmesi için bağımsız siyasal bir parti olarak örgütlenmesinden yanaydı; bunun için ciddi ve samimi olarak çaba sarf etti. Ne var ki, o bu işçi sınıfı partisinin burjuvazi ile doğrudan doğruya karşı karşıya gelmesini istemiyordu. Lassalle, Prusya devleti dolayımıyla burjuvaziye karşı siyasal mücadele yürütmenin gereğine inanıyordu. Genel ve eşit oy talebi, işçi sınıfının devlet üzerinde baskı uygulaması ve onların taleplerinin devlet eliyle gerçekleştirilerek burjuvazinin hizaya getirilmesinin bir aracı olarak hedefleniyordu. Bu bakımdan Lassalle'ın siyasal hedefi iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesine değil, burjuvazinin iktidardan uzaklaştırılmasına, işçi hareketinin ise siyasal iktidar üzerindeki etkisinin arttırılmasına yönelikti. Devlet Lassalle'ın siyasal ufkunda yıkılacak bir hedef olarak değil etkilenecek bir güçlü araç olarak belirmekteydi.

Lassalle'ın foyasının en bariz biçimde kendini belli ettiği yer ise; enternasyonalizm konusudur. Marx'ın deyişiyle "Komünist Manifesto'nun ve daha önceki sosyalizmin tümünün aksine Lassalle işçi hareketini en dar ulusal açıdan kavramıştır." Lassalle'ın bu tutumu Gotha Programı'na da açıkça yansımış ve Marx tarafından şu sözlerle eleştirilmiştir:

> *"Peki, Alman İşçi Partisi, enternasyonalizmini neye indirgemektedir? Çabasının sonucunun "halkların uluslararası kardeşliği olacağı" bilincine... Onun için Alman işçi sınıfının uluslararası görevleri hakkında tek sözcük yok!... Gerçekte, programın enternasyonalizmi, serbest değişimci partininkinden çok daha gerilerdedir. Bu parti de, hareketin nihai sonucunun "halkların*

uluslararası kardeşliği" olduğunu ilan ediyor." (Gotha Programının Eleştirisi; s.35)

Doğrusu Lassalle'ın takipçileri Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'na kadar halkların kardeşliği hedefi ile proletarya enternasyonalizminin aynı şeyler olduğu demagojisini sürdürdüler. Bu dönemeçten sonra ise bolşeviklerin öncülüğünde Komünist Enternasyonal proleter enternasyonalizmini kendi ayakları üzerinde yükseltti. Ne var ki bugün hala bu iki şeyin birbirine karıştırıldığına bakılırsa, Lassalle'ın fikirlerinin çok etkili olduğu görülebilir. Topu topu iki yıl süren siyasal faaliyeti sonucunda böyle derin bir etki yarattığına bakarak Lassalle hakkındaki efsanelere inanmak mı gerekir yoksa?

Elbette ki söz konusu olan Lassalle'ın efsanevi güçlere sahip olması değildir. Zira söz konusu olan onun fikirleri değil, egemen burjuva ideolojisinin temel dayanaklarıdır. Oportünizm eskiden de işçi hareketine sızan burjuva siyasetiydi; hala öyledir. Demek ki Lassalle örneğinde beliren oportünist tutumun çaresi de genel olarak oportünizmin çaresinden başka değildir. Burjuva siyaseti olan oportünizm kendisine hayat veren toplumsal temelle birlikte yok olacaktır.

Barikat Savaşlarının Unutulan "İlk Başkomutanı":

Kersausie

1848 devrim dalgasının Fransa'daki ayağının sonuna yaklaşırken, Neue Reinische Zeitung gazetesinde (Yeni Ren Gazetesi) yayınlanan makalelerinden birini Engels şu sözlerle bitirmişti:

> *"Kersausie yakalandı ve belki de şu anda kurşuna dizilmiştir. Burjuvazi onu öldürebilir; ama ondan sokak savaşını ilk örgütleyen kişi olma onurunu alamaz. Onu öldürebilirler; ama yeryüzünde hiçbir kuvvet bundan sonraki sokak savaşlarında onun tekniklerinin kullanılmasını önleyemez. Onu öldürebilirler ama adının barikat savaşlarının ılk başkomutanı olarak tarihe geçmesine engel olamazlar." (Haziran Devrimi - Paris Ayaklanmasının İzlediği Yol, 2 Temmuz 1848)*

Bu vurgularla adından söz ettiren Guillard de Kersausie'nin adını kim hatırlıyor? Engels'in kendisinden böyle söz etmesi için neler yaptığını, 1848 Devrimi sırasında nasıl bir rol oynadığını bilen kaç kişi var?

Doğrusu Engels de bu kadar sitayişle söz ettiği Kersausie'den bir daha söz etmedi. Hatta akıbetinin ne olduğu üzerinde bile durmadı. Ama yukarıdaki satırların yer aldığı makalesi defalarca çeşitli dillerde yayınlandı. 1848–1850 devrim dalgası üzerine binlerce sayfa kitap yazıldı. Buna rağmen, Kersausie adına bu sayfalarda nadiren rastlanmaktadır. Buna bakılırsa, Engels'in dediğinin aksine, Kersausie ölümden beter bir unutkanlığın kurbanı olmuştur besbelli. Bunda kendisinden sitayişle söz eden Engels'in de rolü vardır. Hatta Kersausie'nin tarihin karanlığına gömülmesi onun kimliğinden ve kişiliğinden, tarihte oynadığı rolden çok daha önemli bir noktanın aydınlatılmasına vesile olabilir.

Engels'in Kersausie'den söz ettiği yazısı Neue Reinische Zeitung gazetesinde iki parça halinde iki gün peş peşe yayınlandı. Doğrusu bu yazı, Haziran Devrimi hakkındaki en önemli ve zihin açıcı yazıların başında anılmakta değildir; öyle bir niteliği de sahiden yoktur. Bununla birlikte bu yazının asıl dikkat çekici yanlarından biri, kendisi de askeri sorunlara ilgili ve meraklı olan Engels'in bu yönünü hatırlatışıdır. Diğeri de, Marx ve Engels'in yayımladıkları NRZ gazetesinin dünyada Haziran Devrimi'ne sahip çıkan yazıların yayınlandığı ve bu devrimi içeriden gelen bilgilerle anlatan iki gazeteden biri olduğunu göstermesidir. Diğer gazete ise İngiltere işçi hareketinin önderlerinden olan Harney ve Jones'un yayımladıkları Northern Star (Kuzey yıldızı) adlı gazetedir. O sıra Marx ve Engels "Komünist Birlik" (Komünist Manifesto'nun arkasındaki örgüt) adlı enternasyonal örgüte bizzat ve bilfiil katılmış ve yaratılmasına katkıda bulunmuşlardı. Köln'de bulunmaları ve o gazeteyi çıkarmaları da rastgele bir durum değildi; bu örgütün disiplini içinde hareket ediyorlardı. Nitekim Komünist Birlik'in başka militanları gibi Engels de bizzat Almanya'daki devrimin içinde yer alacak ve Köln'deki çatışmalara bilfiil katılacaktır. Yani Paris barikatları ile ilgisi salt askerlik konusuna olan merakından

değildir. Marx da devrimin yenilgiye uğramasının ardından aynı yerde hayatında ilk ve son kez olmak üzere bir örgüt davasından yargılanacaktır. Northern Star gazetesi ve onun başındaki Harney ile Jones da hem Komünist Birlik ile ilintilidirler, hem de daha sonra Marx ile birlikte Londra'da Birinci Enternasyonal'in kuruluşuna ön ayak olacak olanların arasındadırlar.

Engels söz konusu yazısında, neredeyse ayrıntılarda boğulan bir titizlikle Paris ayaklanmasının askeri planını ve nasıl bir seyir içinde geliştiğini anlatmıştı. Bu hem onun ve yazının yayınlandığı gazetenin Paris'teki ayaklanmayla yakından ilişkili olduğuna hem de esas olarak neyle ilgilendiğine ilişkin başlı başına bir kanıttır. Engels bu sergilemeden şu sonuca varmıştı:

> *"Okuyucular Parisli işçilerin nasıl bir yürekli cesaretle, birlik, disiplin ve askeri maharetle savaştığını anlasın diye mücadeleyi böyle salt askeri bir yönden tasvir ettik. Dört gün boyunca 40 bin işçi kendilerinden dört kat daha fazla güçlere karşı koydular. Ve bu[illegible] zafere kıl payı yakın bir mesafeye kadar geldiler. Paris'in merkezinde ayaklarını basacak bir yer edinmeyi bu sayede başardıkları söylenebilir. Hôtel de Ville'i ele geçirmeleri, geçici bir hükümet oluşturabilmeleri, başlangıçtaki sayılarını iki katına çıkarmaları da bu sayede olmuştur. Üstelik saflarına katılanlar sadece şehrin ellerine geçirdikleri kesimlerinde yaşayanlardan ibaret değildir. Seyyar muhafızlardan da işçilerin saflarına katılanlar olmuştur; böylece bunların o zaman işçilerin safına geçmeleri için küçük bir dürtüye ihtiyaç olduğu da belli olmuştur.*
>
> *Alman gazeteleri bu çatışmaların Kızıl cumhuriyet ile üç renkli (Fransız bayrağının renkleri) cumhuriyet, yani burjuvazi ile işçiler arasındaki tayin edici çatışma olduğunu yazıyor. Bu çatışmaların galip gelenlerinin darmaduman olmalarına yol açacağına inancımız tamdır. Dahası, olayların akışı göstermektedir ki, sırf askeri bir açıdan yaklaşılsa bile, işçilerin çok kısa bir zaman içinde muzaffer olacakları belli olmaktadır. Eğer 40 bin Parisli işçi kendi sayılarının dört katı güçlere karşı bu kadar muazzam işler yapmayı başarabiliyorsa,*

bütün Paris işçileri uyumlu ve eşgüdümlü bir eylem sayesinde neleri başarabilirler!"

Besbelli Engels Paris ayaklanmasına herhangi bir olay gibi değil, proletaryanın önderliğinde gelişecek bir komünist devrimin ilk kıvılcımı olarak bakmaktadır. Yenilgiyle sonuçlanmış bile olsa bu gelişmeyi benimsediği görüşlerin bir kanıtı, insanlığın kurtuluşuna giden yolda bir umut ışığı olarak görmekte ve öyle ele almaktadır.

Paris ayaklanması sırasında işçilerin askeri bakımdan örgütlenmesi ve mevzilendirilmesinde, kendisi de bir eski subay olan Kersausie'nin eseri olan planın payı az değildir. Nitekim söz konusu yazının başında "Kendisi de eski bir subay olan [...] Kersausie tarafından hazırlandığı söylenen eylem planının esası şuydu [...]" diye söz ediliyor. Aynı nedenle Engels yazısını Kersausie'ye övgüler düzerek bitiriyor.

Bununla birlikte, Kersausie'den bir daha söz etmeyecekti Engels. Hatta Marx'ın bu devrimle ilgili yazılarının derlendiği Fransa'da Sınıf Savaşımları kitabına yazdığı son önsözde (bu İkinci Enternasyonalcilerin en çok destek aldıkları metinlerin başında gelmektedir) artık barikat savaşlarının zamanının geçtiğini burjuvaziyi asıl korkutanın seçim sandıkları olduğunu söyleyecekti.

"[...] Burjuvazi ve hükümet, İşçi Partisi'nin illegal eyleminden çok legal eyleminden, ayaklanmalardaki başarılarından çok, seçimlerdeki başarılarından korkar oldular. Çünkü bu konuda da savaşın koşulları ciddi olarak biçim değiştirmişti. Eski tarzda ayaklanma 1848'e kadar her yerde kesin olan barikatlar üzerinde savaş şimdi bir hayli eskimiş, modası geçmişti." (Fransa'da Sınıf Savaşımları, Sunuş, Sol Yayınları, s. 22)"

Bu durumda elbette "barikat savaşlarının başkomutanı"ndan söz etmeye gerek olmayacaktı.

Ne yazık ki, Engels'in "politik vasiyeti" diye de anılan söz konusu Sunuş'ta Engels, 1848 ve 1871 Devrimlerine ışık tutan devrim stratejilerini ve o zamanki devrimci eylem biçim ve araçlarını da (barikatlar ve sokak savaşları gibi) eleştiriye tabi

tutmuştur. Engels, o zaman işçi hareketinin evrimi içinde şekillenen ve kendilerinin de benimsedikleri devrimci yöntemlerin, askeri teknoloji ve orduların yapısındaki değişmeler vb. nedeniyle artık geçersiz hale geldiğini de öne sürmüştür.

> *"Tarih daha da ileri gitti: Sırf o zamanki yanılgımızı yere çalmakla kalmayıp, proletaryanın içinde dövüşmek zorunda olduğu koşulları da baştan aşağı altüst etti. 1848'in mücadele tarzı bugün her bakımdan köhneleşmiştir, zamanı geçmiştir." (Fransa'da Sınıf Savaşımları, Sol Y. s.13)*

Engels'in bu tahlilden çıkardığı sonuca göre, "bilinçsiz yığınların başındaki küçük azınlıklarca yapılmış tepeden inme devrimlerin devri", "geri gelmemek üzere geçmiş"ti. İşte bu nedenle Engels'in söz konusu talihsiz "Sunuş"u oldum olası reformistlerin bir can simidi gibi sarıldıkları bir metin olmuştur. Hayatının sonuna doğru bunun farkına varan ve buna engel olmak için çabalayan Engels de bunu önleyememiştir; bu maksatla yazıp gönderdiği yazılar ancak çok uzun yıllar sonra gün ışığına çıkabilmiştir.

Ama yayınlandığı günden itibaren, Engels'in bu yazısı içerdiği "eski mücadele yöntemleri köhneleşmiştir" sözlerinden de güç alan oportünistlerin gayretleriyle, tüm İkinci Enternasyonal tarihi boyunca "blankizme" karşı bir silah olarak kullanılmıştır. Daha sonra aynı demagojiyle doldurulmuş silah bolşeviklere yöneltilmiştir; o gün bugündür reformistlerin devrimcilere ve devrimci eylem biçimlerine karşı marksist bir kında sakladığı başlıca silah hala aynısıdır.

Ne yazık ki, sorun sadece Engels'in kastetmediği bir şeyi çarpıtarak ona atfetmek anlamına gelen bir fırsatçılıktan ibaret değildir. Çünkü bu yazıda Engels'in, 1848'in ve 1871'in devrimci yöntemlerinin modasının geçtiğini söylediği, "sokak çatışmalarından kaçınmak gerektiği" doğrultusunda öğütler verdiği de doğrudur.

İşte Kersausie gibilerin tarihin karanlığına gömülmesinin ardında Engels'in bunu kastetmediği halde söz konusu

yazısından güç alan oportünistlerin çabalarının hatırı sayılır rolü vardır.

1848 Devrimi'nin ateşi içinde barikat savaşlarının ilk başkomutanı olarak adı geçen Kersausie'nin sonradan unutulmasının ardında da aynı nedenleri aramak gerekir. Bu bakımdan Kersausie'nin anılması yeniden barikat savaşlarının sokak çatışmalarının anılması anlamına da gelir aynı zamanda.

Mademki yaklaşan savaş karşısında devrimcisinden reformistine neredeyse herkes barış türküleri söylemeye başlamış durumdadır; oportünizme karşı mücadeleyi en önemli ödevleri sayan komünistlerin de "barikat savaşının başkomutanı Kersausie"yi gömülmek istediği karanlıktan çıkarmalarının tam zamanıdır. Ama 1848 Devrimi'nde nasıl bir rol oynadığına ve ne yaptığına geçmeden evvel Kersausie'nin kim olduğunu ve 1848'e hangi yollardan geçerek geldiğine kısaca bakmak gerekir.

Kimdir Kersausie?

Tam adıyla Theophile Joachim Rene Guillard de Kersausie, Fransa'nın kuzeyinde Gunkamp'da 1798'de aristokrat kökenli bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Ama bu ailenin en önemli yanı herhangi bir küçük aristokrat aile olmasından ibaret değildi. Kersausie'ler özellikle uzman askerler yetiştiren bir aile olarak tanınıyorlardı. Sözünü ettiğimiz Kersausie'nin annesi ise Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda yer alarak ünlenen bir Fransız aristokratı olan La Tour D'auvergne'in öz yeğeni oluyordu.

Böyle bir ailenin erkek çocuğu olarak yetişti Guillard de Kersausie ve 1815'te zırhlı süvari subayı olarak askerlik kariyerine başladı. İspanya'da görevlendirildi ve yüzbaşı rütbesine kadar yükseldi. Ailesinin ve sınıfının ortak özelliklerine uygun bu gelişim çizgisine aykırı yönleri de daha gençliğinden itibaren şekillenmekteydi.

Aristokrasiyi alaşağı eden Fransız Devrimi'nin ateşi sönmekteyken ve yeniden krallık yahut imparatorluk düşleri kuranlar revaçtayken dünyaya gelmiş olsa bile Kersausie, ilk gençliğinden beri cumhuriyetçi ve sol fikirlere bağlı oldu. Ama askeri kimliğinin bir süsü olarak taşıdığı bir fikir olmadı onun

için cumhuriyetçilik. Guillard de Kersausie 1820'den itibaren İtalya'da ve Fransa'da faaliyet yürüten içinde de çok sayıda ordu mensubunun yer aldığı gizli ve radikal Carbonari cemiyetinin bir üyesiydi.

Bourbon Hanedanı'nı bir kez daha alaşağı eden 1830 Devrimi'nde bu devrimin aktif bir taraftarı olarak yer alması da elbette tesadüf olmadı. Ama 1830 Devrimi beklendiği ve istendiği gibi cumhuriyetle taçlanacağı yerde Louis-Philipe'in tahta geçmesiyle sonuçlanınca inancı kırıldı. Bu durumu protesto etmek üzere ordudan istifa etti. O andan itibaren Fransa'da ve Fransa dışında cumhuriyet için mücadele eden devrimci örgütlerle ilişki içinde oldu.

Hatta o yıllarda yaşayan bir Fransız ressamı olan Larpenteur'ün Kersausie ile Raspail'ı (o da 1830 ve 1848 devrimlerinin önde gelen kişilerinden biridir) Versailles cezaevinde birlikte resmeden bir tablosu olduğu söylenmektedir.

Kersausie'nin ordudan ayrıldıktan sonra tam olarak nerelerde ne yaptığı hakkında çok doyurucu bilgi yok. Ama en çok bilinen o tarihlerden itibaren Louis Philipe rejimine muhalefetin odağı olan "İnsan Hakları Cemiyeti" ile sıkı ilişki içinde olduğudur. Kuşkusuz bugün bilinen insan hakları dernekleriyle benzerliği sadece bir isim benzerliğinden ibaret olan bu örgüt, esas olarak Fransız Devrimi'nin içinden çıkan jakoben geleneğin takipçisi cumhuriyetçi bir örgüttür. Bu anlamda bir burjuva cumhuriyetçi çizgiye sahip olduğu açıktır. Bununla birlikte söz konusu örgütün üye bileşimi dikkat çekicidir. Her ne kadar 1793 -burjuva demokratik- Anayasası'nı bayrak edinmiş olsa da bu derneğin 1832 yılında yedi yüz altmış beş kişi olan üyelerinin dörtte üçü metal, deri, inşaat ve tekstil alanlarında bilfiil çalışan kol işçilerinden oluşuyordu. Bu bağ sayesinde İnsan Hakları Cemiyeti ilk Fransız Devrimi'nin devrimci ruhu ile On Dokuzuncu Yüzyılın işçi hareketi arasında köprü kuran bir konum elde etmekteydi.

1832 yılında dernek sağ ve sol, ılımlı ve radikal kanatlar olarak ikiye bölündüğünde, ılımlıların önde gelen ismi Raspail bir yanda idi; Kersausie öte tarafta. Bu ayrışmada radikaller

olarak anılanların büyük bir kısmı Kersausie gibi 1848 Devrimi'nde de adı geçecek kişiler olmuştur.

Her ne kadar bu kutuplaşmada karşıt konumlarda yer alsalar da Kersausie ile Raspail arasındaki ilişki sona ermemiştir. 1834'te bir gazete yayınlamaya karar veren Raspail'ın bu gazete için gerekli sermayenin neredeyse tamamını aile kaynaklarını cömertçe bu harekete sunan Kersausie'den aldığı biliniyor. Bir işçi yevmiyesinin 1,5 Frank olduğu günlerde 100 bin Frank vermişti Kersausie! (bugünün rakamlarıyla 5 milyon Euro civarındadır bu). Raspail anılarında ondan "1829'dan beri silah arkadaşım; 1833'te aynı davada yargılandık; 1834'te birlikte çalıştık" diye söz ediyor. Besbelli ki bu birlikte çalışma "Reformateur" yani "reform yapıcı" başlığını taşıyan bu gazete çerçevesindeki ilişkidir. Raspail'ın ayrıca Kersausie'nin kız kardeşi ile ilişkisi olduğu, cezaevinden onunla mektuplaştığı da biliniyor.

9 Ekim 1834'te yayınlanan ilk sayısında Reformateur gazetesi kendini "bilim, sanat, ahlak, edebiyat alanında yenilikleri takip eden ve Raspail ve Kersausie tarafından yayımlanan bir günlük gazetedir" diye tanıtıyordu. 1835 Ekimi'nin sonuna kadar üç yüz seksen üç sayısı yayınlandı. Bir işçi yevmiyesinin üçte biri fiyata satıldığı halde işçi kahvelerinde muhakkak bulunan ve yaygın biçimde okunan ve izlenen bir gazete idi, Reformateur. Zenginlere karşı sert bir dille yoksulların taleplerini dile getiren ateşli makaleler yayınlanıyordu. Bu nedenle bir yıl içinde aldığı para cezaları ve baskılar sonucunda kapanmak zorunda kaldı. Kersausie'nin serveti de yetmemişti para cezalarına...

Ne var ki, göze görünen bu olsa bile, Kersausie'nin hayatının merkezinde bu gazetenin olduğunu sanmamak gerekir. 1835 Mayısı'nda Paris'te devrimci faaliyetleri nedeniyle yargılanıp cezalandırılan yüz altmış dört kişiden biri de oydu; dava arkadaşlarının çoğu 1834 Lyon Ayaklanması'nda yer almış devrimci işçilerdi. Kersausie bu davadan aldığı cezasını çekerken 1837 yılında bir afla tahliye olmuştu. Kersausie'nin adı çok önde geçmese bile daima varlığını hissettiren ve üstelik ansızın en beklenmedik yerlerde ortaya çıkan bir kişilikti. Mesela bir yerde 1839'da Polonya'daki ulusal ayaklanmada bizzat yer aldığından söz ediliyor. Napoli'de, Londra'da, İsviçre'de vb. ondan söz

ediliyor. Besbelli ki Kersausie, Carbonari teşkilatına girdiğinden beri konspiratif çalışan seyyar bir profesyonel devrimcidir. Sık sık polis tarafından gözaltına alındığı izlenip gözlem altında tutulduğuna bakılarak da bu tespit kolaylıkla doğrulanabilir. Onun hakkında fazla biyografik bilgi yoksa bile oldukça yüklü polis kayıtları var. Kersausie polis kayıtlarında kahverengi saçlı, sakalsız ama belirgin favorileri olan 1,65 boyunda birisi olarak geçiyor. Polis açısından Kersausie haklı olarak tehlikeli birisi olarak daima yakın takipte tutulmuş.

Dışandan bakıldığında daha çok Raspail ile ilişkili göründüğü halde, aynı zamanda onunla aynı çizgide olmadıkları da açıkça bilinen Kersausie'nin sırrı bir başka ilişki sayesinde aydınlanmaktadır. Kersausie Carbonari örgütü ile ilişkiye girdiğinden beri aynı örgütle teması olan Buonarotti ile ilişki içindedir. Buonarotti ise Babeuf ile birlikte yargılanıp sağ kalan ve Babeuf çizgisini sürdürme misyonunu üstlenen tek kişidir. Özellikle 1835'te yargılandığı sırada mahkemede benimsediği ve arkadaşlarına da benimsettiği tutum da Babeuf ve yoldaşlarının 1796'da Vendome mahkemelerindeki tutumunu fazlasıyla andırmaktadır. Söz konusu sanıklar kimliklerini vermeyi reddetmiş mahkemeyi protesto ve boykot ederek seslerini mahkeme duvarlarının ötesine taşırmaya çalışmışlardır. Dahası bazı yoldaşları hapishaneden firar ettiği halde Kersausie'nin burayı bir kürsü gibi kullanma maksadıyla firarı reddettiği de bilinmektedir. Sadece bu tablo dahi Vendome'daki davanın tek canlı tanığı olan Buonarotti ile Kersausie arasındaki gizli ama belirgin ilişkiye tanıklık etmektedir. Bu gözle hayatı izlendiğinde, konspiratif bir örgüt ilişkisi ne kadar bilinebilirse o kadar veri elde edilebileceği de görülebilmektedir.

1848 Devrimi'ne gelince, bu devrime Kersausie'nin katılması ve aldığı rol hakkındaki hikâye de oldukça ilginçtir. Şubat Devrimi patlak verdiğinde Kersausie İtalya'da Napoli'de hapishanede bulunmaktaydı. Dostu Raspail'ın özel ilişkilerini kullanarak ve kefil olarak İtalya'yı kesin olarak terk etmek kaydıyla bir özel aftan yararlanıp gizlice Paris'e geldi. Bu gizli kapaklı ilişkilerine ve adeta görünmez birisi gibi yaşamış olmasına rağmen Kersausie'nin Paris'in proleter mahallelerinde

iyi tanınan ve sevilen birisi olduğuna dair de çok belirgin kanıtlar var. Her ne kadar seçilememiş olsa da, 1830 Nisanı'nda Paris'te yapılan bir seçime aday gösterilen Cabet, Blanqui, Raspail, Louis Blanc gibi birçok başka ünlü adayın yanı sıra aday olanlardan biri de oydu.

Nitekim gizlice Paris'e geldikten sonra 1848 Haziran ayında ulusal meclis için yapılan ara seçimlerde de aday gösterildi. 71 852 oy aldı Paris'li proleterlerden. Yine seçilemedi ama, meclise giren dört adayın (Caussidiere, Leroux, Lagrange ve Proudhon) peşinden en çok oy alan beşinci kişi o olmuştu.

Ne var ki, zaten Kersausie, Paris'e meclise girmek için gelmiş değildi. Başlangıçta sayıları 20 bin olduğu söylenen ve temmuz günlerinde 40 bin'e çıkan silahlı işçi milislerini örgütleyip mevzilendirenlerin başında o geliyordu. Kısa zamanda dört vurucu birlik örgütlemişti. Bunların her biri Paris'in çok stratejik merkezlerinde konuşlanmıştı, Engels'in yorumuna göre bir birlik daha olmuş olsaydı 1848 Devrimi'nin kaderi değişebilirdi.

Her şeye rağmen, Guillard de Kersausie'nin karanlıkta kalmış ilginç bir kişilik olduğu kesin. Ama hak ettiği ilgiye mahzar olmadığı da kesin. Öyle ki, Engels kendisinin ölmüş olabileceğini ama eserinin yaşayacağını söylerken bile yanıldığı halde geri dönüp bu hatasını düzeltmeye bile gerek duymamış.

Zira Engels, Kersausie'nin yakalandığını ve idam edilmiş olabileceğini söylerken yanılmıştı. Kersausie idam edilmediği gibi yakalanmadı bile. 13 Haziran 1849'da yine Paris'te yine bir ayaklanmaya karıştığı söylendi. Bunun hakkında yazılar yazıldı ve hatta gıyaben yargılanıp mahkûm edildi. Sonradan komünarlar arasında adı öne çıkan Delescluze ile o tarihten itibaren ilişki içinde olduğu onun anılarından ve hakkındaki biyografilerden anlaşılıyor. Hatta bu dönem boyunca İsviçre'de Quercy takma adıyla yaşadığı da biliniyor. Kersausie hakkındaki son bilgi ise 1860 yılında Proudhon ile Belçika'daki bir yoldaşı arasında geçen yazışmada görülüyor. Söz konusu arkadaşı tarif ederek 60 yaşlarında bir yaşlı devrimcinin öğütlerinden söz ettiği zaman Proudhon onun Kersausie olduğunu ve kendince bir enkaz olarak görülmesi gerektiğini yazıyor.

Bu ilginç devrimcinin tam olarak 24 Ağustos 1864'te yine sürgünde öldüğü ise kesin. Ancak hayatı ve düşünceleri hakkında çok az ve doyurucu olmayan bilgiler olduğu halde dolu dolu yaşadığına dair reddedilemez kanıtlar olan Kersausie'nin neden bir susuş kumkuması ile yok sayılmak istendiğini anlamak zor değildir.

Kersausie fikirleri açısından ele alındığında bir insan hakları savunucusudur; daima ezilenlerden ve ezilen uluslardan yana olmuştur; ve tartışmasız bir cumhuriyet savunucusudur. Bu fikirlerine bakıldığında bu gün dünyayı Kersausie'lerin sardığına hükmedebilirsiniz. Cumhuriyetçiler, insan hakları savunucuları adeta her yeri sarmış gibidir. ABD'nin emperyalist saldırganlığına karşı dünya çapında tepkilerin büyüdüğüne bakıp umutlananlar da sanki bu fikir ve tutumların yaygınlaşmasıyla bu fikirlerin galip geleceğine inanmış gibidirler. Bu yanılgının ardında Fransız Devrimi'nden beri alttan alta gelişen ve öyle ya da böyle yok edilemeyen bir devrimci damarın kavranamayışı ihmal edilmesi ve hatta ört bas edilmesine sessiz kalış yatmaktadır. Besbelli ki Kersausie'yi anmak gerekirse onun bir insan hakları savunucusu ve bir cumhuriyetçi olarak değil insan haklarına ve cumhuriyete bağlı bir profesyonel devrimci olarak anmak gerekir. Onun hayatı ile fikirlerinin birbirinden kopartılması sağlığında mümkün olmamıştır. Öldükten sonra sadece fikirlerine sahip çıkmak isteyenler ise Kersausie'nin adeta yaşamamış gibi görülmesini sağlamak zorunda kalmışlardır.

Bugün açıktır ki en çok eksikliği duyulan Kersausie'nin uğruna hayatını ve tüm varlığını adadığı davaya inanan insanlar değildir. Hatta onun kadar çarpıcı bir hayata sahip olmasalar bile onun gibi yaşayan nice devrimci çıkmıştır. Bereket hala da soyları tükenmiş değildir. Bununla birlikte hem Kersausie'nin zamanında [illegible] de o günden beri eksikliği duyulan Kersausie gibi devrim[illegible]i de bağrında örgütleyebilen proleter devrimci bir komünist dünya partisidir. Kersausie gibi devrimcileri susuş kumkuması ile yok saymak isteyen oportünistlere inat, komünistler onu ve onun gibi nicelerini hatırlamaya, hatırlatmaya mecburdurlar. Onları aşacak ve onların ülkülerine ulaşmayı mümkün kılacak devrimci parti ancak bu bilinç ve azimle

yaratılacaktır. Bunun için her şeyden önce Kersausie'leri unutturmaya çalışanlarla hesaplaşmak, onların iç yüzünü göstermekten asla vazgeçmemek şarttır. Zira Kersausie'yi unutturmak isteyenlerle Deniz Gezmiş'i bir öğrenci lideri diye göstermek isteyenler arasında fark yoktur ve bunların hepsi aynı değirmene su taşımaktadır.

Kersausie gibi niceleri (her şeye rağmen Kersausie unutulmuş olsa bile yeniden izi bulunabilen nadir örneklerdendir) Fransız Devrimi'nin "azgınlar" denen kesiminden, Babeuf'e, oradan Blanqui ve Louise Michel'e uzanan; Rusya'daki narodnikler sayesinde sürdürülebilen, Ter-Petrosyan (Kamo) örneğinde olduğu gibi adeta yeniden hayat bulduğu görülen devrimci tipini ifade etmektedir. Bolşevikler sayesinde bu devrimci tipi proleter devrimine önderlik etme yeteneğine sahip bir komünist partisinde örgütlenebilmiştir. Komünistlerin öncelikli ödevi bu doruk noktasını aşma iddiasını taşıyan devrimci partiyi inşa etmektir.

Paris Komünü'ne Hayat Veren Kadınlardan Biri:

Louise Michel

Paris Komünü'ne hayat veren ve Komün'e kendinden izler bırakan kadınlardan birisi de Louise Michel'di.

Louise Michel, 29 Mayıs 1830'da Fransa'da Vroncourt şatosunda dünyaya geldi. Annesi şatonun hizmetçilerinden biri idi. Babası ise küçük Louise dünyaya geldikten kısa bir süre sonra ortadan kaybolmuştu.

Louise Michel anılarında, "Piç denilen çocuklardanım; ama bana dünyaya gelme bahtsızlığını bahşedenler özgür insanlardı; birbirlerini sevdiler; doğumumla ilgili olarak anlatılan sefil öykülerin hiçbirisi doğru değildir ve annemi yaralayamaz. O hayatım boyunca tanıdığım en dürüst kadındır." dedi.

Küçük Louise dede ve büyükanne diye çağırdığı şatonun sahiplerinin yanında büyüdü. Okuma-yazmayı Voltaire hayranı

olan dedesinin gayretleriyle öğrendi. Yine ondan iyi bir eğitim aldı.

Şiir yazmayı sevdi, bazılarını Victor Hugo'ya gönderdi ve sürgündeki şairden cevap da aldı. Hugo ile mektuplaşmaları şair ölünceye kadar sürdü.

Küçüklüğünden itibaren Louise'in en dikkat çeken özelliği insanlara ve hayvanlara karşı sevecenliği ve yardımsever paylaşmacı karakteri idi. Dedesinin kendisine verdiği harçlıkları genellikle ihtiyaç sahibi olan başkalarına aktarırdı. Hatta bu maksatla dedesinin parasını çaldığı bile oluyordu.

Louise ilkokul öğretmeni olmak istedi ve sınavları kazandı. Ancak bu mesleği yapabilmesi için imparatorluğa bağlılık yemini etmesi gerekiyordu; Louise Michel bunu reddetti. Dedesinden aldığı eğitimle sıkı bir cumhuriyet taraftarı olmuştu. Sonuçta resmi okullar yerine özel okullarda çalışmak zorunda kaldı. Hatta 1853 Ocağında Yukarı Marne bölgesinde Audeloncourt'da özgür bir okulu bizzat açtı. İki yıl sonra da aynı bölgede bir başka okulda cumhuriyetçi fikirleri çocuklara aşıladığı için ilk kez emniyetin dikkatini çekti.

Bunun üzerine Louise Michel Paris'e taşınmaya karar verdi. Onuncu bölgede Chateau d'Eau caddesinde bir okulda öğretmenliğe başladı. Okulun müdürü Bayan Volier hayatı boyunca onun yakın dostu oldu. Paris Komünü'nün önde gelen isimleri arasında olacak olan Varlin, Eudes, Valles, Rigault ve Theophile Ferre ile de o zaman ve onun sayesinde tanıştı. Ferre, kurşuna dizilinceye kadar Louise'in sevgilisi idi; Louise ölünceye kadar da öyle kaldı.

Bu sırada Paris'te katıldığı tartışmalar sayesinde anarşizmle de tanışmıştı. Polis kayıtlarına göre Michel'in siyasal mücadeleye başlaması bu tarihte olmuştur: Aynı kayıtlarda Michel'in Birinci Enternasyonal üyesi olduğu da yazılıyor.

Ama Louise gibi birinin siyasal mücadeleye katılmak için 30 yaşına gelmeyi beklediğine inanmak doğru olmaz. Polis kayıtları kendilerinin fark ettikleri noktayı başlangıç saymış olsa gerek.

Louise Paris'te çeşitli derneklerin faaliyetlerine katılmaya ve kimi dergilere yazı göndermeye başlamıştı. 1869'da öldürülen gazeteci Victor Noir'ın cenazesine ise erkek kıyafetinde ve belinde hançeri ile katıldığını söylüyor. 1871'in Ocağında ise teslimiyetçi hükümete karşı yapılan protesto gösterilerine ulusal muhafız üniforması ile katıldı ve ilk silahlı eylemine katılmış oldu.

Komünle taçlanacak olan 18 Mart Ayaklanması'nda Louise mantosunun altında sakladığı karabinası ile yer aldı. Komünün yenilgisinin ardından yakalanıncaya kadar da silahını elinden bırakmayacaktı.

Louise Michel genellikle anarşistler tarafından anılır ve anarşist olarak tanınır ki bu doğrudur. Michel'in de imzasını taşıyan "Anarşistler Bildirisi" onun yaşamına damga vuran belli başlı fikirleri yansıtmaktadır:

> *"Anarşistler, düşünce özgürlüğünün her yerde tanındığı bir çağda sınırsız özgürlüğü savunmayı hak ve görev olarak bilen insanlardır... Özgürlükten yanayız ve bunun, kökeni ve biçimi ne olursa olsun, ister dayatılmış, ister seçilmiş olsun, kralcı ya da cumhuriyetçi olsun herhangi bir iktidarın varlığıyla bağdaşmayacağına inanıyoruz... Eşitlik olmadan özgürlük olamaz! Bizim istediğimiz eşitlik, özgürlüğün önkoşulu olan fiili eşitliktir. Herkesten yeteneği kadar, herkese ihtiyacı kadar, diyoruz!"*

Her ne kadar bu sözler anarşist bir bildirinin içinde yer almış olsa da, burada tarif edilen eşitlik ve özgürlük fikirleri komünizmin temel kalkış noktalarını ifade etmektedir. Kaldı ki bu metne imza atanların arasındakilerin birçoğu da dâhil olmak üzere, işçi hareketinin çeşitli akımları; kadının yerinin ev olduğunu düşünmeye devam ediyorlardı. Louise Michel hep anarşistlerin saflarında kalmış olduğu halde, anarşistleri de kayırmayarak şu eleştiriyi getirenlerdendi:

> *"Erkek, hangi kesimden olursa olsun, hep efendidir. Biz kadınlar onunla hayvanlar arasında yer alan ayrı bir tür sayılırız. Proudhon kadınları ev kadını ve fahişe*

olmak üzere ikiye ayırmıştır. Acı içinde itiraf ediyorum biz, çağlar boyunca bu hale getirilen, başka kasta dâhiliz. Cesaretimiz varsa bu patolojiktir, bazı bilgileri kolayca öğrenirsek, bu da patolojik bir durumdur. Ben bütün hayatımca buna güldüm. Bugün artık, yanlışlığı ileride anlaşılacak olan bütün hatalar gibi buna da gülüp geçiyorum."

Hâlbuki o sıralarda bu fikirleri savunanlar marksist komünistlerin arasındaydı; Michel hiçbir zaman anarşizmi terk edip marksistlerin saflarına katılmadı. Zira Enternasyonal içindeki tartışmalarda kadınların aşağılanmasına karşı koyanlar yalnız marksistler olduğu halde, Michel'in öne çıktığı Komün barikatlarında marksistlere rastlama olasılığı çok düşüktü. Komün delegelerinden yalnızca birisi marksistti.

Paris Komünü'nde de başlangıçta kadınlar sürekli geri tutulmaya çalışılmış, toplantılara katılmaları önlenmek istenmişti; kadınların erkekler gibi sokaklarda savaşamayacakları düşünülüyordu. Parisli kadınlarla birlikte, Louise Michel bileklerinin hakkıyla bunun tersini kanıtladı.

17–18 Mart gecesi General Vinoy'un birlikleri, Parislilerin ellerinden toplarını almakla görevlendirilmişti. Kadınlar bu bilgiyi ulaştırmak üzere gereken zamanı bulmuşlardı. Louise Michel ve Ferre'nin yönettiği On Sekizinci Bölge Güvenlik Komitesi bunun üzerine, Montmartre Tepesi'ne gitti. Tepeye giden kadınlar, çocuklar, federe muhafızlar askerlerle ilişki kurup, onlarla neşeli ve kardeşçe bir ilişki geliştirdiler.

Generaller askerlerine Parisliler üzerine ateş edilmesi emrini verdiğinde artık çok geçti, askerler emre uymadı. Emri veren iki general tutuklanarak kurşuna dizildiler. Bu cezalandırmanın en şevkli savunucularının başında da Michel geliyordu.

Daha sonra Komün'ün ezilmesi sırasında "petrolöz" denen ve ellerindeki gaz bidonlarıyla burjuva ordularına kâbuslar yaşatan kadınların öyküleri dilden dile dolaştı. Barikatlarda, idam mangalarının karşısında, zindanlarda kadınlar erkeklerin yanında yerlerini almasını bildiler.

Sadece Louise Michel'in yıllarca hapis yatmasına neden olan iddianameler bile hem onun, hem de genel olarak kadınların Komün'deki rolünü yansıtması bakımından çarpıcıdır:

"18 Mart'ta General Lecomte ve Clement Thomas'ın tutuklanmalarında rol almak". " 'Onları salmayın' diye kışkırtıcılık yapmak ve öldürülmeleri eylemine katılmak". "19 Mart'ta Belleville ve Villette mahallelerinin silahlandırılmasının sorumluluğunu üstlenmek. Bu eylemler sırasında Ulusal Muhafız üniformasını giymek". "Komün'ün ilan edilmesinden sonra 'Kadın İşçilerin Çalışarak Ahlaklı Yaşaması Komitesi' sekreteri olarak 'Kadınlar Birliği Merkez Komitesi' kurmak". "Komün'ü Versailles güçlerine karşı savunmak için, kadınlardan oluşan ve komünarlara sağlık hizmeti veren ambulansçı birimleri; barikatlarda dövüşecek savaşçı birlikleri; yangınlar çıkarmak üzere kundakçı (petrolöz) bölükleri örgütlemek". "Devrim kulübü başkanı olarak 18 Mayıs'ta alınan şu kararlara katılmak: mahkemelerin kapatılması; rahiplerin tutuklanması; Blanqui'nin serbest bırakılması için 24 saatte bir rehinenin kurşuna dizilmesi..." "Issy, Clamart ve Montmartre çatışmalarında bilfiil yer almak" vs.

Louise Michel bu ve benzeri suçlamalarla yargılandı ve bir avukat tarafından savunulmayı reddetti. Kendi yaptığı savunmada şunları söyledi:

> *"Kendimi savunmak ve birilerinin beni savunmasını istemiyorum. Tüm varlığımla toplumsal devrime aidim ve bütün davranışlarımın sorumluluğunu kabul ediyorum. Yaptıklarımı bilerek ve isteyerek yaptım."*

Mahkeme başkanı son söz olarak söylemek istediği bir şey olup olmadığını sorduğunda ise,

> *"Kendini Savaş Konseyi diye adlandıran benim yargıcım olan heyetinizden tek isteğim yoldaşlarımın öldürüldüğü Satory Meydanı'na gönderilmemdir. Beni de toplumunuzdan eksiltin. Zaten sizden bunu yapmanız isteniyor. Cumhuriyet savcısının hakkı var. Mademki özgürlük için çarpan her yüreğe bir parça kurşun nasip oluyor ben de hakkımı isterim. Eğer*

yaşamama izin verirseniz intikam diye haykırmaktan usanmayacağım."

Bu sözler üzerine mahkeme başkanı sinirlenerek sözünü keser ve bitirmesini ister. O da "Bitirdim zaten, eğer şerefsiz alçaklar sürüsü değilseniz öldürün beni!" diye yanıt verdi.

Ona sürgün cezası verdiler. Temyize gidip gitmeyeceği sorulduğunda "Hayır bu kararı temyiz etmeyeceğim, ölüm cezasını tercih ederdim" yanıtını verdi.

Louise Michel'i Fransız Sömürgelerinden Yeni Kaledonya'ya (Kanakya'ya) gönderdiler. O sıra orada ayaklanma vardı. Louise Michel orada bulunduğu süre içinde sömürgeciliğe başkaldıran Kanaklarla dayanışma içinde oldu. Oysa sürgündeki pek çok komünar Fransa'nın saflarında kalmıştı. Michel gizlice sürgüne kadar yanında taşıdığı kızıl komün fularının yarısını keserek ayaklanmanın önderlerinden Atai'ye hediye ettiğini anlatıyor.

Michel sürgün yıllarında da Kanak çocuklarının eğitimi ile ilgilendi.

1880 Kasımı'nda Paris'e döndükten sonra da mücadeleyi bırakmadı Zatürreeden öleceği 1904 yılına kadar defalarca tutuklandı. Bazen işsizlerin mücadelesi içinde, bazen anarşistlerin eylemlerinde boy gösterdi. Öldürmeye azmettirmekten yargılandığı da oldu. Daima yazmaya devam etti.

Louise Michel Bugünün Anarşistlerine ve Feministlerine mi Benziyor?

Parisli bir kısım kadının Versailles'ın karşı-devrim güçleriyle yapmak istedikleri barış görüşmelerine karşı kaleme alınan ve Louise Michel'in kaleminden çıktığı söylenen Paris Komünü bildirisi de şunları söylüyordu:

"Hayır! Parisli işçi kadınlar barış değil, kanlarının son damlasına kadar savaş istiyorlar. Bugün uzlaşma ihanet olur, mutlak toplumsal yenilenme, var olan hukuki ve toplumsal ilişkilerin yıkılması, ayrıcalıkların sömürünün ortadan kaldırılması, sermaye egemenliği yerine emeğin egemenliğinin konulması, emekçinin kendi

kurtuluşunu sağlaması yönündeki bütün umutlarımızın sonu olur."

Louise Michel'e bu görüşleri ve yaşamının çarpıcı radikal yönleri nedeniyle feministler; anarşistlerin saflarında yer aldığı için de anarşistler sık sık sahip çıkmaktadır. Ancak bugünün anarşistleri veya feministleriyle Louise Michel ve onun gibi militan kadınların arasında benzerlik kurmak pek güç.

Bugün kendisini hala anarşist olarak tanımlayanların çoğu tarihten birtakım pek isabetli olmayan dersler çıkarmış görünüyor. Ama bu derslerin onları Michel'e yaklaştıran dersler değil uzaklaştıran dersler olduğu apaçık.

Gerçi artık kadınların evlerine kapanmalarını savunan anarşistler belki de kalmamıştır; ama hala sık sık ateşten bahsettikleri halde, kendilerini ateşe atmaktan sakınmayan anarşistlere pek rastlanmıyor. Hesaplı, akılcı ve gerçekçi olmak; "çılgınlık"lardan uzak durmak gerektiği hakkındaki bilgiç nasihatlerden anarşistlerin de nasiplerine düşeni aldıkları anlaşılıyor. Hatta birçok durumda bu liberal nasihatlerin anarşizm adına savunulduğu görülüyor. Bu bakımdan bugün kendilerine anarşist diyenlerin Louise Michel'le aynı ruh halini savunduklarını söylemek bile çok güç.

Louise Michel Komün'ün kızıl bayrağı altında durmakta hiçbir sakınca görmemişti; şimdi anarşizmin ayırt edici yönlerinin başında bayrağın rengini karaya çevirmek geliyor.

Zaman zaman Michel'e feminizmin öncülerinden biri diye sahip çıkan feministler için de benzeri bir durum söz konusu.

Louise Michel, kadının özgürleşmesini savunmanın hiç de basit olmadığı bir dönemde özgürlüğü yalnızca söylemle, ya da belirli ayrıcalıklara sahip olarak yaşamakta aramadı. Bu mücadeleyi genel ve sınıflar üstü bir zeminde değil, baldırı çıplakların yanında, Komün barikatlarında aradı. Kota vb. yoluyla değil ellerinde silahlarıyla, gaz bidonlarıyla, barikatların üzerinde hayatlarını ortaya koyarak erkeklerin kadınlara kapatmak istediği siyaset dünyasına girenlerin arasında yer aldı.

Ancak resmi izin alındığı takdirde eylem yapmaya alışmış bulunan; bu izinli "eylemlerde" de erkekler katılsın mı, katılmasın mı; pankartların rengi mor mu olsun kızıl mı; sloganlar Türkçe mi olsun, Kürtçe mi; devrim ve komünizm gibi sözlerin olduğu sloganlar atılsın mı, atılmasın mı gibi tartışmalara boğulan feministlerle, barikatlarda savaşan kadın komünarlar ve Louise Michel'in arasında nasıl bir ortaklık kurulabilir?

Ya da kadınların ezilmesi ve kurtuluşu sorununu yalnızca kadınların sorunu gibi görüp, erkeklerin olmadığı mitinglerde, balon uçurmayı marifet sayan feministlerle, barikatlarda savaşan Louise Michel arasında nasıl bir benzerlik kurulabilir?

Bugün kadının kurtuluşu mücadelesini, şiddetten, yıkıcılıktan uzak barış söylemleriyle dillendirenlerle; "eylem ve enerji" diye haykıran, "kıyasıya savaş", "hürriyet davası için dökülen oluk oluk kan: işte bunlar bizim zafer ve intikam unvanlarımızdır" diyenlerin birbirinden çok uzaklarda durduğu oldukça açıktır.

Buna karşılık, 8 Mart eylemi için erkekleri fabrikalardan çıkarıp kendileriyle hareket etmeye zorlayarak 1917 Şubat Devrimi'nin kıvılcımının çakılmasında büyük payı olan kadınlarla, Marx'ı Paris Komünü'nde savaşmaya çağıran, neden yanlarında olmadığını sorgulayan Louise Michel arasında daha rahat ilişki kurulabileceği de açıktır.

Hatta Louise Michel gibi kadınlara feministler ve anarşistler arasında pek rastlanmıyor diye bu tür militan kadınların hiç bulunmadığı da söylenemez.

Aksine Michel'in yaşadığı dönemdekine göre çok daha fazla sayılarda kadın, belki onu tanımadan, ama onun gibileri aratmadan özgürlüğünü dağlarda, barikatlarda, fabrikalarda, eylemlerde arıyor; işkenceciler veya mahkeme heyetleri karşısında kimliğine toz kondurtmuyor. Bu bakımdan bugün ona sahip çıkanlarla Louise Michel arasında benzerlik bulmak imkânsız gibi görünse de, Gazi barikatlarına koşan, bedenini ateşe vermekten sakınmayan, dağlarda gerilla olan, gecekondularını, fabrikalarını savaş alanına çevirmekten sakınmayan kadınlarla Louise Michel ve onun gibiler arasında ilişki kurmak hiç de zor değil.

Louise Michel'lere sahip çıkmak; onların bugünün liberal masallarının dekorları haline getirilmesine karşı çıkmak ve onların mücadeleci örneklerini komünizm davası için mücadelede yaşatmak komünistlerin ödevleri arasındadır.

Louise Michel Komün Direnişi'nin bastırılmasından sonra tutuklu bulunduğu hapishanede şu dizeleri yazmıştı:

Şimdi suskun olan yığınlar
Okyanus gibi gürlediğinde;
Yığınlar ölmeye hazır olduğunda
Komün tekrar ayaklanacak.
Sayılamayacak bir kalabalık olarak geleceğiz
Bütün yollardan geleceğiz
Ve karanlıklardan sıyrılan intikamcı hayaletler gibi gelirken
Yumruklarımızı sıkacağız
Bayrağı ölüm taşıyacak
Al kanlara boyanmış kara bayrağı
Ve alev alev göğün altında
Özgürleşen toprak
Mor çiçekler açacak
(Hapishane şarkıları Mayıs 1871)

İkinci Bölüm:
İKİNCİ ENTERNASYONAL'İN GÖLGESİNDE SOSYALİSTLER

Jean JAURES

Karl KAUTSKY

Rosa LUXEMBURG

Karl LIEBKNECHT

Leo JOGICHES

Rahmetle Anılacak Bir Burjuva Liberali:

Jean Jaures

Jean Jaures 1859 yılında Fransa'nın güneyindeki Tarn bölgesinin Castres kentinde, toprak zengini bir burjuva ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Şimdilerde 50 bin nüfuslu bir otomotiv sanayi merkezi olan Castres o zaman pazar için tarımsal üretim yapılan zengin bir kentti.

O zamanın taşralı zengin burjuva adetleri neyse Jean ona göre yetiştirildi. Yani artık tarihte kalmış aristokratları taklit etmeye özen gösterilerek, onların çocuklarına benzetilmek için parayla satın alınabilecek ne varsa hepsine sahip oldu.

İyi bir Katolik eğitiminden geçti, felsefe okudu. Parlak bir felsefe öğrencisi olarak daha o zaman dikkat çekiyordu. Doktora tezlerinin birincisini (o zaman biri Fransızca biri Latince olmak üzere iki tez vermek gerekiyordu) "Duyular dünyasının gerçekliği" başlığıyla; latince olanını ise "Sosyalizmin Luther, Kant, Fichte ve Hegel'deki Kökleri" başlığıyla 1892'de 33

yaşındayken sundu; felsefe doktoru oldu. Ama aynı zamanda bir sosyalist olacaktı.

Ama Jean Jaures'in siyasi hayatı sosyalist olmadan önce başlamıştı.

Bir yandan felsefe eğitimini sürdürürken, yine güney kentlerinde, bunların en büyüklerinden biri olan Toulouse da dahil olmak üzere, öğretmenlik yaptı.

26 yaşındayken bir cumhuriyetçi olarak Tarn bölgesi yerel meclisine milletvekili seçildi. Aynı yıllarda gazetecilik yapmaya başladı 1887'de La Depeche (Acele) adlı gazeteyi yayınlamaya başladı.

Yirminci yüzyılın tartışmasız en büyük hatiplerinden biri olarak ünlenecek olan Jaures'in ilk söylevleri de o zamanlar işitildi.

Yetenekleri ve girişkenliğiyle dikkat çeken Jaures, önce Toulouse belediyesinde danışman sonra da vali yardımcısı oldu. Bu yıllarda işçi hareketiyle tanışmaya ve sosyalist düşünürlerle ilgilenmeye başladı. Bir yandan doktora tezini bir yandan da kendisini hazırlıyordu.

Ama Jaures'in işçi hareketi içinde aktif bir militan olarak yer alması bir başka önemli gelişme ile olacaktı. O yıllarda Fransa çapında da yankı yapan Carmaux maden işçilerinin grevini aktif olarak destekledi. Bu grevlerle dayanışma faaliyetleri sırasında Fransa'daki marksist sosyalistlerin başını çeken Jules Guesde ile tanıştı. Aynı yıl meclis üyeliği sona erdi. Ancak dört yıl sonra yeniden milletvekili olacak ve 1914'te öldürülünceye kadar meclisteki sandalyesini bir daha boş bırakmayacaktı.

Jaures'in Jules Guesde ile tanıştığı yıllarda Fransız sosyalistleri birbirinden kopuk küçük küçük gruplar halindeydi. marksistler de bunlardan bir tanesiydi.

Jaures de bu gruplardan biri olan Fransız Sosyalist Partisi'nin başını Edouard Vaillant ile birlikte çekiyordu.

İkinci Enternasyonal'in 1904'te Amsterdam'da toplanan kongresi Fransız sosyalistlerin ayrı ayrı gruplar halinde temsil

edildikleri son kongre oldu. 1905'ten itibaren Jaures ve arkadaşlarının gayretleriyle, Guesde'in önderlik ettiği marksistler dâhil bütün bu gruplar SFIO (İşçi Enternasyonalinin Fransa Seksiyonu) adıyla tek bir çatı altında örgütlendiler. Fransız sosyalistleri SFIO sayesinde İkinci Enternasyonal kongrelerinde toplu olarak temsil edileceklerdi artık. Jaures ve Vaillant da hem hitabet yetenekleri hem de keskin çıkışlarıyla daima bu kongrelerin en göze çarpan simaları arasında anılacaktı.

Ama ikisi de hiçbir zaman marksist olmadılar; olduklarını iddia da etmediler. Zira İkinci Enternasyonal'in ölçüleri için de SFIO'nunkiler açısından da böyle bir zorunluluk yoktu. Vaillant İkinci Enternasyonal içinde mutlaka genel grev çağrılarıyla noktalanan keskin çıkışları ile hatırlanırken, Jaures de enternasyonalizm taraftarlığı, sömürgecilik ve savaş karşıtlığı hakkındaki parlak söylevleri ile göze çarpıyordu.

Jaures ve arkadaşları pragmatik burjuva liberalleriydiler ve bunu gizlemiyorlardı. Aksine hem sosyalist, hem liberal olmakla övünüyorlar, siyasetin pragmatik olması gerektiğini savunuyorlardı. O zaman sosyalist sıfatıyla bu sıfatların beraber anılmasında bir aykırılık gören yoktu.

O yıllarda gelişen ve Fransa siyaset tarihinde iz bırakan pek çok önemli gelişmenin içinde Jaures'in mutlaka bir payı oldu.

Örneğin bunlardan biri, Paris Komünü sırasında kısa bir süre için gerçekleşmesi bir yana, 1789'dan beri sürüncemede kalan kilise ile devlet işlerinin resmen birbirlerinden ayrılması bu yıllarda gerçekleşti. 1905 yılında nihayet kabul edilen yasanın mimarlarının başında kendisi de sıkı bir katolik eğitiminden gelen Jaures vardı.

Yine aynı yıllarda Fransa'yı adeta birbirine karşıt iki kampa bölen "Dreyfus Olayı" sırasında Jaures yine Dreyfus'ün kişisel haklarını savunan ve ayrımcılığa karşı şiddetli çıkışlar yapan yaman bir hatip olarak öne çıkacaktı. Dreyfus casusluk yakıştırmasıyla ama sırf Yahudi olduğu için ordudan tardedilen bir subaydı. Bu olay yıllar boyu Fransa siyaset gündemini meşgul etti ve hep bir kutuplaşmaya yol açtı. İlginçtir çiçeği burnundaki SFIO içinde de bu nedenle bir kutuplaşma oldu. Yahudi

düşmanlığı ile nerede ayrıldığı belli olmayan bir anti-kapitalizmi savunan sözde marksist Guesde bu olayda çekimser kalırken Jaures de onunla bir daha pek yakınlaşmamak üzere karşıt kampta yer aldı. Lenin ise o sıralarda "Dreyfus skandalı gibi olaylar bir proleter devrimini başlatan kıvılcım olabilir" diyordu. Tabii bu devrime önderlik edecek bir partinin hazır olması koşuluyla!

Fransız sosyalist hareketi içinde, sözümona marksizmi temsil edenlerin başında "Dreyfus burjuva olduğu için bu sorunda taraf olmamak gerektiğini" savunan ve yahudi düşmanlığı yapanlarla aynı tarafa düşen Guesde vardı. Buna karşılık her türlü ayrımcılığa karşı koşulsuz tavır alan Jaures ise dürüst bir demokrat ve pragmatik bir burjuva liberali idi.

Bu aykırı tablo Fransız sosyalist hareketinin fikri şekillenmesinde önemli bir dönemece damga vurdu.

Pek çok olumlu özellikleri olmasına rağmen Jaures'in adı bu pragmatik siyaset anlayışı yüzünden İkinci Enternasyonal'in en büyük kara lekelerinden birinin de mimarları arasında yer aldı.

1899 yılında Sol ittifak adı altında kurulan Waldeck-Rousseau başkanlığındaki hükümet bir sosyalistin bakan olarak yer aldığı ilk burjuva hükümeti idi. Bu hükümette sosyalist partili Millerand, ticaret bakanı(!) olarak yer almıştı. Pragmatizmi siyasetin kuralı olarak savunan Jaures tabii ki bunun en ateşli taraftarlarından biriydi. Dreyfus olayında karşıt konumlarda olan Guesde ve arkadaşlarıyla Jaures yine ayrı kamplardaydılar. Bu kez Guesde Millerand'ın bakan olmasına karşı çıkarak doğru tutum alanlardandı. Ama Guesde ve arkadaşları sosyalistlerin bir burjuva hükümetine girmesine bir ilke olarak karşı çıkmaktan çok hükümette aynı zamanda Paris Komünü'nün ezilmesinde bilfiil rol alan bir generalin varlığını propagandanın merkezine koyuyorlardı. Jaures ise siyasetin somut çıkarlar ve hesaplar üzerine yapılması gerektiği üzerinden bu tutumu savunuyordu.

Yine de sosyalizm tarihinde Jaures'in adı anılırken en çok hatırlanan sosyalistlerin burjuva hükümetlerine katılmasını savunuşu değildir. Jean Jaures, sadece Fransa'da değil bütün

İkinci Enternasyonal camiası içinde en önde gelen savaş karşıtı olarak hatırlanır ve böyle anılması boşuna değildir.

Jaures'in hayatı boyunca pragmatizm gereği bir uçtan ötekine sıçrayan görüşler savunduğu oldu ama değişmeyen tek yanı militarizme ve savaşa mutlak surette karşı oluşuydu. Onun pasifizmin (barışçılık) en ünlü savunucusu olarak anılması yanlış olmaz.

Bir sosyalist milletvekili olarak 10 yıl boyunca yer aldığı parlamentoda Jaures pek çok yasanın çıkması için çalıştı. En çok tepki aldığı girişimi ise tam da Fransa emperyalist paylaşım savaşına hazırlanırken, o zaman üç yıl olan askerlik süresinin indirilmesi yönünde verdiği önergelerdi.

Jaures müthiş hitabet yeteneğinin de vurguladığı bir savaş karşıtı olarak her platformda öne çıktı. "Bulutun yağmuru taşıdığı gibi kapitalizm de savaşa gebedir" sözü onundur. Jaures sadece genel olarak savaşa karşı çıkmakla yetinmeyip somut olarak Fransa'nın militarizmine karşı çıkmaktan geri durmuyordu; ki bu o zaman pek yaygın ve alışılmış bir tutum değildi. O zaman Fransız sosyalistleri arasında militarizme karşı çıkmak için Prusya gericiliğine çatmak adettendi. Jaures ise "Fransa'nın "demokratik militarizmi"nin Prusya'nınki kadar gerici olduğunu" vurgulayan ender kişilerdendi. Bu tutumu onun aynı zamanda Fransa'nın sömürgeciliğine durmaksızın çatan ender sosyalistlerden biri olmasını sağlıyordu.

Her ne kadar sosyalistlerin burjuva hükümetlerine katılmasını savunuşu ile Jaures'in bu tutarlı savaş karşıtı tutumu birbiriyle bağdaşmıyorsa da onun savaşa karşı yaptığı çıkışlar emperyalist paylaşım kavgalarının iç yüzünü çıplak biçimde gözler önüne seren öğretici teşhir örnekleri oluşturmaktadır.

Birinci emperyalist paylaşım savaşının resmen ilan edilmesinden bir hafta önce mecliste yaptığı ateşli konuşma bunların başında gelir:

> *"Yurttaşlar Avusturya'nın Sırbistan'a verdiği nota tehdit dolu [...] Almanya, Avusturya ile dayanışma içinde olacağını elçilikleri aracılığıyla bildiriyor. İşin içine*

giren yalnızca Almanya ve Avusturya arasındaki anlaşma değil; aynı zamanda da gizli olduğu halde ana noktaları bilinen Rusya ile Fransa arasındaki anlaşma da söz konusu [...] Bütün yurtlar ve herkes için böylesi vahim ve tehlike dolu bir vakitte sorumlulukları aramak için uzunca vakit harcamayacağım. Biz (Fransız sosyalistleri) zor ve silah yoluyla Fas'a girilmesinin Avrupa'da ihtiras, açgözlülük ve çatışmalar çağını başlatacağını söylediğimizde, bizi kötü Fransızlar olarak telin ettiler. Ne yazık ki işte sorumluluklarımız belirginleşiyor. Avusturya ile Sırbistan arasındaki çatışmaya Bosna-Hersek sorununun vesile olduğu kabul edilirse, biz Fransızların, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak edişine karşı çıkmaya ne hakkımız ne de imkanımız vardı; çünkü biz de Fas sorununa bulaşmıştık ve başkalarının günahlarını affederek kendi günahlarımızı affettirmemiz gerekiyordu.

O zaman bizim dış işleri bakanımız Avusturya'ya "siz bize Fas'ı bırakırsanız biz de size Bosna-Hersek'i bırakırız" diyordu. İtalya'ya da "Trablus'a girebilirsin çünkü biz de Fas'tayız; sen yolun öbür ucunda soygunculuk yapabilirsin çünkü ben yol boyunca soydum" diyorduk. Belki de Ruslar Sırpların yanında yer alarak "büyük Slav yüreğim, Sırbistan'ın küçük Slav halkına şiddet uygulanmasına razı olmuyor" diyecektir.

Peki ama Sırbistan'ı ta kalbinden vuran kimdi? Rusya 1877'de Balkanlar'a müdahale edip, sonradan el koyma düşüncesiyle "bağımsız" bir Bulgaristan yarattığında Avusturya'ya "bırak işimi göreyim, ben de sana Bosna-Hersek'in idaresini bırakırım" demedi mi? [...] Fransa'nın sömürge politikası, Rusya'nın sinsi politikaları, Avusturya'nın şiddetli istekleri içinde bulunduğumuz korkunç durumun ortaya çıkmasına neden oldu.

Yurttaşlar fırtına koptuğunda hepimiz, biz sosyalistler, yöneticilerin işledikleri suçlardan kendimizi bir an evvel kurtarma kaygısı içinde olacağız." (Aktaran Zinoviev, Akıntıya Karşı derlemesi içinde EDİ yayınları, c.II, s.240–241)

Bu çarpıcı tablo emperyalist paylaşım kavgasının neye benzediği hakkında ibret verici bir örnektir.

Belli ki bu sözler söylendiğinde artık sorun "savaşın önlenmesi ve barışın korunması" kısır döngüsünden çoktan çıkmıştı. Ok yaydan çıkalı çok olmuştu ve dönemin karakterinin de dayattığı gibi, bir top yekün savaşın çıkması kaçınılmaz hale gelmişti.

Bu yüzden Jaures'in çırpınışlarında ifade bulan "savaşı önlemek" "barışı kurtarmak" gayretleri anlamsız ve boşunaydı. Artık yapılması gereken İkinci Enternasyonal'in Stuttgart, Kopenhag ve Basel Kongrelerinde devrimcilerin açıkça savunduğunu hayata geçirme zamanı gelmişti. Yani, kaçınılmaz hale gelen savaştan "burjuva hâkimiyetini devirmek üzere yararlanmak", "emperyalist savaşı iç savaşa çevirmek" gerekiyordu.

Oysa bu Jaures gibi bir burjuva sosyalistinin savunup dile getirebileceği bir şey değildi elbette. O da asla böyle bir şeyi söylemedi.

Ama neredeyse tüm uluslararası işçi hareketine hakim olan tutum da bundan farklı değildi. İkinci Enternasyonal partileri bir savaş döneminin dayattığı görevleri çözebilecek devrimci kararlılıktan ve gerekli politik ve örgütsel hazırlıktan yoksundu. Aksine en fazlasıyla Jaures gibi, "barışı korumak ve savaşı önlemek" gibi küçük burjuva hayalciliğiyle malul bir hareket söz konusuydu. Bu örgütte kol gezen ve Jaures kadar dürüst olamayıp devrimci kisveler gizlenen oportünistlerin oluşturduğu ayak bağı da cabası.

Jaures mecliste son sözlerini sarfettiği sırada, Fransız emperyalizmi harıl harıl savaşa hazırlanmaktaydı. Savaş planlarına gölge düşürebilecek, hele savaş sırasında bozgunculuğa neden olabilecek ihtimallerin hepsini ortadan kaldırmak da bu hazırlığın en azından silah ve mühimmat kadar önemli bir boyutuydu. Sosyalistlerin hükümete katılmasını savunuşuna ve iyi bir aileden gelen iyi yetişmiş bir burjuva olmasına bakarak Jaures gibi etkili bir hatibi savaş zamanında ortada bırakmaya finans kapitalin tahammülü olamazdı. Zaten

söz konusu olan savaş da bir sınıf savaşı olmayıp aynı sınıflar arasında, finans kapitalin farklı kesimleri arasında cereyan etmiyor muydu? Paylaşım kavgasının ilk kurşununu savaşın resmen ilan edilmesinden üç gün önce Jaures'in kafasına sıktırdılar.

31 Temmuz 1914 günü, akşam vakti Paris'teki Cafe du Croissant (Hilal Kıraathanesi)'da Jaures ve yakın arkadaşlarından bir kaçı bir yandan yemek yiyip, bir yandan yaklaşan savaş hakkında hararetli bir tartışmayı yürütüyorlardı. Üç gün sonra cephede Fransız emperyalizminin çıkarları için kendi sınıf kardeşlerinin üzerine salınacak olanlardan bir tanesi pencereden girdi, perdeyi araladı ve Jaures'in kafasına bir mermi sıktı.

Yirminci yüzyılın en büyük hatiplerinden biri olan Jaures son bir çığlık bile atamadan ağzındaki lokmasıyla yanındaki arkadaşlarının dizlerinin üzerine yığıldı. Onun atamadığı çığlık kısa süre sonra Paris'in varoşlarında, cepheye gitmeye hazırlanan birliklerin koğuşlarında yankılandı:

"Jaures'i vurdular!"

Bu bir öfke ve intikam çığlığı değil bir umutsuzluk ve çaresizlik çığlığıydı. Jaures tekti; Fransız emperyalizminin kendi bağrındaki savaş karşıtlığını bertaraf etmesi için bir mermi yetti.

Jaures'in cenazesi yakıldıktan sonra büyük ve suskun bir törenle külleri Fransız aydınlanmasının mabedi olan Pantheon'a bırakıldı; layığı oydu. Pasifist savaş karşıtlığının son sözü de oraya bırakılmış oldu. Bu törenden üç gün sonra Fransa Almanya'ya resmen savaş ilan etti. Bu kararın alındığı mecliste itiraz sesi yükseltecek kimse kalmamıştı artık.

Doğrusu Jaures öldürülmeseydi ne yapacağını, bu samimi savaş karşıtlığı ile yine samimi olan yurtsever duyguları arasındaki çelişkinin savaş sırasında nasıl bir tutuma yol açacağını kestirmek mümkün değil. Fransa'nın savaş planlarını teşhir ettiği konuşmasında bile kendisini Fransa'nın yerine koyarak sık sık "biz" deyişi; bir türlü kendini Fransız devletinden ayıramayışı bir ipucu veriyor. Her halükarda kurgu yapmaya gerek yok. Kesin ve tartışmasız olan o ki, erken ölümü Jaures'i

daha büyük suçlara bulaşmaktan kurtarmış ama eski günahlarından arınmasına da fırsat vermemiştir.

Ama Jaures'in hatırasıyla birlikte onun kusurları da bugüne kadar taşınmıştır. Jaures'in eserlerinden bir tanesi de SFIO'nun resmi yayını olan L'Humanite (İnsanlık) gazetesidir. Ondan kalan en önemli hatıra da bu gazetedir ne yazık ki. L'Humanite Jaures öldükten sonra da çıkmaya devam etti. Daha sonra SFIO'nun kalıntıları üzerinde inşa edilen Fransız Komünist Partisi de özenle bu gazeteyi devralıp kendi resmi yayın organı yaptı.

Bugünlerde FKP ismini değiştirmeyi tartışıyor. Ama üzerinde hala "Jean Jaures'in gazetesi" yazan L'Humanite'yi değiştirmeyi aklına bile getiren yok. Zira L'Humanite Jaures'ten beri değişeceği kadar değişti zaten. Bu gazetede Jaures'ten sonra da nice defalar sol blok çağrıları ve burjuva hükümetlerine katılma kampanyaları açılmaya devam etti. En son Chirac gibi bir soyguncuya oy verme çağrıları yapıldı.

Jaures'in ölümünden sonra da L'Humanite gazetesinde pasifist barış kampanyaları yürütüldü.

Ama Jaures'ten beri bu gazete sayfalarında onunkinden daha radikal ve tutarlı bir militarizm ve savaş karşıtı çizgiye rastlanmadı. Aksine gerisine düşenlere daha sık rastlandı.

Bir de L'humanite gazetesinde Jaures'ten beri burjuva sosyalisti olduğu halde bunu açıkça ve dürüstçe böyle söyleyene de rastlanmadı.

Besbelli Jaures'ten beri hüküm süren sonradan görme burjuva sosyalistleri eskilere rahmet okutuyor. Bu anlamda Jaures'i rahmetle anmak gerekiyor.

Antonio Gramsci de yattığı hapishaneden Jaures'in ölümü üzerine şu satırları yazmıştı:

> *"Bir caninin hayattan ve mücadeleden kopardığı adam bilincimizde daima yaşayacaktır. Çünkü o, kelimenin tam anlamıyla bir kurban (şehit) olmuştur. Yani bir inancın tanıtıcısı, ete kemiğe bürünmüş bir ses olmuştur. Demek ki onu anmak bir kişiyi kutsayıp bir put yaratmak için yapılacak bir akademik tören*

değildir. Onu anmak hayatı doğrulamak ve bir düşünceyi kutlamaktır." (Antonio Gramsci, Avanti, 13 Ağustos 1916)

Jaures "cesaret doğruları arayıp bunu söylemektir; hüküm süren yalanın yasalarına boyun eğmemek ve budalaca alkışlarla fanatik bağrışmaları yankılamamaktır" diyordu. Jaures "cesaret gerçekliği anlayıp ideale doğru gitmektir" de demişti. Bunu tek başına da yapabilirdi; öyle yaptı ve yalnız öldü.

Komünistler amaçlarına ulaşmak için gerçekliği değiştirmek gerektiğini savunuyor ve bugünün gerçekliğinin sadece işçi sınıfı tarafından değiştirilebileceğini biliyor. Bu nedenle dünyayı değiştirecek proleter devrimde işçi sınıfına önderlik edebilecek partiyi yaratmak için mücadele ediyor.

Orta Yolculuğun – Merkezciliğin En Ünlü Temsilcisi:

Karl Kautsky

"Dönek Kautsky" Kimdi?

Karl Kautsky, Çek bir babayla Avusturyalı bir annenin çocuğu olarak 1854'te Prag'da dünyaya geldi. 1875 yılında Viyana'da öğrenciyken Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'ne katıldığında henüz marksist değildi. Zaten bu parti de marksist bir örgüt değildi. Kautsky'nin marksizmle tanışması ve bu dünya görüşünü benimsemesi ise, ancak beş yıl sonra Zurich'te tanıştığı Bernstein sayesinde oldu. Ertesi yıl Kautsky yine Bernstein aracılığıyla Alman sosyalistlerinin "Londra'dakiler" diye andıkları Marx ve Engels ile tanıştı.

Karl Kautsky 21 yaşında sosyal demokrat, 26'sında marksist oldu. 37 yaşından itibaren marksizmin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edildi. Berstein'la karşı karşıya geldiği revizyonizm tartışmalarının ardından (1899) yani 45 yaşından

itibaren marksizmin en yüksek otoritesi olarak kabul edilmeye başlandı. Bu dönemeçten itibaren gerek Alman partisinde gerekse de uluslararası düzlemde pek çok tartışma ve kutuplaşmada Kautsky'nin bir tür hakem gibi kabul edilmesi de oldukça yaygın bir tutumdu. Hatta Rus sosyal demokrasisi içinde menşevik/bolşevik ayrışmasının sırasında ve bunu izleyen tartışmalarda da, her iki kanadın Kautsky'nin desteğini almak için epeyi bir gayret gösterdikleri bilinir.

Lenin "Ne Yapmalı"da olduğu gibi pek çok vesileyle onun fikirlerine gönderme yapma ihtiyacı duyuyordu. Hatta menşevik-bolşevik ayrışmasında Kautsky'nin bolşeviklerin yanında yer alması için gayret göstermiş, ama bunu sağlayamamıştı. Kautsky'nin neden açıkça bolşeviklerin yanında yer almadığı savaş patlak verdikten sonra anlaşılıp, bilince çıkarılacaktı.

Kautsky Bernstein'la birlikte çalıştığı yıllarda "Karl Marx'ın Ekonomik Doktrinleri" başlığıyla (1887) yayınladığı kitabı sayesinde bir teorisyen olarak tanınmaya başladı. Ama Kautsky'nin asıl ünlenmesi 1891'de Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Erfurt Programı diye bilinen programının teorik bölümünü kaleme alıp, kabul ettirmesiyle oldu. "Asgari-azami program" ayrımının ilk örneği olan bu metindeki saptamalar, o dönem hem marksizmin hasımları hem de taraftarları tarafından marksist teorinin temel referans kaynakları olarak kabul edildi.

Kautsky ile Bernstein'ın yollarının ayrılması da bu programın temel saptamaları üzerindeki ünlü tartışma nedeniyle oldu. Bernstein "benim için nihai hedef hiç birşeydir; hareket herşeydir" derken kastettiği Kautsky'nın kaleminden çıkan bu metindeki saptamalardır. Kautsky Bernstein'a karşı aslında kendi görüşlerine sahip çıkmaktaydı; ama onun sözleri uzun zaman "marksizmin esası" olarak kabul edildi. Lenin ve bolşevikler için de Birinci Paylaşım Savaşı'na kadar öyleydi. İlginçtir, Kautsky çoktan beri lanetlenmiş olsa bile, gerek akademik çevreler, gerek hasımları, gerekse de pek çok taraftarı marksizmi hala bu metindeki saptamalarla yorumlayıp ele almaktadır.

Karl Kautsky çağdaşlarına kıyasla geç yaşta başlayan siyasal yaşamını pek çok akranından daha uzun süre sürdürdü. Bu

yaşama neredeyse iki dünya savaşı sığacaktı. Kautsky hayatının sonunda, ömrü boyunca siyaset içinde belirleyici bir rol oynadığı Almanya'yı ilk kez terk ederek; 1938'de önce Avusturya'ya sonra da Hollanda'ya kaçmak zorunda kaldı. 84 yaşında Amsterdam'da öldüğünde İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın da eli kulağındaydı. Kautsky öldüğünde, artık Sosyalist Enternasyonal diye bilinen İkinci Enternasyonal'in önde gelen isimlerinin başındaydı hala. Ama savaş başlamadan öldüğü için, "savaş zamanı savaşa karşı savaş; barışta sınıf mücadelesi" görüşüyle bilinen Kautsky'nin bu savaş sırasında nasıl bir tutum alacağı görülemedi. Daha çok Birinci Paylaşım Savaşı sırasında Kautsky'nin bu formülü nasıl somutladığı biliniyor. Ama o gün bugündür bolşevizm kisvesine bürünerek, Kautsky'e benzer tutumları benimseyenleri de aynı kolaylıkla ayırt edilmiyor. Bunun için Kautsky'nin dönek, hain ilan edilmesine neden olan tutumun hangisi olduğunu belirlemekte yarar var.

1924 yılında Almanya'yı terk ederek Viyana'ya yerleşen Kautsky, 1938 yılında Nazi birlikleri Avusturya'yı işgal edene kadar orada kaldı; o tarihte Amsterdam'a geçti ama orada da fazla yaşamadı. Besbelli ikinci bir dünya savaşını yaşayamazdı. Kautsky İkinci Dünya Savaşı'ndan önce öldü; ama ne o savaşta ne de daha sonra eksikliği hissedilmedi. Çünkü onun düşünce ve siyaset tarzı yeniden işçi hareketine hâkim olmuştu. Buna karşılık Kautsky'nin temsil ettiği oportünizm türünü teşhis ve bertaraf ederek Komünist Enternasyonal'e hayat veren leninist bolşevik akımın politik-örgütsel sürekliliği korunamadı.

Kautsky'nin Oportünizmi Devrime Değil Savaşa Karşı Tutumuyla Ayırt Edilmeli

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan beri, Karl Kautsky bolşeviklerin takipçileri başta olmak üzere, marksizme sahip çıkanların ezici çoğunluğu tarafından "dönek Kautsky", "melun Kautsky" olarak anılıyordu. Uzun zamandır marksistlerin ezici çoğunluğu da Kautsky'yi "Alman sosyal demokrasisinin önderi" veya Avusturya Marksizmi denilen ekolün "kurucusu ve fikir babası" olarak değil, "dönek Kautsky" olarak anıyor. Hatta bu son kimliği ile Kautsky, bugün marksizmle şu ya da bu ölçüde

ilişkisi olanların en çok bildiği şahsiyetlerin arasında gelir. Marksizme ve işçi hareketine fikriyle, emeğiyle, canıyla katkı sunmuş sayısız marksist ve devrimciden pek çoğunun adı bilinmez de "dönek Kautsky"ninki bilinir.

Hatta marksizme ve devrim davasına ihanet etmiş olan pek çok hain de Kautsky kadar bilinmez ve anılmaz. Pek çokları için, hainlerin ve döneklerin başında Kautsky gelir ve neredeyse diğerlerinin unutulmasını sağlayacak bir cüsseyle oturur marksistlerin dağarcığının başköşesine. Çoğu kimse 1918 Alman Devrimi'nin ezilmesinde bilfiil rol alan sosyal demokrat liderlerin (örneğin Noske, Ebert ve Scheidemann'ın) adını bile bilmez; ama onu bilir. Kautsky bir döneklik simgesi haline gelmiştir.

Uyduruk sayılabilecek bir bahaneyle 1914 Ağustosu'nda resmen başlayan Birinci Paylaşım Savaşı pek şaşırtıcı olmadı. Zira emperyalist savaş uzun zamandır geliyorum diye bağırıyor, Balkan Savaşları, Trablusgarp savaşı, Fas krizi gibi provalarla kendini belli ediyordu. Asıl büyük şaşkınlık, o güne kadar öne çıkan belli başlı tartışmalarda, Stuttgart, Basel kongreleri gibi savaşa karşı tutum hakkında devrimci kararların alındığı kongrelerde devrimci bir görünüm sergilemiş olan İkinci Enternasyonal önderlerinin savaş karşısında kendi burjuvazilerinin yanında yer almasıyla yaşandı. "Enternasyonal savaş değil barış aracıdır" diyen Kautsky ve taraftarları İkinci Enternasyonal'in uykuya yatmasını mazur gösteren bir tutum alıyordu. Buna kararlı bir biçimde karşı çıkan yalnız bolşevikler oldu. Ama onların tutumunun daha geniş kesimler tarafından benimsenmesi hemen olmadı.

Kautsky ve taraftarları Ekim Devrimi'ne karşı tutum alınca, onun hakkındaki tereddütler bir bir ortadan kalkmaya başladı. O da hayatı boyunca sürdürdüğü ortacı tutumdan adım adım uzaklaştı. Ekim Devrimi'nde bolşeviklerin izlediği çizgiye karşı çıkmakla ve Almanya'da karşı devrimci hükümete katılmakla kalmayıp, 1919'dan itibaren "terörün her çeşidine karşı çıkmak lazımdır" fikriyle bolşeviklerin iç savaştaki tutumlarının da karşısında yeraldı. Bu maksatla "Terörizm ve Komünizm" başlıklı bir kitap yazdı. Hayatının sonuna kadar bu karşı devrimci çizgide adım adım yol aldı.

Kautsky sanılanın aksine, Birinci Paylaşım Savaşı sırasında doğrudan doğruya hükümetin yanında yer almış değildir. Hatta 1917'de savaş kredilerini destekleyen kendi partisini terk edip, yeni bir Partinin (USPD) kurulmasına ön ayak olan oydu. Üstelik Kautsky uzun süre İkinci Enternasyonal'e geri dönme taraftarı değildi. Hatta savaşın sona ermesinin ardından, 1921'de yeni bir enternasyonalin, yani "İkibuçukuncu Enternasyonal" diye anılan örgütün kurulmasına da öncülük etti. Bu enternasyonal Kautsky'nin öteden beri temsil ettiği orta yolcu çizginin uluslararası düzlemde şekillenmesinden başka bir şey değildi. İkibuçukuncu Enternasyonal, İkinci Enternasyonal ile Komünist Enternasyonal'in arasında duran ve asıl işlevi de Komünist Enternasyonal taraftarlarının önünü kesmek olan bir örgüttü. Nitekim İkibuçukuncu Enternasyonal, yine Kautsky'nin gayretleriyle 1923'te İkinci Enternasyonal'e iltihak etti. Ama bu örgüt savaşta emperyalist hükümetlerin yanında yer alanların başında olduğu bir örgüt değildi. Aksine bunlardan kendini ayırmaya özen gösteriyordu. O dönem pek çok marksist bu partiyi "hainlerin partisi" diye anmıyordu. Nitekim Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht de son demlerine kadar bu partinin içinde yer almışlardı. Bernstein da eski partisini terk edip bu partiye katılmıştı.

Doğrusu Rosa Luxemburg İkinci Enternasyonal içinde oportünist bir eğilimin egemen olduğunu ve Kautsky'nin de bunların arasında olduğunu 1907'den beri düşünüp söylüyordu. Onun gibi düşünen başkaları da vardı. Ama bu gibiler, aynı zamanda da bu oportünistlerden kopmamak gerektiğini en ısrarlı biçimde savunanlardı. Bu yüzden savaş patlak verdikten sonra da eleştirilerini esirgemeseler de bu eleştirileri partilerinden ve İkinci Enternasyonal'den kopmak için bir gerekçe olarak görüp göstermediler.

Hatta herkesten fazla SPD'nin ev sahibi olarak anılmayı hak edenlerin başında gelen Kautsky ve Bernstein bile Rosa Luxemburg ve arkadaşlarından daha kararlı ve atak davrandılar. Kautsky, Bernstein ve SPD'nin başka önde gelen temsilcileri sosyal demokrat parti içindeki milliyetçi ve şoven eğilimlerin iflah olmaz bir çizgide olduklarını ve bu yüzden

enternasyonalizmin ve sosyal demokrasinin onulmaz yaralar alabileceğini düşünmeye başladılar. Hatta partilerinden kopma konusunda Rosa Luxemburg ve arkadaşlarından daha erken davrandılar.

1917 yılında Rusya'da Lenin Nisan konferansında "sosyal demokrasinin kirli gömleğini çıkarıp komünist ismini almalıyız" önerisini yaparken, aşağı yukarı aynı günlerde, Kautsky ve arkadaşları da Gotha kentinde bir konferansta yeni bir partinin kuruluşunu ilan etmek üzereydiler. Bu konferansin ardından SPD'nin 120 bin üyesi (geride kalanlar ise 170 bin idi) koparak Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'yi (USPD -bağımsız vurgusu "İkinci Enternasyonal'den bağımsız" anlamına da geliyordu) kurdular. Rosa Luxemburg ve arkadaşları da bu partiye katılacaklardı.

Rosa Luxemburg ancak Sosyal Demokrat Parti milisleri tarafından öldürülmesinden birkaç hafta önce USPD'den ayrılarak bağımsız bir parti kurmaya razı oldu (Aralık 1918). Halbuki o sıra devrimin yıkıntıları ve Luxemburg ve yoldaşlarının cesetleri üzerinde SPD ve USPD koalisyon pazarlıkları yapıyorlardı. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra, USPD, karşı devrimci SPD ile bir koalisyona girdi; solu temsil ettiği varsayılan ve öyle sunulan ama aslında daima dengeyi temsil etmeye özen gösteren Kautsky, tıpkı Kerensky gibi, kendini devrim hükümeti diye tanıtan karşı-devrim hükümetinin dışişleri bakanlığını üstlendi. Pek çokları Kautsky'nin sosyalizm davasına ihanet ettiğine ancak bu noktadan sonra inandılar. Ne yazık ki, savaşa karşı tutumu nedeniyle Kautsky ve benzerlerinin karşı devrimci bir işlev göreceği devrim dalgası patlak verinceye kadar, bolşeviklerin dışında kalan geniş bir enternasyonalist çoğunluk tarafından anlaşılamadı.

Savaş Değil Devrim Kautskicilerin İçyüzünü Ortaya Çıkardı

Rus Devrimi'nin ilk yıldönümünde bu devrimin rüzgârıyla Almanya, Avusturya ve Macaristan'da patlak veren devrim dalgası, Luxemburg, Liebknecht ve yoldaşlarının hayatına mal olduğu gibi, Kautsky, Fritz Adler ve benzerlerinin geç de olsa

gerçek yüzlerinin açığa çıkmasını sağlayan bir dönemeç oldu. 1918 devrimlerinin yenilgiye uğramasından sonra, Rosa Luxemburg'un terk etmemekte ısrar ettiği, Troçki ve başkalarının yeni bir enternasyonalin kuruluşunda yer almasını istediği Kautsky'nin merkezci USPD'si, karşı devrimci SPD ile bir koalisyona girdi. Fritz Adler de, Avusturya'da Kautsky'le benzer bir konuma oturdu. Bundan sonra Kautsky ve onun çizgisini takip edenleri hain ve dönek olarak ananların sayısı arttı.

Hatta bolşevikler arasında bile böyle bir tereddütlü tutumu benimseyenler çoğunluktaydı. Nitekim ünlü Nisan Konferansı'nda Lenin, Kautskycilerin de dahil olacağı Stockholm Konferansına katılmanın Üçüncü Enternasyonal'i geciktiren bir tutum olacağını söyleyerek, bu konferansa katılmamak gerektiğinde ısrar ettiyse de, konferans, Stockholm'e gitme kararı aldı.

Ekim Devrimi'nin ardından Kautsky'nin tüm birikimi ve otoritesiyle bu devrime önderlik eden partinin ve sovyet cumhuriyetinin karşısında yer aldığı bilinir. Bu elbette doğrudur. Ama Kautsky'nin hemen ve doğrudan doğruya bu devrime karşı çıktığı doğru değildir. Aksine Kautsky Lenin'in "Dönek Kautsky" başlıklı eleştirisine konu olan "Proletarya Diktatörlüğü" başlıklı kitabına "Rus Devrimi tarihte ilk kez bir sosyalist partinin Rusya gibi büyük bir ülkenin yönetimine ele geçirmesine imkan vermiştir" diyerek başlamıştı. Hatta bu olayın Paris Komünü'nden daha önemli bir gelişme olduğunu söyledi. İşte Kautsky'nin bir yandan kendini oportünistlerden ayrı tutarak marksizm ve sosyalizm zemininde durup bir yandan da burjuva demokrasisinin bekçiliğini elden bırakmaması asıl kafa karışıklığına neden olan olgudur.

Orta Yolculuk Nedir?

Orta yolculuk, merkezcilik denince akla gelen en önemli isim Kautsky'dir. O gün bugündür açıkça Kautsky'e gönderme yapmasalar da bütün orta yolcular aynı mantıkla hareket eder.

Her merkezci akımın yaldızları kazındığında altından muhakkak Kautsky'nin fikirleri çıkar.

Lenin, bir yandan oportünizme karşı marksizm ve sosyalizm zemininde durup bir yandan da burjuva demokrasisinin bekçiliğini elden bırakmama durumu üzerine, "en ünlü temsilcisi Kautsky'dir" dediği "orta yol teorisi" hakkında şu vurguyu yapmıştı:

> *"İşçi kitlesini doğrudan ve açıkça karşısına alan açık sözlü oportünizm, ufak tefek "marksist" formüllerin yardımıyla oportünist pratiği haklı çıkarmaya çalışan, safsatalar yardımıyla şartların devrimci eyleme elverişsiz olduğunu kanıtlamaya çalışan orta yol teorisinden ne daha tehlikelidir ne de daha zararlı." (Bkz. İkinci Enternasyonal'in Çöküşü)*

Doğrusu Kautsky sosyalizmden de hiçbir zaman vazgeçmiş değildir; tıpkı savaşa ve emperyalizme karşı durmaktan hiçbir zaman vazgeçmediği gibi... Kautsky'nin itiraz ettiği sosyalistlerin savaşa karşı durması yahut iktidarı ele geçirmek istemeleri değildi. Kautsky bunların hepsinden yanadır; yalnız bunun devrimci bir partiyle, devrimci yöntemlerle, şiddete başvurarak yapılmasına karşıdır. Kautsky marksisttir; ama Lenin'in legal marksist Struve ile benzeştirerek açıkladığı gibi, "marksizmde saf bilimsel olan ne varsa onu alıp" güya "demagojik", "blankist ütopyacılık kalıntısı" ne varsa eksiltmek gerektiğini düşünür.

> *"Reformlar için mücadele, sınıf mücadelesi (proletarya diktatörlüğü hariç), sosyalist fikirlerin genel kabulü ve kapitalizmin yerine 'yeni bir düzenin' geçirilmesi de dâhil marksizmde liberal burjuvazinin işine gelen ne varsa hepsini alıp, onun yaşayan ruhunu, devrimci özünü dışarıda bırakmak istemektedir." (Bkz. İkinci Enternasyonal'in Çöküşü)*

Kautsky'den sonra gelen ve söze Kautsky'yi lanetlemekle başlayan bütün merkezciler de aslında aynı mantığı izlerler.

Kautsky elbette işçi sınıfından yanaydı; ama bu sınıf sokağa dökülüp şiddet eylemleri yaptığı zaman değil, uslu ve disiplinli bir biçimde "bilimsel sosyalizmin temsilcilerinin" öğüt ve

direktiflerini dinlediği sürece. Şimdi de yeni Kautskicilerin "işçi sınıfı disiplini" kılıfı altında sınıf mücadelesini kendileri için uygun gördükleri çerçeveye sığdırmak için türlü bahaneler aramaktadır.

Kautsky savaşa karşıydı; bir an evvel sona ermesini içtenlikle istemekteydi ama savaşın sona ermesi için burjuvazinin bu savaşın kendi aleyhine olduğunu kavrayarak vazgeçmesini diliyordu. İki dünya savaşı yaşandıktan sonra elbette bu hayali sürdürmeye cüret edecek birilerini bulmak mümkün değildir. Küreselleşme sayesinde savaşın gereksiz olduğunun anlaşılacağını zannedenler bile bu hayallerini terk etmek zorunda kalıyorlar. Bir dönem emperyalizme karşı silahlanma yarışıyla emperyalistleri savaştan caydırmayı ümit edenlerin yerinde yeller esiyor. Ama yine de Kautsky'nin takipçileri burjuva hükümetlerine karşı toplumsal muhalefeti kışkırtarak, protesto gösterileriyle ve muhalefet eylemleriyle sermayeyi savaştan vazgeçirmenin mümkün olduğu hayalini yaymaktan usanmıyorlar.

Kautsky sosyalizmden yanaydı ama bu hedefe demokratik kuralların ve toplumsal ilerlemenin nesnel kanunlarının işlemesiyle ulaşılabileceğini savunuyordu. Hatta Kautsky devrimden bile yanaydı; bu devrim medeniyetin kazanımı olduğunu düşündüğü demokrasiyi ve demokratik kurumları parçalayıp yerine yeni tipte bir devletin kurumlarını geçirmediği sürece! Şimdiki merkezciler aynı fikirleri somut duruma uydurarak tekrar tekrar sınıf mücadelesinin önüne dikmenin yolunu arıyorlar.

Kautsky'nin Çırağı, Yürekli Bir Oportünist: Fritz Adler

Kautsky'nin dönek kimliğiyle anılmasının ne anlama geldiğini kavrayabilmek için belki de en iyi örnek onun talebelerinden ve yoldaşlarından biri olduğu gibi, kendisiyle kader birliği yapan Friedrich (Fritz) Adler'in serüvenini hatırlamak olabilir.

Marx ve Engels'in dostu, aynı zamanda da Avusturya sosyal demokrat hareketinin kurucusu ve lideri olan Victor Adler'in oğlu olan Friedrich 1911-1916 yılları arasında 30 yaşlarındayken babasının kurduğu partinin sekreteriydi. Ama babası İkinci Enternasyonal'in en oportünist temsilcilerinden biri olarak savaşta Avusturya hükümetini desteklerken Fritz, ustası Kautsky gibi sağ kanattan ayrı durup savaş konusunda belli başlı İkinci Enternasyonal partilerini eleştiren bir çizgi izlemişti.

Fritz Adler'in bu muhalif tutumu, Kautsky ve başkaları gibi lafzı bir tutum olmadı. 1916'da Fritz Adler, savaş politikalarını protesto etmek için Avusturya başbakanını tek başına düzenlediği bir suikastle öldürdü. Önce idama sonra müebbet hapse mahkum oldu. 1918'de Rusya'dan esen rüzgarla patlak veren devrim dalgası sayesinde özgürlüğüne kavuştu ve fakat kendini özgürleştiren devrime karşı kurulan, karşı-devrimci sosyal demokrat hükümetin yanında yer aldı. 1921-23 arasında Kautsky'le birlikte kurdukları İkibuçukuncu Enternasyonal'in sekreteriydi. 1923-39 arasında ise yeniden yoldaşlarıyla birlikte geri döndüğü İkinci Enternasyonal'in sekreteri oldu.

Oysa Fritz Adler, gerek savaşa karşı çıktığı dönemlerde, özellikle de hapisteyken en büyük dönekler arasında değil, zaman zaman adı Karl Liebknecht'le birlikte anılan yürekli bir savaş karşıtı olarak biliniyordu. Çoktan beri "dönek Kautsky" olarak bilinen Adler'in yoldaşı ve ustası Kautsky'yi de İkinci Enternasyonal'in en melun şahsiyetleri arasında görenler bolşeviklerin başını çektiği küçük bir azınlıktan ibaretti.

Dönek Kautsky Tarihe Gömülmedi

Pek çokları için Kautsky gibilerin gerçek kimliğinin kavranışı, ancak savaş sona erdikten sonra mümkün oldu. Bu yüzden İkinci Enternasyonal partilerinin ihaneti karşısında akıntıya kapılmayıp enternasyonalist bir çizgide ısrar edenler, oportünizme karşı uzun ve ayrıntılı bir mücadele deneyiminden geçmemiş olarak İkinci Enternasyonal'in enkazının karşısına dikildiler. Bu durum sadece Üçüncü Enternasyonal'in kaderini çizen bir sorun olarak kalmadı. O gün bu gündür Kautsky gibiler ve onlarla bağları koparmamakta mahzur görmeyenler (Troçki, Rosa Luxemburg ve onların bilinçli bilinçsiz takipçileri) hala ve bolşevik bir tutumu savunma iddiasıyla varlıklarını korumaktadır. Nasıl ki pek çokları Kautsky'nin hain olduğuna ancak o açıkça devrimin karşısında yer aldıktan sonra inandıysa, bugün de pek çokları Kautsky'nin torunlarını teşhis edebilmek için bu keskin dönemeci bekleme eğilimindedir. Bu beklemeci tutum bolşeviklerin değil Rosa Luxemburg ve Troçki gibilerin izlediği yolu izlemek anlamına gelir.

Oysa Lenin, Rusya'dan başlayan devrim dalgasının yarattığı keskin dönemeci beklemeye gerek kalmadan, Kautsky ve benzerleriyle onlardan ayrı durmakta tereddüt edenleri dışlayan bir çizgide ısrar etti. Açıktan açığa kendi hükümetlerinin yanında yer alanlar kadar, hatta onlardan daha fazla Kautsky gibileri eleştiri yağmuruna tuttu. Oportünistlerden ayrı durmak yetmez, bunlarla yan yana durmakta mahzur görmeyenlerle de bağları koparmak gerekir diyordu.

Savaşın başlamasının üzerinden daha altı ay geçmemişti ki Lenin şunları söyledi:

> *"Enternasyonalizmin aynı parti içinde net ve tek bir enternasyonalist politikaya sahip olmaktan ibaret olduğunu düşünme hakkını kendimizde görüyoruz. Oportünistlerle ve sosyal-şovenlerle birlikte çalışarak ne gerçekten enternasyonalist bir proleter siyaseti güdülebilir, ne savaşa karşı eylem fikri öne sürülebilir, ne de bu eylem için güçlerin toparlanması sağlanabilir."*

> *"İkinci Enternasyonal döneminin sosyalist parti tipi bağrında oportünizme yer veren bir partiydi. Oportünizm 'barışçı' dönemin on yılları boyunca git*

gide kalabalıklaştı. Ama, yüzünü göstermeden, kendini devrimci işçilere uyarlayarak, onlardan marksist terminolojiyi alarak, ilkelerden açık bir biçimde sapmamaya özen göstererek... Böyle bir sosyalist parti tipi yaşadı. Eğer savaş 1915'te sona ererse, aklı başında sosyalistler arasında işçi partilerini oportünistlerle birlikte yeniden toparlamak isteyenler 1916'da hala olacak mı? Hem de bunların ilk bunalım karşısında sınıf kininden ve sınıf mücadelesinden bahsedilmesini bile yasaklamak için muhakkak bir gerekçe bulacaklarını ve son fertlerine kadar burjuvazinin yanında saf tutacaklarını tecrübeyle bile bile..." ("Şimdi Ne Yapmalı?", TE. c.21, s.107)

Hem de nasıl! Dönek Kautsky umacısı ile birlikte yeryüzünü terk ettiği sanılan merkezcilik her tarafta hazır ve nazırdır. Pek çoklarının marksizm olarak kabul edip benimsediği tutumlar aslında bu sıfatı hak etmektedir.

Demek ki, herkesin Kautsky'in "dönek" olduğunu ezbere biliyor olması onun şahsında simgeleşen oportünizm türüne karşı bir refleksin yaygın ve içselleşmiş olduğu anlamına gelmiyor. Soyut olarak, içi doldurulmadan ezberlenen "dönek Kautsky" nakaratı Kautsky şahsında cisimleşen oportünist tutumun ne olduğu konusunun açıklık kazanmasına değil, bulanıklaşmasına hizmet ediyor. Bu ise, özellikle merkezciliğe karşı devrimci reflekslerin zayıflamasına zemin sunuyor. En önemlisi bolşeviklerin merkezciliğe karşı mücadelesine ışık tutan yöntem de bu bulanıklık içinde kayboluyor.

Bu durumda, özellikle 80 sonrasında yaşadığımız topraklarda bir tür moda haline gelen liberal çözümlere destek olmak mı gerekir? Yani, Kautsky hakkındaki eleştirileri içselleştirebilmek için onun fikirlerini "önyargısız olarak okumak gerektiği" konusundaki liberal demagojilere mi kulak vermeli? Bu tutum tam da Kautsky'vari bir objektiflik örneği göstermek olur! "Dönek Kautsky" nakaratları eşliğinde gümbürtüye giden onun fikirleri değildir. Kaldı ki bu fikirlerin tüm belleklerden büsbütün silinmesi ve tamamen unutulmasında bir mahzur yok; fayda vardır. Bu keşmekeş içinde asıl Lenin'in ona karşı mücadelesinin

ana yönleri silikleşmekte; Kautsky'nin tutum ve düşünüşünde en belirtik ifadelerini bulan merkezcilik adeta intikam alırcasına inadına yaygınlaşarak kendine yer açmaktadır. Kautsky ile ilgili tartışmalara geri dönme ihtiyacı, Kautsky'nin görüşlerini tam olarak öğrenmek için değil, bu oportünizm türünü açığa çıkarmak için zorunlu olan bolşevik çizgiyi yeniden klavuz edinebilmek içindir.

Bu bakımdan, komünistlerin ödevi herkese Kautsky'nin görüşlerini birinci elden tanımalarını tavsiye etmek değildir. Yapılması gereken, Lenin'in İkinci Enternasyonal'den ve onun çizgisinden kopuşunda önemli köşe taşlarını içeren Kautsky polemiklerini tekrar tekrar ve bugünkü karşılıklarını arayarak okumak, okutmaktır. Bu okumada kılavuzu şaşırmamak için ise akılda tutulması gereken soru şudur: "Neden Lenin Hain Noske, Melun Scheidemann vb. kitaplar yazmak yerine Dönek Kautsky başlıklı bir kitap yazmıştı?"

Bu sorunun cevabı yalnızca tarihsel sorunların çözümüne değil aynı zamanda bolşeviklerin izinden gitme iddiasında olanlarının önünün aydınlanmasına ışık tutacak yanıtları bulabilmenin en önemli anahtarıdır. Kautsky'nin en yetkin temsilcisi olduğu "İkinci Enternasyonal Marksizmi" şu ya da bu biçim altında marksizm adına hala hüküm sürmektedir. İkinci Enternasyonal geleneğinden devrimci kopuşu temsil eden Komünist Enternasyonal'in mirasını temel alan devrimci bir önderliğin yaratılması ödevi ise hala komünistlerin önünde duruyor. Bu sağlanıncaya kadar, liberal ve devrimci demokratlık arasında mekik dokuyan akımların oluşturduğu merkezci mozayiğin varlığını sürdürmesinin önü alınamayacak.

Sol Sosyal Demokrasinin En İleri Temsilcisi:

Rosa Luxemburg

2 Mart 1919 günü Moskova'da Komünist Enternasyonal'in ilanı ile sonuçlanacak olan kongrenin açılış konuşmasını yapan Lenin sözlerine şöyle başladı:

> *"Her şeyden önce Üçüncü Enternasyonal'in en iyi temsilcileri olan Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'u anmak üzere ayağa kalkmanızı rica ediyorum."*

Komünist Enternasyonal'in Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'i anarak açılan bir kongrenin sonucunda kurulması şaşılacak bir durum değildir. Onların önderliğindeki Spartakistler Birliği, Alman Komünist Partisi'ne dönüştüğünde, Lenin bu partinin kurulmasıyla Üçüncü Enternasyonal'in fiilen yaşamaya başladığını ilan etmişti.

Öte yandan onların komünistler tarafından saygıyla anılmaları sadece yiğitçe ölümü kucakladıkları için değildir. Liebknecht

savaş yılları boyunca Alman sosyal demokrasisi içinde sosyal şovenizme karşı başkaldırının simgesi olarak zaten bütün dünya komünistlerince saygıyla izlenmekteydi. Rosa Luxemburg ise öteden beri İkinci Enternasyonal'in sol kanadının önde gelen bir ismi olarak tanınmaktaydı. Bernstein'ın revizyonizmine karşı ilk bayrak açanlardan biri oydu; Kautsky'nin oportünist yüzünü en erken görenlerin arasındaydı.

Öte yandan, Almanya ve Rusya arasında bölünmüş olan Polonya'nın küçük bir burjuva Yahudi ailesinin kızı olarak doğan Rosa Luxemburg, sadece Alman sosyal demokrasisinin önemli bir sol kanat temsilcisi değildi; hem Polonya işçi hareketi içinde hem Rusya sosyal demokrat hareketinin şekillenmesinde aktif bir yer tutmuştu. Hep İkinci Enternasyonal'in önde gelen teorisyenleri arasında yer almıştı; onun yazıları, polemikleri, emperyalizm ve ekonomi politik üzerine çalışmaları hala marksist teorinin önde gelen kaynakları arasında görülmelidir.

Ne var ki, onurlu ölümüyle Komünist Enternasyonal'in ilk şehitleri arasına adını yazdırmayı hak eden Rosa Luxemburg'u teorik-pratik eseri ile Üçüncü Enternasyonal'in en iyi temsilcileri arasında saymak için daha temkinli yaklaşmak gerekir. Hatta bu konuda asıl vurgu Rosa Luxemburg'un İkinci Enterasyonal'in sol kanadının en önde gelen temsilcisi olduğu noktasına yapılmalıdır. Bu ayrım küçük bir ayrıntı değildir.

Rosa Luxemburg'un komünist hareketin belleğinde nereye oturtulması gerektiği konusu, oldukça çelişkili ve bulanık tartışmalara neden olmaktadır. Spartakistler Birliği'nin KPD'ye dönüşmesindeki ve Alman Devrimi'ndeki etkin rolünün yanısıra, Bernstein'a ve Kautsky'ye karşı sert polemikleri, İkinci Enternasyonal'in 1907 Stuttgart Kongresi'nde Lenin ve Martov'un da desteklediği ünlü savaş karşıtı karar metninin raportörü oluşu, Zimmerwald Konferansı'nda ve sonrasında sosyal şovenizme karşı tutumu, İkinci Enternasyonal'e hâkim olan aşamalı devrim anlayışına karşı çıkışları ve Rus Devrimi'ne verdiği açık destek Rosa Luxemburg hakkındaki olumlu değerlendirmelerin başlıca kalkış noktalarını oluşturmaktadır. Buna karşılık, RSDİP'deki bolşevik-menşevik bölünmesinden sonra Lenin'in örgüt anlayışına yönelttiği eleştiriler; ulusal sorun konusunda Lenin'le

ters düşmesi ve Rus Devrimi'nin ilk yıllarında bolşeviklere yönelttiği kimi eleştiriler ise, Luxemburg hakkındaki olumsuz değerlendirmelerin beslendiği ana noktalar olmaktadır.

Bu değerlendirmelerin iki zıt kutupta şekillenen ifadeleri de vardır. Kimileri Luxemburg'un çizgisinin aslında bolşevizminkinden daha tutarlı ve doğru bir çizgi olduğunu (en azından Avrupa için) savunurken, kimileri de Luxemburg'u partili mücadeleyi reddeden, kendiliğindenciliğin başlıca teorisyeni olarak görmektedir. Lenin'den sonra resmi komünist hareket içinde ise Luxemburg'un çizgisi ve mirası sık sık troçkizmle özdeşleştirilmiştir. Her ne kadar sağlığında Troçki ile pek bir yakınlığı olmamış olsa da, bu ilişkinin aslında tersinden kurulduğu görülmektedir: Troçki, Dördüncü Enternasyonal'in üç L (Lenin, Luxemburg, Liebknecht) damgasını taşıyacağını söylemiş, onun birçok takipçisi de Luxemburg'un görüşleriyle sıkı paralellikler kurmaya özen göstermiş ve sonuçta bu çizgiye daha yakın bir tutumda karar kılmışlardır. Son yıllarda Luxemburg'un değerini keşfedenlerin sayısı eskiden ona ilgi göstermeyenlerin arasında da artmaktadır; ancak bunun hayırlı bir gelişme olduğu sanılmamalıdır.

Doğrusu, Leninizm, Troçkizm, Maoizm, Enver Hoca'cılık, hatta Zapatistlik ve Sandinistlik var olan akımlar olduğu halde açıkça Luxemburg'culuk sıfatını benimseyerek taşıyan akımlara pek rastlanmamaktadır. Galiba asıl karışıklığı yaratan da bu durumdur; böylece birçok akım örtük biçimde Rosa Luxemburg'un çizgisini paylaşabilmektedir. Bu çizginin tam olarak neyi ifade ettiği netleşmediği ölçüde, Rosa Luxemburg'un görüş ve tutumları sol sosyal demokratlığa giden yolu döşeyen taşlar olabilmektedir. Özellikle troçkist akımlar (Troçki'nin sağlığındaki Uluslararası Sol Muhalefet de dâhil olmak üzere) bu yolun müdavimleri olarak görülebilir. Ama farkında olmaksızın ve hatta tam aksini iddia ederek aynı yoldan yürüyenler de az değildir.

Rosa Luxemburg'un özellikle Lenin'e karşı üstünlüklerini sıralama gayretinde olanların en revaçtaki argümanı, Kautsky'nin oportünist yüzünü en erken teşhis edenlerin başında Rosa

Luxemburg'un gelmesidir. Bunu 27 Ekim 1914'te Şliapnikov'a yazdığı mektupta Lenin de doğruluyor:

> *"Rosa Luxemburg haklıydı; Kautsky'nin parti çoğunluğuna, kısacası oportünizme hizmet eden bir eyyamcı bir teorisyen olduğunu çok önceden anlamıştı."*

Doğrusu bu nokta Luxemburg'un bir üstünlüğüne değil temel bir zaafına tanıklık etmektedir. Gerçi Kautsky'nin merkezci çizgisinin farkına en erken varanların başında Rosa Luxemburg'un geldiği, Lenin'in bu durumun farkına varmada çok geciktiği doğrudur. Ancak İkinci Enternasyonal içindeki oportünizmin farkına varanların, Lenin'in ısrarlı çabalarından önce bu örgütten kopmaya yönelmemiş olmaları daha önemlidir. İkinci Enternasyonal akımlarının hiçbirisi, devrimcilerin ideolojik netlik ve homojenlik temelinde, diğer akımlardan bağımsız örgütlenmesi fikrini kabul etmiyordu. Bu anlayışın öncüsü olan bolşevikler ise, (hele bugünden bakıldığında) İkinci Enternasyonal içinde farklı ve yeni bir damarın temsilcisi olarak görülmelidir. Bolşeviklerin baştan beri temsil ettiği yeni örgüt anlayışına ve oportünizm karşıtı mücadele çizgisine karşı çıkanların birçoğu ne yazık ki oportünizm tehlikesini ilk sezenler olmuştur; Rosa Luxemburg bunların başındadır. Hatta onun kritik dönemeçlerde yapılması gerekenin tam aksini salık verdiğini bile görmek mümkündür. Bir örnek: 1908'de Hollanda partisinde oportünistlerle tartışmaların gerginleştirdiği bir ortamda arkadaşı Henrietta Roland-Holst'a (sonradan Radek'le birlikte Zimmerwald Solu'nda yer aldı) yazdığı mektupta şöyle dedi Rosa Luxemburg:

> *"Marksistlerin parçalanması (düşünce ayrılığıyla karıştırılmamalı) ölümcül bir şeydir. Partiden ayrılmak istediğinizde, bütün gücümle sizi engellemek isterim... SDAP'den (Hollanda Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nden) çekilmeniz sosyal demokrat hareketten de çekilmeniz anlamına gelir. Bunu yapmamalısınız, hiçbirimiz yapmamalıyız! Örgütün dışında, 'kitlelerle teması yitirerek ayakta kalamayız. En kötü işçi partisi partisizlikten iyidir." (P. Nettl, Rosa Luxemburg, Ataol Yay., c.II, s. 173)*

Rosa Luxemburg hayatının sonuna kadar bu tutumu terk edemedi; yeni bir devrimci partiyi yaratmak yerine en kötü işçi partileri içinde debelendi. Nisan 1917'ye, yani Kautsky ayrılıncaya kadar SPD içinde kaldı ve kalmak gereğini savundu. 1918 sonuna kadar yine Kautsky'nin örgütü olan USPD'ye bağlı bir hizip (Spartaküs Birliği) içinde kaldı. Zimmerwald-Kienthal-Stokholm konferansları sürecinde Kautsky'cilerden bağımsız, yeni bir enternasyonal kurulmasına karşı çıkanlar arasında saf tuttu. Rosa Luxemburg ve yoldaşları ancak 1918'in sonunda tamamen bağımsız bir örgütlenmeye yöneldiler. Bu tarih SPD-USPD hükümetinin milisleri tarafından öldürülmelerinden üç hafta öncesine denk gelir!

Rosa Luxemburg'un bu tutumun ardında "sosyal demokrasi işçi sınıfının ta kendisidir" anlayışı, yani öncünün devrimci bir program etrafında ve işçi sınıfının genel kitlesinden de bağımsız örgütlenmesi fikrinin reddi yatmaktadır. Ne var ki bu tutumun, Luxemburg'a sık sık yüklenen partisiz devrimcilik, kendiliğindencilik suçlamalarıyla ilişkisi yoktur. Bu suçlamalar aslında onunkine Lenin'inkinden daha çok benzeyen klasik İkinci Enternasyonal'ci örgüt anlayışını sürdürenlerin suçlamalarıdır. Doğrusu, Rosa Luxemburg zamanının, oportünist ya da devrimci, bir çok sosyal demokratı gibi, anarşizme karşı partili devrimcilik anlayışıyla yoğrulmuştur. Sınıf mücadelesinde merkezi bir siyasi örgütün zorunluluğunu kavrayacak kadar aklıbaşında ve bu ilkede ısrar edecek kadar kararlıdır. Merkeziyetçi bir işçi sınıfı partisini elbette savunmuştur; kusuru burada değildir. Luxemburg'un bu konuda savunduğu görüş, bir görüş olmanın ötesinde, hazır bir modeldir de: İkinci Enternasyonal partileri böyle partilerdir.

Aslında bugün leninizm adına öne çıkanların birçoğu da adını koymadan aynı parti modelinde birleşmektedirler. Luxemburg ve başkaları ile Lenin arasındaki asıl farklılık bir tarafın merkezi bir örgütlenmeyi savunması diğer tarafın bunun aksini savunması değildi. Aksine zaman zaman merkeziyetçiliğe yapılan vurguda tarafların karşılıklı olarak yer değiştirdiğine rastlandı. Asıl sorun tıpkı RSDİP İkinci Kongresi'ndeki ayrışma noktasında olduğu gibi, örgütün kapsam ve içeriği hakkında bir tartışmayla ilgilidir.

Lenin devrimci partinin kapsamının dar tutulmasında ısrar ettiği için birçoklarıyla ayrı düştü. Burada iki ayrı nokta altı çizilerek ayırt edilmeli: Hem, kendini işçi sınıfının en ileri ve devrimci faaliyeti kesintisiz yürüten unsurlarıyla sınırlayan bir örgüt (bu unsurlar az olduğunda küçük; artınca büyük bir örgüt haline gelmek üzere) savunulmalıdır. Hem de, bu örgütün sadece burjuvaziden değil, oportünistlerden, revizyonistlerden vb. işçi hareketi içindeki farklı siyasal akımlardan da bağımsız ve ayrı olmasına özen gösterilmelidir.

Rosa Luxemburg bu ayrışmanın iki temeline de itiraz etti. Hem partinin sınıfın bütün kesimlerini ve unsurlarını içermesi gerektiğinde; yani sosyal demokrat parti ile sınıfın özdeşleşmesinde ısrar etti. Hem de oportünizmin de sınıfın tarihsel evriminin doğal bir ürünü olduğunu öne sürerek, bunun da hareketin içinde yer alacağını ve alması gerektiğini savundu; yani oportünizmi fikir mücadeleleriyle denetlenip, sınıf mücadelesinin yükselmesiyle alt edilecek bir unsur olarak tanımladı.

Bu bakımdan, Luxemburg'un oportünizmin farkına vardığı halde ondan kopmamada ve aynı çatı altında birlikte yaşamada ısrarlı tutumu aslında örgüt sorununa bakışından ileri gelmektedir. Bu tutum şu ya da bu ölçüde birçok başka çağdaşı tarafından da paylaşılmıştır; birçokları daha sonra da bu tutumu sürdürmüştür ve hala sürdürenler de az değildir. Aslında aşağıdaki satırlar sadece Luxemburg'a özgü görüşler değildir; aksine çağdaşı ve ardılı birçok marksistin paylaştığı görüşlerdir bunlar.

> *"Sosyal demokrasi, ulusal, dini ya da mesleki farklılıkları ne olursa olsun bütün işçi gruplarını tek bir partinin çatısı altında birleştirme yönünde doğal bir eğilime sahiptir."*
>
> *"Devrimci anlamda sosyal demokrat taktiğin ilk ve son defa olarak önceden garanti altına alınabileceğini ve böyle bir tedbirle işçi hareketinin oportünist eğilimlerden daima korunabileceğini düşünmek hiç de tarihsel olmayan bir hayaldir [...] sosyal demokrasi bir kitle hareketi olduğundan ve onu tehdit eden sivri*

uçlar insanların kafasından değil toplumsal koşullardan kaynaklandığı içindir ki, oportünist yanılmalara baştan sona mani olunamaz. Oportünizm pratikçe somut biçimler aldıktan sonra, bizzat hareketin kendisi tarafından ve marksizmin verdiği silahların yardımıyla tedavi edilmelidir." (R. Luxemburg, Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları)

Oportünizme karşı örgütsel tedbirlerin anlamsızlığı fikrine yaslandığı için teslimiyetçiliğe varabilen bu kaderci bakış açısı, devrimci partinin kendi içinde oportünizm dahil işçi sınıfının bütün eğilim ve kesimlerini barındırması gerektiği fikrinden hareket etmektedir.

Bu fikre bağlı kalan Rosa Luxemburg, Troçki ve başkaları aslında İkinci Enternasyonal'in sol kanadını oluşturmaktaydılar. Lenin ve bolşeviklerin de onlarla aynı yerde durduğu hakkında yaygın bir yanılgı vardır. Hâlbuki öyle olmadığı Zimmerwald Konferansı'nda açıkça kendini gösterdi. Bu konferansta İkinci Enternasyonal'in sol muhalefeti ile kendilerine Zimmerwald Solu diyen bolşeviklerin ayrımları belirginleşti. Komünist Enternasyonal'in kuruluşuna önderlik eden akım da Zimmerwald Solu oldu. Rosa Luxemburg, Troçki ve sonradan Üçüncü Enternasyonal'e katılanların birçoğu bu kesimin içinde değildi.

Ne var ki, bu ayrımın o zaman ve bir kez çizilmiş olması yetmiyor. Bugün İkinci Enternasyonal çizgisiyle bolşevizmin takipçilerini ayırt etme ve bu ayrımı sürekli gözetme görevi hala komünistlerin önünde duruyor. Rosa Luxemburg'un bolşevizmin değil, İkinci Enternasyonal'in sol kanadının temsilcisi olduğunu vurgulamak da bu bakımdan önemlidir. Onun mirasını komünist devrim mücadelesine taşıyabilmenin en önemli koşullarından biri bu bilinci korumaktır.

Sosyal-Şovenizmin Kalesinde Bir Enternasyonalist Rehin:

Karl Liebknecht

Kim haklıydı elbet?
Karl Liebknecht
Ya davayı satanlar?
Sosyal demokratlar.
(1968'de Alman öğrencilerinin
söylediği şarkılardan biri)

Partili Aile

Karl Liebknecht 13 Ağustos 1871'de, Paris komünarlarının kurşuna dizilmesinden üç ay sonra, Almanya'nın Leipzig şehrinde doğdu. Babası Wilhelm Liebknecht'ti: Marx ve Engels'in öğrencisi ve yoldaşı, Alman Sosyal Demokrat partisi, SPD'nin liderlerinden meşhur Wilhelm Liebknecht. Ancak babasının tüm ömrünü partili mücadeleye adamış olmasından ötürü Karl hiçbir zaman babasıyla bir arada vakit geçiremedi. Babasının gözaltı, kaçaklık, hapis ve kongrelerle dolu yaşamını uzaktan mektuplarla

izlemekle yetinen Karl'ı annesi Natalie Liebknecht büyüttü. Ancak babasının eve uğrayamaması politikanın Liebknecht'lerin evine uğramaması anlamına gelmiyordu. Aksine Karl, babasının partili arkadaşları sayesinde, son derece politik bir ortamda büyüdü. Alman sosyal demokrasisinin önemli isimlerinden August Bebel, Franz Mehring ve Karl Kautsky hep ailenin yakınında olan kişilerdi.

Karl'ın babası politik açıdan son derece saygıdeğer bir kişi olmasına karşın yaşamında büyük zorluklarla karşılaşmıştı. Wilhelm Liebknecht'in kendi başına uygulayabileceği bir mesleği yoktu. Böyle bir mesleği olsa bile parti faaliyeti bunu uygulamaya fırsat bırakmıyordu. Bu yüzden Liebknecht'ler yaşamlarını büyük mali güçlükler içinde sürdürdüler. Tüm bunlar baba Liebknecht'te oğlunun yaşamıyla ilgili kimi beklentiler yarattı. Karl kendisine benzememeli, yaşamını sürdürmek için partiye bağlı olmamalıydı. Kısacası Karl'a bir altın bilezik gerekiyordu. Bu altın bilezik ise babasına göre hukuk olmalıydı. Babasının bu tercihi elbette siyasal kaygılar da taşıyordu. SPD'de partiyi savunacak avukat sayısı ikiyi, üçü geçmiyordu. Halbuki SPD güçlendikçe devlet SPD'yi sıkıştırmak için dava üzerine dava açıyordu. Bu yüzden kendisi tıp okumak isteyen Karl babasının sözünü dinlemeli ve hukuk okumalı, partiyi ileride açılacak davalarda savunmalıydı. Karl babasının sözünü dinledi; önce okulunu bitirdi, sonra stajını yaptı; askere gidip geldi. Dahası bu süre içinde, idari engellerle karşılaşmamak için partiyle resmi hiçbir ilişki kurmadı.

Liebknecht SPD'ye Giriyor

Babası artık siyasete atılmasının zamanın geldiğini düşününce onu partiye maaşlı avukat almak için 1898 yılında parti yönetimine başvurdu. Ancak yönetim hısım akraba ilişkileri üzerinden dedikodu çıkarılacağı kaygısıyla bu isteği uygun bulmadı. Karl mecburen devlet dairelerinden birinde avukatlık yapmaya başladı. Mesleğinde önünün kesilmemesi için partiyle olan ilişkilerini yine askıya almak zorunda kaldı. İdari kaygılar ya da yasal kısıtlamalar nedeniyle istediği şeyleri gerçekleştirememek ömrü boyunca Liebknecht'in başından eksik olmayacaktı.

Liebknecht'in partiye üye olması 1900 yılında babasının ölümünden hemen sonraki kongrede gerçekleşti. Çoğu parti yöneticisi bunu sembolik bir jest olarak algıladı. Liebknecht'e verilen ilk görevler de bunu doğrular nitelikteydi. Liebknecht'ten babasının anılarını tamamlayıp kitaplaştırması istenmişti.

Parti içinde dikkati çeken ilk yazısı ise sosyalistlerin burjuva hükümetlerde yer almasını savunan Milerandçılıkla ilişkiliydi. Liebknecht bu yazıyı babasının ölümünün birinci yıldönümü nedeniyle kaleme almıştı. Yazıya sosyal demokratların yayın organı Neue Zeit'ta yer verilmesi de yazının içeriğinden çok baba Liebknecht'in birinci ölüm yıldönümü olmasındandı. Karl, Fransız sosyalistlerinin babasının Milerandçı olduğunu ima eden yazılarına yanıt vermeyi hedefliyordu. Yazısında bir yandan bu iddiaları reddederken diğer yandan da revizyonistleri eleştiriyordu. Liebknecht marksist teorinin dört başı mamur teori olmadığını ve geliştirilmesi gerektiğini kabul ediyordu. Ama yine de revizyonizm marksizme kıyasla atılmış geri bir adımdı. Liebknecht revizyonistleri demokrasi adında sihirli ve mistik bir kuvvete iman etmekle suçluyor, onların proletarya ile burjuvazi arasındaki çatışmayı küçümsediklerini iddia ediyordu. Liebknecht'in bir diğer eleştirisi de devrimin ve devrimde şiddetin yerinin unutulmasına ilişkindi.

Liebknecht'in yazısı parti içerisinde büyük bir rahatsızlık doğurdu. Ancak rahatsızlığın nedeni içerik değil üsluptu. Revizyonistler parti içerisinde kendilerine yeni bir saldırının başlamasından rahatsız olmuşlar parti yönetimini kendilerine karşı tek taraflı davranmakla suçlamışlardı. Onlara göre yazı önemli bir babanın kendini kanıtlamak isteyen heyecanlı oğlunun ürününden başka bir şey değildi. Liebknecht ömrünün sonuna kadar bu ve benzeri eleştirilerden kurtulamayacak, yaptığı her iş hasımları tarafından, babasının oğlu olmak istemesiyle, kendini kanıtlama arzusuyla yorumlanacaktı.

Liebknecht bu yazısıyla birlikte politikayla sembolik olarak değil ciddi bir biçimde ilgileneceği sinyalini vermişti. Ancak parti içindeki eğilimlerden hiçbiri bu işe memnun olmadı. Revizyonistler Liebknecht'i bir radikal olarak görüyor; ondan uzak durmaya çalışıyorlardı. Sol kanat ise Liebknecht'in

radikalliğinin teorik bir altyapısı olmayan, marksizmden bihaber kof bir radikallik olduğunu düşünüyorlardı. Parti yönetiminin kaygısı başkaydı. Onlar baba Liebknecht'i bir ilah, bir ermiş haline dönüştürmek istiyorlar ama Liebknecht'in "uygunsuz" davranışlarının bu portreyi bozacağından korkuyorlardı. Liebknecht'in parti içerisindeki üç kanattan bağımsızlığı ve dışlanması ancak ömrünün son yıllarında değişecekti.

Liebknecht Tanınmaya Başlıyor

Yine de Liebknecht'in parti içerisinde tanınmasına yol açan yazdığı makale değil, 1902 sonrasında parti içinde yürüttüğü çalışmaydı. Avukat Liebknecht parti içerisinde asıl olarak hukukla ilgili bir mücadele yürütüyordu. Oy miktarı son seçimlerde 1 milyon daha artan ve meclisteki sandalye sayısını 25 tane daha arttıran SPD burjuvaziyi çileden çıkarıyordu. Alman devleti SPD'ye rahat nefes aldırmamaya kararlıydı. "İmparatorun manevi şahsına hakaret" gerekçesiyle SPD'ye dava üstüne dava açılıyordu. Liebknecht bu davalarda SPD'yi savunuyordu.

Liebknecht'in bu dönemdeki bir diğer faaliyeti ise Almanya'daki Rus göçmenlerinin çarlığa ve Alman hükümetine karşı savunulmasıydı. Özellikle 1904 yılında Rusya'ya yasadışı propaganda materyalleri sokmaya çalışırken yakalanan iki Rus devrimcisi ve onlara yardım eden 7 SPD'linin davasında yaptığı savunma Liebknecht'in daha da tanınmasını sağlayacaktı. Hükümet SPD'nin Rusya'daki "teröristlere" yardım ettiğini belgeleyip SPD'yi daha fazla sıkıştırmak istiyordu. Liebknecht savunmasına, Rusya'daki yasa dışı çalışmanın temel gerekçesinin Rusya'nın geri kalmış siyasi ve toplumsal yapısı olduğunu belirterek başladı. Ardından, bugün hiç yabancı olmadığımız bir tarzda Rusya'daki terörist eylemleri anlamsız ve yanlış bulduğunu ifaden eden Liebknecht, Rusya'da sosyal demokrasi yasallık kazanmış olsaydı terörist eylemlerin gerçekleşmeyeceğini de vurguladı. Ancak her şeye karşın insanlık adına kendilerini feda etmeye hazır bu çaresiz insanlar anlayışla karşılanmalıydı.

1904 yılından itibaren Liebknecht'in yürüttüğü siyasal faaliyetin içeriği netlik kazanmaya başladı. Bu tarihten itibaren militarizme karşı yaygın bir kampanyanın örgütlenmesinin ısrarlı

savunucusu oldu. Militarizme karşı çıkmasının birbirini tamamlayan iki nedeni vardı. Bunlardan birincisi kampanyanın başarılı olması halinde askerleri grevci işçilere karşı kullanmak isteyen hükümetin işinin zorlaşacağı gerçeğiydi. İkincisi Liebknecht'in kafasındaki devrim ve şiddet ilişkisiyle ilgiliydi. Devrimde şiddet ancak burjuvazi zor kullanıp, işçi kitlelerine saldırırsa gerekli olacaktı. Buna göre eğer anti-militarist kampanya başarıya ulaşırsa devrimde zor kullanmaya gerek kalmayacaktı.

Liebknecht'in tasarladığı anti-militarist kampanya bolşeviklerin taktiği olan ordu içinde çalışmadan farklıydı. Liebknecht'e göre askerler arasında bir çalışma yürütmek imkânsızdı. Böyle bir çalışma gözaltı ve hapis başta olmak üzere birçok kısıtlamayı beraberinde getirecekti. Hükümetin yasal tuzaklarını aşmak için kışlalardan uzak durmak çalışmayı asker olmayan kitleyle sınırlamak, çalışmayı tamamen yasal sınırlar içinde tutmak, askeri isyana sevk edecek bir politik hattan kaçınmak gerekliydi.

Liebknecht, bu kampanyayı üç yıl boyunca ısrarlı bir biçimde sürdürdü. Prusya savaş bakanı, kendisine imparator karşıtı çalışma ve hainlik iddialarıyla dava açtı. Liebknecht göz hapsine mahkum edildi. Çektiği tüm bu eza cefaya karşı Liebknecht'in parti içindeki yalnızlığı sürdü. 1900 yılındaki İkinci Enternasyonal kongresinde savaş karşıtı bir kampanya yürütmeyi önermiş Rosa Luxemburg bile Liebknecht'in çabasına ilgi göstermiyordu. Parti merkezi ise yasal sınırları aşmayacak bir anti-militarist kampanyadan rahatsız olacak konumdaydı. August Bebel'in yanıtı durumu özetliyordu:

> *"Ordularını kaybedilmesi kaçınılmaz bir savaşa süren bir general çılgındır. Böyle bir general hiç vakit kaybetmeden askeri mahkemeye çıkarılır ve 24 saat içinde vurulur. Aynı durum bir parti yöneticisi içinde geçerlidir."*

Bebel'in bu tavrı parti içerisindeki sağ eğilimlere daha da cesaret verdi. Bu eğilimler aracılığıyla parti Liebknecht'in yürüttüğü çalışmanın partiyi değil kendisini bağladığını belirten bir bildirge yayınladı.

Liebknecht'in mahkemeye çıkarılması oportünist kadroların kendisinden iyice uzaklaşmasına yol açtı. Ama bu sırada Liebknecht'in parti tabanı içerisindeki popülerliği artıyordu. Liebknecht göz hapsine girmeden önce bir uğurlama töreni niyetine Berlin'de bir miting düzenlendi. Yine bir sene sonra hapisten çıkınca 17 Mayıs 1908'de Berlin milletvekili olarak parlamentoda yerini aldı.

Liebknecht gençlik içinde yürütülen çalışmayı anti-militarist mücadelenin ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu. Bu kaygıyla 1907 yılında Enternasyonal gençlik bürosunun kurulmasına önayak oldu. Aynı yıl Stuttgart'ta İkinci Enternasyonal'le birlikte gerçekleşen Gençlik Enternasyonali'ni topladı. SPD içerisindeki oportünist eğilimler bu örgütlenmenin sürekliliğini baltaladılar. Parti içinde tam anlamıyla hakimiyet kurmak isteyen sendikalist ve oportünist odaklar gençlerin ayrı ve bağımsız bir örgütlenmesinin olmasını bir türlü kabullenemiyorlardı. Bu kaygıyla siyasetin gençlerin işi olmadığı, gençlerin "kötü dergiler okumaktansa iyi sosisli sandviçler yemesinin" onlar açısından daha hayırlı olacağını belirten konuşmalar yaparak gençlik hareketini tasfiyeye yöneldiler. Tasfiye sürecinin Liebknecht'in göz hapsinde tutulduğu dönemle çakışması Liebknecht'in bu sürece müdahale etmesini engelledi.

Yaklaşan Savaş

Yıllar ilerledikçe savaş tehlikesi büyüyordu. Liebknecht'in özellikle dikkatini çeken Almanya ile Fransa arasında Fas'ın nasıl paylaşılacağı hakkında yaşanan gerginlikti. Fas krizi Liebknecht'i kapitalizm, emperyalizm ve militarizm arasındaki bağları incelemeye itti. Liebknecht, kapitalistlerin barışı bozmaya mecbur olmasını sömürü için toprakların paylaşılması gerekliliğiyle açıklıyordu. Analizlerinin sonuçları ne olursa olsun Liebknecht hala "anayurdun savunulması"na itiraz etmiyor, böyle bir durumda Almanya'nın savaşa girmesinin meşru olduğunu düşünüyordu.

Merkezci eğilimin çekim alanından kurtulamamasına karşın artık savaş karşıtı kampanyanın nasıl yürütüleceğine ilişkin daha net fikirlere sahipti: "İçeride sınıf savaşı, dışarıda uluslararası

dayanışma!" Liebknecht'in çizdiği mücadele hattı onun silah tekelleriyle hükümet arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmasıyla daha da belirginleşiyordu. Liebknecht'e göre silah sanayi vatansever değildi. Hatta savaşın doğrudan yöneticisiydi. Tüm bu belirlemelere karşın Liebknecht'in vardığı sonuç merkezci hattın ilerisine geçmiyordu: Devlet silah sanayiine el koyup, bu sektörü kendi çıkarlarını düşünen bir zümrenin elinden kurtarmalıydı.

Liebknecht enternasyonal dayanışma için çaba gösteredursun Fransız sosyalistleriyle Alman sosyalistleri arasındaki gerginlikler artıyordu. Fransız partisi savaş tehdidine proletaryanın genel grevle karşılık vermesini isterken Alman partisi sürekli yan çiziyordu. Yapılan resmi açıklama şöyleydi:

> *"Görüşümüz kısaca şudur. bir savaş olasılığını ortadan kaldırmak için var gücümüzle mücadele edeceğiz. Yine de savaş çıkarsa Enternasyonal'in kararlarına uymak için azami fedakârlıklarda da bulunacağız. Ancak yerine getiremeyeceğimiz sorumluluklar üstlenmek istemiyoruz. Bu yüzden savaş sırasında ne yapacağımıza dair azami hareket serbestliğini kendimiz açısından güvence altına almak istiyoruz."*

Alman kamuoyunda kendisine ilişkin oluşturulmak istenen "vatan haini" imajını silmeye kararlı olan SPD, teslimiyetçi oportünist pratiğini hızlandırdı. SPD 24 ve 25 Nisan 1913'te parlamentodaki bütçe görüşmelerine katılmaya başladı. Bununla yetinmeyen August Bebel, savaşı önlemenin en iyi yolunun İngiliz Hükümeti'nin Alman hükümetini caydıracak bir şekilde silahlanması olduğunu ileri sürmüştü. Liebknecht ise yine yalnızdı.

Savaşı başlatacak kriz 28 Haziran 1914'te Avusturya veliahdının öldürülmesiyle koptu. Liebknecht başta bu krizin barışa zarar vermeyeceğini düşünüyordu. Bu yüzden de o güne kadar sürdürdüğü faaliyetlerde ani bir değişiklik yapmadı. 12 Temmuz'da Fransa'da bir barış gösterisine katıldıktan sonra Basel'e gitti. Kimse burada ne yaptığını bilmiyor ancak hiçbir yerde kendisinden söz edilmemesi tatil yaptığı olasılığını güçlendiriyor. 3 Ağustos'a Almanya'ya savaş kredilerine karşı partinin meclisteki tutumunun belirleneceği oylamaya katılmak

için geri döndü. Liebknecht bu oylama sonucunda kredilerin reddedileceği kararının çıkacağından emindi. Ancak savaş kredileri 78'e karşı 14 oyla kabul edildi.

Bu "beklenmeyen" sonuç üzerine parlamento dışında bulunan kimi partililer 4 Ağustos günü Rosa Luxemburg'un evinde toplanarak savaş tarafından zehirlenmiş partiyi nasıl kurtarabilecekleri sorusunu tartıştılar. Sonunda "Partiyi neden terk etmedik" diye bir broşür yayınlamaya karar verdiler. Liebknecht bu broşürün altına imza koymayı reddetti. Bunun temel nedeni olarak da broşürü çok radikal bulması değil, böyle bir imzanın parti disiplinini çiğneteceği ve kendisini büyük soruşturmalarla karşı karşıya bırakacağı kaygısıydı. Parti disiplini Liebknecht için önemliydi. Bu yüzden Liebknecht diğer tüm SPD'li milletvekilleri gibi parlamentoda savaş kredileri için evet oyunu kullandı.

SPD'den Kopuş: "Asıl Düşman Kendi Yurdundadır!"

Liebknecht'in savaşın gerçek yüzünü anlayıp, savaş karşısında çok önemli gördüğü parti disiplini çiğnetecek bir tutum göstermesine iki olay yol açtı. Bunlardan birincisi Liebknecht'in savaşın çarlığa karşı Alman medeniyetini savunma amacıyla gerçekleştirildiği söylense de, asıl savaşın doğuda Rusya'ya karşı değil batıda Fransa'ya karşı yürütüldüğünün farkına varması oldu. Yine aynı şekilde daha önce kendisine "çara hakaret" nedeniyle açılan davanın sürekli daha ileri tarihlere ertelenmesi, Liebknecht'in kafasında "çarlık barbarlığına karşı savaş" sloganının ne anlama geldiğini daha da netleştirdi.

Ancak tüm bunlara karşın savaş karşıtları hala parti disiplinine uyuyor ve partinin içinde savaşa karşı çıkan bir grubun bulunduğunu kitlelere duyuramıyorlardı. Sonunda 10 Eylül tarihinde sol kanat bir deklarasyon yayınlayarak parti içerisinde savaş karşıtı olduğunu bildirdiler. Ancak "parti disiplini" bu deklarasyonun kitlelere duyurulacak yayın organlarının kullanılmasının önünde de engeldi. Nihayet bir ay sonra, 16 Ekim'de bu deklarasyon İsveç sosyal demokratları tarafından kamuoyuna duyuruldu.

Tüm bu hengâme içerisinde Liebknecht bir yandan "Kasım Tezleri" olarak anılacak broşürünü hazırlıyordu. Bu tezler meclisteki SPD grubunu Kasım ayındaki oylamada krediler hakkındaki fikirlerini değiştirmesi için hazırlanmıştı. Broşürde Almanya'nın emperyalist bir savaş verdiği açık seçik ifade ediliyordu. Kasım tezleri sonucu değiştirmedi. Grup içi oylamada savaş kredileri 17'ye karşı 82 oyla kabul edildi. Sıra 2 Aralık'taki meclis oylamasına gelmişti. Karl Liebknecht savaş kredilerine hayır oyu veren tek milletvekiliydi. Liebknecht'in SPD'den kopuşunu başlatan sürecin en belirgin adımıydı bu. Ancak bu adımda bile Liebknecht'in hala merkezcilere özgü meşruiyet kaygılarından kurtulamadığı belli oluyordu. Liebknecht acil durumlar için gereken krediye karşı çıkmadığını cephedeki askerlerin ölmesini önleyecek her türlü krediyi desteklediğini belirtti.

Savaş kredilerine karşı bu kadarlık bir karşı çıkış bile burjuvaziyi dehşete düşürmeye yetti. Liebknecht hemen askere alındı. Böylelikle Liebknecht meclisteki görevine devam edecek ama meclis dışında hiçbir yerde siyasetten söz edemeyecekti. Burjuvazi Liebknecht'in ağzını kapama yolunda önemli bir zafer elde etmişti. Ancak Liebknecht yılmadı. Siyasal mücadelesini parlamento zemininde sürdürdü. Kürsüde konuşmasına izin verilmediğinde de soru önergeleriyle savaş yanlılarını sıkıştırarak mücadelesini sürdürdü.

Liebknecht'in bütün faaliyeti elbette parlamento içi mücadeleyle sınırlı değildi. İlk yasadışı faaliyeti 1915 Mart'ında yayımladığı "Savaşa Karşı Sınıf Savaşı" broşürü oldu. Broşür Berlin'deki parti çevrelerinde yaygın olarak dağıtıldı. Bu broşür daha sonra "Asıl düşman kendi yurdundadır!" adıyla meşhur olacaktı. Liebknecht şunları yazıyordu:

> *"Her halkın asıl düşmanı kendi yurdundadır. Alman halkının kendi düşmanı Almanya'dadır: Almanya Emperyalizmi, Alman Savaş partisi, Alman gizli diplomasisi."*

Parlamento dışı faaliyetlerinden biri de Nisan 1915'te "Die Internationale" (Enternasyonal) dergisinin yayınlanmasıydı. Dergiyi Rosa Luxemburg ve Franz Mehring çıkardı. Liebknecht

inkere çağrıldığı için editörler arasında yer almıyordu. Böylelikle Luxemburg'un etrafında Enternasyonal grubu diye bilinecek bir grup oluştu. Enternasyonal dergisi kısa ömürlü oldu. Bir sayı çıktı. Ancak Enternasyonal grubunun faaliyetleri bununla bitmedi. Hapse tıkılan Luxemburg burada ileride Junius broşürü diye bilinecek "Sosyal Demokrasi'nin Krizi" adlı broşürü çıkaracaktı. Bu broşürde Luxemburg yeni bir enternasyonalin kurulması ve eskisi gibi federatif bir biçimde örgütlenmesi yerine daha merkezi bir şekilde örgütlenmesinin gerekliliğinden söz ediyordu.

Liebknecht Luxemburg'un yeni bir enternasyonal kurma düşüncesini açıktan eleştiriyordu. Ona göre burjuva toplumu sosyalizme götürecek tek bir proletarya vardı:

> *"Enternasyonal, enternasyonal kitlelerdir. Alternatif kitleler ya da liderler enternasyonalin ya da onun ulusal seksiyonun liderleri haline dönüşemezler". "Kitleler çokça irade sahibi özneler olarak değil, hareketin nesneleri olarak düşünülüyor. Kendi kararlarını kendilerini alan bağımsız insanlar olarak değil Enternasyonal'in istediği ve ne yapacağına karar verdiği hareketin nesneleri olarak düşünülüyorlar."*

Yine hazırlanan programın disipline ilişkin 3. ve 4. maddeleri ise Liebknecht için çok mekanik ve çok merkezciydi:

> *"Çok fazla disiplin, çok az kendiliğindenlik var."*

Liebknecht kendi düşüncelerini şöyle savunuyordu:

> *"Algıların, düşüncelerin, hedeflerin, taleplerin, eylemlerin kendiliğindenliği: kendiliğinden oluşmuş birleşik hareketin ve işbirliği gelecekteki zaferin en önemli temelini ve en kalıcı güvencesini oluşturur."*

Liebknecht'in eleştirileri Enternasyonal grup tarafından kabul edilmedi ve broşürün çizdiği çerçeve grup tarafından benimsendi. Grup 1916 yılının başında birinci konferansını topladı. Konferansta siyasi bir gazete çıkarma kararı alındı. Gazetedeki yazılar Spartaküs ismiyle yayınlandığı için grup daha sonra Spartakistler adını aldı.

Liebknecht'in parlamento içinde savaş karşıtı kampanyasının son noktası 8 Nisan 1916'daki bütçe görüşmelerinde gerçekleşti. Liebknecht konuşmasında halkın savaş kredileri aracılığıyla kandırılmasına gelince kıyamet koptu. İmparatorun gizli kabinesinden sinyali alan iktidar partisi milletvekili yerinden sıçrayarak Liebknecht'in konuşmasına engellemeye çalıştı. İki kişinin birbirine girmesi son anda engellendi. Liebknecht, notlarını toplayıp tekrar konuşmak istediğinde kürsü hakkını kötüye kullandığı gerekçesiyle bu isteğine izin verilmedi. Protestosunu sürdüren Liebknecht'in yerine oturulmasına bile izin verilmedi ve uygunsuz davranışları nedeniyle parlamento dışına çıkarıldı. Bu Liebknecht'in parlamento içindeki son günü oldu.

Bu olayın peşi sıra Spartakistlerin en büyük yasadışı eylemi gerçekleşti. Spartakistler Berlin'deki 1 Mayıs törenlerini büyük bir yasa dışı gösteriye çevirdiler. Gösterideki konuşmacılardan biri de Karl Liebknecht'ti. Bu gösteri ve konuşma nedeniyle büyük bir kovuşturma başlandı. Liebknecht vatana ihanet suçundan tutuklandı. Mahkemesi 28 Haziran 1916'da geçekleşti. Dava büyük bir gizlilik içerisinde yürütüldü. Liebknecht mahkeme otoritesini tanımayı reddetti. Mahkemeye şunları yazdı:

> *"Siz ve ben iki ayrı dünyaya aitiz ve iki ayrı dili konuşuyoruz. Benim dilimi anlamayan, düşmanlarının tarafında bulunan sizlerin sözlerimi çarpıtmasını onlara, keyfinize göre anlamlar yüklemesini protesto ediyorum."*

Ağustos 1916'daki ikinci duruşmanın sonucunda dört yıl bir ay hapse ve yurttaşlık haklarından altı yıl mahrum edilmesine karar verildi. "Hapis! Yurttaşlık haklarından mahrumiyet! Öyle olsun!" diye başlıyordu son cümlesine Liebknecht ve şöyle devam ediyordu sözlerine:

> *"Sizin onurdan anladığınız şeylerle başka benim anladıklarım çok başka. Ama şunu da unutmayın: hiçbir general üniformasını benim bu mahpusluk üniformasını taşıyacağım kadar onurla taşımamıştır."*

Liebknecht bolşevik devrimcilere benzemiyordu. Sadece ahlaklı değil aynı zamanda ahlakçıydı. Rus devrimcilerinin kendisini hapishaneden kaçırma tekliflerini reddetti. Hapiste bulunması nedeniyle içeride yaratılacak ufak bir devrimci basınç dışarıda yapılan bir araba dolusu devrimci çalışmadan daha değerliydi onun gözünde. Hapiste kalmayı sürdürdü ve devrimci basıncın büyümesini bekledi. Liebknecht Ekim Devrimini hücresinde karşıladı. Tüm bunlara karşın Ekim Devrimi karşısında en çok heyecanlananlardan biri de kendisiydi. "Her şey, her şey Alman proletaryasına bağlı" diye yazıyordu Ağustos 1918'de hapishanedeki not defterine:

> *"Rus Devrimi'ne ve dünyaya yardım edebilecek bir şey için binlerce canımı feda edebilirim. Lanet olası güçsüzlük... Kafamı şu tuğla duvarlara vuruyorum."*

Hapisten Çıkan Liebknecht Devrimin Önderi Oluyor

Liebknecht hapisten 23 Ekim 1918 tarihinde, Almanya'nın savaşın mağlupları arasında yer alacağı belli olduktan sonra çıktı. Ülkede hala sıkıyönetimin hüküm sürüyordu ama Liebknecht'i karşılamak için düzenlenen gösteriye yirmi bin kişilik bir kitle katılmıştı.

İçinden geçilen dönemde artık herkes gelen bir devrimden bahsediyordu. USPD'nin ılımlı başkanı bile bir devrimin güncel olduğunu belirtiyordu. USPD yetkilileri 11 Ekim'deki ulusal kongrede ülkenin içinde bulunduğu acil durum nedeniyle genel grev kararı aldı. Liebknecht genel grevin gerçekleşmesini hızlandırmak için Devrimci Sendika Görevlileri (DSG) adlı küçük ama etkili bir grupla işbirliği yapmaya çalıştı. Örgütsel olarak USPD'ye bağlı olmasına ve ideolojik olarak Spartakistlere yakın durmasına karşın, DSG iki taraftan da bağımsız davranıyordu.

Liebknecht bir an evvel genel greve geçilmesi yanlısı idi. Dahası Berlin'deki işçi sovyetleri de bu kararı benimsiyordu. Sovyetler 2 Kasım'da 4 Kasım günü bir genel grev düzenleme kararı verdi. Daha sonra Berlin'den gelen olumsuz haberler yüzünden bu fikirden vazgeçildi. Bir gün sonra USPD önderliği ve sovyet yönetimi genel grevi ayın on birinde örgütleme kararı aldı. Liebknecht'in eylemi daha erken bir tarihe alma önerisi

perşembe ve cuma günlerinin maaş günleri olduğu düşüncesiyle reddedildi. USPD'nin bu tutuk tutumuna karşın imparatorluğun dört bir yanında devrimin sinyalleri alınıyordu. Kiel'de ilk işçi ve asker sovyetleri kurulmuştu. Aynı şekilde Münih'te "Hür Bavyera Cumhuriyeti" ilan edilmişti. Daha da tuhafı Berlin'de bile USPD'nin ve DSG'nin tüm itirazlarına karşın kendiliğinden genel grev planlanandan iki gün önce ayın dokuzunda gerçekleşti.

Bu basınç altında devlet başkanı prens Max von Baden görevinden istifa etti ve yerini MSPD'nin başkanı sosyal demokrat Friedrich Ebert'in başkanlık ettiği hükümete bıraktı. Böylelikle bir Alman Cumhuriyetinin kurulduğu ilan edildi. Aynı sırada şehrin başka bir bölgesinde imparatorluğun simgesi olan Hoehenzollern Sarayı'nın önünde Karl Liebknecht şöyle bir konuşma yapıyordu:

> *"Devrim günü geldi. Barışı getirdik. Bu andan itibaren barış hüküm sürecek. Bu sarayda yüzyıllar boyu yaşamış Hoehenzollern hanedanın iktidarı sona erdi... Şu anda: Almanya Hür Sosyalist Cumhuriyetini ilan ediyoruz."*

Bu arada Karl Liebknecht USPD ve DSG liderleri ile toplantı yapıp hükümete katılma şartlarını sundular. Sunulan altı temel şart vardı. Aşağıda bu şartlar ve MSPD'nin bunlara verdiği yanıtlar bulunuyor.

> *1. Almanya Sosyalist bir Cumhuriyet olmalı.*
>
> *Yanıt: Bu talep bizim politikalarımızın da hedefi. Ancak buna kitleler buna bir kurucu meclis aracılığıyla karar vermelidirler.*
>
> *2. Bu cumhuriyette yasama, yürütme ve yargı gücü sadece ve sadece tüm işçi nüfusun ve askerlerin oylarıyla seçilen delegelerin ellerinde toplanmalıdır.*
>
> *Yanıt: Eğer bundan kastedilen sınıfın bir kısmının halkın çoğunluğunu yanına almadan uygulayacağı bir diktatörlük ise bu talebi reddetmek zorundayız çünkü bizim demokratik ilkelerimizle çelişiyor.*
>
> *3. Tüm burjuva üyelerin hükümetin dışına çıkarılması*

Yanıt: Bu talebi de geri çevirmeliyiz. Çünkü uygulanması nüfusu doyurmamızı tamamen imkansız hale getirmese bile tehlikeye atacaktır.

4. Bağımsızların katılımı bir ateşkes imzalama kapasitesine sahip bir hükümeti yaratmak için sadece üç günle sınırlıdır.

Yanıt: İki sosyalist partinin işbirliğini diliyoruz; en azından kurucu meclis kurulana dek.

5. Bakanlar kabineye sadece teknik danışman olarak hizmet edecekler.

Yanıt: Bu talebi kabul ediyoruz.

6. Kabinedeki iki liderin eşitliği

Yanıt: Kabinedeki bütün üyelerin eşitliğinden yanayız ama bu konuda karar vermeye yetkili olan kurum kurucu meclistir.

USPD yetkilileri pazarlık masasında birinci koşuldan vazgeçmeyi hemen kabul ettiler. İkinci koşul ise yasama, yürütme ve yargı yerine politik güç olarak değiştirildi. Böylece devletin parçalanmasına gerek kalmayacaktı. Liebknecht, bunu rejimin iflasın yükünü proletaryanın üstüne yıkmak olduğunu söyleyerek kabul etmedi. Ama bu arada MSPD ile USPD bir koalisyon oluşturmuşlardı bile.

Bağımsız Komünist Partisi Yıllar Sonra Kuruluyor Ama Artık Vakit Çok Geç

USPD'nin söz konusu tutumuna karşın, 10 Kasım'da Spartakistler kendilerini hala bağımsız bir parti olarak görmüyorlardı. Kendilerini daha çok USPD içindeki bir propaganda birliği olarak görüyorlardı. USPD'den örgütsel olarak neden kopulmadığını Clara Zetkin şöyle açıklıyordu: "Bölünmenin kaçınılmaz olması mümkün hatta olası. Ama o zaman biz bölünmeyi büyük ya da küçük bir örgüt sorunundan kimin proletaryanın daha büyük çıkarlarını temsil ettiği sorununa çevirebildiğimiz koşullar altında gerçekleştireceğiz. Böylesi koşullar şu anda mevcut değil."

Altı hafta içinde Spartakistlere göre koşullar olgunlaşmaya başlamıştı.

Karl Liebknecht ve arkadaşları hükümetin içine düştüğü krizden faydalanarak USPD'yi bir konferans yapmaya çağırdı. Yaklaşık 100 delege bu çağrıyı kabul etti. 29 Aralık'taki bu konferansın sonunda yeni bir parti doğdu: Alman Komünist Partisi. Partinin seçimlere katılıp katılmaması konusundaki oylama 62'ye karşı 23 oyla katılmama kararı çıktı.

Berlin'de işleri kızıştıran son olay USPD üyesi polis müdürü Emil Eichorn'un görevden alınmasıydı. Berlin polis şefi Eichorn özellikle devrimciler arasında son derece popülerdi. USPD'nin hükümete girmesiyle birlikte tüm USPD görevleri devlet kademelerindeki görevliler istifa etmişlerdi. Eichorn'un görevinden ayrılmaması, MSPD tarafından hem bir provokasyon hem de bir tehdit olarak kabul edildi. Eichorn derhal görevinden azledildi ama Berlin halkı Eichorn'a sahip çıkarak Eichorn lehine 5 Ocak'ta büyük bir gösteri düzenledi. Göstericilere kimse engel olamadı, öyle ki Berlin halkı tüm basın kuruluşlarının binalarını işgal etmişti. Ayrıca ordunun da kimin yanında olduğu belli değildi. Askerler yalpalayıp duruyordu. Halkın Donanması Bölüğü MSPD hükümetine koşulsuz destek vermeyeceğini açıklamıştı ama denizciler Berlinli işçilerin yanında da yer almıyorlardı.

Aynı gün Liebknecht durumu şöyle değerlendirdi:

> *"Duruma olduğu gibi baktığımızda sadece Eichorn'un konumunu korumanın zorunlu olduğunu değil aynı zamanda Ebert-Scheideman hükümetini devirmenin mümkün ve hiçbir koşula bağlı olmayan bir şekilde zorunlu olduğunu görürüz."*

DSG'nin iki lideri Liebknecht'in bu değerlendirmesine itiraz ederek ayaklanma fikrine karşı çıktı. Yine de Liebknecht bu kararı kabul ettirmeyi başardı. Ayaklanma önerisi 6'ya karşı 64 oyla kabul edildi. Oylamanın hemen ardından Spartakistler'den, DSG'den ve USPD'nin sol kanadından birer temsilcinin bulunduğu bir devrimci komite seçildi.

Devrimci komite ertesi gün, 6 Ocak 1919'da halka silahlanma çağrısında bulundu. Dağıtılan bildirilere karşın Berlin'deki askeri birlikler ve Halkın Denizcileri bölüğü ayaklanmaya hazır değildi. Askerleri kazanmanın şart olduğunun bilincinde olan Liebknecht denizcileri ikna etmek için onların kışlalarına gitti ama başarılı olamadı. Denizciler onu karargâhın dışarısına çıkardılar. Böylelikle devrimci durumdaki denge kesinlikle karşı devrimci hükümet lehine değişti. Hükümet, birliklerini 19 Ocak'ta gerçekleşecek seçimi güvence altına almak amacıyla Berlin'e yolladı. Birliklerin kumandanı, Liebknecht'in SPD'deki "yoldaşı" Gustav Noske idi. Hükümet isabetli bir tercihte bulunmuştu. Karşı devrimci bölüklere "Saldır!" emrini vermek kimseye sosyal demokrat bir partiliden çok yakışamazdı.

Karşı devrimci ordular şehre girdikten sonra Luxemburg ve Liebknecht'in akıbetleri hakkında pek bir şey bilinmiyor. Bilinen tek şey her iki devrimcinin de karşı devrimci birliklere yakalanmamak için evden eve kaçtıkları ve 15 Ocak'ta bir ihbar üzerine yakalandıkları. Devrimcileri yakalayan askerler onları derhal Cennet Oteli'ndeki sorgu odasına götürdüler. İmparatorluğun yıkıntıları üzerine kurulmuş Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin ilk demokratik sorgusu sonucunda Liebknecht ve Luxemburg'un hain olduklarına karar verildi. Demokratik Cumhuriyet o kadar sabırsızdı ki, sorguyu Rosa Luxemburg'u öldürmek için şehir dışında hazırlanmış noktaya kadar bekleyemedi. Luxemburg'un yaralı bedeni önce dipçiklerle parçalandı sonra da kurşunlandı. Ağır yaralı Liebknecht'in ölümü Demokratik Cumhuriyet'in planına uygun gerçekleşti. Şehir dışına kadar arabayla seyahat, patlayan bir lastik, duran arabadan inen askerler ve kurşunlar...

Liebknecht'ten Komünistlere Kalanlar

Karl Liebknecht'in katledilişinin üzerinden tam 88 yıl geçti. Bu gözü pek ve çalışkan devrimci devrim saflarında hak ettiği yeri aldı. 88 yıldır Karl Liebknecht'in adı anıldığında akla ilk gelenler enternasyonalizm, işçi sınıfı davasına sarsılmaz bir bağlılık, devrimci bir savaş karşıtlığı ve kitleler arasında bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle yürütülen devrimci çalışma oluyor. 88 yıldır her boydan sosyal şoven ve oportünist Karl Liebknecht'i

hastalıklı bir hayalperestlikle suçlarken devrimciler onun resmini gururla bayraklarında taşıyorlar. Ancak Liebknecht'e sahip çıkan devrimciler onun hatalarının üzerinde en az erdemleri kadar durmalılar. Liebknecht'in 48 yıllık ömrü boyunca yaptığı hatalar bolşevik bir önderliğin yaratılması mücadelesini verenlerin önemli dersler çıkarmasını gerektiriyor.

Liebknecht'in en büyük hatası örgütsüz olmasıydı. Doğru, Liebknecht yıllar yılı parti örgütü içinde kitle çalışması yürütmüştü ama Liebknecht'in içinde bulunduğu örgütler devrimci bir partinin değil farklı kanatları olan oportünist bir kitle partisinin örgütleriydi. Liebknecht örgütlenmeyi teknik bir işbölümü olarak kavradığından, bağımsız bir ideolojik kimliği olan bir devrimciler örgütünün yaratılması için mücadele etmemişti. Bu aynı zamanda Liebknecht'in kitlelerin kendiliğinden mücadelesinin devrimci karakterine safça inanmasından kaynaklanıyordu. Parti içerisindeki oportünist eğilimlerin farkında olan Liebknecht, kitle hareketinin yükselmesiyle bu oportünizmin alt edileceğine inanıyordu. Kitle hareketi yükselmeden gerçekleşen bir bölünmenin işçi hareketinden uzaklaşmak anlamına geleceğini savunuyordu. Bu inanç başta Liebknecht olmak üzere bütün Alman sol-sosyal demokratlarını yıllar yılı oportünist SPD'nin daha sonra da merkezci USPD'nin içinde tuttu. Dahası Alman sol-sosyal demokratları örgütsel sorunlarla boğuşan sosyal demokratları "kendi iç çekişmelerine gömülmeleri yüzünden" işçi sınıfı davasına zarar vermekle suçladılar. Oysa sınıf mücadelesinin tarihi, zamanında oportünistlere karşı amansız bir mücadele yürütmeyip, onlardan salt ideolojik olarak değil aynı zamanda örgütsel olarak da kopamayıp bu işi kitle hareketine havale eden devrimcilerin başına neler geldiğini trajik bir biçimde kanıtladı. Oportünizmden kopamayan Alman devrimciler çok geç kalmışlardı. Bu yüzden yükselen kitle hareketi onlara kitlelere önderlik etme olanağını sunmak şöyle dursun onları üstlenemeyecekleri sorumlulukları üstlenmek zorunda bıraktı. Devrimci örgütlerini zamanında inşa edemeyen devrimciler yükselen kitle hareketi tarafından ezildiler. Şarkıda söylendiği gibi haklı olan Karl Liebknecht davaya ihanet edenler ise sosyal demokratlardı. Ancak komünistler haklı olduklarını zaten

biliyorlar. Komünistlerin asıl hedefi sosyal demokratların ihanetine karşı yolda kalmayacak, devrimi zafere ulaştırıp onun kalıcılığını korumak.

Bu hedefleri gerçekleştirmek için devrimci örgütün gerekli olmadığını söyleyen şarlatanlara karşı ise şu sözleri usanmadan tekrarlamak gerekiyor:

İktidar savaşında proletaryanın örgütten başka hiçbir silahı yoktur. Bu örgütün yaratılması uğruna yola çıkan ve komünizm için savaşanlara da yöneltilen "hayalcilik" sıfatına cevabı Karl Liebknecht'in sözleriyle karşılamak yerinde olacaktır.

> *"Mümkünün son sınırına imkânsızı elde etmek için çabalayanlar ulaşabilir ancak. Gerçekleşmiş imkânlar, zorlanmış imkânsızlıkların sonucudur. Öyleyse nesnel olarak imkânsızı istemek budala bir hayalcilik ya da kendini aldatmak anlamına gelmiyor Tersine. en derin anlamıyla politika demektir bu. Bir politik hedefin gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu göstermek o hedefin anlamsız olduğunu göstermek demek değildir. Bunun göstereceği tek şey olsa olsa, bu tür bir eleştiriciliğin toplumdaki hareket yasaları konusundaki körlüğüdür; özellikle de toplumsal iradenin (yani bilincin) oluşumunu yöneten yasalar konusundaki..."*

Spartakistler Birliği'nin Önderlerinden, İnanılmaz Örgütçü:

Leo Jogiches (Tyszka)

"Eğer Lenin'in söylediği doğru ise, yani Spartakistler Birliği'nin Alman Komünist Partisi'ne dönüşmesi, Komünist Enternasyonal'in fiilen kurulması anlamına geliyorsa, o zaman Üçüncü Enternasyonal daha kuruluş kongresinin arifesinde trajik ve ağır bir yenilgi almış durumdaydı. Üstelik bu yenilgi, aynı zamanda Komünist Enternasyonal'in işçi sınıfı içindeki başlıca hasmı olan sosyal demokrasininin bir zaferiydi. Alman Devrimi, karanlık bir gecede parlayan bir yıldızdı; çabuk söndü. Yine de Komünist Enternasyonal'in Kuruluş Kongresi olarak anılacak olan kongre, göz kırpan bu yıldızın etkisi altında toplandı." (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, Yayınevinin Önsözü, Maya Kitapları 2, S. 11)

Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in düşman tarafından katledilmeleri; Alman Devrimi'nin yenilgisi, Rus Devrimi'nin tecrit olması ve dünya devriminin uzun sürecek ricadının başlangıcı sayılan önemli bir dönemecin simgesi olarak kabul edilir. İkinci Enternasyonal geleneğini aşmada Alman komünistlerinin gösterdiği tereddütün yol açtığı, geç kalınmış bir kopuşun hemen akabinde, Luxemburg ve Liebknecht'in katledilmeleriyle başlayan Almanya'da proleter devrimin boğazlanması süreci, çok bilinmeyen iki dramatik ölümle noktalanmıştı: Yaşlı Franz Mehring'in Rosa ve Karl'ın katledilmelerinden birkaç gün sonra kahrından ölmesi ve 10 Mart 1919'da Leo Jogiches'in Berlin Emniyeti'nde beynine kurşun sıkılarak katledilmesi...

Leo Jogiches, hakkında çok az olan kaynaklarda, Rosa Luxemburg'u en çok etkileyen devrimci olarak anılır. 1867'de Litvanya'da dünyaya gelen bu enternasyonalist devrimci, henüz 18 yaşında iken Litvanya'da bir devrimci işçi çekirdeği oluşturmuş ve kendisini tanımlayan "örgütçü" kimliğinin ilk sinyallerini vermişti. 1897'de Musevi işçileri örgütleyen Bund'un kuruluşunda bile, (kurucuları, Jogiches'i bir siyasi hasım olarak kabul ederken) Litvanya'daki ilk devrimci işçi örgütlerinin önderi olarak anılması, onun daha sonra Polonya, Rusya, İsviçre ve Almanya'daki mücadele çizgisi hakkında fikir verir niteliktedir. Jogiches, yaşamı boyunca hep bu özelliğiyle sınıf mücadelesinde ön saflarda kavga verdi: İnanılmaz bir örgütçü...

Askere gitmemek için iltica ettiği İsviçre'de de, 1905 Polonya Devrimi'nde, Spartakusbund'un saflarında da, örgütlenme faaliyetlerinin görünmeyen mimarı hep Jogiches oldu. Mehring'in, Luxemburg'un ya da diğerlerinin aksine, hemen hemen hiç yazmayan Jogiches, buna rağmen Marx ve Engels'in eserlerini tek başına çevirmekten ve bunları yasa dışı yollardan Rusya'ya sokmaktan da geri kalmadı. Jogiches yazmazdı ama o yıllarda Avrupa'da bulunan çeşitli uluslardan devrimcilerle sert tartışmalara girmekten kaçınmazdı. Bu özelliğine, bir de kibirli tavırları eklenince Plehanov'la yıldızları hiçbir zaman barışmadı. Jogiches'le dostluğu, Rosa Luxemburg'un da Plehanov'la arasının bozulmasına yol açacaktı.

Bütün devrimci mücadelesi boyunca illegal faaliyette bulunup yaşayan Jogiches'in resmi kimliğini birkaç yakını dışında kimse bilmiyordu; Spartakistler arasında bilinen adlarından birtanesi Tyszka idi. Rosa Luxemburg'la birlikte 1906 Mart'ında tutuklanıp cezaevine giren Jogiches, 1919 Mart'ında düşmanın eline son kez geçtiğinde, iki ay önce katledilen yoldaşı Rosa'yla birlikte Alman Devrimi'nin kaderini de canını vererek paylaşıyordu.

Tyszka (Jogiches), yoldaşlarının katlinden kendisinin katledildiği ana kadar, Lenin'in, "Spartakistler Birliği, Almanya Komünist Partisi adını aldığında, işte o zaman Üçüncü Enternasyonal'in kuruluşu fiilen gerçekleşmiştir" diyerek selamladığı partinin önderiydi.

Üçüncü Bölüm:
BOLŞEVİZM ÖNCESİ VE SONRASI RUS SOSYALİSTLERİ

Georgi Valentinoviç Plekhanov

Piotr Tkaçev

Nadejna Konstantinova Krupskaya

Aleksandra Mikhaylovna Kollontay

Kamo

Yakov Mihailoviç Sverdlov

Ossip Piatnitski

Boris Savinkov

Nikolay Buharin

Tarihin Akışını Etkileyen "Bir Büyük Adam"

Georgi Valentinoviç Plehanov

"Bir büyük adam, kişisel özellikleri tarihin büyük olaylarına öz çehresini kazandırdığı için büyük değildir; devrinin büyük toplumsal ihtiyaçlarına, genel ve özel nedenlerce doğurulmuş olan bu ihtiyaçlara herkesten daha iyi yanıt verebilmesini sağlayan özelliklere sahip olduğu için büyüktür. [...] Büyük adam bir öncüdür, çünkü başkalarından daha uzağı görür ve daha kuvvetle ister. Büyük adam, toplumun zihinsel gelişmesinin daha önceki gidişi tarafından günün konusu haline getirilmiş bilimsel problemleri çözer; toplumsal ilişkilerin daha önceki gelişmesi tarafından yaratılmış yeni toplumsal ihtiyaçları gösterir ve bunların tatmini işine ilk olarak teşebbüs eder. O bir kahramandır; eşyanın doğal akışını durdurabileceği veya değiştirebileceği manasında değil; eylemi eşyanın zorunlu ve bilinçsiz akışının özgür ve bilinçli bir ifadesi

olduğu için. Onun bütün önemi ve aynı zamanda bütün kuvveti buradadır. Fakat bu önem ne muazzam bir önem, bu kuvvet ne harikulade bir kuvvettir."

Neredeyse Lenin'in devrimci kadrolar için yaptığı tanımı tekrarlayan bu satırlar, Georgi Valentinoviç Plehanov'un 1898'de yazdığı "Tarihte Bireyin Rolü" makalesinin son satırları arasında yer aldı. Plehanov, insanların nesnel koşulların pasif izleyicisi olmadıklarını ve tarihsel süreç içinde öznel bir rolleri olabileceğini, bu rolün önemsiz olmadığını Rusya'nın ilk marksistlerine öğretti; tarihin akışını değiştiren büyük Ekim Devrimi'ni yaratanların, öncüsü, öğretmeni oldu.

1856'da Rusya'da dünyaya gelen Plehanov, on dokuz yaşında narodniklerin safında devrimci hayatına başladı. Bu harekete katılmasının üzerinden dört yıl geçmişti ki, 1879'da bu hareket ilk ciddi bölünmeyi yaşadı. Silahlı propaganda (o zamanın deyimiyle terör) eylemlerini sürdürmeyi savunanlarla, devrimci propaganda çizgisini savunanlar ayrışmıştı ve bu yeni grubun önderlerinden biri genç Plehanov'du. Plehanov bir yıl sonra, Avrupa'ya göçtü ve orada marksizmi benimsedi. 1883'te Rusya'nın ilk marksist işçi örgütü olan Emeğin Kurtuluşu Grubunun kurulmasına önderlik etti. Plehanov gibi narodnik hareketten gelen fakat ondan daha namlı olan Pavel Borisoviç Akselrod'un, Vera İvanovna Zazuliç'in ve Sibirya'da sürgünde bulunan Lev Deutch'un başını çektiği bu grup Marx ve Engels'in pek çok yazısının Rusça yayınlanmasını ve yayılmasını sağladı. Narodnik harekete yönelik ilk marksist eleştirileri bu grup yöneltti. 1890'lı yıllarda Rusya'da serpilmeye başlayacak olan marksist akımın teorik temelleri bu grup tarafından özellikle de şahsen Plehanov tarafından atıldı. Plehanov yalnız Rusya ile ilgilenmiyordu. 1889'daki kuruluş kongresinden itibaren İkinci Enternasyonal'in en aktif militanlarından biri oldu. Narodniklerin önderi Mihailovsky ile sert polemiklere giriştiği gibi, Bernstein'in Almanya'da başlattığı revizyonizm tartışmalarına ilk ve en sert yanıtları yetiştirenlerden biri de oydu. Çevirileri kadar polemik yazıları ve titiz bir çalışmayla hazırlanmış eğitici broşür ve makaleleri Rus devrimcilerinin marksizmle tanışmasını sağlayan başlıca kaynaklar oldu. Georgi Plehanov daha kırkına gelmeden, Rusya'daki ilk marksist kuşağın öğretmeni olmuştu.

Plehanov 1895'te İsviçre'de Lenin ile tanıştı. Bu tanışıklık Emeğin Kurtuluşu grubu ile Rusya'daki illegal marksist örgütler arasında bir bağın kurulmasını sağladı. Bu bağın ilk ürünleri Iskra gazetesi ve Zarya dergisi idi. Bu yayınların beslediği ve yansıttığı hazırlık faaliyeti ise, bir yandan popülizmin yerine öne çıkan ekonomizmin alt edilmesini, öte yandan da kurulur kurulmaz dağılmış bulunan Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin yeniden kurulmasını sağladı. 1903'teki kongrede tartışılıp benimsenen program taslağı Plehanov'un kaleminden çıkmıştı. 1917 Nisanı'na kadar bolşeviklerin benimsemeye devam ettiği bu program İkinci Enternasyonal partileri içinde proletarya diktatörlüğü hedefini içeren tek programdı ve bu önemsiz bir ayrıntı değildi, çünkü ne bundan önce ne de sonra İkinci Enternasyonal çizgisi üzerinde duran hiçbir parti bu programdaki kadar açık ve net bir biçimde proletarya diktatörlüğünü savunmadı.

Plehanov menşeviklerle bolşeviklerin ayrıştığı kongrede yalnız program tartışmalarında değil, tüzük hakkındaki tartışmada da Lenin'le birlikte tutum aldı. Bu Lenin'le aynı doğrultuda olduğu son tutumu oldu. Zira kongreden bir kaç ay sonra menşeviklerin safında yer aldı. Sonra 1905 Devrimi karşısında "silaha sarılmamak gerekirdi" diyerek; 1907'den sonra likidasyoncuların safında yer alarak; dünya savaşı patlak verdiğinde ulusal liberal bir çizgide durup, çarın savaş çabalarına destek vererek; 1917 Şubat Devrimi'nden sonra nihayet Rusya'ya dönüp geçici hükümete destek verip sovyetlerin iktidarı alışının karşısında yer alarak hayatının son on beş yılını Rus sosyal demokrat hareketinin en sağ ucunda geçirdi. G. V. Plehanov 25 yıl öncesinden öngördüğü ve İkinci Enternasyonal'in kuruluş kongresinde tasvir edip, oluşması yönünde belirleyici bir rol oynadığı Rus Devrimi'nin amansız bir muhalifi olarak 1918'de öldü. Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesine tanık olan son kuşak Rus devrimcileri haklı olarak Plehanov'u lanetli bir reformist ve aşağılık bir ulusal liberal olarak tanıdı.

Yine de Lenin "Plehanov'un felsefe hakkında yazdıklarını ciddi bir biçimde incelemeyen biri zeki ve gerçek bir komünist olamaz, çünkü bunlar marksist literatürün en iyi parçalarıdır"

dedi. Hâlbuki Plehanov'un felsefe konusunda marksizme bir katkısı olmadığı, onun daha çok bir öğretmen, bir aktarıcı işlevi gördüğü sık sık ve haklı olarak söylenir. Neydi Plehanov'un yazdıklarını önemli kılan? Onun bir yandan Fransız edebiyatının, öte yandan Herzen-Çernişevski tarafından temsil edilen ateşli ve devrimci Rus edebiyatının derin izlerini taşıyan uzun, süslü ve özellikle marksizme yeni ısınanlar için yorucu yazıları olmadığı kesin. Plehanov'u ve yazdıklarını önemli kılan, Avrupa'da marksizm adına kaderci bir doktrin ince ince bilinçlere yer etmekteyken, tarihsel süreçte bireylerin ve tesadüflerin rolüne, tarihsel materyalizm zemininden kopmaksızın vurgu yapan, iradenin yerini ve önemini abartmadan ama unutulmasına da izin vermeden belirleyen yukarıdaki satırlarda en çarpıcı ifadelerini bulabileceğiniz çizgisiydi.

Rusya'ya marksizm, iradeciliğe tapınan narodnizmin içinden çıkıp gelen Plehanov'un diliyle girmeseydi ne olurdu? Muhakkak bir başkasının eliyle marksizm yine Rusya'ya taşınırdı. Ama Rus marksistlerinin ilk öğretmeni tarihte bireyin rolünü vurgulayan Plehanov değil de, marksizmi bir tür sosyal darwincilik olarak gören Kautsky olsaydı Rus Devrimi'nin kaderi, dolayısıyla dünya tarihinin akışı, nasıl olurdu? Bu sorunun cevabını kendisinden öğrenebiliriz; Plehanov'un yazdıklarını dikkatle incelemek gerekir derken Lenin haklıydı:

> *"(Bununla birlikte) hiç bir büyük adam üretim güçlerinin durumuna artık, ya da henüz uygun düşmeyen ilişkileri topluma kabul ettiremez. Bu anlamda onun gerçekten tarihi yapmasına imkan yoktur; istediği kadar saatini ileriye veya geriye alsın zamanın akışını ne çabuklaştırabilir ne de geriye çevirebilir. [...] Fakat ben toplumsal ve ekonomik üretim sürecinde meydana gelen değişiklikler sayesinde toplumsal ilişkilerin hangi yönde değişmekte olduğunu bilirsem, toplumsal psikolojinin de hangi yönde değişeceğini bilirim; böylece bunu etkileme imkânını elde ederim. Ne var ki, toplumsal psikolojiyi etkilemek tarihsel olayları etkilemek demektir. Şu halde ben bir anlamda tarihi yapabilirim, onun 'kendi kendine olmasını' beklememe gerek yoktur. [...] Ve*

nihayet tarihte yalnız 'öncüler'in, yalnız 'büyük adamların' değil, gören gözü işiten kulağı ve soydaşlarını seven bir yüreği olan herkesin önünde engin bir eylem alanı uzanır. Büyüklük kavramı görelidir. İncil'in deyişiyle 'soydaşları için hayatını veren' her kişi ahlaken büyüktür."

Plehanov'un kendisi hiçbir zaman pratik bir eylemci değildi. Ne eylem alanında ne de örgütsel alanda, etkili bir devrimci oldu. Bununla birlikte, daha çok sade bir öğretmen gibi yaşayan Plehanov dünya tarihinin gördüğü en yaman örgütçülerin, en gözü pek eylemcilerin ve put kırıcıların öğretmeni oldu. Milyonlarca sıradan insanı tarihte bir rol oynayabileceklerine inandırarak onlara "önlerindeki engin eylem alanını" göstererek, "tarihsel olayları etkileyen" "büyük adam"lardan biriydi.

Piotr Tkaçev "İlk Bolşevik" miydi?

1923 yılında SSCB'de çıkan Proleter Devrimi adlı dergide tarihçi S. I. Mitsekeviç "ilk bolşevik" olarak adlandırdığı Tkaçev hakkında şunları yazdı:

> *"Katı merkeziyetçilik ve disiplin esasına göre örgütlenmiş bir parti tarafından iktidarın ele geçirildiği Rus Devrimi'nin önemli bir ölçüde Tkeçev'in fikirlerine uygun bir biçimde gerçekleştiği çürütülemez bir gerçektir. Bu parti iktidarı aldıktan sonra da birçok açıdan Tkaçev'in tavsiye ettiği gibi işlemektedir."*

Elbette ki Tkaçev ilk bolşevik değildi. Kaba bir biçimde bolşeviklerin öncüsü olarak da görülmemelidir. Kimi zaman taraftarlarının kimi zaman da hasımlarının zaman zaman Lenin'le ilişkilendirdiği bu Rus devrimcisi kimdi?

Piotr Tkaçev 29 Haziran 1844'te Pskov eyaletindeki Velikie-Luki şehrinde doğdu. Ailesi orta halli toprak sahiplerindendi. Babasını genç yaşta kaybeden Tkaçev'in iki erkek iki de kız

kardeşi vardı. Liseyi bitirdikten sonra Petrograd üniversitesine hukuk öğrenimi yapmaya gitti. Burada devrimci düşüncelerle tanıştı. Öğrenci hareketine katıldı. Petrograd Üniversitesi öğrencileri özellikle 1861 yılında çok hareketliydiler. Öyle ki, Aralık ayında çarlığa karşı gösteriler nedeniyle, Petrograd Üniversitesi'nin çıkardığı genelgeyle içinde Tkaçev'in de bulunduğu bol miktarda öğrenci okuldan uzaklaştırılmış ve Kronstadt zindanına sürülmüştü. Tkaçev'in devrimcilikle gerçekten tanışması ise burada başlar. Tkaçev'de diğer öğrenciler gibi tüm vaktini zindandaki emektar devrimcilerle söyleşerek geçiriyor onların deneyimlerinden faydalanıyordu.

Zindandan çıkınca üniversitesi Tkaçev'e sınavlara girme hakkını tanır. Tkaçev sınavlarını başarıyla verir. Ancak Kronstadt'ta öğrendiği en önemli şeylerden biri devrime boş gecelerini değil bütün ömrünü vermek olduğundan hukukçuluğu değil öğrenciler arasında ajitasyon yapmayı ve dergilerde siyasi yazılar yazmayı meslek olarak seçer.

Rusya'da kaldığı süre boyunca Tkaçev'in sadece yasal yayınları bilindiği için örgütlü olarak ne yaptığı konusunda hiç kimsenin bir fikri yok. Önce Dimitri Pisarev'le birlikte "Rus Sözü"nü çıkarır; bu derginin 1866'da kapanmasından sonra tek başına "Dava" dergisini çıkarmaya başlar.

Tkaçev'in Düşüncesinin Kaynakları

Tkaçev'in hem bu dönemde hem de sonraki dönemde yazdıklarında kimlerden etkilendiğini sorduğumuzda belli başlı üç isim gelir aklımıza: Çernişevski, Dobrulyubov ve Pisarev. Elbette söz konusu üç isim de Rus anarşizminin ve sosyalist düşüncesinin fikir babası olan Herzen'den etkilenmişlerdi. 1860'larda Herzen yurtdışında Çan (KolKol) adlı dergiyi çıkarıyordu. Dergi isminden de anlaşıldığı gibi sessizliği yırtmayı, Rus halkını uyandırmayı amaçlıyordu. Ancak Herzen'in etkisi ne olursa olsun Tkaçev üzerinde diğer üç kişinin etkisi çok daha büyüktü.

Lenin'in de her zaman saygıyla andığı Çernişevski'nin etkisinin en büyük nedeni tüm genç Rus Devrimcileri olduğu gibi Tkaçev'i de sarsan "Ne Yapmalı" isimli roman ve özellikle bu

romandaki Rahmetov karekteriydi. Faydacılık Tkaçev'in hayatında yol gösterici temel ilkelerden biri olacaktı. Tıpkı Rahmetov gibi Tkaçev de daha faydalı olan şeyler için daha az faydalı faaliyetlerin terk edilmesini savunacak ve böylelikle devrimcilerin devrimden başka bir şeyle ilgilenmemesini gerekçelendirecekti.

Yine Rus aydınlarından olan Dobrulyubov'un Tkaçev üzerindeki esas etkisi, onun ateşli bir biçimde Rus halkını itaate ve uyuşukluğa iten toplumsal koşullara karşı çıkmasındaydı. Dobrulyubov Oblomov'lara ve Oblomovluğa karşı savaş bayrağı açmış, aydınların temel sorumluluğunun ise Rus halkını uyuşukluktan ve itaatten kurtarmak olduğunu savunmuştu. Tkaçev, devrimci örgütün temel görevinin kitlelerin ataletini kırma ve onları devrimci potansiyeline kavuşturma olduğu düşüncesine Dobrulyubov üzerinden varmıştı.

"Rus Sözü" dergisinde beraber çalıştıkları Pisarev'in etkisi ise daha çok onun verili değer yargılarını reddetmesinden kaynaklanıyordu. Pisarev'e göre bütün ahlaki doğrular göreceydi. Bugünün toplumunun değer yargılarını savunanlar ise bu kokuşmuş değer yargılarından beslenen sahtekârlardan başkaları değildi. Tüm bu değer yargıları toplumla birlikte alaşağı edilmeliydi. Yeni toplumun değer yargıları ise "düşünen proletarya" tarafından yaratılacaktı. Düşünen proletarya kendisini bilimsel araştırmalara vermiş aydınlanmış bir azınlıktı. Yeni değer yargıları bu azınlığın bilimsel araştırmalarının ürünü olacaktı. Tkaçev'in devrimcilerin tüm toplumsal bağlardan kendilerini koparmaları gerektiği ve örgütlü bir devrimci azınlığın yeni toplumun gelişme çizgisinin ana hatlarını belirleyeceğine duyduğu inancın kökü Pisarev'e varıyordu.

Rusya'da Devrimci Faaliyet

Tkaçev'in Rusya'da olduğu dönemde Rus devrimci hareketi de yeni bir evreye girer. 1862 Yazı'nda "Toprak ve Özgürlük" örgütü kurulur. Bu örgütün platform bildirgesi olarak kaleme alınmış olan "Halkın Neye İhtiyacı var?" adlı broşür Herzen'in dergisinde yayınlanır. Toprak ve Özgürlük'ün ilk yayını Özgürlük dergisiydi. Bu derginin temel tezi şöyle özetlenebilir: "Rusya'nın üzerine

çökmüş olan tüm belaların temel nedeni otokratik despotizm başka bir deyişle siyasi düzendir." Özgürlük içindeki yazılarda tamamen temsiliyete dayalı kurucu bir meclisin zorunluluğu vurgulanıyor; ayrıca bu meclisin otokrasiden yeni kurtulmuş Rusya'nın toplumsal yapısının ana hatlarını belirlemesinin şart olduğu vurgulanıyordu.

Toprak ve Özgürlük'ün kurulmasından sonra Rusya'daki devrimci çalışma hareketlenmeye başlar. Hareketlenen siyasal mücadeleyle birlikte Tkaçev'in başına gelen üç olay onu Rusya'yı terk etmeye zorlayacaktır.

Bunlardan birincisi Piotr Balad isimli bir üniversite öğrencisiyle ilgilidir. Balad, Toprak ve Özgürlük'ün sesini Rusya'da duyurmak amacıyla küçük bir matbaa aygıtı kurar. Bu matbaada narodniklerin eserleri basılır. Basılanlar arsında Rus askerlerine hitap eden bildiriler de vardır. Sonunda polis Balad'ın izini bulur ve matbaayı basar. Balad on beş yıllığına Sibirya'daki altın madenlerine gönderilir. Polis bu işin Tkaçev'le olan bağlantısını kurmaya çalışır ama başarılı olamaz.

İkinci olay Olşevski adlı başka bir genç öğrencinin kurduğu matbaanın basılmasıdır. Bu baskın sırasında evde üzerinde "Size uğradım ama evde bulamadım, görüşmek üzere. Piotr Tkaçev" yazan bir pusula bulunur. Tkaçev'in evi basıldığında hem Olşevski'nin bastığı bildiriler hem de devrimci şiirler ele geçirilir. Sıkı bir devrimci örgütlenmenin gerekliliğini ileri de ısrarla savunacak olan Tkaçev'in acemilikleri böylelikle kendisini mahkeme önüne çıkartır. Mahkeme'de Olşevskiyi gördüğünü reddetmeyen Tkaçev, onunla en ufak bir örgütsel ilişki içinde olduğunu kabul etmez. Aksine Olşevski'nin görüşlerinin kendisini etkileyemeyecek kadar ılımlı olduğunu, Olşevski'nin diğer narodniklerden hiçbir farkının olmadığını belirtir. Tkaçev bu badireyi de iki ay hapis cezasıyla atlatır.

Tüm bunlar gerçekleştiği sırada üniversiteler de giderek hareketlenmektedir. 1868 yılında üniversite gençliği arasındaki hareket 1861'dekinden çok daha fazladır. Üniversite öğrencileri sürekli yasadışı toplantılar yapmaktadır. Ancak üniversite gençliği de her zaman olduğu gibi ikiye bölünmüştür. Bir yanda düzen içi

"konformistler" vardır. Bunlar sadece öğrenci sorunları üzerinde yoğunlaşmak isteyen ve yasadışı faaliyetten umacı görmüşçesine kaçan öğrencilerdi. Devrimci öğrencilerin temel sloganı ise "Önce yurttaşlar sonra öğrenciler!"di. Devrimci öğrencilerinin başını çeken iki önemli kişi vardı bunlardan birisi "Kartal" lakaplı Sergei G. Neçayev diğeri ise Piotr Tkaçev'di.

Neçayev'in kendisini izleyen öğrenciler için hazırladığı bir amentü metni vardı. Bu metin büyük ölçüde Tkaçev'le birlikte hazırlanmıştı. Metinde maddelerin bir kaçı aşağıdaki gibiydi.

"Yoldaşlıkta halkı kurtarma ve onu refaha kavuşturma hedefinden başka bir şey yoktur.

Neçayevist devrimci sadece tek bir şeye yoğunlaşmıştır: Her şeyi dışlayan biricik düşünceye ve tutkuya yani devrime. Devrimci varlığının en derin köklerine kadar sadece sözleriyle değil eylemleriyle de var olan düzenle, dünyanın bugünkü örgütleniş biçimiyle, bütün yasalarla, geleneklerle, toplumda genel kabul gören yaşam tarzlarıyla olan bütün bağlarını koparmalıdır. Topluma karşı acımasızca düşman olmak zorundadır.

Toplumun içinde yaşamayı sürdürmesinin tek bir nedeni vardır: onu yok etme imkânını yakalamak. Kamuoyu umurunda değildir; çağdaş ahlakının tüm iddiaları da. Devrimi yücelten her şey onun için ahlakidir, devrimin önüne çıkan her şey ahlakdışı ve haksızdır.

Akrabalığa, dostluğa, sevgiye, saygıya ve hatta onura dair tüm hassas ve kadınsı düşünceler devrim davasına karşı beslenen biricik soğuk tutkuyla ezilip geçilmelidir.

Devrimcinin doğası her türden duygusallığı, kendinden geçmeyi, romantizmi ve kontrolsüz tutkuları dışlar.

Bir devrimcinin diğerine itaati, onun karşısındaki sorumluluğu, ona beslediği dostluk tek bir kıstasla ölçülür: Devrim davasına sağlanan pratik fayda.

Bu toplumdaki herhangi bir şey karşısında acıma duygusu uyanan birisi devrimci değildir."

Neçayev'le Tkaçev görüşlerini tam olarak benimsemeseler de narodniklerle birlikte çalışıyorlardı. Narodnikler ise devrimin tarihini bile tam olarak bildiklerine inanıyorlardı. Devrim Şubat 1870'de toprak köleliğinin kaldırılmasının dokuzuncu yıldönümünde gerçekleşecekti. Devrim için eylem planı ise şöyle idi:

1869 yılına kadar devrimci propaganda üniversitelerde ve eyaletlerin baş şehirlerinde sürdürülecek; bu tarihten 1870 Şubat'ına kadarki sürede ise devrimcilerden oluşan bir ordu köylere gidip köylülere ayaklanma çağrısı yapacaklardı. Özellikle Volga ve Dinyeper nehirleri arasındaki bölgede ayaklanacak köylüler köylerini terk ederek zafere kadar saklanacakları ormanlık bölgelere yerleşeceklerdi.

Bu görüşlerin oluşmasında asli bir rolü olsa da Tkaçev, daha sonra özellikle sürgün döneminde tüm bu görüşleri kıyasıya eleştirecek, iler tutar bir yanı olmadığını savunacaktı. Tkaçev 1870'lerden itibaren kitlelerin bir çağrıyla birlikte kendiliğinden gerçekleştirdikleri devrime şüpheyle bakacak devrim için "örgütlü birkaç bin devrimcinin" komplo faaliyetlerinin gerekli olduğunu savunacaktı. Dahası Tkaçev narodniklerin kitlelerin yeni düzeni kurma ve benimseme yolundaki enerjisine besledikleri inancı da eleştiriyordu. Yeni toplumun değer yargıları ancak devrimci bir azınlık tarafından şekillendirilebilirdi. Ama bu görüşler aynı zamanda 1860'ların Rusya'sında devrimcilere hâkim olan görüşlerdi. Kitlelerin siyasi görüşlere bağlanmasında rol oynayan irade aynı görüşlerin değişmesinde aynı ölçüde etkili olmaz. Siyasi görüşlerin takipçilerinin bunlardan vazgeçmesi, bunları ortaya koyanların görüşlerini değiştirmesi kadar kolay ve çabuk olmaz.

İşte Tkaçev'in başına gelen üçüncü olay da kendisinin tam bu çelişkili pratiğinin içinde gerçekleşti. Polisin baskısını arttırması üzerine Neçayev yurtdışına çıkmaya ve Enternasyonal'in Rus Seksiyonu temsilcisi Bakunin'in yanına gitmeye karar verdi. Neçayev'in yurtdışına çıkmasından bir iki gün sonra ise Tkaçev ve hem yoldaşı hem karısı olan Alexandra Dementyova ile birlikte devrime destek olacak bir broşür basmaya karar verirler. Ne yazık ki polis broşürün izini sürer. Tkaçev 26 Mart 1869'da

tutuklanır. Bir yıl dört ay hapis cezasına çarptırılır. Ancak annesi devreye girince Sibirya'ya yollanmaz ve cezası ev hapsine çevrilir. Bu ev hapsi Tkaçev'in yurt dışı macerasını başlatacaktır.

Alarm Çanı: Nabat

Narodnikler kendileriyle aynı görüşleri paylaşmasa da Tkaçev'i ev hapsinden kurtarmaya karar verirler ve kaçırırlar. Kaçış büyük bir gizlilik içerisinde gerçekleştiğinden Tkaçev'in karısı bile kaçışı Cenevre'den aldığı bir mektuptan öğrenecektir. Demetyevna Tkaçev'i zaten ölene dek bir daha göremeyecektir.

Tkaçev yurtdışına çıkmasıyla birlikte narodniklerin çıkardığı Vperyod! (İleri) adlı dergiye yazılarıyla katkıda bulunur. Ancak kısa zaman sonra aralarında sürtüşmeler başlar. Naordniklerin lideri Lavrov'la Tkaçev anlaşamamaktadır. Tkaçev narodnikleri gevşek örgütsel anlayışlarından ve kitlelerin kendiliğinden enerjisine besledikleri safça inançtan ötürü "tutucu devrimciler" olarak adlandırır. Lavrov karşıtı broşürlerinden birinde şu satırlar yer alır:

> *"Şiddetli bir devrimle kademeli evrim' olarak adlandırılan şey arasındaki fark birincisinde daha fazla beklemek istemeyen devrimci bir azınlığın kitlelerdeki bilinci uyandırma görevini üzerlerine almalarıdır."*

Tkaçev'in narodniklerin halka gitme projesini alaya alan bir yazısı tüm köprülerin atılmasına yol açar. Lavrov yazının yayınlanmasını engelleyince Tkaçev dergiden ayrılır. Önce narodnikleri eleştiren broşürler yayımlar. Ardından Enternasyonal içindeki marksistlerle blankistler arasındaki tartışmada Blanqui'nin yanında yer alır ve Marx'ın çizgisini eleştiren broşürler de yayımlar. Eleştirileri hep aynı doğrultudadır: Sağlam bir örgüte duyulan ihtiyaç. Üstelik Tkaçev'in blankistlere olan desteği manevi bir destekten ibaret değildir. 1874 yılından itibaren Fransız blankistlerine fiilen yardım etmeye başlar. Blankistlerden Edouard Vaillant'ın "Enternasyonal ve Devrim" adlı broşürünün Rusça'ya çevrilmesine de katkıda bulunur.

En sonunda Tkaçev blankist bir teşkilat kurmaya karar verir. Bunun için işe önce bir yayın organın kurulmasından

başlayacaktır. Yayının adı Nabat'tır. Türkçe anlamı ise alarm çanıdır. Herzen'in dergisi Çan (Kolkol) çalmakla yetinirken Tkaçev artık alarm zillerinin çaldığını, bir an evvel harekete geçmenin zamanın geldiğini, hatta geçmeye başladığını hatırlatmaktadır.

Ne var ki, Tkaçev'in fikirleri aykırı düştükçe Rusya'da bir türlü yaygınlaşamadı. Rus devrimcileri onun fikirlerini "çok jakoben" bulduklarından Tkaçev'e pek sıcak bakmıyorlardı. Ancak Tkaçev büsbütün etkisiz de değildi. 1877'de Tkaçev'i izleyenler Rus jakobenleriyle birleşerek "Halkın Kurtuluş Topluluğu"nu kurdular. Tkaçev'in kendisi de bu arada Cenevre'de bir grup oluşturmuştu.

Tkaçev'in bu örgütü son derece gizli bir örgüt olarak kaldı. Örgütün ilginç bir özelliği daha vardı. Örgütün tüzüğünde örgüte mensup devrimciler Merkez Komitesi'nin onayıyla diğer devrimci örgütlere sızarak bu örgütleri ele geçirecek bir çalışma yürütmekle yükümlüydüler. Konspirasyon siyasetin tüm boyutlarında hâkimdi. Örgütün bu gizli faaliyetinde başarılı olduğunun bir göstergesi de Rus devrimcilerinin onun varlığından haberdar olmalarına karşın tutuklanmayan devrimcilerin neler yaptığı hakkında kimsenin bir şey bilmemesiydi. Ama gizlilik konusundaki tüm titizliğine karşın bu örgüt de Rusya'daki polis baskısına dayanamadı, Rusya'daki jakoben liderlerin tutuklanmasıyla birlikte aktif hayatı son buldu.

Nabat'ın çizgisi narodnik hareketin kimi üyelerinin de ilgisini çekiyordu. O zaman narodniklerin arasında olan Akselrod anılarında Tkaçev'den şöyle söz etti:

> *"Nabat'ın Rusya'da çok az kişinin eline geçtiğini çok iyi biliyorum. Ama Rusya'daki neredeyse bütün çevreler onun varlığından, ilerleyişinden ve ilkelerinden haberdardılar. Lavrovcu ve anarşist çevreler bu gelişmeleri ve Nabat'ta dile getirilen düşünceleri düzensiz bir biçimde tartıştıkları, onları çarpıttıkları, hatta Nabat'a iftira attıkları için gençlik arasında Nabat'ın ilkeleri yayılmaya başlamıştı. [...] Ama Nabat'ın asıl başarısı Halkın İradesi (Narodnya Volya) örgütünün*

oluşmasında, yürütme organlarının belirlenmesinde ve programının hazırlanmasında oynadığı rol oldu. [...]"

Terör Konusundaki Görüş Ayrılıkları

Tkaçev'in narodnikler üzerinde etkisinin somut kanıtları da vardı. 1880 baharında Halkın İradesi örgütünün yürütme komitesi üyelerinden Mozorov Nabat'ta ifade edilen görüşlerden hayli etkilenmişti. Tkaçev'e Nabat'la Halkın İradesi arasında gevşek bir bağ oluşturmayı, kendisine yazı yazdırmayı ve bu yazıları Rusya'da dağıtmayı önerdi. Ancak Halkın İradesi'nin diğer üyeleri bu öneriyi benimsemeyince bu proje yarım kaldı. Mozorov ise Halkın İradesi'nden ayrıldı ve "Sosyalist Teröristler" örgütünü kurdu. Hükümeti güçten düşürmek ve düzenini bozmak için çıplak terörün ve şiddetin gerekli olduğunu savunan broşürler yayımladılar. Ancak broşürlerde Tkaçev'in fikirlerine fazla gönderme yapamıyorlardı çünkü Tkaçev ilkesel olarak reddetmese de, terörü devrimci savaş için etkisiz bir yöntem olarak değerlendiriyordu. Tkaçev'e göre terör eylemleri sonuçta devrimci örgütlerin polis tarafından çökertilmesine yol açtığı için devrim mücadelesine zarar veriyordu.

Tkaçev'in terör konusundaki fikirleri onun kendi örgütünden ayrılmasına yol açacaktı. Tkaçev'den sonra Nabat'ın ikinci adamı Kasper Turski'nin terör konusundaki görüşleri Tkaçev'inkilerle çelişiyordu. Neçayev'den oldukça etkilendiği belli olan Turski açıkça yaygın bir terör faaliyetini gerekli görüyordu. Tkaçev bu görüşlerin Nabat'ta yayınlamasına engel olmak isteyince acı bir gerçeğin daha farkına vardı. Turski konumunu kullanarak örgütün alt kademelerini kendisine bağlamış ve örgütün altını oymuştu. Turski Tkaçev'e "ya terör taktiğini onayla ya da Nabat'ı terk et!" anlamında bir çağrıda bulununca Tkaçev tercihini geri adım atıp örgütte kalmak doğrultusunda kullandı.

Ama Nabat'tan ayrılmasa da artık eskisi gibi yazmıyordu. Örgütünden uzaklaşmaya başlayan Tkaçev 1879 yılında Cenevre'den ayrılıp Paris'e yerleşti. Orada 1880–82 yılları arasında tekrar Fransız blankistlerine yardım etti. Ancak Tkaçev'in sağlığı bu arada giderek kötüleşiyordu. 1881–82 arasında fizyolojik beyin felcinin ilk belirtileri baş gösterdi. Artık

yazamıyor, vücudunu kontrol edemiyordu. 1883 yılında Paris'te polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltının nedeni ne acıdır ki siyasi değildi: Tkaçev sokakta tuhaf davranışlarda bulunuyordu. Polis kendisini hastaneye kaldırdı kaldırmasına ama Tkaçev yanına Rus bir hemşire gelene dek adını söylemeyi reddetti. Pariste yaşayan akrabalarının durumdan haberdar olması üzerine doktor tedavisi başladı ancak son üç senesinde her geçen gün ölüme bir adım daha yaklaştı. 5 Ocak 1886'da ise Piotr Tkaçev gözlerini son kez yumdu.

Ölümünü haber alan Rus devrimci gazeteleri Tkaçev'e adına yakışır bir cenaze töreni yapmak için defin işlemlerini ertelemek istedilerse de hastanenin kuralları gereği alelacele bir cenaze töreni düzenlendi. Cenazede 30 kişi vardı. Üç kişi Tkaçev adına konuşma yaptı. Konuşmacılardan biri Toprak ve Özgürlük'ün lideri Lavrov'du. Tkaçev'e kalıcı bir mezar yaptırmak için gereken 500 frank bir türlü bulunamadı. Bunun üzerine 1892'de mezarı açılarak kemikleri Paris'in tüm sahipsizlerinin kemiklerinin bulunduğu depoya atıldı. Ama ilk Rus devrimcilerinin arasından ileri çıkmak üzere sıyrılmaya çalışan Tkaçev'in serüveni orada noktalanmış olmadı. Her ne kadar Tkaçev'in devrimci mirası kendisinin hayatı boyunca kurmayı amaçladığı bir devrimci örgüt sayesinde yaşatılamadıysa da, onun mücadelesinden ders çıkaran bolşevikler Tkaçev'in kurduğu ya da gördüğü, hatta belki de düşünü kurduğu devrimci örgütlerin hepsinden daha devrimci üstelik muzaffer olan bir devrimci örgütü yaratıp ilk hedefine ulaştırmayı başardılar. Nihai hedefe giden yolda komünist devrimcilerin en büyük eksiği hala böyle bir örgüttür.

Lenin'in Gölgesinde Değeri Gözden Kaçırılan Bir Örgütçü:

Nadejda Konstantinovna Krupskaya

"Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır" derler ya; Nadejda Konstantinovna onlardan değildi. Pek çok başarılı erkeğin bir hayli önünde yaşadı 70 yıllık yaşamını. Bununla birlikte, devrimciler arasında bile "Lenin'in karısı" olarak bilinip anılmaktan kurtulamadı. Oysa Emeğin Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin kuruluşunda yer almış ve aktif sorumluluk üstlenmişti. 1898 yılında Sibirya'daki sürgün hayatından itibaren, özellikle bir örgütçü olarak Lenin'in sağ kolu idi; aynı zamanda bolşevik hareketin yaratılması ve örgütlenmesinde yeri zor doldurulur bir örgütçüydü. Besbelli "Lenin'in karısı" ve özel sekreteri olarak hayatı boyunca onunla birlikte yaşamış olmasa, silinip gitmeyecekti. Aksine büyük olasılıkla, yetenekli ve başarılı bir örgütçü olarak Bolşevik Parti içinde öne çıkan bir militan olarak sivrilecekti.

Nadejda Konstantinovna, 1869 yılının 26 Şubat günü Petersburg'da ordudan atılmış bir subayın kızı olarak doğdu; annesi de zengin ailelerin çocuklarına mürebbiyelik yapıyordu. Babası Konstantin Krupski, 1863 Polonya ayaklanmasını bastırmak üzere orada görevlendirilen subaylardan biriydi; ama bu görevi sırasında Polonya'lılara yapılan baskı ve zulme tanık olunca, onlara sempati duymaya başlamıştı. Lehçe konuşuyor, Polonya kültürü ve folkloruyla yakından ilgileniyordu. Bu ilgisine bir de kiliseye soğuk bakması eklenince ordudan atıldı. Sigortacılık, müfettişlik gibi işlerin peşinde kentten kente dolaşan bir gezgin oldu. Nadejda bu dönemde dünyaya geldi ve o da bir gezgin hayatı içinde büyüdü. Babasının siyasete ilgisinin derecesi hakkında net bilgiler yoksa da, evlerinden devrimcilerin eksik olmadığı, Nadejda'nın bu misafirlerin koyu sohbetlerinin yarattığı heyecanlı iklimde büyüdüğü biliniyor. Yüksek mahkeme aradan 10 yıl seçtikten sonra babasını suçsuz bulduğunda, Nadejda on dört yaşındaydı; aynı yıl babası öldü.

Krupskaya on yaşındayken Narodnya Volya militanı olan ve Çar İkinci Aleksandr'ın narodnikler tarafından öldürülmesinin ardından hapse düşen öğretmeninden etkilenerek, devrimcilere sempati duymaya başlamıştı; o da öğretmen olacaktı. Ama öğretmenlikten önce annesi gibi mürebbiyelik yapmaya başladı. Düşü, ancak işçilerin eğitimi için kurulan pazar okullarından birinde ders vermeye başladığı 1890 yılında gerçek olacaktı. Ama öğretmenlik mesleğinde uzun süre kalamadı, Krupskaya. Zira öğrencileri arasında Brunev çevresi olarak bilinen marksist bir derneğine giden gelen işçiler vardı; o da öğrencilerine katıldı. Bu dernekte Marx'ı öğrendi, benimsedi.

1894 yılında, Petrograd'da, kendi anlatımıyla "belki bir marksiste rastlarım" diyerek yolları arşınlayan kendinden bir yaş küçük Lenin ile karşılaştı. Bu noktadan itibaren hayatını bir devrimci olarak sürdürdü. Ertesi yıl Lenin ve arkadaşlarıyla birlikte, İşçilerin Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'ni kurdular. 1917'den sonra Bolşevik Parti'nin Merkez Komitesi üyeliğine seçilecek olan Stassova ve Martov da aynı faaliyetin içindeydi.

Krupskaya, esas olarak, Birlik'in illegal yayınlarının işçiler arasında dağıtılması alanında görev almış olsa da, bu yayınlara

yazı yazıyor ve fabrikalardaki ajitasyon faaliyetini de yürütüyordu. 1895'te, Lenin, Avrupa'dan dönerken yakalattığı bir zulalı valiz nedeniyle tutuklandıktan sonra, onun örgütle bağını kurma görevini Krupskaya yürütüyordu. 1896'da, Birlik'in örgütlediği başarılı bir tekstil grevinin ardından, o da tutuklandı; önce Şuşenskoye'de, sonra da kendi isteği ile gönderildiği ve Lenin'in de sürgün bulunduğu Ufa'da iki yıl sürgün cezası çekti. O zaman devrimciler arasında nikâh yapma adeti çok yaygın olmadığı halde, aynı yerde kalabilmek için Lenin'le nikahlandılar.

Bu sürgün yeri, Lenin'in Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi kitabını yazdığı ve ekonomizme karşı mücadeleyi başlattığı, dolayısıyla Iskra'nın mayalandığı ortamdı. Krupskaya da orada pişti. Lenin'in cezasını bitirip Avrupa'ya çıkmasından sonra Krupskaya bir yıl daha orada kaldı. Bu evlenmelerinden ölümüne kadar Lenin'den ayrı kaldığı en uzun süreydi; bir kez de 1905 Devrimi sırasında Rusya'ya gidişi nedeniyle ayrılacaklardı.

Nadejda Krupskaya'nın asıl örgütçü rolü, bu Avrupa sürgünlüğü sırasında öne çıktı. O dönemden itibaren Lenin'in özel sekreteri gibi çalışması bir yana, Iskra'nın illegal dağıtım ağının örgütlenmesi ve denetlenmesinde önemli bir yeri vardı. Ayrıca Lenin'in Rusya ile yazışmalarını düzenliyor, Rusya'dan gelen mektuplar ve habercilerden derlediği taze bilgilerle, orada olup bitenleri günü gününe Lenin'e aktarıyordu. Bu dönem boyunca Bolşevik Vperyod (İleri) ve Proletari (Proleter) gazetelerinin yazı kurullarında sekreter olarak görev aldı; bir süre de Merkez Komite sekreterliğini üstlendi.

Krupskaya, Rusya'daki faaliyet içinde yer alan Lenin'in kardeşleriyle birlikte, Lenin ile parti militanları arasındaki iletişimin volan kayışı gibi çalışıyordu. Özellikle 1905 Devrimi'nde, Rusya'ya gidip tekrar Avrupa'ya çıkmasından sonra, 1905-1907 yılları arasında Krupskaya'nın bu rolü başlıbaşına bir önem taşır.

Ama Şubat Devrimi'nin ardından Petersburg'a dönen Krupskaya'nın örgütçü yeteneklerinin bir başka boyutu öne çıkacaktı. Krupskaya devrimci hayatına ilk adımlarını attığı ve

uzakta olduğu zaman bile, gelen raporlar ve mektupları günü gününe takip etmeye devam ettiği Petersburg'a, Çar'ın başkenti değil, Sovyet'in ve Kurucu Meclis'e dayanan Geçici Hükümet'in ikili iktidarın düğümlendiği bir kent olduğunda döndü. Değişen çok şey vardı; herşeyden önce "tüm Rusya'nın hem coğrafi, hem siyasi, hem de devrimci merkezi" (Lenin) olan Petersburg proletaryasının bileşimi çok değişmişti. Savaş nedeniyle üretim ihtiyacı arttığı için, işçi sayısında muazzam bir artış olmaktaydı; ama aynı nedenle, işçi sınıfının bileşiminde çok ciddi bir değişim vardı: yetişkinlerin çoğu askere alındığı için artan üretim ihtiyacı gençlerin ve kadınların ücretli emeği ile karşılanmaktaydı. 8 Mart 1917 eylemlerinin beklenmedik bir biçimde "Şubat Devrimi" haline gelmesinde belirleyici bir rol oynayan etkenlerin başında, işçi sınıfının saflarını dolduran bu taze ve dinç güçler gelmekteydi; ve statükolara dayalı örgütlenmeler bu değişimin peşinden gidemiyorlardı.

Petersburg'da Şubat Devrimi'nin hemen ardından, içinde bolşevizm taraftarlarının ve anarşistlerin vb. de yer aldığı gevşek bir örgütlenme doğmuştu. Bunun adı Emek ve Işık'tı. Sonra bu örgütün içinden İşçi Gençliğin Sosyalist Birliği adlı bir başka oluşum çıktı. Bolşevikler de bu tür hareketlerle nasıl ilişki kuracakları konusunda net değildi ve ciddi tartışmalar yaşamaktaydılar.

Rusya'ya döner dönmez, Bolşevik Parti Petersburg Komitesi'ne bağlı Gençlik Komisyonu'nda yer alan Krupskaya'nın örgütçü yetenekleri bu süreçte öne çıktı. Krupskaya'nın gençlik çalışması içindeki teorik ve pratik çabaları, işçi sınıfının taze ve dinç güçlerinin Bolşevik Parti saflarında örgütlenmesinde ve devrimin bir kaldıracı haline gelmesinde önemli bir rol oynadı. Öncelikle gençlik ve kadın çalışmasının bir işçi çalışması olarak şekillenmesi gereğini öne çıkaran Krupskaya bu çalışmada "6 saatlik işgünü ve gece mesailerine son!" talebinin öne çıkarılmasını sağladı. Kadın ve genç işçilere hitaben şunu söyledi:

> *"Fabrikada çalışmanız nedeniyle artık proletarya ile aynı hayatı yaşıyorsunuz ve ister istemez aynı sınıf mücadelesini paylaşmak durumundasınız. Sınıf*

dayanışmasına ihanet etmeden bu mücadeleden ayrı duramazsınız."

Bu sözler çok basit gelebilir. Ama sıra gençlik ve kadın çalışmasını kültürel ve eğitimsel bir çalışma olarak ayırt etmek ve burjuva akımların at koşturacağı bir alana çekmek isteyenler çoğunluktaydı. Bolşeviklerin sınıf mücadelesi vurgusuyla yaptıkları müdahalelerin sonucunda, kadın ve gençlik içinden çıkan Kızıl Muhafızlar, silahlarıyla birlikte birliklerini terk eden "eski" işçilerle buluşarak, devrimin kaderini tayin eden gücün oluşmasında başlı başına bir rol oynadı. Bunda Krupskaya'nın hem parti içinde, hem de hareketin genelinde yaptığı müdahalelerin hatırı sayılır bir rolü vardır.

Krupskaya, "Temmuz Günleri"nden sonra, Finlandiya'da gizlenmek zorunda kalan Lenin ile parti örgütü arasında yeniden, Avrupa günlerinde olduğu gibi, bir iletişim görevi üstlendi ve gençlik çalışmasını terk etmeksizin bunu aynı beceriyle yürüttü. Ekim Devrimi'nin ardından, daha çok halk eğitimi alanında görevler üstlendi. Bir süre Merkezi Denetim Komisyonu üyeliği bir süre de (Lenin'in ölümünden sonra) Merkez Komite üyeliği görevlerini üstlendi.

Lenin'in 1918'de vurulmasından itibaren, sürekli iniş çıkış gösteren hastalığının seyri boyunca, Krupskaya daha çok onun yanı başında kalıp sağlığıyla ilgilenmek durumunda kaldı. Bir bakıma, Lenin'in son yıllarında, hastalığına rağmen siyasal bir etkinlik gösterebilmesinin en önemli bedellerinden biri, Krupskaya'nın görece pasif bir konuma çekilmesi oldu. Ama herhalde Krupskaya'nın siyasal hayatındaki en önemli dönüm noktası, Lenin'in Toplu Eserleri'nin son satırlarına da yansıyan bir tatsız olayla ilgiliydi.

Söz konusu olay, 1923 yılı Aralık ayının yirmi ikisinde, Stalin ve Krupskaya arasında geçen telefon konuşmasıyla ilgiliydi. Lenin 18 Aralık 1923'de Troçki'ye, o sıra partinin gündeminde olan Dış Ticaret Tekeli konusunda bir kısa not gönderdi; bu notu Krupskaya'ya yazdırmıştı. Bunun üzerine, Stalin Krupskaya'yı telefonla arayarak azarladı. Krupskaya 23 Aralık'ta Kamenev'e "yakışıksız hakaretlere, tehditlere ve özel yaşama kabaca

karışılmasına karşı korunmak" istediğini bildiren bir mektup yazarak şunları söyledi:

> *"Doktorların izniyle, Lenin'in bana yazdırdığı kısa nottan ötürü, Stalin bana çok ağır hakaretlerde bulundu. Ben partiye dün girmiş değilim ve son 30 yılda hiç bir yoldaştan kaba bir söz işitmedim. Partinin ve İliç'in çıkarlarını en az Stalin kadar gözetirim. Bende bir insanım ve sinirlerim bozulmak üzere." (SBKP arşivlerinden aktaran Moshe Lewin, Lenin'in Son Mücadelesi, s. 123,MERY.)*

Ertesi gün, 24 Aralık tarihli SBKP Merkez Komitesi Politik Bürosu şu kararı aldı:

> *"1. Vladimir İliç her gün beş-on dakika notlarını yazdırabilir, ancak bunlar yazışma niteliğinde olmamalı, İliç bu notlara yanıt beklememelidir.*
>
> *2. Arkadaşları ve görevliler, endişelenmesini ve tepki göstermesini engellemek için Lenin'e politik yaşamla ilgili hiçbir haber iletmemelidir." (Aynı kaynak, s. 124)*

Lenin'in Toplu eserlerine bakıldığında, bu kararı izleyen günlerde, daha doğrusu 21 Aralık 1922'den 21 Ocak 1924'te gözlerini kapatıncaya kadar, kayda geçen sadece üç kısa haberleşme görülebilir. Bunlardan biri Troçki ile bir kısa telefon konuşması; biri Mdivani, Makaradze ve arkadaşlarına hitaben yazdığı "Gürcistan sorunu" ile ilgili bir kısa not; biri de 5 Mart 1923 tarihli ve birer kopyası Kamenev ve Zinovyev'e ulaştırılmak üzere Stalin'e yazılmış "son derece gizli, şahsi" ibareli bir mektuptu. Yani Lenin son demlerinde Politik Büro'nun kararını "biraz esnetmiş", hem yazışma niteliğinde bir not yazdırmış, hem de yanıt istemişti. Bu notu yazdığı günden itibaren ise, geçirdiği krizin ardından ölene dek bir daha konuşmadı; hayatının son on bir ayını suskun geçirdi. Nadejda Konstantinovna'nın hayatının geri kalan 15 yıllık son dönemi de neredeyse buna benzer bir biçimde geçti. Ve bunun Lenin'in son günlerinde yaşadıklarının yarattığı bir tür yılgınlık olduğunu düşünmek abartma olmaz.

Öteden beri Zinoviev'le bir yakınlığı olan Krupskaya, Lenin'in ölümünden sonra, Zinoviev ve Kamenev'in başı çektiği

muhalefet grubu içinde yer aldı. Onlarla birlikte Troçki'nin başı çektiği Sol Muhalefet'le birleşerek Birleşik Muhalefet'e katıldı. Ancak 1926'da partinin bölünmesine yol açacağından endişe duyması nedeniyle bu muhalefeti terk etti.

Krupskaya, 1939 yılının Şubat ayı sona ererken, yetmişinci doğum gününün ertesi günü öldü. Bu arada geçen 15 yıl içinde, parti ve devletin kimi kurumlarında çeşitli görevler almaya ve kimi etkinliklere katılmaya devam etti. Lenin'den Anılar adlı ünlü kitabı ile, pedagoji ve eğitim hakkındaki yazılarından derlenen kitapları yayınlandı. Ama herhangi birisinden değil, Nadejda Konstantinovna'dan söz edildiği göz önüne alınır ve onun geçmişiyle kıyaslanırsa, Krupskaya'nın aktif devrimci hayatının, fiilen Lenin'inkiyle birlikte sona ermiş olduğu söylenebilir. Anlaşılan Lenin'le başlayan devrimci hayatı, onun susmasıyla bitmişti.

80 Yıla Sığdırılan Dolambaçlı Bir Yaşam:

"Etekli Jaures" Kollontay

Kollontay üzerine yazılan yazılarda onu eleştiren, doğrusal bir gelişme içinde olmadığını söyleyen yok gibidir. O hayatının büyük bir kısmını feminizmi eleştirmekle geçirmiş ama feministlerin üzerinden atlayamadığı, hesaplaşmaya girmediği devrimci kadınlar arasına girmiştir. Ekim Devrimi'nin ilk yıllarında aileyi karşısına almış, evlilik ve özgür aşk üzerine çeşitli yazılar yazmış ama bu çabaları tıpkı bu dönemde atılan devasa adımlar gibi doğru dürüst değerlendirilmemiş, onun bu yanı üzerinden es geçilerek çoğu yazısı çevrilmeye bile layık bulunmamıştır. İşçi muhalefeti dönemindeki tutumunun da üzerinden atlanmış gerçekte siyaset sahnesinde en pasif ve en gericileştiği, parti çizgisi menşevizmle buluştuğu dönemde söyledikleri öne çıkarılmıştır. Doğrusu Kollontay menşevizmle pek çok bolşevik gibi dolambaçlı bir yoldan buluşmuştur.

Mihalovna Domontoviç, 1872 yılında St. Petersburg'da varlıklı bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi ve çevresiyle ilk kopuşu "sosyeteden genç bir hanım" olmayı ve ablası gibi "mantık ve satış evliliği" yapmayı reddederek yaşayan Mihalovna, sonradan hep anıldığı soyadını aşık olduğu Vlademir Kollantay'la ailesinin tüm itirazlarına karşın evlenerek aldı. Ancak tüm geçmişiyle gerçek hesaplaşma ve kopuşu Vlademir'in mühendis olarak çalıştığı fabrikadaki işçilerin çalışma ve yaşam koşullarını izlediğinde yaşadı:

> *"1200 erkek ve kadın işçinin çalıştırıldığı ünlü büyük Krengolm dokuma fabrikasına yaptığım ziyaret benim yazgımı belirledi. İşçi kitlesi böylesine korkunç biçimde köleleştirilmişken ben mutlu, huzurlu bir yaşam sürdüremezdim. Bu hareketin içinde yer almalıydım." (Kollontay, Belge Y.,s.,14)*

Zürih özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusya'nın varlıklı ailelerinin kızlarının üniversite öğrenimi gördüğü, bu eğitim süresince Rus siyasi mültecileri ve kadın gruplarıyla tanışıp tartışma olanağı bulduğu, ilişki kurduğu, devrimci harekete katıldığı bir mekân olmuştu. Rusya'daki birçok devrimci kadın gibi Kollontay'ın yaşamında da Zürih önemli bir uğrak yeri olmuştu. Zürih'te ekonomi politik eğitimi alan Kollontay, 1899'da St. Petersburg'a döndüğünde RSDP'ye katıldı.

1905 Ayaklanması'na katılan Kollontay, bu dönemde partinin kadın sorununa ilişkin tutumlarını eleştirmiş, bu yönde önemli adımların atılmasını sağlamıştı:

> *"[...] Ve tüm güçlerin ayaklanma kasırgasında seferber edildiği o hareketli zamanlarda ilk kez, partimizin emekçi sınıfın kadınlarının yazgısıyla ne kadar az uğraştığını ve kadının özgürlüğüne kavuşmasına ilgisinin ne kadar az olduğunu fark ettim."*

Bir yandan RSDP'nin kadın sorununa yaklaşımını eleştiren, sorunu savaşım hedeflerinden biri olarak parti programına taşımaya çalışan Kollontay aynı zamanda burjuva eğilimli feministlere de savaş açmıştı. Partili kadın yoldaşlarını da etkileyerek yoğun bir çalışma yürüten Kollontay bir yandan da

parti yayınına makaleler yazıyordu. Siyaset onun yaşamına kadının özgürleşmesi sorunuyla aynı dönemde girdi ve bu sorun iktidar sorunun dışında bir yer almadı, ta ki Sovyetler Birliği'nin ilk kadın elçisi olduğu döneme kadar...

1907 Sonbaharı'nda ilk kadın işçiler kulübünün açılmasında aktif rol alan Kollontay, 1907'de Stuttgard'daki Sosyalist Kadınlar Birinci Uluslararası Konferansı'na Rusya delegesi olarak katıldı. Çalışmaları ve çarlığa karşı silahla karşı çıkma çağrısı yapan yazılarından dolayı açılan davanın ardından illegal faaliyete geçen Kollontay, bu dönemde menşeviklerin yanında yer aldı: "Yasadışı biri olmuştum. Zorlu bir çalışma dönemiydi." 1908 Aralığında feministlerin örgütlediği kadın kurultayına Sosyal Demokrat Parti'nin karşı çıkmasına rağmen katıldı. Yanına işçi kadınları alan Kollontay, süfrajetlere karşı hazırladığı konuşmasını toplantının polislerce sarıldığını ve kendisinin tutuklanacağını öğrenerek toplantıdan kaçmak zorunda kalarak okuyamadı. Bu kaçış uzun bir sürgünün başlangıcıydı.

Almanya'ya kaçan Kollontay için yoğun bir çalışma dönemi başlamıştı: Liebknecht, Luxemburg, Kautsky ile tanışan Kollontay, Clara Zetkin'le de ortak çalışmalar yürütüyordu. Bu dönemde bir yandan Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne üye olmuştu, diğer yandan da II. Enternasyonal'in kongrelerine katılmıştı. Kadınların örgütlenmesi sorununa ilişkin çalışmalarını da aksatmayan Kollontay, 1911'de Fransa'da ev kadınlarını hayat pahalılığına karşı örgütleyerek grev yapmalarını sağladı, bu konular üzerine çeşitli dergilere yazılar ve kitaplar yazdı, konferanslara katıldı. Bu dönemde Rusya'daki kadın işçilerle de ilişkilerini koparmamaya çalışan Kollontay, dokumacılar sendikası ve dikişçiler tarafından resmi delege olarak seçilmişti. Uluslararası Kadınlar Konferansı'na (1910) katılmış ve Basel'de 1912'de yapılan Uluslararası Sosyalistler Olağanüstü Kongresi'nde görevlendirilmişti.

Avrupa'da işçi sınıfına ilişkin gözlemlerini "İşçilerin Avrupası"nda toplayan Kollontay kitabında, Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne ilişkin ciddi eleştiriler yöneltti. Kariyerizm, şovenizm, bürokratik eğilimler, gençler ve kadınlara ilişkin aşağılama vb. eleştiriler yapan Kollontay, sadece Liebknecht ve

Zetkin tarafından desteklenmişti. 1914'te savaş başladığında Alman yetkililer tarafından tutuklandı, serbest kaldığında Danimarka ve İsveç'e geçti. 8 Mart 1915'te Oslo'da savaşa karşı kadın işçi gösterisi örgütlemeye çalışan Kollontay bunda başarısız oldu, bu yeni bir dönemin, menşevizmden kopuşun da başlangıcıydı:

> *"Bu, sosyal demokraside kesin bir yol ayrımına gelindiği dönemdi, çünkü yurtsever eğilimli sosyalistler uluslararasıcılarla birlikte olamıyorlardı. Ve bolşevikler sosyal yurtseverlikle en kararlı biçimde mücadele eden grup olduğu için 1915 Haziranı'nda resmen bolşeviklere katıldım ve Lenin'le sürekli mektuplaşmaya başladım."*

Fransızca, Almanca ve Rusça'yı iyi kullanan Kollontay bu dönemde Amerika ve Avrupa'nın çeşitli bölgelerini dolaşmak, savaşın ancak devrimle, emekçilerin ayaklanmasıyla ortadan kalkacağı propagandasını yapmak sorumluluğunu üstlenmişti. 1917 Martı'nda, çarlığın düşürülmesinin ardından hemen Rusya'ya dönen Kollontay, bunun zorlu bir mücadelenin başlangıcı olduğunu biliyordu:

> *"Sovyet işçi şuralarının egemenliği için yeniden savaşa karşı, liberal burjuvaziyle birleşmeye karşı tavır almak gerekiyordu" (age., s.34).*

3 Nisan'da İsviçre'den dönen Lenin'in Nisan Tezleri'ni tek destekleyen bolşevik, Kollontay olmuştu. Bu dönemde yürüttüğü ajitasyon faaliyetiyle öne çıkan Kollontay, partinin en iyi hatiplerinden biriydi ve bu özelliği ona yeni lakaplar takılmasına sebep oldu: "Eteklikli Jeaures", "Devrimci Vitago", "Korkunç Bolşevik". Nisan'da Sovyet Yürütme Kurulu'nun ilk ve tek kadın üyesi olan Kollontay, Mayıs 1917'de kadın çamaşırhane işçilerini örgütledi. Sverdlov'la birlikte kadınlar arasında başarılı bir örgütlenme faaliyeti yürüttü.

Haziran sonunda Bolşevik Parti tarafından Stockholm'deki uluslararası konferansa katılmakla görevlendirilen Kollontay Finlandiya'dan dönerken tutuklandı. Tutuklu bulunduğu sürede Petrograd Sovyeti'ne ve Bolşevik Parti Merkez Komitesi'ne

seçilmişti. Tutukluluk süresinin bir kısmını evde göz hapsinde geçiren Kollontay Ekim Devrimi'ne bir ay kala tamamen serbest kalmıştı. Bu sırada planlı bir kadın işçi hareketinin yaratılması yolunda örgütlenen ilk kadın işçi kongresini örgütlemeye çalıştı. Konferans, Sovyet Cumhuriyeti'nin ilan edildiği döneme denk geldi. 25 Ekim gecesi Smolni Enstitüsü'nde devrimi yönlendiren bolşevikler arasında Kollontay da vardı.

Sovyet hükümeti kurulduğunda sosyal yardım halk komiserliğine atanan Kollontay "Eski aile, ev yaşamı ve çocuk eğitimi biçimlerinden kurtulmadığımız sürece yeni bir birey yaratmak olanaksızdır, sosyalizmi kurmak olanaksızdır." diyordu. Ailenin ortadan kaldırılmasının hedeflendiği, kadının kendini yeniden ve farklı ölçülere göre şekillendirmesinin hedeflendiği bu geri toprak parçasında kadının özgürleşmesi yönünde atılan adımlarda Kollontay'ın çabalarının önemli bir rolü vardır. Bu çabalar Enternasyonal içindeki faaliyetlerle uluslararası bir boyut da taşımaktadır.

Ancak bu durum 1921'de "İşçi Muhalefeti"'ne katılmasıyla değişmeye başladı. Partiye bürokrasi eleştirisi yönelten Kollontay, partinin emekçi olmayan unsurları almaması gerektiğini, bu unsurların parti tarafından tasfiye edilmesini istiyordu. Bu dönemde partide yoğun tartışmalar yaşanmış, İşçi Muhalefeti'ne yönelik sert eleştiriler yöneltilmişti. Lenin bu muhalefeti "emekçi sınıfın ardına gizlenen, küçük burjuvaziden anarşist bir öge" olarak tanımlamıştı. Bu muhalefet varlığını Lenin'in ölümüne kadar sürdürebilmişti. Bu dönemde Kollontay muhalefetten çekilmişti.

Bu yeni evrede Kollontay diplomatik görevler üstlendi. Norveç ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler üzerinde etkili olan Kollontay 1930–1945 yılları arasında elçi ve büyükelçilik görevlerini üstlendi. Milletler Cemiyeti Sovyet delegasyonu üyeliği yaptı. Finlandiya ve Sovyetler Birliği ilişkileri üzerinde etkili oldu. Bu dönemde kadınlar analık madalyaları almış, kürtaj yasaklanmış, meşru - gayrı meşru çocuk ayrımı yeniden güncelleşmiş, evlilik tekrar gündeme gelmiş, boşanma zorlaştırılmış ve Sovyet ailesi kutsanmış, ilk dönemde kendisinin de katkılarıyla atılan büyük adımlar tek tek geri alınmıştı. Bu geri

dönüş tıpkı Krupskaya gibi bir kere de Kollontay tarafından onaylandı; onun için artık Sovyet kadını bu biçimiyle özgürleşmişti ve siyasetin öznesiydi:

> *"Sovyet kadını ülkesinin tam hak sahibi bir vatandaşıdır. Kadına yaratıcı çalışmanın tüm alanlarını açmış olan devletimiz, aynı zamanda onun anne, çocuklarının eğiticisi ve ev kadını olarak doğal görevini yerine getirebilmesi için de tüm koşulları yaratmıştır" (Kollontay, Sovyet Kadını- Ülkesinin Eşit Haklara Sahip Bir Vatandaşı–1946, Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu, C.2, Belge 13, s.135)*

Menşevizmden koparak Bolşevik Parti'nin en önemli unsuru olan Kollontay yeniden menşevizmle buluşmuştu. İşçi muhalefetindeki ısrarcı tutumunun, partiye yönelttiği eleştirilerin ardından, partinin gerçekten farklı bir çizgiye oturduğu, Enternasyonal'in kapatıldığı vb. dönemde Kollontay'dan hiç ses çıkmadı ve parti çizgisiyle uyumlu bir çalışma yürüttü. Kollontay savaşa karşı tutumuyla birlikte bolşevik çizgiyle buluşmuş, bu çizginin savaşa ilişkin tutum da dâhil birçok yönü terk edilmeye başladığı ve menşevizme kaydığı dönemde parti karşısında sessiz kaldığında ise onun çizgisinin sorumluluğunu almıştı. Hitler'e karşı tutum üzerine yaptığı konuşma bu bakımdan da ibret vericidir. Savaş karşısında proletarya diktatörlüğü için yaptığı çalışmalarla, ajitasyon faaliyetiyle ünlenen Kollontay da artık faşizme karşı demokratik ülkelerdeki kadınların Sovyet kadınlarıyla birliğini savunuyordu.

Yurt savunmacılarına karşı uluslararasıcılarla yan yana yürümek gerektiğini söyleyen ve attığı adımları böyle anlamlandıran Kollontay artık bolşeviklerce önceleri lanetlenen Milletler Cemiyeti'ne delege olmuştu ve bu duruma ilişkin hiçbir itirazı yoktu.

İktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi ve kadının özgürleşmesi sorunu arasındaki ilişki, Kollontay'ın ta baştan kurmayı becerdiği bir ilişkiydi. Doğrusu bu ilişki Kollontay bolşevikken olumlu sonuçlar doğuruyordu ama geri dönüş döneminde buna karşı durmayan Kollontay'ın, bir zamanlar ailesiyle kopuşu özgürleşmenin ilk basamağı yapan Kollontay'ın

siyaseten geri düşmesi doğal olarak bu soruna ilişkin yaklaşımlarında da geri düşmesini getirmişti. Analık madalyalarına ilişkin gıkı çıkmıyor, var olan durumu onaylıyordu.

Bugün hem devrimcilerin hem de kadın sorunuyla ilgilenenlerin hafızalarında yeri olan Kollontay, Ekim Devrimi'nde üstlendiği önemli rolü, onun geri dönüşü sürecinde üstlenememiştir. 1952 8 Mart'ından bir gün sonra Rusya'da kalp krizi geçirerek ölen Kollontay, artık yaşadığı topraklarda hatırlanmaz olmuş, ölümünün ardından günlük gazetelerde onun Ekim Devrimi öncesi ve sonrasında üstlendiği rollerden bile bahsedilmemiştir.

Ekim Devrimi'nin Sıra Neferi:

Kamo

Devrimin sıra neferleri "sıradan" devrimciler değillerdir. Onların proleter devrimin gerçekleşmesindeki payları da asla küçümsenemez. Devrimci bir örgütü, bir organlar bütünü olarak görmek yerine, adları devrimci yazında sıkça yer alan kişilerle özdeşleştirmek sadece böyle bir örgütün çeşitli görev ve sorumluluklarında yer alan nice devrim neferinin önemini azaltmakla kalmaz, böyle bir düşünce devrimci bir örgütün devrimci bireylerin bir arada plansız bir şekilde görev yaptıkları şekilsiz bir topluluk olarak anlaşılmasına da neden olur. Oysa devrimci bir örgüt, gücünü, yetenek ve kapasitelerinin azamisini uygun iş bölümü ve sorumluluklar temelinde kullanarak görevlerinde uzmanlaşmış devrim neferlerinden alır. Bu neferler devrimci siyasetin sınıf ve kitleler içinde mayalanmasını sağlar. Elbette bu, siyasetin üretilmesinin ve somutlanmasının vazgeçilmez aracı olan devrimci örgütün içinde, farklı yetenek ve

sorumluluklarda devrimcilerin bulunduğunun üzerinden atlamak olarak anlaşılmamalıdır. Bu yetenekler genelde burjuva toplumun ölçüleri olan eğitimli ya da vasıflı olmak gibi ölçüler öne çıkartılarak değerlendirilemez. Öyle değerlendirildiği takdirde, emeğin üretkenliğinde önemli bir ölçüt olan vasıflılık ile kitleler içinde siyaset yaparak, onlara önderlik ederek somutlanmasında rol oynayan vasıflılık eş tutulmuş olur. Bu anlayışlardan ilki, olsa olsa, siyasallaşmayı kısmi mücadelelerin, fabrika duvarlarının içine hapsetmiş ekonomistlerin ölçütü olabilir. İkinci anlayış ise siyasallaşmayı, işçilerin bir arada ortaklaşa karşı koyabilme bilincini, burjuva düzenine karşı, diğer ezilen kesimlerle birlikte devrimci bir harekete dönüştürmek olarak kavrayan komünistlerin ölçütüdür.

Elbette burjuvazinin anladığı şekliyle eğitimli olmak da, devrimci örgütte yetenekleri değerlendirmenin bir ölçütü olamaz. Burjuva eğitimi yetenekleri değerlendirmenin bir ölçüsü olduğu takdirde, burjuva eğitiminin kar üretme, sömürüyü kafalarda meşrulaştırma amaçları unutulur. Yeteneklerin küçük bir kısmına, kar için üretimde işine yaradığı kadarına gelişme olanağı tanıyan, büyük bir kısmına da yabancılaştıran, körelten ve zorla bastıran aynı eğitim değil midir ki, ölçüt olarak başvuracağız? En önemlisi ise, edinilen bilgilerin toplumsal bir amaç uğrunda somutlanması, pratik içerisinde sınanması özelliğinin unutulmasıdır. Bir komünisti, bir burjuva aydınından ayıran da, pratik içerisinde somutlanan, sınanan ve dönüştürülen bilginin kölesi değil, efendisi olmasıdır.

Bu ölçülerle değerlendirildiğinde çoğu devrim neferinin "sınıfta kalacağını" söylemek doğrudur. Kuşkusuz böyle bir değerlendirmeyi yapanın ise bir komünist değil, olsa olsa bir burjuva seçkini, aydını olabileceğini söylemek de bir o kadar doğrudur.

İşte Semyon Arşakoviç Ter Petrosyan, bilinen parti adıyla Kamo, böyle bir değerlendirmede sınıfta kalacak bir devrim neferidir. Kamo sınıfta kalacaktır çünkü o ne babasının akıllanması için gönderdiği Tiflis Papaz Okulu'ndan "eğitimli" bir insan olarak çıkabilmiştir ne de devrimci çalışmadan vakit bulup bir fabrikada "vasıf" kazanabilmiştir. Kamo bir devrim neferidir

çünkü yaşamını adadığı kavgası adına bolşevik örgüte tüm yetenek ve kapasitesini vermiştir. Bu devrimci örgütün içerisinde, aldığı sorumluluğun gereğini yerine getirebilmek için kendini ve örgütünü geliştirerek, belki burjuvazinin sınıfında kalmış ama çoğu devrimciye de örnek ve önder olmuştur.

Kamo, Mayıs 1852'de, Gürcistan'ın Gori kasabasında doğdu. Haylaz bir çocukluk dönemini ailesivle, özellikle babasıyla kavga ederek geçirdi. Babasının zoruyıa, Tiflis Papaz Okulu'na gönderildi. İsyankârlığı ve haylazlığı yüzünden okuldan atılması üzerine babası Kamo'yu eğitmek üzere özel öğretmen tuttu. Eğitilecek olan öğrenci, ufak bir ayrıntı unutulduğu için burjuva eğitimini tamamlayamadı ve bundan sonra yaşamını adayacağı bir kavgaya katıldı: kendisiyle aynı papaz okulunda okuyan öğretmeni, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin bolşevik grubunun bir üyesiydi. Kamo, ileride Stalin olarak tanınacak olan Cugaşvili adındaki öğretmeninden, müfredatı öğrenemedi belki, ama burjuva düzeninin tüm pisliklerini ve onlara kin duymayı öğrendi. Bu iyi bir hayat bilgisiydi. Kamo bu dönemde Cugaşvili sayesinde bolşeviklere katıldı. İşte bir sıra neferinin, kamulaştırmacı ve gizli teknik eylemci Kamo'nun, kimilerince unutturulmak istenen kimilerince de efsaneleştirilen –ki bolşevik örgüt üyesi ve görevlisi olduğu unutulmamak kaydıyla, Kamo'nunki bunu hak eden bir yaşamdır- devrimci yaşamı buradan başlar.

Kamo'nun yetenekleri yazı yazmak ya da marksist öğretinin propagandasını yapabilmek yönünde gelişmemiştir ve bu anlamıyla "eğitimli" ölçülerine uymamaktadır. Ama bolşevikler, onun inandığı ve bildiği konulardaki gözükara cesaretini, haksızlığa karşı tahammülsüzlüğünü, kararlılığını ve teknik işlerdeki rahatlığını dikkate almışlar ve bu yeteneğini, onu teknik alanda ve gizli eylemcilik yönünde uzmanlaştırarak değerlendirmişlerdir. İçinde yaşanılan dönem devrimci yükselişin olduğu ve devrimci hareketin tarihinde narodniklerin, sosyal-devrimcilerin kamulaştırma ve suikastleriyle anıldığı dönemdir. Bir yandan da Çarlık otokrasisi ve Okrahana, yani siyasi polis, gelişen işçi hareketini ve devrimci hareketi izleme, ajan veya provakatör yerleştirme gibi yöntemlerle yoğun baskı altına

almıştır. Bu dönem Rusya'nın birçok yerinden kamulaştırma ve cezalandırma eylemlerinin haberinin alındığı ve birçok devrimcinin cesur ve kararlı tavırlarının, ölümlerinin veya sürgünlerinin dilden dile aktarıldığı bir dönemdir. Kamo da bu dönemin değerleriyle ve haberleriyle yetişmiştir.

İlk görevi, partinin yayını Iskra'nın dağıtımı oldu. İşportacı kılığıyla ve büyük bir rahatlıkla, pervasızca kafasının üstünde taşıdığı sepetinde, yumurtaların altında yayınları taşıyordu jandarmalarla ve muhbirlerle dalga geçerek. İnançlı bir kararlılıkla ve cesur bir rahatlıkla görevini yerine getiriyordu. Rahatlığı ve kıvrak zekası ile geliştirdiği teknikler ve yöntemler, yaşamı boyunca gizli çalışmada çok işine yarayacaktı. Kamo da bu yönden vasıflı bir devrimciydi. Gözükaralığının getirdiği birkaç küçük haylazca taşkınlık dışında, gizlilik kurallarına çok iyi uyuyordu. Örneğin, bir gün kendisinden şüphelenen bir muhbiri sarhoş edip, katranla tüye bulamıştı. Muhbir ayıldığında bunu yapanı hatırlamamıştı. Kamo daha sonra, parti üyelerinin tehlikeli bölgelerde muhafızlığını yapmakla görevlendirildi. Muhbir ve ajanları bulma ve gereğini yapma görevini de başarıyla yerine getirdi! 1903 Temmuz'undaki büyük genel grevde, etkili olan Bolşevik Parti bildirileri için kent didik didik arandı, yine de Kamo'nun bir "kutsal" mekana -kiliseye- yerleştirilmiş matbaası bulunamadı. Görevleri giderek büyüyordu! 1903 sonbaharında, yüz otuz kilo illegal yayınla, matbaa harflerini Batum'dan bir başka şehre tek başına taşımakla görevlendirildi. Yakalandığında, polis taşıdığı bin doksan üç illegal yayını saymakta zorlandı, ama o çoğunu diğer şehire taşımıştı bile. Hapse atıldı. O sene sayısız kaçışlarının ilkini duvardan atlayarak gerçekleştirdi. Bundan sonra, menşeviklerle bolşevîkler arasında gizli Avlabar matbaasını yönetmek üzerine çıkan tartışmada "arabulucu" görevini aldı. Parti'nin kamuflaj için yaptırdığı (Bolşevikler yerin seçiminden, çalışmanın gizlenmesine, paranın teminine kadar bütün yükü omuzlamışlardı) bir şarap mahzeninin 18 metre altına yerleştirilmiş olan matbaaya sadece bir su kuyusundan açılan galeri ile geçiş yapılıyordu. Burada, partili baskıcılar, dönüşümlü olarak yorulana kadar baskı yapıyorlardı. Ayda on binlerce yayını hatasız basabilen bu büyük matbaanın yönetimini bırakmamak

için bolşevikler son çare olarak Kamo'nun "ikna" yöntemine güvendiler. Güvendikleri dağlara da kar yağmadı. Kamo sadece alaycı bir masumlukla "gelin, alın" demişti. Matbaa bolşeviklerde kaldı. Eylemleri ile her yerde arandığı dönemlerde, görev sırasında tutuklanıp tekrar dışarı çıkıyordu: ama kendisinin başka birisi olduğuna herkesi inandırarak. Sorguda kendisine Kamo hakkında soru bile soruluyordu.

Bundan sonra, Kamo askeri ve silahlı eylemlerde görev aldı. Kamulaştırma ve silahlı eylemlerin teknik ihtiyaçlarını karşılamak için parti adına çalışan gizli okullarda görev aldı, bir kısmını örgütledi. Parti göreviyle, bir yoldaşıyla birlikte silah satın almak için gittikleri bir Alman şirketine kendilerini önemli bir Belçika firmasının temsilcileri olarak tanıttılar ve tesadüfen müşteri olan Çarlık subayları ile ortak bir deneme gösterisine katıldılar. Hatta subaylarla "ahbaplık kurup" silahlar üzerine yararlı teknik tavsiyeler bile edindiler: Rusya'nın soğukluğuna dayanmayan silahları almamak gerektiği gibi. Daha sonra partinin parasıyla satın aldıkları bir gemiyi Varna'da cephane ile yükleyerek Rusya'ya taşımak için yola çıktılar. Olaylı bir yolculuk oldu ve Romanya'da yakalandılar.

Kamo'nun en çok ses getiren, Çarlık ve Okrahana'yı çileden çıkartan eylemi bolşevik askeri örgütünde örgütlediği Tiflis kamulaştırmasıydı. Güpegündüz ve hiç kayıp vermeden, önemli bir miktar para ele geçirildi. Menşevikler ile bolşevikler arasında hem sahiplenme, hem de yöntem üzerine sert tartışmalar yaratan bu eylemin failleri, eylemi, Krassin yönetiminde, Lenin'in de bilgisi ve onayıyla gerçekleştirmişlerdi. Tüzüğe uymadığı için de, eylemden önce partiden istifa etmişlerdi. Para bolşeviklerde kaldı ancak seri numaraları bilindiğinden kullanılamadı hatta tutuklanmalara da sebep oldu. Bu olay üzerine, menşevikler, sıkı ve disiplinli bir gizli örgüte olan düşmanlıklarını bir kez daha göstererek böyle bir yöntemin yanlışlığını dile getirdiler. Lenin'in ise 1902'de söylediklerine bir şey eklemesi gerekmiyordu:

> *"[...] Birçokları, sosyal-demokratların 'komplocu' politik mücadele anlayışına karşı her zaman yürütmüş oldukları polemiği yanlış anlıyorlar. Biz, her zaman, politik mücadelenin komploculuk çerçevesiyle*

sınırlandırılmasına karşı çıktık ve bundan sonra da karşı çıkacağız. Fakat bu kesinlikle güçlü bir devrimciler örgütünün gerekliliğini reddettiğimiz anlamına gelmez. Örneğin dipnotta sözü edilen broşürde, (Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri) politik mücadelenin bir komployla özdeşleştirilmesine karşı polemik yanında, (sosyal-demokrat bir ideal olarak) 'otokrasiye tayin edici darbeyi vurmak için', gerek 'ayaklanma' gerekse de bütün diğer 'saldırı yöntemlerine' başvurabilecek güçte olan bir örgüt anlatılmaktadır. [...] Bu nedenle biz sosyal demokratların, bir komplocular örgütü kurmak istediğimiz yolundaki suçlamadan korkmak son derece büyük bir naiflik olur." (Lenin, Seçme Eserler, Cilt 2, s.155)

Bir ajan tarafından polise verilen bilgiler doğrultusunda izlenen Kamo, Berlin'de bomba ve silahla yakalanır. Gerçek adını açıklamaz, bomba dolu valizi de sahiplenmez. Tutuklanır ve sağ kurtularak kavgaya devam edebilmesi için parti tarafından deli numarası yapması talimatı verilir. Kamo bu rolü, eylemlerini ve kavgasını üstlenememesine bozularak da olsa, bazen bolşevikleri bile kuşkuya düşürecek denli gerçekçi şekilde oynar. Kendine zarar verecek kadar deli denilebilmesi için dirseğindeki damarları dişleriyle parçalar, kafasını duvarlara vurur, kendisini gözetledikleri bir sırada kendini asar. Duyarsız kaldığını sanmaları için etine, tırnak altlarına batırılan iğnelere, dizine vurulan darbelere tepki göstermez. Almanya, baskılar üzerine Kamo'yu Rus polisine verir. Deliliğini, Almanya'nın tescil ettiğini kabul eden çarlık polisi onu tekrar aynı yöntemlerle muayene ettirmez ama çok sıkı koruma ve izleme altına alır. Ancak ne çare: Kamo birkaç defa kaçtığı Titlis'deki cezaevine konulmuştur. Tüm kontrollere rağmen etkilediği bir gardiyanın ve partililerin yardımıyla kaçar. Tüm çarlık polisi onu ararken, o Tiflis Emniyet Müdürlüğü'nün malızeninde saklanır. Bolşevik Parti'nin askeri örgütü, yoldaşının aranmayacağı yer olarak burayı uygun görmüştür! Tıpkı onun bir zamanlar, parti matbaasını, yerinin değiştirilmesi zorunlu olduğunda, polisin birkaç gün önce basıp tutukladığı bir yoldaşının evine yerleştirdiği gibi.

Rusya dışına çıkarılır. Biraz dinlendikten sonra, yine bolşeviklerin yayın ve teknik malzeme dağıtım görevini üstlenir. Rusya'da yeni askeri örgütler ve kamulaştırmalar örgütler. 1913 yılında muhbirler sayesinde yeniden yakalanır. Çok sıkı korumaya alınır. Mahkemede, savcının çoğu gerçek olan iddiaları otuz ciltlik dosyayı doldurur. Dosyalar mahkeme salonuna el arabasıyla taşınır. Kamo'nun hakkında elli suçlama vardır. Sadece dört suç gözetilerek, dördünden de idama mahkûm edilir. Bu sefer kaçamaz; kaçma teşebbüsleri, dışarıyla olan bağlantısı baskı altına alınarak başarısız kılınır. Ama Şubat Devrimi'nin rüzgârları ile özgürleşen devrimci tutsakların içinde yerini alır. İşçi ayaklanmalarının ve devrimin Rusya'sında Bolşevik Parti, dar ve vurucu eylemlerin teknik militanı Kamo'ya tek bir görev verebilir. Talimat Lenin'den gelir. Askeri dalda kendini yetiştirmiş, bilgilenmiş uzmanlara ihtiyaç vardır ve Kamo bu ihtiyacı karşılayabilecek militandır. Kamo'ya papaz okulunun yaptıramadığını, parti, yetenekleri doğrultusunda yaptırır. Kamo, konu üzerine kitaplar okur, partili bir öğretmenden ders alır. Yaşamının önemli bir kısmını, en dar ve sıkı yeraltı yaşamında geçirmiş, işkencelere dayanmış, bomba ve teknik malzemeyi taşımak ve kullanmakta ustalaşmış bu devrim neferinin, parti ve kavga yararı için gösterdiği azim ve kararlılık büyüktür ve örnek alınmalıdır.

Ekim Devrimi sonrası iç savaşta, bolşevik örgüt Kamo'ya burjuvazinin uşağı beyaz muhafızların komutanı Denikin'den kurtulmak için görev verir. Kamo ise hiç duraksamadan, Denikin'le birlikte tüm kurmaylarından kurtulmayı önerir. Parti reddetmez! Sonradan milislerini seçme yönteminin tersliği yüzünden, bolşevik liderlerce "haşlanmasına" rağmen, bu milislerle yola çıkar. Ancak Kızıl Ordu tersine çevirdiği güç dengesiyle, Denikin'in ordusunu geri püskürtür ve plan iptal edilir.

Kamo'nun efsanesi, yaptıklarını "ahlak" ve "insancıllık" çerçevesine sığdıramadıkları için onu unutturmak isteyenlerin bu çabalarına uygun olarak sonlandı. Temmuz 1922'de bisikletle evine giderken bir arabanın çarpması sonucunda öldü. Çoğu devrim neferi gibi inançlı, kararlı ve yaşamı pahasına sürdürdüğü

kavgasını, onlar gibi adsız ve sessiz ama onlardan çok farklı bir biçimde sonladı. Devrimin sıra neferi olarak, Lenin'in şakayla "komünist haydut" olarak nitelediği "unutulmaz Kamo" devrimcilere örnek alınacak bir yaşam, gerisine düşülmeyecek bir kavga bıraktı. Heykeli dikilmemiş, ölüm yıldönümü anılmamış, ne gam!

Devrimci bir örgütün, yeteneklerinin ve kapasitesinin azamisini, yaşamı ve kavgası uğruna kendisine uygun işbölümü içerisinde gerçekleştiren, hayatının her döneminde değişen devrimci duruma ve gelişen örgütsel yapıya göre, kendini de geliştirerek verilen görevlere elinden geleni katmayı amaçlayan bu parçasının, bu üyesinin hayatı öğrenilmeli ve unutulmamalıdır. Bolşevik örgüt, farklı işlevlerde uzmanlaşmış, önderleşmiş, Kamo gibi nice devrim neferinin omuzlarında yükselmiştir. Her biri bütünün olmazsa olmaz parçalarıdır ve hiçbiri birbiriyle kıyaslanmamalıdır. Nice adları, sanları duyulmamış sıra neferi, yeteneklerini kavgaya katmış ve devrimci örgütü oluşturmuşlardır.

Bugün bu topraklarda böyle bir devrimci örgütü kurabilmekse eğer amaç, bu topraklarda da kavgaya bağlılık, özveri ve kararlılık göstermiş nice devrimcinin yaşamı da Kamo gibi bize örnek olmalıdır. Sorumluluğumuz büyüktür. "Uğrunda savaşılıp, altında ölünecek tek bayrak" Üçüncü Enternasyonal'in bayrağını düştüğü yerden kaldırmak görevi omuzlarımızdadır.

Grip Salgınında Ölen İlk ve Tek Devlet Başkanı:

Yakov Mihailoviç Sverdlov

Piramitleri firavunların yaptığını, büyük savaşları komutanların kazandığını sananlarla, devrimleri ünlü şahsiyetlerin başardığını düşünenler aynı zihniyeti paylaşırlar. Ekim Devrimi'nin ardında da tıpkı piramitlerin inşaatında ve büyük savaşlarda yitip giden milyonlarca isimsiz kahraman olduğu gibi, ismi bilinmeyen ve destanlarda kahramanları gibi de olmayan mimarlar vardır. Yakov Mihailoviç Sverdlov da bunlar arasından çıkıp ünlenenlerdendir.

Yakov Mihailoviç Sverdlov 1885 yılında Nijni Novgorod kentinde Yahudi bir oyma ustasının oğlu olarak doğdu. Aile kalabalık ve maddi durumları kötü olduğu halde, babası çocuklarını okutmak istiyordu.

Yakov 1896 yılında 4 yıl devam edeceği liseye başladı. Lise yılları aynı zamanda onun isyanı öğrendiği yıllar oldu. Katı bir

disiplin uygulayan öğretmenlerine ve öğretilen skolastik düşünceye başkaldırarak devrimci hayata ilk adımlarını attı.

Sverdlov liseden sonra bir kimyagerin yanında çırak olarak çalışmaya başladı. Ağaç sanayi işçilerinin yoğun olduğu bir merkez olan Kanavin yakınlarındaki atölye, onun işçilerle ve gelişmekte olan sosyal demokrat hareketle tanışacağı ortam oldu. O dönemden itibaren hayatını işçi sınıfının davasına adamaya karar verecekti. İki yıl sonra da "Iskracı" olmuştu.

Genç Sverdlov babasının atölyesinde çalışan yahut oraya gelip giden zanaatkârları örgütleyerek örgütçülük hayatına ilk adımlarını o dönemde attı. Babasının atölyesi bir çırpıda illegal yayınların, bazen da silah ve mühimmatın saklandığı, gizli toplantıların yapıldığı bir mekân olmuştu.

Sverdlov, bolşevik/menşevik ayrışmasından itibaren bolşeviklerin safında yer aldı ve ölene kadar en iyi bolşevik militanlardan biri olarak kaldı.

İlk kez 1905 Devrimi'nde, önde gelen bolşevik hatiplerden biri olarak kendini gösterdi. 1906 Haziranı'nda da ilk kez tutuklanarak üç yıl hapis cezası aldı. 1909 yılında tahliye olup, Moskova'ya geldiğinde artık tanınan bir devrimciydi. Nitekim kısa zamanda yeniden tutuklanıp dört yıllık sürgün cezası ile Sibirya'ya gönderildi. Birkaç kez başarısız firar girişimleri oldu. Bir keresinde saatlerce buz kaplı suların içinde kaldığı için az daha donuyordu. Ama yazık ki bu dayanıklılığı 10 yıl sonra yakalanacağı soğuk algınlığında gösteremeyecekti.

Israrlı denemelerin sonucunda 1912 yılında kaçmayı başardı ve Petrograd'a geçti. Pravda'da çalışmaya başladı. 1913 yılında kooptasyonla merkez komitesine seçildi. Kendisi ile birlikte merkez komitesine seçilen ve sonradan ajan olduğu meydana çıkan Malinovski tarafından ele verildi ve tekrar tutuklanıp Sibirya'ya sürüldü. 1917'de çarın devrilmesinin ardından ilan edilen affa kadar sürgünde kaldı. Mayıs ayında Bolşevik Parti Kongresi tarafından Merkez Komite'deki görevine bu kez seçimle tekrar getirildi. O dönemin en kritik tartışmalarında Merkez Komite'de zaman zaman azınlıkta kalan Lenin'in istikrarlı bir destekçisi oldu. Kışlık Sarayı'nın basılmasına karar verilmesi,

Kurucu Meclis'in lağvedilmesi, Brest Litovsk Anlaşması'nın imzalanması gibi bütün kritik tartışmalarda onun belirleyici bir rolü oldu.

Doğrusu Sverdlov'un asıl örgütçü niteliği hayatının son iki yılında öne çıktı.

Temmuz günlerinde örgütçü yetenekleri çarpıcı biçimde öne çıktı. Aynı zamanda baştan itibaren ve kararlı bir biçimde silahlı ayaklanma fikrinin ısrarlı bir savunucusu idi. Ancak hiçbir zaman sadece fikir savunucusu olarak kalmadı.

Ağustos ayında Merkez Komite bünyesinde kurulan örgütlenme bürosunun başına getirildi; ayrıca Djerzinski ile birlikte Merkez Komite Askeri Komisyonunu oluşturuyordu. Hapishane ve sürgün yıllarında oralardan geçen bolşevik kadroları yakından tanıyıp hafızasına kazıdığı anlaşılıyordu. Ayrıca tartışmaları yönetme, toparlama ve kararların somutlanıp içinin doldurulmasını sağlama konusunda özel bir yetenek kazandığı belli oluyordu. Merkez Komite'nin en kritik toplantılarını o yönetmeye başlamıştı.

Geçici hükümet teslim alındıktan sonra sayılı günlerini yaşayan Kurucu Meclis'in son toplantısıydı; en yaşlı üye toplantıyı yönetiyordu. Sverdlov yaşlı menşeviği kenara itip kürsüye çıktı. "Emekçi ve Sömürülen Halkların Haklar Bildirisini" okudu. İlk Sovyet anayasasını dünya Sverdlov'un cüssesiyle hiç orantılı olmayan kalın ve gür sesinden dinlemiş oldu. Bu aynı zamanda Kurucu meclisin lağvedildiğinin ilanı idi. O noktadan sonra Sverdlov Sovyetler merkezi yürütme kurulu başkanlığını ilk başkan olan Kamenev'den alıp ölene kadar sürdürecekti.

Sverdlov, örgüte hâkimiyeti ve kadroları neredeyse bir bir tanımasına dayalı engin deneyim ve hafızasıyla tanınırdı; bir de inanılmaz bir tempoda çalışması ile. Lunaçarski onu şöyle tasvir etti:

> *"Neredeyse binlerce parti militanını bir bir tanır ve hatırlardı: hafızası partinin ansiklopedisi gibiydi... Çılgın çalışma temposu, ateşli bir iç dünyası olmasına rağmen, dışarıdan bakınca buz gibi ve sakin bir görünümü vardı. ... Alçak bir sesle konuşur, hafif*

adımlarla yürür, ağır ve yumuşak hareket ederdi.. Sık sık 'sakin olun, acele etmeyin; bu kendine hâkimiyeti gösterir' derdi..."

"Eğer devrim insanın sınırlarını aşıyor gibi görünen yorulmak bilmez birçok insanı ileri çıkardıysa, Sverdlov onlardan biriydi. Ne zaman yemek yediğini ve ne zaman uyuduğunu anlamak mümkün değildi. Gece gündüz iş başındaydı. Eğer Lenin ve başka birkaç kişi devrime ideolojik rehberlik ettiyse, onlarla yığınlar arasında, Parti veya Sovyet aygıtı ile tüm Rusya arasında, bir mekik gibi, iletken bir kablo gibi Sverdlov vardı...

Bu adam adeta sertliği nedeniyle seçilmiş bir elmas gibi idi: bir mekanizmanın sürekli hareket halindeki hassas parçalarının etrafında döndüğü ekseni oluşturan bir elmas.

Bu adam buz gibiydi, bu adam elmas gibiydi. Manevi yapısı da billur kalitesindeydi; soğuktu ve sivrilikleri vardı. Kişisel hırstan o kadar uzaktı ve kişisel hesaplardan o denli arınmıştı ki adeta yüzü yoktu. Kişisel düşünceleri de yoktu. Hemen hemen her konuda ortodoks fikirleri vardı; ama neredeyse bunların hepsi genel iradenin birer yansımasıydı. [...] Söylediklerinin yazdıklarının hepsi ölçülüydü; ne kadar gerekiyorsa o kadarını söylerdi. Ne duygusallık, ne de entelektüel kıvılcımlar olurdu."

Yine de Sverdlov'u tanımak için en doğrusu onu Lenin'den dinlemek. Zira Leninist partinin işlemesi için gerekli örgütçü tipinin en iyi örneği idi o; Lenin'in tasavvur ettiği profesyonel örgütçü onda vücut buluyordu. Lenin, ölümü üzerine yaptığı konuşmada Sverdlov için şunları söyledi:

"Yoldaşlar, tüm dünyanın emekçileri yiğit Paris Komünü'nün ayaklanmasının trajik sonunu anarken biz de Yakov Mihailoviç Sverdlov'u toprağa vermek üzere kederli bir ödevle yüz yüzeyiz. Mücadelelerimiz ve zaferlerimizin akışı içinde proleter devrimin en derin ve en önemli çizgilerini en bütünsel ve başka herkesten

daha tam olarak ifade etmek Sverdlov yoldaşa nasip oldu. Onun proleter devrimin rehberi olarak değeri, devrim davasına sınırsız bağlılığından çok bu özelliğinde yatmaktadır...

Hiç kuşku yok ki devrimci şiddet olmasaydı, proletarya zafere ulaşamazdı; ama aynı ölçüde kesindir ki devrimci şiddet, sadece devrimin belirli anlarında, özel koşullarda gerekli ve meşru bir uygulama olmuştur. Buna karşılık proleter yığınların örgütlenmesi, emekçilerin örgütlenmesi devrimin çok daha değişmez ve çok daha derin bir özelliğiydi; başarının koşuluydu ve hala da öyledir. Devrimin en sağlam dayanakları, başarıların en derin kaynakları milyonlarca emekçinin örgütlenişinde aranmalıdır. Proleter devriminin bu yönü, o güne kadarki devrimlerde görülmeyen bu özelliği öne çıkartmıştır. Kitlelerin örgütlenmesini kendinde en iyi cisimlendiren önderlerin mücadele içinde öne çıkmasını sağlamıştır. Her şeyden önce ve her şeyin ötesinde bir örgütçü olan Sverdlov gibi bir insanı proleter devriminin bu özelliği şekillendirmiştir.

Yoldaşlar, devrimcilerin yüz yüze geldiği insafsız anlarda, çok uzun ve bazen acılı devrim hazırlığı süresince biz Ruslar çok çektik: en çok da, teori ilkeler ve programla pratik çalışma arasındaki mesafeden ötürü güçlük çektik.

Rus devrimci hareketinin tarihi onlarca yıl boyunca devrime bağlı ama devrimci ülkülerine pratik bir uygulama fırsatı bulamayan insanların fedakârlıklarının destanı olmuştu. Bu açıdan proleter devrimi, bir zamanların yalnız insanlarına, devrimci kavganın kahramanlarına gerçek bir zemin sağladı. Sahici bir temel, sahici çalışma koşulları, sahici bir dinleyici kitlesi ve tam bir proleter ordusu sundu: Böylece bu önderler meydana gelebildiler. Bu sayede bazıları göze görünür yerlere vardılar; pratik bir örgütleyici olarak, hakkıyla elde ettiği mevkiye ulaşan Sverdlov için olduğu gibi.

Proleter devrimin bu rehberinin kat ettiği yola bir göz attığımızda büyük örgütçü yeteneğinin uzun bir

mücadele içinde geliştiğini görürüz. Hatırı sayılır devrimci özellikleri, farklı dönemlerin sınavlarından en güç devrimci faaliyet koşullarından geçerken şekillenmiştir; örste demir döver gibi kendisini biçimlendirmiştir. [...] Yirminci yüzyılın başlarından itibaren bizim gözlerimizde Sverdlov yoldaş profesyonel devrimci tipinin en tamamlanmış örneğiydi; tümüyle ve kayıtsız olarak kendini devrime vakfedebilmek için ailesiyle, köhne burjuva toplumunun örf ve adetleriyle tüm bağlarını koparmıştı. Hapishaneden sürgüne, sürgünden hapishaneye gide gele geçen uzun yıllar boyunca, devrimcilere hayatları boyunca damga vuran özellikleri, örste demir döver gibi şekillendirmişti.

Bununla birlikte bu profesyonel devrimci asla ve hiçbir zaman kitlelerden kopmadı. Çarlık rejimi tüm devrimcilere dayattığı gibi onu da illegal ve gizli faaliyete mahkûm etmişti; ama bu durumlarda bile Sverdlov yoldaş daima öncü işçilerle omuz omuza, el ele yürüdü. Yirminci yüzyılın başından itibaren, bu öncü işçiler aydın çevrelerden çıkan eski devrimci kuşağın yerini almaya başlamışlardı [...]

Sürekli kavganın içinde olup, kitlelerden asla kopmayan, Rusya'yı hiçbir zaman terk etmeyen, daima en ileri işçilerle birlikte hareket eden bu insana damga vuran uzun illegal çalışma yoludur. Devrimcileri hayattan kopuk yaşamaya mahkûm eden baskılara rağmen o, hem işçilerin sevdiği, pratik hakkında geniş ve derin bilgiye sahip bir önder hem de ileri proleterlerin örgütleyicisi olarak yetişmişti. Onun kendini bu biçimde yetiştirebilmesini sağlayan koşullar illegal çalışmanın bu koşullarıdır. Eğer bazıları kendini tamamen illegal çalışmaya bağlayan bir profesyonel devrimcinin özelliklerinin onu kitlelerden kopartacak nitelikte olduğunu düşünüyorsa -ki genellikle hasımlarımız ve hangi tarafta yer alacağını bilmeyenler böyle düşünmektedir- Sverdlov'un devrimci faaliyetinin sergilediği örnek bu düşüncenin ne kadar büyük bir yanlış olduğunu göstermektedir. Tam tersine bu örnek

göstermektedir ki sayısız hapishaneleri ve Sibirya'nın en uzak sürgün yerlerini tanıyan pek çok başkasının yaptığı gibi, kendini tamamen devrime vakfetmek Sverdlov gibi önderleri, proletaryamızın en iyi unsurlarını ortaya çıkarmaktadır. Eğer bu fedakârlık ruhu sürgün ve hapis koşullarında birbirleriyle insani ilişkilere girme ve örgütsel sorunları düzenleme yeteneğiyle birleşirse işte o zaman büyük örgütçüler yetişebilir.

İllegal çevrelerin, gizli devrimci çalışmanın, gizli parti çalışmasının özelliklerini hiç kimse Sverdlov kadar bütünlüklü biçimde cisimleştirip ifadeye kavuşturamadı. İçinden geçtiği bu pratik okul sayesinde ve sadece bu sayede Sverdlov ilk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin en ön sıradaki kişiliği mevkiine ulaşabildi; yani geniş proleter yığınlarının en önde gelen örgütçülerinin başında yer aldı. [...]

Tarih bize uzun zamandır gösteriyor ki, büyük devrimler, mücadele içinde büyük insanları öne fırlatmaktadır. O zamana kadar imkânsız sanılan yeteneklerin gelişmesine imkân vermektedir. İllegal çevrelerin ve gizli çalışmanın okulundan, baskı altındaki bir küçük partinin okulundan, Turukhansk zindanından mutlak surette tartışmasız bir otoritenin çıkacağına kim inanırdı. [...]

Böylesine çarpıcı bir örgütçü yeteneğini kendinde cisimleştiren bir insanın yeri doldurulamaz... Yakov Mihayloviç'i yakından tanıyan hiç kimse, onun bitmek bilmeyen çalışmasını gözlemiş olanlardan hiç biri bu konuda tereddüt etmeyecektir: Yakov Mihayloviç'in yeri doldurulamaz. O'nun kendi başına örgütlenme alanında yürüttüğü çalışma: insan seçimi ve bu insanların değişik alanlarda sorumlu mevkilerde görevlendirilmesi idi. Sverdlov yoldaşın kendi başına yönettiği işlerin her birini ayrı faaliyet dallarına ayırıp her birini farklı bir grup insana devrettiğimiz taktirde ve bunlar onun çizdiği yolu takip ettikleri müddetçe, ancak o zaman onun tek başına yerine getirdiği görevleri yerine getirmeyi becerebilirler...

Sverdlov yoldaşın anısı sadece bir devrimcinin davaya bağlılığının ebedi bir sembolü olarak kalmayacak. O sadece pratik kavrayış açıklığının ve pratik üretin birleştirildiği bir örnek, kitlelerle tam bir bağlılığın ve onları yönlendirme kapasitesinin bir örneği olarak kalmayacak. Sverdlov yoldaşın anısı aynı zamanda ondan esinlenen ve sayıları hergün artmakta olan proleter yığınların durmaksızın ileri gitmelerinin, dünya komünist devriminin tam zaferine kadar yürüyüşlerinin de teminatı olacaktır." (Lenin, Sverdlov'un Anısına Konuşma, TE; C.29; S.86–91)

Kof övgülere ne kadar uzak olduğu bilinen Lenin'in Sverdlov'un ardından sarf ettiği bu sözlerin abartmasız bir tasvir olduğunu Lunaçarski gibi birçok başka tanıklık da doğruluyor.

Ama bu tür tasdiklere de o kadar gerek yok. Çünkü sonraki gelişmeler Sverdlov'un yeri kolay doldurulamayan bir örgütçü olduğunu kanıtlamıştır. Lenin'in de endişeyle ifade ettiği gibi, Sverdlov'un yeri herhangi bir kişi tarafından doldurulamadı. Sverdlov'un üstlendiği örgütsel görevleri sürdürebilmek 1919'da üç kişilik bir sekretarya oluşturuldu. Daha sonra bu sekretaryanın üzerinde bir genel sekreterlik kurumu yaratılarak başına Stalin getirildi. Sverdlov ayrıca Sovyet'lerin Merkezi Yürütme Kurulu Başkanıydı. O göreve de onun ardından Kalinin geldi. Ama ne o sekretarya, ne de daha sonraki kurumlaşmalar Sverdlov'un yerini dolduramadı.

Lenin'in de söylediği gibi Sverdlov'da cisimleşen özellikler, onun kişisel meziyetlerinden ileri geliyor değildi. Bu meziyetlerin şekillenmesine ve açığa çıkmasını asıl sağlayan Bolşevik Parti çalışmasının koşullarıydı. Sonradan, asıl eksikliği duyulan şeyin Sverdlov'un kişisel meziyetlerine aşağı yukarı sahip olan hatta belki onu aşan devrim neferleri olmadığı iyice belli oldu. Çünkü Rusya'da da dünyanın başka yerlerinde de proletaryanın bağrından kişisel meziyetleri bakımından Sverdlov'la kıyaslanabilecek nice devrimcinin çıktığından ve çıkmaya devam edeceğinden kuşku duymamak gerekir.

Ama çoktan beri asıl eksikliği hissedilen şey, tam da Lenin'in tarif ettiği gibi, Sverdlov benzeri militanları öne fırlatıp

biçimlendiren bolşevik tipte bir devrimci partinin pratik çalışma ortamıdır. Sverdlov gibi örgütçüleri yaratan ve bu tür örgütçülere ihtiyacı olan devrimci parti faaliyetidir asıl eksikliği duyulan. Sverdlov'un ömrünü adadığı Bolşevik Parti'nin yeri doldurulamamıştır asıl.

Tasfiyeciliğin, işçi sınıfına küskünlüğün illegal örgüt çalışmasını ve bunun dayattığı fedakârlıkları küçümsemeyi marifet sayıp, aydınları ve şöhretleri öne çıkarma merakının el ele, kol gezdiği koşullarda Sverdlov gibi devrimcileri şekillendirip öne fırlatacak bir partinin bulunmadığı açıktır.

KöZ'ün arkasında duran komünistler, Sverdlov örneğinden esinlenerek bolşevik tipte bir devrimci partiyi yaratma azmindedir. Sverdlov gibi, illegal çalışmanın ve polis baskısının kısıtlayıcı koşullarına inat kitlelerle parti arasındaki canlı bağı mekik gibi dokuyan devrimciler ancak bu amaç doğrultusundaki siyasal faaliyet içinde pişip olgunlaşacaktır.

"Dünya komünist devriminin tam zaferi"ne giden yolda olmazsa olmaz koşul olan bolşevik tipte bir partiyi yaratma ödevine Sverdlov kadar özveriyle ve en az onun kadar sebatla sarılmak gerekiyor. Onun hayatını verdiği partiyi yeniden yaratma mücadelesi Sverdlov gibi nice devrimciyi yaratacaktır. Bundan kuşkumuz yok; başka ödevimiz de yok.

Bir Bolşevik Örgütçünün Portresi:

Ossip Piatnitski

Daha çok Ossip Piatnitski adıyla bilinen, Piatnitsa, Freitag, Mikhail, Sonntag adlarını da kullanan bolşevik örgütçü, 17 Ocak 1882'de şimdiki Lituanya'nın Kovno bölgesinde, Villekomire'de dünyaya gelmişti. Asıl adı Yossif Aronoviç Tarşis idi. Yahudi bir işçi ailesinin çocuğu idi. Babası marangozdu. 13 yaşına kadar okudu. 1895'te babası ölünce okulu bırakıp terzi çıraklığı yapmaya başladı. 1902'ye kadar Kovno ve Vilno bölgelerinde terzi çırağı olarak çalıştı.

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi ile ve marksizmle bu dönemde çalışırken katıldığı bir sosyal demokrat işçi mahfilinde 1898'de tanıştı. 1938'de öldürülünceye kadar marksizme işçi sınıfı ve sosyalizm davasına bağlılığını terüddütsüz sürdürdü. Önce Iskra örgütünün sonra RSDİP ve Bolşevik Parti'nin daha sonra da Komünist Enternasyonal'in en çok bilinen yeraltı örgütçülerinden

biriydi. Çok yönlü ve mütevazı bir örgütçü olarak haklı bir ün kazanmıştı.

Piatnitski ilk başlarından itibaren Iskra yazı kurulu ile temas halinde idi ve 1901'den itibaren Iskra'nın dağıtım şebekesindeki militanlardan biri oldu. 1902'de ilk kez tutuklandı ve aynı yıl Kiev cezaevinden firar etti ve Almanya'ya geçti. 1902 Kongresindeki ayrışmadan itibaren bolşevik oldu. Piatnitski 1905'te Rusya'ya döndü ve Odessa'da Bolşevik Parti il komitesinin bir üyesi olarak çalıştı. Potemkin ayaklanması öncesinde ve sonrasında Odessa'daki bolşevik yeraltı çalışmasının kilit unsurlarından biriydi. 1905 Devrimi'nin yenilgiye uğramasından sonra tekrar tutuklandı. Bu kez hapisten tahliye olarak 1906'da çıktı; Moskova'ya geçti. Burada da bolşevik yeraltı örgütlenmesinin önemli unsurlarından biri olarak çalıştı ve 1908 yılı başında yine tutuklandı. Aynı yılın sonunda tekrar tahliye oldu ve önce Cenevre'ye sonra Leipzig'e geçti. Burada bolşevik yayınların Avrupa'dan Rusya'ya intikalini örgütleyen şebekenin başında yer aldı aynı zamanda sahte evrak hazırlanması ve bolşevik militanların geliş gidişlerinin örgütlenmesini yönetiyordu.

1912'de Prag'da toplanan kritik RSDİP kongresinde delege idi. Aynı yıl Paris'e yerleşti ve burada bir yandan yeraltı örgütlenmesindeki görevlerini sürdürürken elektrik teknisyeni olmak üzere kurslara katıldı. Mesleği öğrendikten sonra aynı yılın sonunda Rusya'ya döndü. Volga bölgesinde hem elektrikçi olarak fabrikalarda çalıştı hem bolşeviklerin yeraltı örgütlenmesindeki görevlerini sürdürdü. 1914 yazında bir kez daha tutuklandı. Önce hapiste kaldı ve 1915 Martı'ndan Mart 1917'ye kadar da Sibirya'da sürgünde kaldı.

Şubat Devrimi'nin ardından tekrar Moskova'ya döndü ve Bolşevik Parti'nin il komitesinde yürütme komisyonu üyesi olarak görev aldı. 7 Kasım günü Moskova'daki silahlı ayaklanmanın başlıca organizatörlerinden biri de, deneyimi ve uzmanlığı nedeniyle kendine tartışmasız bir yer açan Piatnitzki idi.

Ossip Piatnitzki devrimin başarısının ardından 1917'den 1920'ye kadar demiryolu işçileri sendikasında yöneticilik yaptı. Bu dönem aynı zamanda Piatnitski'nin Bolşevik Parti'de yöneticilik basamaklarını çıkmaya başladığı dönemdir. 1920–1921 arasında RKP (B) Merkez Komitesi yedek üyesi oldu. 1924–27 arasında Parti komitesinin merkez komisyonunda çalıştı. Nihayet 1927'den 1937'ye kadar Merkez Komite asli üyesi oldu. Ama aynı yıllar Piatnitski'nin asıl zamanını alan işi Komünist Enternasyonal'deki görevleriydi. MK yedek üyesi olduğu dönemde Komünist Enternasyonal Merkezi Yürütme Komitesine bağlı Uluslar arası Bağlantılar Departmanının (OME) sorumluluğu ona aitti. Bu dönemde birçok ülkede gizli yer altı şebekelerini bizzat kurdu ve yönetti; Komünist Enternasyonal militanlarının illegal geliş gidişlerinin organize edilmesi işlerini yönetti. Düzenli bir biçimde sahte evrak yapımını sağlayan yayınevi görünümlü aparatlar oluşturdu.

Aynı zamanda Komünist Enternasyonal şubelerinin bu alandaki işlerini denetleyen ve düzenleyen bir görevli olarak birçok Komünist Partisi ile sürekli temas halindeydi. Bu konumu onun aynı zamanda Komünist Enternasyonal'in Moskova'daki yönetimi ile bağlı partiler arasındaki iletişimi sağlamasına imkân veriyordu.

1921 yılına kadar bütün bu işlerin düzenli bir biçimde yürümesini sağlayan bir şebeke ve mükemmel bir mekanizma oluşmuştu. 1921 yılı yazında Ossip Piatnitski Komünist Enternasyonal bütçe komisyonunda görev aldı ve aynı yılın ağustosundan itibaren KEYK mali sorumluluğunu, yani Komünist Enternasyonal'in kasasının sorumluluğunu üstlendi. 1935'e kadar bu sorumluluk onun üzerinde kaldı. Bu nedenle daima Sovyet Hükümeti ile ve pek çok ülkenin komünist partisinin yöneticileriyle sürekli ve birebir ilişkisi vardı. Değişik Komünist partilerine gizli yoldan mali kaynak aktarımı işleri onun üzerinden yapılıyordu.

1922 yılında aynı zamanda KEYK örgütlenme bürosunda görevlendirilmişti. Aynı zamanda illegal faaliyetleri yürütmekle yükümlü olan KEYK'ne bağlı daimi komisyonun üyesi idi.

1924 yılında Komünist Enternasyonal 5. Kongresi'nde Örgütlenme Bürosu ve Sekretarya üyesi olarak KEYK yedek üyesi olarak seçildi. Bu noktadan itibaren her kongrede aynı mevkilere yahut benzeri konumlara seçildi. Asli görevleri ise hemen hemen hiç değişmedi. Özellikle 1925'ten itibaren Komünist Enternasyonal üyesi partilerin "bolşevikleştirilmesi" denen uygulamanın başında elbette Piatnitski'nin önemli bir rolü vardı. Avrupa'daki partilerin illegal teşkilatlarının oluşması ve işletilmesi, denetlenmesi alanında başlıca iş ona düşüyordu. Aynı nedenle bu partilerin eski alışkanlıklarından vazgeçmek istemeyen ve ayak sürüyen yöneticileri ile giderek artan sertlikte sürtüşmelerin içinde buldu Piatnitski kendini. Özellikle de FKP ile ve bu partinin başındaki Thorez ile yıldızları barışmadı.

Bu noktaya kadar Piatnitzki Komünist Enternasyonal'deki ve SSCB'deki ciddi sarsıntılardan neredeyse hiçbir biçimde etkilenmeden işini sürdürmüştü. Önce Zinovyev'in altında çalışmış; sonra onun yerine gelen Buharin'le çalışmış ve herhangi bir sorun yaşamamıştı.

Ama 1930'lu yılların ikinci yarısına girilirken Avrupa'daki partilerin yöneticileri ile Piatnitzki arasındaki ipler iyice gerilmiş durumdaydı. O yıllarda Buharin'in peşinden Komünist Enternasyonal yönetimine geçen Dimitrov ve Manuilsky Avrupa komünist partilerinden gelen baskı ve tepkileri de bahane ederek, Komünist Enternasyonal 7. Kongresi'nin arifesinde, 1935 Ağustosu'nda Komünist Enternasyonal yönetici organları içinde Piatnitzki ile birlikte çalışmalarının mümkün olmadığını bildiren bir talep gönderdiler. Piatnitzki'nin Komünist Enternasyonal misyonu sona erecekti artık.

RKP (B) Merkez komitesine bağlı siyasi-idari işler bölümünün yöneticisi oldu. 1937 yılının 24 Haziranı'nda MK plenumunda Stalin'i ve iç işleri halk komiseri Yezov'u eleştiren bir konuşma yaptı. 7 Temmuz günü son kez tutuklandı ve 29 Temmuz 1938 günü kurşuna dizildi.

Yıllarca Bolşevik Parti'nin, Komünist Enternasyonal'in ve Enternasyonal'e bağlı pek çok partinin en mahrem sırlarının emanetçisi olan ve Komünist Enternasyonal'in kasasının yıllarca

emanet edildiği Piatnitski'nin SSCB ve sosyalizm aleyhine gizli tertipler içinde olduğuna birkaç hafta içinde karar verilmişti. Daha sonra 1956'da Kruşçev zamanında ise itibarı iade edildi.

Piatnitski Stalin zamanında mahkûm edildiği için, genellikle devrimcilerin itibar ettiği kaynaklar arasında yer almaz ilgi alanlarına girmez. İtibarının Kruşçev tarafından iade edilmesi de bu durumun üzerine tuz biber eken bir etkendir. Öte yandan Piatnitski'nin ilgililerin merakını çekecek parlak teorik eserleri de yoktur. Onun eserleri denebilecek şeyler ise daha ziyade yeraltında bulundukları için pek "parlak" değillerdir. Bununla birlikte, devrim için devrimci parti gerektiğini bilenler için Piatnitski'nin hayatı ve hayatını anlattığı kitabı bulunmaz hazineler arasında görülmelidir. O küçük kitabın sayfaları bolşevik örgütlenme deneyiminin bilinmeyen ve görünmeyen boyutlarına açılan nadir pencerelerdendir.

Es kaza bir taş kırarsa altın kâseyi ne taş değer kazanır ne altın değerinden kaybeder demişti bir şair. Piatnitski'nin siyasi güzergâhı ve akıbeti ne olursa olsun anıları onu değil, Bolşevik Parti deneyiminin derslerini içeriyor. Devrimci bir partiye ihtiyacı olan böyle bir parti kurma iddiası taşıyan herkes için Piatnitski'nin kitabı hala altın değeri taşımaktadır.

Bir "Demokrasi" Savaşçısının Trajedisi:

Boris Viktoroviç Savinkov

1925 yılının Nisan ayında, Sovyet Rusya gizli servisi GPU'nun Moskova'daki hapishanesinin özel mahkeme salonunda, 45 yaşlarındaki saçları dökük ve iri yapılı sanık, mahkeme heyetini ve izleyenleri selamladıktan sonra, tok bir sesle şunları söyledi:

> *"Ben bir devrimciyim; yani terör eylemi dâhil, bütün silahları benimsediğim gibi, yok edilinceye veya yanlış yaptığıma ikna oluncaya kadar, son ana kadar mücadele ederim. [...] Vereceğiniz cezayı tahmin edebiliyorum. Benim için hayatın bir değeri yok ve ölümden korkmuyorum. Hiçbir biçimde şahsi çıkarlar peşinde olmadım ve işlediğim suçları isteyerek ve buraya varacağını bilerek işlemedim. Bana yön veren biricik kılavuz, halkım için duyduğum coşkulu sevgiydi!"*

Bu, Boris Savinkov'du. Savinkov popülist Rus devrimciliğinin Yirminci Yüzyıl'da yaşayan efsane isimlerinden biriydi. Mahkeme boyunca, Savinkov'un ifadelerinde Rus devrimci hareketinin geçmişi yeniden canlandı. İzleyiciler ve mahkeme heyeti aynı zamanda kendi hayatları olan bu geçmişi zaman zaman gözleri dolarak hatırladılar. İzleyici sıralarındaki Bolşevik Parti'li yaşıtları da, mahkeme heyetindekilerin bazıları da 1905 Devrimi'nde onunla birlikte çarpışmış yahut onun dünya çapında ses getiren eylemlerine tanık olmuş devrimcilerdi. Bir bakıma, Rus devrimci hareketinin geçmişi ve geleceği mahkeme salonunda karşı karşıyaydı. Bir yanda, elli yıl boyunca hem çarlık rejimini, hem de onun polis teşkilatı Okhrana'yı tir tir titreten ve akla gelmez fedakarlıklarla, bitip tükenmez bir enerjiyle yıllarca çarlığa karşı mücadele ettikten sonra, aynı enerjiyi bolşevizme karşı yönelten popülist hareketin son büyük temsilcisi vardı. Öte yanda da, bu gelenekten açıkça kopmuş olmakla birlikte, örgütlenme ve devrimci kararlılık bakımından ondan esinlenerek şekillenen, hatta Rus devrimciliğinin geçmişine karşı ahlaki bir sadakati hiçbir zaman terk etmeyip, aynı kararlılıkla tüm dünyaya kafa tutarak 1917'de başlayan devrimin sürekliliğini ne pahasına olursa olsun korumaya kararlı bolşeviklerin temsilcileri.

1918'den itibaren genç Sovyet devletine ve dolayısıyla dünya devrimine çok ciddi zararlar veren sosyalist-devrimci hareketin birinci derecede sorumlusu olan Savinkov, yine de tutsak alınmış bir düşman değildi. Tamamen kendi isteği ve iradesiyle Çekoslovakya üzerinden Rusya'ya gelerek, ölümüne savaştığı Kızıl Ordu'ya teslim olmuştu. Savinkov, yenilen ve kendisini yenenler tarafından yargılanmak isteyen bir savaşçıydı. O'nun teslim oluşu, Rus devrimciliğinin ilk öncülerinin bolşevizm karşısında nihayet boyun eğmesiydi aynı zamanda.

Zamanının birçok popülist devrimcisi gibi, Boris Savinkov yüksek dereceli bir çarlık memurunun oğlu olarak Varşova'da dünyaya geldi. Ama devrimci hayatı bir narodnik olarak değil, bir marksist olarak başladı. On dokuzuncu yüzyılın sonuna yaklaşırken, St. Petersburg'da Lenin'in örgütlediği marksist öğrenci gruplarından biri içinde yer alıyordu. Bu doğrultudaki faaliyetleri sonucunda 1902'de üniversiteden atıldı; Sibirya'ya

sürüldü. Sürgünden kaçıp İsviçre'ye geçti. İsviçre'de Rus Devrimi'nin büyük annesi diye de anılan ünlü kadın terörist Breçkovskaya ile tanıştı ve onun etkisiyle marksizmden koparak, Sosyalist-Devrimci oldu.

Savinkov adı ilkin, 1905 Devrimi arifesinde, Çar'ın İçişleri Bakanı Plehve'ye ve onun ardından da, arşidük Sergey'e karşı düzenlediği suikastlerle duyuldu. Çar İkinci Nikola'ya karşı düzenlenen ama başarılı olmayan suikast girişiminin örgütleyicisi de oydu. Bu eylem, Sosyalist-Devrimci hareketin 1905 sonrasındaki düşüş çizgisinin başlangıç noktası olmuştu. Hareketin önderlerinden olmakla birlikte, polisin eline düşüp işbirliği yapan Azev Çar'ın lüks yatına atılacak olan bombayı etkisiz hale getirmiş ve eylemi yapacak denizciye öyle vermişti. Bu olayın ardından geniş çaplı bir operasyon düzenlendi; Savinkov da tutuklanan yüzlerce devrimci arasındaydı. Kapatıldığı Sivastopol hapishanesinden bir Sosyalist-Devrimci gardiyanın yardımıyla kaçtı; Karadeniz'i aştıktan sonra, Savinkov Rus devrimci hareketini canlı bir dille tasvir eden bir dizi roman yazdı. Bunlardan biri, Jack London'un Demir Ökçe romanına da esin kaynağı olduğu söylenen Beceremediğimiz Şey'di.

1917 Şubat Devrimi ile Çar alaşağı edildiğinde diğer Sosyalist-Devrimciler gibi Savinkov da devrimin saflarında yerini aldı. Rus devrimcileri, uzun yıllardır otokrasiyi alaşağı edip, sosyal ve demokratik bir cumhuriyet kurmak için usanmaz bir kavga yürütmüşler, sayısız şehit vermişlerdi. Nihayet bu büyük hedefe ulaşılmaktaydı. Ama çok geçmeden Sosyalist-Devrimciler de tıpkı menşevikler gibi, devrimin seyrinin Rus halkının ve bireyin özgürleşmesinin yolunu açacak olan parlamenter demokrasiye doğru gelişmediğini fark ettiler. Bolşeviklerin önderliğindeki işçi yığınları, askerler ve köylüler çarlığın yıkılışıyla başlayan devrimi başka bir mecraya sürüklemekte, Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı boyunca iyice yıpranan Rusya'nın yenilgisi için çabalamaktaydılar. Savinkov, önce kendisi gibi Sosyalist-Devrimci olan Kerensky'nin hükümetinde savaş bakanı oldu. Sonra Kerensky hükümetine karşı çarı geri getirme amacıyla bir ayaklanma başlatan Kornilov'un saflarına geçti. Bolşevikler "Önce Kornilov Sonra Kerensky!" diyorlardı ve Savinkov Kerensky'nin

bu badireyi atlatamayacağını görmüştü. O ise, bolşevikleri Kornilov'un da katkısıyla ezip, sonra da zaten miyadı dolmuş olan Kornilov'dan kurtulmayı hesap ediyordu. Bu hesabın tutmadığı biliniyor. Ama Çar'a karşı demokrasi hedefiyle yola çıkan ve sınıf mücadelesi zemininde değil, pragmatik komplo hesaplarıyla ulaşılacak bir iktidar kavgası yürütülmesi gerektiğine inanan popülist çizginin kaderi de çizilmişti artık.

Savinkov, Kornilov'un saflarında başladığı karşı-devrimci kariyerini Lloyd George, Churchill ve Pilsudsky'nin saflarında sürdürdü. Birikimi, deneyimi ve onun önderliğinde hareket eden Sosyalist-Devrimcilerin gücü sayesinde devrimin en tehditkar düşmanlarından biri oldu.

Savinkov hayatını uğruna adadığı Rusya'nın tarihe karıştığını ve kendisinin artık Rusya için savaşmadığını fark etmesi de bu süreçte oldu. Bir gün, Denikin'in ordusunun bolşeviklere karşı hareket planını harita üzerinde tartışırken, Churchill "işte benim ordum" demişti. Savinkov "1917'den beri yaptığım her şey yanlıştı, daha kötüsü kendimi Rus halkının düşmanlarının çamurunda kirlettim!" diye haykırdı ve Rusya'ya dönüp teslim olmaya karar verdi.

Doğrusu Savinkov'un karşı-devrim saflarına geçmesi de, "bilinçlenmesi" de popülizmin ideolojik çerçevesinin içinde oldu. "Rusya ve Rus halkı için" devrimci olmuştu, aynı amaç uğruna karşı-devrim kampına savruldu. Hatasını fark ettiği zaman hala "Rusya'ya ve Rus halkına ihanet ettiğini" düşünüyordu, dünya devrimine değil. "Yabancı güçlerin maşası" olduğu için pişmanlık duyuyordu; sınıf düşmanının, sermayenin çıkarlarına alet olduğu için değil!

Bununla birlikte, Savinkov'un temsil ettiği Rus devrimci geleneği sadece demokratlık ve milliyetçilikle malul bir popülizmden ibaret değildi. Bu geleneğin temsilcileri hakkında her şey söylenebilir ama en son yapılması gereken onları "fikir adamları" gibi ele alıp, düşüncelerini yargılamak olur. Aksine en tipik örneklerini On Dokuzuncu Yüzyıl Rusya'sında görebileceğimiz popülist profesyonel devrimciler "eylem adamları" idi. Daha önemlisi, "örgüt adamı"ydı onlar. Bu

geleneğin temsilcileri bir devrimci örgüte girerken yahut ölüme koşarken bütün ömürlerini adamaya karar verdikleri ülküyü gerçekleştirdiklerine inanmaktaydılar. Hem herbirinin yaşamı, hem de ölümleri diğerleri ve gelecek kuşaklar için bir örnek olmanın ötesinde, bir tapınma konusu oluyordu.

Bu yüzden her eylemin ardından gelen inanılmaz baskılar tutuklama ve ölümlere rağmen tükenmeyen ve ele geçmeyen bir hareketi uzun yıllar boyunca yaşatmayı başarmıştılar. Narodnikler, "pişman olmama, aman dilememe" çizgisinin cisimleşmesi gibiydiler. Düşmanla (düşman onlar için bir sınıf düşmanı değildi) işbirliği ve ihanet sözlüklerinde yoktu; aralarında da bu tutumlara yer vermediler. Rus popülistlerinin en ünlü isimlerinden biri olan Neçayev, sırf devrimci iradesinin zayıfladığını sezdiği için en yakın arkadaşını bizzat öldürmüştü. Aynı nedenle Sosyalist-Devrimciler'in önderlerinden olan Azev'in ihaneti bu hareket için ölümcül bir dönemeç olmuştu.

Bolşeviklere teslim olurken, Savinkov idam cezası almayı bekliyordu; bu cezayı aldı da. Ancak Sovyet Cumhuriyeti'nin başkanı Kalinin, mahkemenin de talebi doğrultusunda, "devrimci halk intikam istemiyor; Savinkov'un ölümüne ihtiyacı yok!" diyerek, bu cezayı 10 yıl hapse çevirdi. Savinkov teslim olduktan sonra, Rusya dışındaki örgütlenmeler ve ilişkilerle ilgili pek çok bilgiyi gönüllü olarak vermişti. Sosyalist-Devrimciler'in sovyet iktidarına karşı Rusya'daki faaliyetleri ise hala sürmekteydi. Affa uğradıktan sonra GPU'nun başkanı olan Djerzinsky kendisinden bu ilişkiler hakkında da bilgi isteyince, Savinkov: "Ben Savinkov'um, Azev değil" diyerek, işbirliğini reddetti. Daha sonra bir gün Pravda'da Boris Savinkov'un hücresinin penceresinden atlayarak intihar ettiği haberi yer aldı.

Savinkov sadece fikirleri bakımından değil, yaşamı ve mücadelesiyle de On dokuzuncu yüzyıl Rusya'sının siyasi tablosuna damga vuran bu profesyonel devrimci demokratlığın tipik bir örneğiydi. Hayatının sonuna kadar öyle kaldı.

Savinkov teslim olduğunda bolşevikler tehlikeli bir düşmanın saf dışı olmasının verdiği ferahlıktan fazlasını hissetmişti. Daha baştan beri bolşevikler en az selefleri narodniklerinki kadar sıkı

bir örgüte sahip olmadan, otokrasinin alt edilemeyeceğini savunuyorlar, onları aşmak gerektiğini vurguluyorlardı. Savinkov'un teslim olması simgesel olarak bolşevizmin bu hedefe ulaştığının bir kanıtıydı aynı zamanda. Ama bolşevikler yalnız Rusya'daki seleflerini aşmış olmadılar; çünkü Rusya'daki narodnik hareketi aynı zamanda uluslararası düzeyde bir eşiği ifade ediyordu. Rus deneyiminin Komünist Enternasyonal'de cisimleşmesiyle birlikte, bolşevik hareket evrensel ölçekte gerisine düşülmemesi gereken bir eşiği belirlemiş, çıtayı yükseltmiş oldu.

Ne var ki, bolşevizmin örgütsel-politik sürekliliğinin sağlanamadığı koşullarda dünyanın birçok köşesinde devrimci demokratik akımlar tekrar tekrar boy gösterdi. Savinkov'un şahsında cisimleşen devrimci tipinin düzeyini yakalayan birçok örnek de çıktı. Savinkov'un akıbetini paylaşmayan, hatta onu aşan örneklerin olduğu da söylenebilir; ama bolşeviklerin düzeyini yakalayan bir örnek olmamıştır.

Rus deneyimine ulusal gözlüklerle bakıp, her ülkede kendi geçmişlerindeki devrimci demokrat gelenekle hesaplaşıp, onu aşmayı önüne koyanlar, yalnız bolşeviklerin gerisine düşmekle kalmıyorlar. Bu türden akımlar, aynı zamanda Rus devrimci geleneğinin de gerisinde bir düzeye takılıyorlar; orada kalmaya da mahkumlar. Bugün komünistler "kendi ülkelerindeki Savinkov'ları" tespit edip, onları aşmayı hedeflemekle yetinemezler. Komünistlerin ödevi, bolşevikleri örnek alıp onları aşmayı hedeflemek olmak zorundadır.

"Pis İşlerin Tanığı" Haline Gelen "Partinin Gözbebeği":

Nikolay Buharin

"Buharin yalnız partinin en değerli ve en yetenekli teorisyeni olmakla kalmamış, haklı olarak tüm partinin göz bebeği haline gelmiştir."

Lenin, "vasiyetname" diye de bilinen mektubunda, SBKP merkez komitesi üyelerinden bazıları hakkındaki kısa düşüncelerini iletirken, komitenin en genç üyelerinden olan Buharin için bunları söyledi. Nikolay Buharin sadece "partinin göz bebeği" olmakla kalmadı; Lenin'den sonra hem SSCB'nin hem de Komünist Enternasyonal'in çizgisinin belirlenmesinde de önemli bir rol oynadı. Başka pek çok resmi belgenin yanı sıra, 1928 Komünist Enternasyonal Programı'nın kaleme alınmasında da, RKP (B) programının açıklanması anlamına gelen Komünizmin ABC'si kitabının 1936 Anayasası'nın hazırlanmasında da onun başlı başına bir rolü ve katkısı vardır.

Hatta SSCB'nin son demlerinde hem SSCB'de hem de başka ülkelerde pek çok araştırmacı ve siyasetçi Perestroyka'nın ve Glasnost'un öncüllerinin Buharin'in yazı ve önerilerinden çıkarsanabileceğini savunmuştur. Uzun zaman boyunca SSCB yanlısı "Komünist" partilerin resmi tezi olan "Tekelci Devlet Kapitalizmi" tezinin, hatta bugün pek çok eski komünistin diline pelesenk olan küreselleşme ve "piyasa sosyalizmi" tezlerinin öncüllerini de onda bulmak mümkündür. Ama Lenin'den sonra Buharin'in SBKP'nin ve Komünist Enternasyonal'in çizgisinin belirlenmesinde birincil derecede bir rol üstlendiği pek bilinmemektedir. Aksine dünyanın dört bir yanında pek çok devrimci onu "SBKP (B) Kısa Tarih" derslerindeki tasvire göre tanımıştır ve Kruşçev'in sonradan yaptığı ifşaatlara rağmen öyle bilmiştir:

> *"1937'de Buharin-Troçki çetesinin canice suçlarıyla ilgili yeni gerçekler gün ışığına çıktı. [...] Mahkemeler bu insan süprüntülerinin halk düşmanları Troçki, Zinovyev ve Kamenev'le birlikte, Ekim Sosyalist Devrimi'nin ilk günlerinden bu yana Lenin'e karşı, partiye karşı, Sovyet devletine karşı gizli faaliyetler yürütmüş olduklarını gösterdi. 1918'in başlarında, Brest-Litovsk barışı aleyhine girişilen gizli faaliyetler; Lenin'e karşı düzenlenen suikast ve 1918 ilkbaharında Lenin'in, Stalin'in ve Sverdlov'un tutuklanmaları ve öldürülmeleri için "sol" sosyalist devrimcilerle yapılan gizli ittifak; 1918 yazında Lenin'i yaralayan hain kurşun; 1918 yazında "sol" sosyalist devrimcilerin ayaklanması; Lenin'in liderliğini baltalamak ve yıkmak amacıyla 1921'de parti içindeki anlaşmazlıkların kasıtlı olarak derinleştirilmesi; Lenin'in hastalığı sırasında ve ölümünden sonra parti liderliğini devirme girişimleri; devlet sırlarının ifşa edilmesi ve yabancı casusluk örgütlerine bilgi verilmesi; Kirov'un alçakça öldürülmesi; yıkıcılık, saptırma faaliyetleri ve sabotajlar; Menjinski'nin, Kuybişev'in ve Gorki'nin alçakça öldürülmeleri; bütün bunların, yirmi yıldan fazla bir zamandır yapılan benzeri hainliklerin, burjuva devletlerinin casusluk örgütlerinin emirlerini ve işaretlerini yerine getirmek üzere, Troçki, Zinovyev,*

Kamenev, Buharin, Rikov ve uşaklarının katılmasıyla, ya da doğrudan doğruya bunların yönetimi altında işledikleri ortaya çıktı." (Bolşevik Parti Tarihi, Bilim ve Sosyalizm Y., s.413-414)

Mahkûm olduğu 1938 Moskova duruşmalarının iddianamesinden alınan bu tarife karşılık, Buharin, son tutuklanışından önce "partinin genç yönetici kuşağına" hitaben kaleme alıp üçüncü eşi Anna Larina'ya ezberlettikten sonra imha ettiği mektupta şunları söylemişti:

"On sekiz yaşımdan beri partideyim. Hayatımın amacı, her zaman işçi sınıfının çıkarları, sosyalizmin zaferi için savaşmak olmuştur. Son günlerde saygı değer Pravda, Nikolay Buharin'in Ekim Devrimi'nin zaferlerini yok etmeyi, kapitalizmi restore etmeyi amaçladığı yolunda en iğrenç yalanları yaymaktadır. Bu eşi görülmemiş bir aşağılamadır; bu, halka karşı sorumsuzluk içinde söylenen öyle bir yalandır ki, Romanov'un tüm yaşamını kapitalizme ve monarşiye karşı mücadeleye, proletarya devrimine ulaşılması için mücadeleye harcadığını ifşa etme gibi aşağılık bir yalanla eşittir. Eğer sosyalizmi kurma yöntemleri konusunda bir kereden fazla yanıldıysam, gelecek nesiller beni Vladimir İliç'in eleştirilerinden daha katı biçimde yargılamasın. O zamanlar başkaydı, başka gelenekler vardı. Pravda'da tartışma sayfası vardı; herkes düşüncesini söylüyor, yol ve yordam arıyor, tartışıyor, birlikte görüş oluşturuyor ve birlikte ilerleniyordu.

Gelecek neslin parti önderleri! Sizlere sesleniyorum. Bu dehşetli günlerde daha da büyüyen, alevlerle kaplı ve partiye nefes aldırmayan korkunç suç bulutlarının dalgasından uzak durma zorunluluğu tarihsel görevlerinizin içindedir.

Bütün parti üyelerine sesleniyorum! Belki de yaşamımın sonu olan bu günlerde, bana bulaştırılan iğrenç pislığı tarih filtresinin kaçınılmaz olarak, er geç temizleyeceğine inanıyorum. Hiç bir zaman bir hain olmadım; Lenin için tereddüt etmeden hayatımı verebilirdim; Kirov'u seviyordum, Stalin'e karşı bir şeye

kalkışmadım. Parti önderlerinin yeni, genç ve dürüst neslinden, parti plenumunda bu mektubu okumalarını, beni temize çıkarmalarını, bana partideki eski yerimi vermelerini istiyorum.

Şunu biliniz ki yoldaşlar, komünizme doğru muzaffer yürüyüşte taşıyacağınız sancağın üzerinde benim de bir damla kanım vardır..." (Aktaran Ken Coates, Nikolay Buharin'in Davası, s. 76–77, Spokesman)

Nikolay İvanoviç Buharin 1888 yılının 9 Ekim gününde ilkokul öğretmenliği yapan iyi halli bir ana-babanın ortanca çocuğu olarak Moskova'da doğdu. Babası İvan Gavriloviç üniversitede matematik okumuş, önce öğretmenlik yaptıktan sonra, yüksek bir memuriyet mertebesine ulaşmıştı. O zamanın Rusya'sında çocuklarını iyi yetiştirmek için oldukça elverişli koşullar elde etmek anlamına geliyordu bu. Nitekim Nikolay Buharin'in sonradan Bolşevik Parti'nin en iyi yetişmiş ve birikimli önderlerinden birisi olmasında bu talihli koşulların hatırı sayılır bir rolü olmuştur.

Okuma yazmayı dört buçuk yaşındayken söken küçük Nikolay baba ocağında başka ilgi alanlarına da yöneldi. Bunlardan biri doğa meraklıydı ki, bu devrim sonrasında ünlü Pavlov'u şaşırtacak derecede bir ansiklopedik bilgi düzeyinde idi; 1920'li yıllarda Nikolay İvanoviç'in yabani hayvan koleksiyonu küçük bir evi dolduracak kadar genişti. Buharin'in baba ocağından başlayarak edindiği diğer ilgi alanı da edebiyattı; bütün eski Yunan ve Latin klasiklerine olduğu gibi, Rus, Alman, Fransız ve İngiliz edebiyatının eski ve yeni ürünlerine de çarpıcı bir biçimde hâkimdi. Nihayet, yetiştiği ortamda edinip orada bırakmadığı ilgi alanlarından biri de resimdi. Hatta ilk gençliğinde ressam olmayı tutkuyla istediğini kendi anlattıklarından öğrenmekteyiz; ressam olmadıysa da Buharin'in hayatı boyunca zaman zaman çizip imha ettiği politik karikatürlerin onu yakından tanıyanların ilgisini çektiği de az bilinen yönlerinden biridir.

Nikolay Buharin kendi hayatını anlatırken "bir yaşamın devrim ve sanat gibi büyük çaba gerektiren iki tanrı arasında bölünemeyeceğini" fark ettikten sonra hayatının yönünün

değiştiğini söyledi. Bu, onun orta öğrenim görmekte olduğu döneme rastlar. Gerçi Nikolay'ın siyasallaşmasını daha beş yaşında iken evdeki din tartışmalarında taraf olup ateist fikirler savunmasına kadar indirmek; başkaldırı ruhunu parlak bir öğrenci iken bile kopya çekmek, duvarları sıraları karalamak gizlice sigara içmek gibi tutumlarında görmek mümkündür. Ama onun siyasallaşması ne anne ve babasının liberal görüşleri çerçevesinde kaldı; ne de isyanı çocukluk döneminin tepkisel çıkışlarında. Hatta okul sıralarında arkadaşlık kurup sonradan yoldaş da olduğu İlya Ehrenburg gibilerini de hızla geride bıraktı.

Nikolay Buharin 14-15 yaşlarında iken illegal yayınları okuyup dağıtan tartışma toplantıları düzenleyen öğrenci çevrelerinin içine girdiğinde, 1905 Devrimi'nin eli kulağındaydı ve onun devrimci bir hayata adım atması asıl bu devrimin ateşi içinde oldu. 1905 Devrimi patlak verdiğinde 17 yaşında olan Buharin doğrudan doğruya sosyal demokrasiye ve onun da bolşevik kanadına yöneldi. Üstelik tek değildi; 1917 Ağustosu'ndaki Bolşevik Parti kongresine katılan 171 delegenin 58'i partiye 1904–1906 yılları arasında katılmışlardı ve bu kongreye katılanların yaş ortalaması olan 29 yaş da 1905'te on yedi yaşında olan kuşağın önemini göstermekteydi.

Buharin partiye katıldığında gençlik içinde çalışıyordu; ama üniversiteye geçtikten sonra da sürdürdüğü gençlik çalışması yalnızca okulda yürütülen bir çalışmadan ibaret değildi. Ehrenburg ve Ossinsky'nin de içinde yer aldığı grupla birlikte varoşlarda propaganda ve örgütlenme çalışmaları yürütüyor; grevlere katılıyorlardı. Bu gençlik grubunun içinden ilk sıyrılan Buharin oldu: partiye katılmasından iki yıl sonra bir bölge komitesine seçildi; 20 yaşında iken de bolşeviklerin en önemli örgütlerinden biri olan Moskova örgütünün önde gelen yöneticilerinden biri olmuştu. Aynı dönemde ilk kez tutuklandı; serbest bırakıldıktan kısa bir süre sonra tekrar tutuklandı. Bu tutuklamalar sadece onun yüz yüze kaldığı bir saldırıyı ifade etmiyordu. O dönem bir yanda likidatörlerin yıpratıcı etkisi beri yanda da özellikle Moskova örgütüne sızan ajanların faaliyeti bolşeviklerin darbe üstüne darbe yemesine yol açmaktaydı. Buharin tekrar serbest kaldıktan sonra Avrupa'ya geçti ve

Lenin'le nahoş bir biçimde tanıştı. Tutuklanmasına varan operasyonun ardında o zaman merkez komite üyesi ve bolşeviklerin Duma'daki sözcüsü konumunda olan Malinovski'nin bulunduğunu düşünüyor ve iddia ediyordu. Devrimden sonra arşivlerin açılmasıyla doğrulanan bu iddia kimi menşeviklerin ve bazı bolşeviklerin de paylaştığı bir değerlendirmeydi; ama Lenin Malinovski kendiliğinden partiden ayrılıp ortadan kayboluncaya kadar ona sahip çıkmıştı. Buharin'i yetenekli bir gençlik önderi olarak gıyaben tanıyan Lenin bu konudaki ifşaatlarıyla onu tanıdığında peşinen olumsuz bir tutum aldı ve Buharin'in "bir dedikoducu" olduğu kanısına vardı; bu nedenle de, sürgün yıllarında yakın çalıştıkları dönemde bile onunla sıcak bir ilişkisi olmadı.

Buharin Rusya'da iken bolşevikler arasındaki ilk kritik tartışmada ve ayrışmada (Lenin ile Bogdanov arasındaki) politik bakımdan Lenin ile aynı çizgide durduysa da, felsefi bakımdan Bogdanov'un fikirlerini önemsemekteydi. Belki de "vasiyetname"de Lenin onun hakkında "[...] teorik görüşleri ancak ihtiyat kaydıyla marksist olarak nitelenebilir, zira onda skolastik olan bir yan var, diyalektiği tam olarak inceleyip anlamadığını sanıyorum" derken buradan beri gelen bir zaafa işaret etmekteydi.

Yine de Buharin'in asıl fikri şekillenmesinin ve teorik marifetinin ortaya çıkışı 1911 yılından 1917'ye kadar süren ve bir kısmı da Avrupa hapishanelerinde geçen sürgün hayatı sırasında oldu. 1921'de yayınlanan tarihsel maddecilik hakkındaki kitabının temelleri bu dönemde atıldı. Ekonomi ile ilgilenmesi ve emperyalizm hakkındaki yazıları da, devlet hakkındaki kimi tezleri de bu dönemde şekillendi. Bu dönem boyunca, Buharin bolşeviklerin yayınlarına önemli katkılar sundu. Broşür ve kitapların yanı sıra Pravda'da yayınlanan makaleleri az değildi; tanıkların anlattığına göre coşkun bir ırmak gibi yazıyordu.

Ama Lenin ile aralarında sert tartışmalara neden olan görüş ayrılıkları da bu dönemde kendini gösterdi. Lenin'in "Marksizm'in Bir Karikatürü" polemiğine konu olan Kievski'nin (Piyatakov) emperyalizm ulusal sorun ve devlet konusundaki görüşleri Buharin'in de genel olarak paylaştığı görüşlerdi; hatta daha

doğrusu polemikte adı geçmese de, onun asıl fikir babası olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Buharin emperyalizm dönemini kapitalizmin devletle ilişkisinin değiştiği yeni bir dönem olarak görüyor; bir tekelci devlet kapitalizmine dönüştüğünü savunuyordu. Bu devlet kapitalizmi savaşların kaynağında yer alan başlıca etkendi. Ama daha önemlisi, bu yeni dönemde ulusal sınırların ve ulusal sorunun önemini yitirdiği konusunda Rosa Luxemburg'unkine benzer bir tutumu savunmasıydı. İlginçtir, o sıra Avrupa'ya çağrılmış bulunan, ulusal sorun hakkında bir kitap yazmakla görevlendirilen ve yabancı dil bilmediği için yardıma ihtiyacı bulunan Stalin'e bu kitabın hazırlanmasında yardımcı olma görevini üstlenen Buharin'di. Kimi yazarlara göre (Wolf gibi) bu kitabın hazırlanmasında Buharin'in hatırı sayılır katkısı vardı. Her ne kadar Stalin'in kitabı Lenin tarafından her hangi bir olumsuz değerlendirmeye muhatap olmamışsa da, Buharin'le Lenin'in tartışmaları sürdü. Bu tartışma, Nisan Konferansının ardından, RKP (B) programının hazırlanması sırasında ve Komünist Enternasyonal programı tartışmaları sırasında hararetı artarak sürdü.

Bununla birlikte, Buharin'in farklılıkları genel olarak politik tutum alma noktasında ortadan kalkıyor ve tartışmalar daha ziyade teorik çerçevede kalıyor olsa da zaman zaman politik tutumlara ilişkin bir boyut kazandığı da oluyordu. Örneğin "Rusya'nın yenilgisi ehveni şerdir" fikrine Buharin'in itirazı vardı; ve barış taraftarı hareketlerin dışlanmasını doğru bulmuyordu. Sonradan Rusya'da daha ciddi bir tartışmanın konusu olacak olan asgari program konusunda da Buharin Lenin'le ayrı düşmekteydi. Yeni bir enternasyonal fikrini hararetle savunmakla birlikte, bu enternasyonalin sol kanat menşevikleri yani merkezci tutum takınanları (Troçki gibi) de içerecek tarzda tasarlanması gerektiğini savunuyordu. Hâlbuki Lenin'in en hassas olduğu nokta merkezciler konusundaki tutumdu. Daha sonra Buharin ile Lenin arasında pratik tutumlar konusunda çıkan en önemli sorun Brest Litovsk anlaşması sırasında belirdi. Buharin "elde silah sonuna kadar savaşmak"tan yanaydı. Görünüşte sol bir tutum olan bu tutum daha önce de savaşı sonuna kadar sürdürme taraftarı olan merkezci ve menşeviklerin tutumunu hatırlatan bir

tutumdu; "Rusya'nın yenilgisi ehveni şerdir" fikrine itiraz eden Buharin'in bu tutuma tekrar gelmiş olması düşündürücüdür.

Her ne kadar Buharin ile Lenin değişik vesilelerle bir tartışma sürdürmüş olsalar da, bu Buharin'in Bolşevik Parti içinde önde gelen bir teorisyen olarak, hatta Lenin'den sonra gelen en önemli teorisyen olarak görülmesine engel olmadı. Bu niteliği ile Buharin devrim sonrasında da önemli görevler üstlendi. Pravda'nın ve İzvestiya'nın yayınlanmasında onun belirleyici bir rolü oldu; Marx Engels Enstitüsü'nün yönetilmesinde de. Tüm bir genç komünist kuşağın eğitilmesinde Buharin başlı başına bir rol üstlendi.

Ama Buharin bir teorisyen olarak öne çıkıyor olsa da, onun partinin örgütsel kaderinin belirlenmesinde etkisiz bir rolü olduğu sanılmamalı. Aksine Buharin'in Bolşevik Parti'nin devrim sonrası şekillenişinde hatırı sayılır bir rolü oldu. Rusya'ya 1917 Mayısı'nda dönen Buharin döner dönmez ayrılırken içinde yer aldığı Moskova örgütünde aktif olarak görev aldı. Petrograd Zinovyev ve Troçki'nin önde olduğu bir kent ise, Moskova'da Buharin kilit bir rol oynuyordu. Ardı ardına broşürler makaleler bildiriler yazıyor, ufak tefek yapısına inat (1,50 cm boyundaydı), etkili bir konuşmacı olarak öne çıkıyor, parti içinde olduğu kadar sovyetin etkinliklerinde de sivriliyordu. Moskova örgütünün parti içinde ağırlık kazanmasında onun hatırı sayılır bir rolü oldu. Bu rol tek başına Buharin'in marifeti değildi; çünkü yalnız değildi. Moskova örgütünde çalışan kendi kuşağından kadroların varlığı ve Buharin'in bunlar üzerindeki karizmatik etkisi, yeni bir kuşağın Moskova örgütünün kıdemli kadrolarının yerini almasıyla sonuçlandı. 1917 Haziranı'ndaki kongrede Buharin'in yanı sıra Moskova örgütünden dört genç militan daha merkez komitesine seçildi; Buharin, Bubnov ve Sokolnikov asil, Yakovleva ve Lomov da yedek üye idiler. Moskova örgütünün bu konumu daha sonra parti içindeki hizipler mücadelesinde tayin edici bir rol oynayacaktır. Sol Muhalefetin ve Zinoviyevcilerin güçlü olduğu Petrograd'a karşı Moskova örgütünün Buharin'in etkisi altında olması 20'li yılların kritik dönemeçlerinde başlıbaşına bir rol oynadı.

Ama daha önemlisi, Buharin'in yalnız Moskova örgütünde değil, tüm Rusya çapında, hatta Komünist Enternasyonal çerçevesinde de tanınan ve sevilen bir önder olmasıydı. Komintern'in kuruluşundan itibaren görev alan bir Fransız komünist Ypsilon takma adıyla yazdığı anılılarında Buharin hakkında şunları söyledi:

> *"Buharin son derece dengeli ve sevgi duymamanın imkânsız olduğu birisidir. Tartışmalar sırasında inançlarının ciddiyeti ve kişiliğinin sıcaklığıyla hasımlarını silahsızlandırır. En hararetli tartışmalardan sonra bile kimse ona öfke duyamaz... Buharin sevimli, yalnızlıktan nefret eden ve başkalarına hükmetmeye yeltenmeyen bir adamdır; otorite uygulamaya bu kadar az hevesli başka birini tanımıyorum. Buharin Moskova sokaklarında sık sık rastlayabileceğiniz Rusyalı önderlerden biridir; ve hep aynı kılıktadır: küçük boyuyla uyumsuz deri çizmeler, kışın mavi yazın gri bir Rus gömleği, ve "bakın ne kadar zarifim" der gibi duran, şık bir biçimde yana eğilmiş bir kasket. Açık mavi gözleri, küçük sarı sakalı, aydınlık yüzüyle her yönü sempati uyandırır. Bütün bolşevik önderler arasında her halde en çok Buharin'den etkilendim." (Ypsilon, "Stalintern", Ed. Grasset)*

Bu satırların yazarı az rastlanan bir örnek değildir. Zinovyev'in tasfiyesiyle boşalan (ve 1926–1929 arasında üstleneceği) Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu genel sekreterliğine getirilmesinde, diğer vasıflarının yanı sıra, Buharin'in bu popülaritesi de hatırı sayılır bir rol oynamıştır. Lenin'in ardından onun sivrilip öne çıkması boşuna değildir. Ama parti içinde "Buharincik" lakabıyla anılan Buharin karizmatik bir önder misyonu üstlenmekten ziyade kendini geri çeken mütevazı bir görev adamı rolünü kendine yakıştırmıştır.

Buharin Lenin'in ölümünün ardından Politbüro yedek üyeliğinden asil üyeliğine geçti ve 1929'a kadar bu görevde kaldı; aynı zamanda Pravda'nın baş redaktörlüğünü üstlendi. 1929 yılında Sol Muhalefet'in eleştirilerine karşı Buharin'in baş savunucusu olduğu ve "kulaklar zenginleşin!" sloganı eşliğinde uygulanan "kaplumbağa adımlarıyla sosyalizm" politikası rafa

kalktı; planlı sanayileşme ivmelendirildi, tarımda zoraki kolektifleştirmeye geçildi: bu "Büyük Dönemeç"ti. 1929 yılı Buharin'in hayatında da önemli bir dönemeç oldu. Bu yıldan itibaren Rikov ve Tomski gibi eski bolşevik önderlerle birlikte partinin sağ kanadı olarak anılıp itibar kaybetmeye başlayan Buharin ve ekibi adım adım yönetici görevlerden uzaklaştılar. Buharin 1929 yılında kamuoyuna açık bir özeleştiri yaptığı halde politbüro ve Komünist Enternasyonal'deki konumunu koruyamadı; ama merkez komite üyesi olarak kaldı ve kimi arşiv, eğitim, kültür hizmetlerinde görevler aldı.

1933'ten itibaren onun popülaritesine yeniden ihtiyaç doğdu; bu kez İzvestiya gazetesinin baş redaktörü oldu ve ölümüne kadar bu görevde kaldı. Ama bu son dönem hayatının en talihsiz ve kişiliğinde en derin yaraların açıldığı dönem oldu. Bu dönem yalnızca Buharin açısından karanlık bir dönem değildi: bu dönem aynı zamanda SBKP içinde Buharin'in en gençler arasında yer aldığı "eski tüfekler tabakasının" kesin tasfiyesinin tamamlandığı dönemdir.

Lenin 1922'deki On Birinci Kongre öncesinde Merkez Komite üyelerine gönderdiği mektupta şu uyarıda bulunmuştu:

> *"Gerçeğe gözümüzü kapatmazsak bugün partinin proleter politikasının üyelerin tümü tarafından değil, partinin eski tüfekleri diyebileceğimiz çok ince bir tabakanın benzersiz ve devasa otoritesi tarafından belirlendiğini kabul etmek gerekir. Bu tabakanın içinde küçücük bir iç mücadele onun otoritesinin tamamen yok olmasına değilse bile, hiç değilse zayıflamasına ve artık belirleyiciliğin elinden kaçmasına yetecektir." (TE., c. 33, s. 260)*

Tam da böyle oldu; daha 1922'de incelmiş bulunan "eski tüfekler" tabakası önce itibarını yitirip, özellikle 30'lu yıllarda tümüyle tasfiye oldu. Gerçi 1918 başında 260-270 bin civarında olan parti üyelerinden 200 bine yakını 1939 başında hala hayattaydılar; ama 1918'de üye olanların sadece yüzde 10'u 1939'da hala parti üyesiydiler. İç savaş sırasında hayatlarını kaybeden parti kadrolarının oranı yüzde 30'dur; buna karşılık 1918'de SBKP üyesi olanların yüzde 60 civarındaki bir kısmı ya

ihraç edilmiş yahut "fiziki olarak tasfiye" edilmiştir. (Solomon M. Schwarz'dan aktaran Walter Daum, "Stalinizmin Yaşamı ve Ölümü", Socialist Voice P., s.181) 1934'deki 17. Parti kongresinde, partiye 1929'dan sonra katılan delegelerin oranı %2.6, 1938'de, 18. Kongrede bu oran %43'dü. 1934'de delegelerin %75'i iç savaşta savaşmıştılar. Bir sonraki kongrede bunların oranı %8.1'di. 30'lu yıllarda, en yoğun olarak da 1935–1938 yılları arasında, parti üyeleri iç savaştakinin iki misli oranında bir kıyıma uğramıştır. "Partinin göz bebeği" Buharin de bunların arasındadır. Daha ilginci bunun "sosyalizmin geri dönüşsüz zaferi"nin ilan edildiği dönemde olması ve bu saptamayı içeren 1936 Anayasası'nın hazırlık komisyonunda yer alarak bu metnin yazılmasında hatırı sayılır bir rol üstlenen Buharin'in bu süreçteki rolünün pasif ve önemsiz bir rol olmayışıdır. Pek çok yoldaşını akıl almaz suçlamalarla yüz yüze kalıp, idama ya da sürgüne gönderdikten sonra; Nikolay İvanoviç, bu zincirin son halkası içinde tutuklanmak üzereyken eşi Anna Larina'ya ezberlettiği mektupta şunları söyledi:

> *"Hayattan ayrılıyorum. Başımı, acımasız fakat aynı zamanda pırıl pırıl olması gereken proletaryanın baltası altına yatırmıyorum. Ortaçağ yöntemlerine başvurup, muazzam bir güç ele geçirerek planlanmış iftiralar üreten, korkunç cehennem makinesinin önünde kendimi çaresiz hissediyorum. [...] Tarihi kirli işlerin tanıklarına katlanamaz."*

Bu sözleriyle Buharin kendi trajedisini ifade etti: kendisi tanıkların hatta faillerin başında geliyordu. Doğrusu Buharin, özellikle 1924'den sonra Sol Muhalefet'e karşı teorik bombardımanın başlıca bataryasıydı. On dört yıl boyunca Buharin, Lenin'in övdüğü yeteneklerini her türlü muhalefet hareketine karşı, kendisinin sonradan "korkunç cehennem makinesi" dediği makinenin hizmetinde kullandı. Ekim'den itibaren her kritik aşamada Troçki'yle karşıt siyasal tutumlarda oldu; onu sağ, Stalin'i merkezci olarak tanımlayan Troçki de "Buharin'e karşı Stalin ile birlik olabilirim; Stalin'e karşı Buharin'le asla" diyordu. Bu bakımdan Buharin'in yargılanıp mahkûm olduğu 1938 Duruşmaları'nın belki de en traji-komik

yanı dava dosyasının "Troçkist-Buharinist Blok davası" olarak anılmasıdır.

"Eğer sosyalizmi kurma yöntemleri konusunda bir kereden fazla yanıldıysam, gelecek nesiller beni Vladimir İliç'in eleştirilerinden daha katı biçimde yargılamasın" dedi Buharin; birçok kez yanılmıştır. Kuşkusuz, onun bu yanılgıları ve içten bağlı olduğu siyasi tutumunun tutarlı yanlışlığı suç değildir. Ama bu, Buharin'in masum olduğu anlamına da gelmez.

Buharin son mektubunda sanki yalan ve iftira kampanyaları ilk kez kendisiyle ilgili olarak ortaya çıkıyormuş gibi bir tablo çizdi. Oysa ayrım yapmadan bütün muhalifleri ve kendi yoldaşları olan bolşevik önderleri sahtecilik ve iftiralarla mahkûm edip tasfiye eden mekanizmaya sıra kendisine gelinceye kadar en ufak bir itirazda bulunmuş değildi. Aksine kendi siyasal tercihlerine hizmet ettiği ölçüde bundan yararlanıp bilfiil bu mekanizmanın kumandasında yer almakta mahzur görmemiştir. Üstelik son dakikalarında bile siyasal mücadelede sahtecilik yöntemlerinin meşru kabul edilmesine katkıda bulunmuştur. İşte bu suçtur; ve bu suç kendi cezasını içinde taşıyan bir nitelik taşır. Bir bakıma Buharin lanetlenmiştir ve lanetinin kendi üzerine çöküşüyle göçüp gitmiştir.

Çok sonraları arşivlerden çıkan bir başka mektup (1993 yılında İtalyan La Stampa gazetesinde yayınlandı) son zamanlarda yıldızı yeniden parlatılmak istenen Buharin'in bilinmeyen yüzünü sergileyen bir belgedir. Aralık 1937 tarihli bu mektup, onun aynı adrese gönderdiği diğer mektuplar gibi "Sevgili Koba" diye değil "Josif Visaryanoviç" diye başlamaktadır. Buharin ve "bilincim senin karşında tamamen temizdir, Koba. Senden son kez olarak özür diliyorum (af istemiyorum). Seni zihnen kucaklarım. Bahtsız dostun hakkında kötü bir anı saklama ve ebediyen elveda." diye sona eren bu mektupta Buharin gerçekten af edilmeyi istemekte değildir; düşündükten sonra "temizlik harekâtının" mantığını anladığını ve doğru bulduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

> *"Genel bir temizlik politikasının ardında belli bir büyük ve cüretli fikir var: Hazırlanmakta olan savaş nedeniyle; b. Demokrasiye geçiş nedeniyle. Bu temizlik şunları gerektirir: a. Suçlular; b. Şüpheliler; c. Potansiyel*

şüpheliler. Bu bakımdan benim es geçilmem mümkün değildi. [...] Büyük projelerin, büyük fikir ve çıkarların her şeyin üzerinde geldiğini anlayacak kadar çocuk düşlerinden kurtulmuş durumdayım; ve özellikle senin omuzlarına çöken global tarihi görevlerin karşısına kendi şahsi sorunlarımı çıkarmanın adice bir şey olduğunu anlayacak durumdayım."

Buharin Stalin'den af dilememekle birlikte; geçmişin hatırına bazı özel taleplerini de bu mektupta iletti:

"Son isteklerimi ifade etmeme izin ver:

a. Hazırlanan davayı yaşamaktansa ölmek benim için bin kere daha kolaydır. [...] Gurur ve utancı bir kenara atıp diz çöküp bunların olmamasını senden isterdim. Ama her halde bu artık mümkün değil. Eğer yapabilirsen davadan önce bana ölme imkânı tanımanı isterim her ne kadar bu konularda ne kadar katı olduğunu biliyorsam da.

b. Eğer beni bekleyen ölüm cezasıysa kurşuna dizilmektense hücremde kendi başıma alabileceğim bir zehrin bana verilmesi için tüm sevdiklerin adına sana yalvarıyorum...

c. Eşim ve oğlumu son bir kez selamlamama izninin verilmesini talep ediyorum... Gerekçem şudur, sevdiklerim benim itiraf ettiğimi öğrendiklerinde intihar edebilirler onları hazırlamalıyım.

d. Eğer bir mucize olur da hayatım bağışlanırsa şunu talep ederdim: belli bir süre için Amerika'ya sürgün edilmek, bunun için gerekçelerim: davalar hakkında bir kampanya yürütebilirim, Troçki'ye karşı ölümüne bir kavga yürütürüm, şüphe içindeki aydınların önemli bir kesimini ikna ederim... Bu işte ek bir garanti olarak yanıma vasıflı bir çekist verilebilir ve pratikte Troçki ve hempalarının kafalarını kırıp kıramayacağım belli oluncaya kadar eşimin salıverilmemesi düşünülebilir. 2. Yine de bu konuda şüphe olursa o zaman diyelim 25 yıl için Peşora veya Kolima'da bir kampa gönderilebilirim. Orada bir üniversite, bir bölge müzesi,

teknik istasyonlar, yüksek okullar, bir sanat galerisi, etnografya, zooloji ve botanik müzeleri açabilir. kamp için bir gazete ya da dergi çıkarabilirim. Kısaca hayatımın son günlerine kadar ailemle oralara yerleşip öncü bir kültür çalışması yapabilirim. [...] Her halükarda, her yerde güçlü bir makine gibi çalışacağımı taahhüt edebilirim.."

Moskova duruşmalarında yargılananlardan Buharin'in yoldaşı Tomski tutuklanmadan önce intihar etmişti. Onun peşinden Rikov da bir kez yeltenmiş fakat başarısız olmuştu. Başka birkaç sanık gibi Orjonokidze de daha yargılanmadan kendi hayatına son vermeyi başaranlardandı. Genç eşinin aktardığına göre, Buharin de tutuklanmadan önce silahını eline tekrar tekrar alıp geri bıraktı. Keşke Nikolay İvanoviç Buharin bu mektubu yazacağı yerde, o sıra politbüro üyesi olan ünlü Kızıl Ordu komutanının hediye ettiği silahını kullansaydı. O silahın kabzasında şu sözler kazılıydı

"Klim Voroşilov'dan proleter devrimin önderi N. İ. Buharin'e"

Dördüncü Bölüm:
KIZIL İP KOPTUKTAN SONRA

Georgi Dimitrov

Sacco ile Vanzetti

Mahatma Gandhi

Salvador Allende

Yaser Arafat

Ernesto Che

Ulrike Meinhof

Leyla Qasım

Komünist Enternasyonal Kuruculuğundan Kapısına Kilit Vurmaya Varan Bir Yaşam Öyküsü:

Georgi Dimitrov

1882 yılının Haziran ayının 18'inde Bulgaristan-Kovaçevzi'de doğup, 2 Temmuz 1949'da Moskova yakınlarında ölen Georgi Mihailoviç Dimitrov herhalde uluslararası komünist hareket içinde en çok tanınan kişiliklerden biridir. Her şey bir yana, Dimitrov'un adı faşizme karşı mücadele ve "halk cephesi" politikaları ile adeta özdeşleşmiştir; faşizm hakkındaki tartışmaların bir ucunda onun adı muhakkak geçer.

Kuşkusuz Dimitrov'un tanınması için faşizme karşı mücadele hakkında yazdığı birkaç yazıdan çok daha önemli nedenler vardır. Komünist Enternasyonal yöneticiliği, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna önderlik edip ilk başkanlığını yapmış olması, hepsinden çok da Reichtag'ın (Alman parlamentosu)

kundaklanması provokasyonu bahanesiyle Leipzig'deki Nazi mahkemesinde yargılanıp beraat etmesine varan süreç.

Bulgaristan'da olduğu kadar, devrimci hareket içinde de önceden beri bilinip tanınan bir militan olmasına rağmen, Dimitrov'un geniş ölçekte ünlenmesini sağlayan, Leipzig duruşmaları ve bu vesileyle başlayan uluslararası dayanışma kampanyasıdır. Bu dönemeç Dimitrov'un hayatında sadece onun daha fazla tanınmasını sağlamakla kalmayan önemli bir dönemeçtir.

1933'ün Mart ayında Berlin'deki bir Bavyera lokantasında bir masaya kapanmış üç kişi alçak sesle hararetli bir konuşma yapmaktadır. Bu tedbirli telaş yersiz değildir; çünkü o üç kişiden biri Komünist Enternasyonal'in Balkan bürosunun sekreteri Dimitrov, diğerleri de birlikte gizlice Sovyetler Birliği'ne gitme hazırlığı içinde olduğu iki Bulgar yoldaşıdır: Vasili Tanev ve Blagoye Popof'dur. Reichtag provokasyon olduğu besbelli olan bir komployla kundaklanmış ve bunun ardından parlamentodaki komünist grubun başkanı Torgler ile Van der Lubbe adlı kim olduğu belirsiz bir Hollandalı sanık olarak tutuklanmıştır. Son seçimlerin galibi olarak hükümeti kurmuş bulunan Nazi Partisi bu kundaklamanın sorumluları olarak, Ruslarla özdeşleştirilen komünistleri göstermiştir. Bu gelişmelerin ardından da paramiliter nazi tımları (yani SA'lar) her tarafta terör estirmeye, komünist avlamaya başlamışlardır.

Yıllardır Almanya'da yaşayan Dimitrov Almancayı iyi konuştuğu halde Berlin'e yeni gelmiş bulunan Popof ve Tanev tek kelime Almanca bilmemektedir. Her üçü de gergin bir ruh hali içindedir çünkü Moskova'ya hareket etmek üzere son hazırlıkları yapmak üzeredirler. Almanya'yı terk etmesi bu iki yoldaşının gelişi ile bir süre ertelenmiş olan Dimitrov yoldaşlarına biletlerini ve pasaportlarını verdikten sonra, hareket saatine kadar odalarından çıkmayıp kimseyle konuşmamalarını tembihledikten sonra, hesabı ödemek üzere kalkar. Aynı anda lokantaya giren polis üç Bulgar devrimciyi derhal gözaltına alır. Servis yapan garson bütün tedbirlerine rağmen konuşmalarının bir kısmını işitmiş ve bu müşterilerin Rus, dolayısıyla şüpheli olduğuna kanaat getirerek, polis çağırmıştır.

Ertesi gün gazete manşetleri, Torgler ile ilgili senaryoyu rafa kaldırıp, "Reichtag yangınını Komünist Enternasyonal'in çıkardığını ve kundakçıların elebaşısı Dimitrov'un yakalandığını" ilan ederler. Dimitrov'un uluslararası ünlenişi bu dönemeçle başlar.

İşin doğrusu, Reichtag yangınının Dimitrov'un üzerine yıkılamayacağı belliydi. Olay günü Münih'te olduğu daha baştan itibaren tanık ve kanıtlarla ortadaydı. Leipzig davasının uluslararası kamuoyunda önemli bir yer tutması Nazilerin bu duruşmaları kendi lehlerine bir kampanyaya dönüştürme planının sonucuydu. Dimitrov'un Komünist Enternasyonal yöneticisi olmasını fırsat bilen Nazi partisi, bu duruşma vesilesiyle hem Almanya'da hem de uluslararası çapta demagojik bir propaganda kampanyası yükseltmek istiyordu. Bu nedenle, duruşmalar yerli ve yabancı basına açık olarak yapılacak ve radyodan canlı olarak yayınlanacaktı; Nazilerin ağır topları olan Goering ve Goebbels de tanık sıfatıyla duruşmalara katılıp bu propaganda kampanyasının başrol oyuncuları olacaklardı. Dimitrov eline büyük bir fırsat geçtiğini ilk duruşmadaki gazeteci kalabalığını görür görmez anlamıştı. Nitekim duruşmalardan birinde Dimitrov'un kendisini sıkıştıran sorular sorması üzerine Goering, kendini tutamayarak "seni asmak gerekirdi!" diye haykırdı. Dimitrov da "tanığın verdiği yanıt beni çok memnun etti" dedikten sonra, "galiba sorularım sizi endişelendiriyor" deyince, Goering öfkesini alamayarak "buradan çıkınca elime düşersin elbet" tehdidini savurmuştu. Dimitrov da, diğer sanıklar da onun eline düşmedi; yalnızca Nazilerin baskıları sonucunda "suçunu itiraf eden" Van der Lubbe onların elinde kaldı.

Dimitrov beraat ettikten sonra bir kahraman olarak Moskova'ya geldi ve kazandığı uluslararası ünden yararlanma kaygısıyla olsa gerek, Komünist Enternasyonal'in başına getirildi.

Leipzig duruşmalarının basın önünde yapılıp, radyodan yayınlanıyor olması Nazilerin propaganda planının tersine dönmesine yol açmıştı. Besbelli bolşevikler hakkında bir uzman olmakla böbürlenen propaganda ustası Goebbels baltayı taşa çarptığının farkında değildi. Zira Dimitrov onun Almanya'da tanıdığı komünistlerden farklıydı. Bu fark polisin eline düştüğü

günden itibaren ve duruşmaların sonuna kadar kendini adım adım gösterdi. Dimitrov 16 yaşında bir matbaa işçisi olarak başladığı devrimci hayatının büyük kısmı boyunca yeraltı mücadelesi içinde pişmiş, bulunduğu noktaya bin bir badireyi atlatarak gelmiş bir "komitacı"ydı. 35 yıllık deneyimi içinde çok daha basit nedenlerle daha büyük suçlamalara göğüs germiş; iki kez idama mahkûm olmuştu. Belleğinde kurşuna dizilen yahut idam edilen binlerce yoldaşının anısı vardı. Dimitrov Birinci Emperyalist Savaş sırasında "düşman kendi içimizde" diyerek kendi hükümetlerine karşı bozguncu bir tutumu benimseyen Bulgar Sosyal Demokratları'na önderlik ediyordu. "Dar" diye bilinen Bulgar Sosyal Demokratları, İkinci Enternasyonal içinde bolşeviklerin yanısıra bu tutumu sürdüren başlıca örgüttü.

Dimitrov Almanya'ya turistik bir amaçla ve turistik yollardan gelmiş değildi. 1923 sonbaharında bir köylü partisinin önderi olan Stambulinski hükümetine karşı Tsankov'un darbesi üzerine Tsankov'a karşı başarısız kalan bir ayaklanmaya önderlik etti. (bu Kerensky'ye karşı Kornilov darbesine çok benzer bir gelişmeydi; ama Bulgar bolşevikleri Rusya'dakiler gibi davranamadı.) Bu başarısızlığın ardından Dimitrov bir kaç bin partizandan oluşan birliği ile çarpışa çarpışa Yugoslavya'ya geçmiş; Almanya'ya bu yollardan geçerek gelmişti. Bu nedenle, düşmanın eline düşmenin ne demek olduğunu ilk kez öğrenmiyordu. Ölüm ve kişisel güvenlik endişesini çoktan geride bırakmıştı. Bu yüzden, poliste ifade vermeyi kabul etmemiş, siyasi konumunu taviz vermeden savunurken, örgütsel ilişkileri ve bağlantıları hakkında bilgi vermeyi reddetmişti. Nazilerin eline düştüğü takdirde, karşılaşabileceği muameleler konusunda deneyimden gelen bir bilinci ve hazırlığı vardı. Bu bakımdan onun için asıl sürpriz, ilk duruşmada gördüğü tablo oldu. O andan itibaren mahkemeyi bir kürsü gibi kullanmak üzere Nazilerin eline verdikleri için pişman olacakları silahı kuşandı.

Dimitrov'un Leipzig duruşmaları sayesinde öne çıkıp Nazileri kendi silahlarıyla vurmasının asıl sırrı onun devrimci geçmişinde edindiği refleksler ve bilinçte yattığı halde; onun bu dönemeçten itibaren Komünist Enternasyonal içinde yükseliş süreci tam aksi yönde oldu. Dimitrov bu deneyimleri sayesinde Nazi

mahkemelerinden ve Gestaponun elinden alnının akıyla çıkmayı başarmış olsa da Komünist Enternasyonal yöneticisi olarak kendi geçmişinden aynı ölçüde öğrenmemiş olduğu ortaya çıktı.

1923'te Stambulinski-Tsankov çatışma sırasında "it dalaşına karışmama" biçiminde bir tutum alarak bolşeviklerin "önce Kornilov sonra Kerensky" biçimindeki başarılı taktiğini tekrarlayamayan Dimitrov'un partisi, daha sonra da bu kez ağır bedellere mal olan Bulgar deneyiminden de öğrenemedi. 1935'e kadar Dimitrov 1923'teki tutumun damga vurduğu bir çizginin savunuculuğunu sürdürdü; daha doğrusu Komünist Enternasyonal'in genel çizgisi haline gelmiş bulunan bu çizgiye uyum sağladı. Bu dönemin tipik çizgisi "sosyal demokrasi faşizmin ikiz kardeşidir" tespiti ile ifade buluyordu ve Bulgarcası Stambulinski Tsankov'un ikiz kardeşidir biçimindeydi. Bu dönem boyunca Dimitrov cephe politikalarına karşı çıkan sol bir tutumu savundu. Ama 1935 kongresinde bunun tam tersini ifade eden "Halk Cephesi" siyasetinin raportörü oldu. Dahası aynı Kongre'de Genel Sekreter seçilerek sosyal demokratlarla ve burjuva liberallerinin ve komünistlerin oluşturacağı halk cepheleri politikasının uygulayıcısı oldu. Hatta "Halk Cephesi"nin teorisyeni olarak bilinir hale geldi. Oysa ana çizgileriyle bu teori, öteden beri sağ bir eğilimi temsil eden Manuilsky'nin imzasını taşımaktaydı.

Daha hazin olan ise, Dimitrov'un Komünist Enternasyonal'deki konumuna ilişkin evrimdir. Dimitrov'un da önderleri arasında yer aldığı Bulgar Çesniyakları 1903'te tıpkı RSDİP içindeki menşevik-bolşevik ayrışmasına benzer bir biçimde oportünistlerden kopan ve zaman zaman "dar" sosyal demokratlar olarak bilinen grubu oluşturmaktaydı. Çesniyaklar 1915'te 5 bin militanı kapsıyordu. Bu grup İkinci Enternasyonal oportünizmine karşı bolşeviklerle birlikte ve bir bütün olarak tutum alan tek İkinci Enternasyonal örgütüydü. Komünist Enternasyonal'in ilk kongresi için çağrı mektubunu imzalayan 39 örgütten biri de bu örgüttü ve o zaman diğerleri arasında güçlü bir örgüt olarak ayrılıyordu: 19 bin militana ulaşmışlardı.

Çesniyaklar Komünist Enternasyonal'in kuruluş kongresinde bağımsız bir örgüt olarak değil, Balkan Federasyonu'nun bir

parçası olarak yer aldılar ve Rakovski tarafından temsil edildiler. Her ne kadar, Komünist Enternasyonal'in ilk yıllarında Dimitrov'un adı Kolarov ve Kabakiyev gibi Bulgar yoldaşlarının gölgesinde kalmışsa da bu enternasyonalin kuruluşunda önemli bir rol oynayan Bulgar Çesniyaklarının arasında Dimitrov'un hep hatırı sayılır bir yeri oldu. Bununla birlikte Leipzig duruşmasının ardından Dimitrov yalnızca Bulgar Komünistlerinin arasından sıyrılmakla kalmadı: Komünist Enternasyonal'in Genel Sekreteri oldu. Dimitrov Komünist Enternasyonal'in 1935'teki 7. Kongre'sinde genel sekreterliğe seçildi. Bu kongre 1928'deki kongreden yedi yıl sonra iyice gecikerek (Lenin zamanında her yıla bir kongre tesadüf etmekteydi) gerçekleşen son kongresi oldu Komünist Enternasyonal'in. Komünist Enternasyonal "bütün ülkelerin proleterlerini tek ve aynı hedef doğrultusunda" yani "sosyalizmin önünü açacak uluslararası sovyetler cumhuriyetini kurma" hedefi doğrultusundaki "toplam eylemini örgütlemek" (Bkz. Komünist Enternasyonal tüzüğü) amacıyla kurulmuştu. Aynı örgüt kuruluşundan 34 yıl sonra, "işçi hareketinin tek tek ülkelerde büyümesi ve görevlerinin karmaşıklaşması" nedeniyle "başlangıçtaki örgütlenme biçiminin" ve varlığının "eskidiğine", "hatta ulusal işçi partilerinin daha fazla güçlenmesinin önünde bir engel haline geldiğine" kanaat getirerek kendini dağıttı. (Bkz. Komintern'in Dağıtılması Hakkında Karar, Belge Y. s. 283). İlginç bir tesadüf, Komünist Enternasyonal'in tasfiyesine karar verme sorumluluğunu üstlenenlerin arasında, bu örgütün kuruluşunda önemli katkıları olan iki Çesniyak bulunuyordu: Kolarov ve Dimitrov. Dimitrov başkanlığındaki Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu (Dimitrov, Togliatti, Florin, Gottwald, Kolarov, Koplenig, Kuusinen, Manuilsky, Marty, Pieck, Jdanov, Thorez) "Uluslararası işçi hareketinin yönetici merkezi olarak Komünist Enternasyonal'in dağıtılması" konusunda fikir birliğine varıp, bu kararı seksiyonların tartışmasına sundu; bu kararı peşinen destekleyen partiler İtalya, İspanya, Finlandiya, Romanya, Macaristan komünist partileri idi.

Doğrusu, Dimitrov'un genel sekreter seçildiği 7. Kongre bu gelişmenin ipucunu içeriyordu. Bu kongre kararları arasında "her ülkenin somut koşul ve özelliklerinden hareket edip, kural olarak

komünist partilerin iç işlerine doğrudan müdahale etmekten kaçınmak gerektiği" konusunda bir karar almıştı. Bu, Komünist Enternasyonal'in kuruluş gerekçesini terk ederek "demokratik merkeziyetçi bir dünya partisi"nden vazgeçip, tekrar İkinci Enternasyonal döneminin "enternasyonalizm" anlayışı ile aynı çizgiye düşüldüğünün açık bir işareti idi. Bu yönelişin son fırça darbesini vurma sorumluluğu Dimitrov'un omuzlarına düştü. Hâlbuki Dimitrov sadece Komünist Enternasyonal'in kurulmasına öncülük etmekle de kalmayıp, ilk adımı Rusya'da atılan sovyet cumhuriyetleri birliği ile bütünleşme yönündeki ilk öncü adımları atanların arasında bulunuyordu. Komünist Enternasyonal'in tasfiyesinin ardından, Dimitrov 16 yaşından beri mücadelesini verdiği sınıfsız ve sınırsız bir dünya toplumu hedefinden uzaklaşan bir oluşumun başına geçti: Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk başbakanı oldu. Uluslararası Sovyet Cumhuriyetleri Birliği doğrultusundaki hareketin öncüleri arasında bulunma onurunu taşıyan Georgi Dimitrov, herkesin kendi ulusal sosyalizmini kurması yönündeki bir gelişmenin öncüsü olarak yaşam serüvenini noktaladı. Komünist devrimciler Georgi Dimitrov'un zengin deneyimlerle dolu hayatından öğrenmek için, bu hayatı gölgeleyen efsanelerin perdesini aralama sorumluluğunu üstlenmekle yükümlüdür. Onun devrimci ve enternasyonalist tutumunun damga vurduğu dersleri, komünist bir dünya kurma kavgasının silahları olarak kuşanabilmenin tek yolu budur.

Sacco ile Vanzetti

1927 yılındaki idamları, burjuvazinin bir siyasi suikastıydı. "Masumluklannın" ilanı ve heykellerinin dikilmesiyle, düşman, iki devrimci işçiyi bir yeni siyasi suikasta daha kurban seçiyordu.

Sizleri Nikolayla Bart
Yürekte yaşatıyoruz.
Ölürken yapyalnızdınız
Ama siz kazandınız!
(Sacco ile Vanzetti'ye Ağıt'dan)

23 Ağustos 1927'de ABD'de idam edilen İtalyan asıllı iki işçi'nin, Nicola Sacco ile Bartolomeo Vanzetti'nin heykelleri, bundan 10 yıl önce, ölümlerinin yetmişinci yıl dönümünde Boston Belediyesi tarafından dikildi. Massachussets valisi Michael Dukakis de, 30 yıl önce Sacco ile Vanzetti'nin gerçekte suçsuz olduklarını ve ailelerine "iade-i itibarda bulunulacağını söylemiş, 23 Ağustos'un da Sacco ile Vanzetti'yi Anma Günü olacağını ilan etmişti.

Yirmişer otuzar yıllık periyodlarla belediye ve valilikler tarafından açıklanan bu kararlarla olup bitenler, bugünden bakıldığında masum bir adli hatanın tashihi ve toplumsal bir vicdan rahatlamasının sağlanması gibi gösterilmek isteniyor. Hatta biraz da iki devrimcinin ardından düşmanın dinmeyen timsah gözyaşları sırıtıyor kararların arkasında... Burjuvazinin daha usta kalemşörleri ise sınıflar mücadelesinde önemli birer meşale haline gelmiş kişi ve olayların "ehlileştirilmelerinin" siyasal önemine işaret ediyor. Bu da Sacco ile Vanzetti'nin sınıf düşmanlarına "temize çıkarılmalarının" daha farklı ve önemli bir anlam taşıdığının göstergesi oluyor.

80 yıl önce cinayet ve soygun suçlamasıyla idam edilen bu iki devrimci işçi, basit bir yargılama hatasının kurbanları değildirler. Onlar aslında kapitalist, emperyalist gericiliğin o yıllarda ABD ve uluslararası işçi hareketine karşı sürdürdüğü genel saldırı hareketinin politik amaçları için seçilmiş ve katledilmişlerdir.

Düşman, 80 yıl önce Sacco ile Vanzetti'nin katledilmelerinden ne gibi bir siyasal sonuç bekliyorduysa bugün de onların "temize çıkarılmalarını" aynı nedenle tezgâhlamaktadır. Tıpkı Che gibi, tıpkı Deniz, Hüseyin, Yusuf gibi...

Sacco ile Vanzetti davası, Massachussets Valisi'nin, Boston Belediye Başkanı'nın ya da "duyarlı hukuk çevrelerinin" dillendirdiği gibi adliye tarihine değil, dünya işçi harekelinin tarihine malolmuş bir olaydır. Dünya'nın hemen bütün köşelerinde milyonlarca emekçi, ABD'deki bu iki sınıf kardeşlerinin tam 7 yıl süren düzmece yargılama/karar süreci boyunca ve sonrasında büyük kitle gösterileri, yaygın dayanışma grevleri örgütlemişlerdi. Dünya işçilerinin bu dayanışması karşısında paniğe ve öfkeye kapılan uluslararası sermaye, kendi hukuk sisteminin dahi savunmaktan ve kanıtlamaktan aciz kaldığı iddialarına sarılmaktan ve dayanışma eylemleri için "komünistler, soyguncuları ve katilleri savunuyor" demogojisine başvurmaktan başka birşey yapamamışlardı. Şimdi ise yıllar sonra Sacco ile Vanzetti'nin yargılanmalarındaki iddialarının doğru olmadığını açıklıyorlar. Yargı kararının haksızlığını, Sacco ile Vanzetti'nin suçsuz olduğu söylüyorlar da, onların hangi amaçlar uğruna katledildiklerini söylemeye dilleri varmıyor.

Sacco ile Vanzetti'nin burjuvazinin siyasi bir suikastı niteliğindeki idamlarının üzerinden 80 yıl geçti. Bu 80 yıl, o zamanın ABD cumhurbaşkanı dâhil olayda rol alan bütün emperyalist cellatların adlarının üzerine kalın bir sünger çekti, adları unutuldu. Ama Sacco ile Vanzetti'nin onurlu isimleri dünya proletaryasına mal oldu ve yıllar boyunca yalnızca ABD'de değil, dünyanın hemen her yerinde proleteryanın kurtuluş mücadelesinde anılıyorlar.

Tutuklandıklarında, Sacco ile Vanzetti, Amerika'ya geleli ve Amerikan uyruğuna geceli henüz birkaç yıl olmuştu. İtalya'da devrimci hareketlerle tanışan ve onların saflarına katılan bu iki göçmen işçi, hangi nedenlerle ABD emperyalizminin siyasi suikastına kurban seçilmişti? Bunu anlamak için 1920'lerin başında dünyanın ve ABD'nin siyasal ve toplumsal ortamına kısaca bir göz atmak gerekiyor.

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı, Büyük Ekim Devrimi, İşsiz Emekçilerin ABD'ye Akını

Emperyalist güçlerin dünya pazarlarını ve sömürü alanlarını paylaşmak için tutuştukları Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı bitmiş, özellikle kapitalist burjuva diktatörlüklerin egemenliğindeki ülkelerin emekçilerine ölüm, acı, yoksulluk ve işsizlikten başka birşey getirmemişti. Kapitalist dünya kaynıyordu, yaygın grev ve direnişler patlak vermişti.

Savaşta çok önemli bir olay daha olmuştu. 1917 yılında Rusya'da proletaryanın devrimi gerçekleştirmesi, insanlık tarihinin dönüm noktasıydı. Büyük Ekim Devrimi'yle işçi devletinin kurularak içte ve dışta bütün karşı-devrimci komploları boşa çıkararak ayakta kalmayı başarmasıyla dünya proletaryası arasında kaynaşma yaşanmaya, burjuvazinin de huzuru kaçmaya başlamıştı. Bu nedenle kapitalist dünyada sermaye, işçilere karşı saldırıya geçti. Kapitalizmin işçilere saldırısı, özellikle işçi sınıfı mücadelelerinin güçlü olduğu ülkelerde daha da şiddetliydi.

1919 İlkbaharı'nda Macaristan'da kurulan İkinci İşçi Sınıfı Devleti, emperyalizmin dış müdahalesi ve içteki kapitalist güçlerin saldırısıyla yüz otuz üç gün sonra yıkıldı. Aynı aylarda

Bavyera'da işçilerin Sovyet iktidarı on sekiz gün, Slovenya'daki ise on dokuz gün dayanabildiler.

1922'ye gelindiğinde İtalya'da faşist bir iktidar kuruluyor, diğer Avrupa ülkelerinde de faşist hareketler işçi sınıfına ve örgütlerine karşı başlatılan şiddetli saldırıların yürütücülüğünü üstleniyorlardı.

ABD'de de 1920'ler toplumsal karmaşanın arttığı, işçi sınıfının mücadelelerinin yükseldiği, devrimci akımların güç kazandığı bir dönemdi. Özelikle aynı yıllarda çeşitli Avrupa ve Asya ülkelerinden işsiz emekçiler, işçiler akın akın "Yeni Dünya"ya gelirlerken, koptukları topraklardan taşıdıkları devrimci fikirler ve eylem biçimleriyle Amerikan işçi sınıfı hareketine güç ve deney kazandırıyorlardı.

Sacco ile Vanzetti'nin tutuklandıkları tarihlerde, Amerikan orta sınıflarında devrimci işçi hareketlerine karşı geniş bir düşmanlık propagandası yaygınlaştırılırken, Amerikan halkının önemli bir kesimi oluşturan küçük burjuvazi arasında ise bu propaganda özetle şu argümanlarla sürdürülüyordu:

> *"Amerika bir barış ve özgürlük ülkesidir. Bir huzur beldesidir. Amerika'nın düzeni ise bireycilik üzerine kurulmuştur. Özel mülkiyet ve kar edinme hakkı bir tanrı vergisi olan şimdiki düzenin temelidir. Yabancı ülkelerden gelen işçiler burada karınlarını doyurdukları, bu ülkenin nimetlerinden yararlandıkları yetmiyormuş gibi, Amerikan toplumuna ve düzenine şükran borcu duyacaklarına, buradaki özgürlük havasından yararlanıp o havayı bulandırmaya, toplum düzenini sarsmaya, huzuru bozmaya çalışıyorlar. Yani hem bizim ekmeğimizi paylaşıyorlar, ulusal servetlerimizden çıkar sağlıyorlar, hem de nankörlük edip düzenimizi yıkmaya girişiyorlar. Üstelik bir tanrı buyruğu olan liberal sisteme (kapitalizme) ve bir doğa yasası olan bireyciliğe karşı çıkıyorlar. Bu toplumun temellerine tümüyle aykırı olan, ulusal ve dinsel geleneklerimize bütünüyle yabancı olan birtakım zararlı fikirleri bizim işçilerimize de aşılayıp kendi topraklarından getirdikleri bu düşünceleri yayarak*

Amerikalı işçileri, bu vatanın namuslu çalışan insanlarını, kendi düzenlerine karşı kışkırtıyorlar. Onları zehirliyorlar. Bu yabancı işçiler kendilerine ister komünist desinler, ister radikal desinler ya da anarşist olsunlar, bunların hepsi bizim temel düzenimizi yıkmak isteyen birer kızıldan başka bir şey değildirler. Ve onlara asla hoşgörü gösterilmemelidir."

Amerikan sömürücülerinin bu propagandası, Başsavcı Palmer'in açıklamaları başta olmak üzere, kilise, gazeteler, politikacılar tarafından yaygınlaştırıldı. Onlar bir avuç kapitalistin ve büyük finans gruplarının yani sömürünün çıkarlarını bütün çalışanların da çıkarıymış gibi göstermekte ustaydılar. Onlar, özel mülkiyeti, kan ve kapitalist sistemi tanrı buyruğu olarak gösteriyorlar, kapitalizmin Amerikan toprağına ve ulusal geleneklerine, inançlarına tıpatıp uygun biricik düzen olduğu propagandasını yapıyorlar; böylece bireyci dünya görüşünü, çıkarcılığı ve özel mülkiyeli kutsuyorlar, henüz kendi sınıfsal bilincine kavuşmamış çalışan kitleleri de şartlandırma yoluyla kandırıyorlardı.

Böyle bir ortamda, iki "Kızıl İtalyan"ın itham edildikleri soygun ve cinayet suçunu işleyip işlemedikleri önem taşımıyordu. Onlar birer göçmen, birer "kızıl, anarşist ve komünist"ti, o halde bu ülkeye yapılacak en büyük suçu işlemişlerdi. Soygun ve cinayetten suçlu olsalar da olmasalar da bu "toplum düşmanları" nankörlüklerinin cezalarını çekmeliydiler. Aksi halde bu ülkede demokrasiyi ve özgürlüğü korumak güçleşecekti.

İşte birkaç yıl önce İtalya'dan gelmiş iki göçmen emekçi olan kunduracı Nicola Sacco ile eski fırın ve kireç ocağı işçisi Bartolomeo Vanzetti, böyle bir siyasal ortamda, böyle bir toplumsal psikoloji içinde Amerikan egemen sömürücüleri için bulunmaz bir propaganda ve saldırı malzemesiydi.

Soygun Olayı ve Tutuklama

15 Nisan 1920'de Massachusetts'in South Braintree kasabasında, bir ayakkabı fabrikasında çalışan işçilerin 16 bin dolar tutan ücretlerini taşıyan fabrika mutemedi ile koruması

soyuldular ve öldürüldüler. Soygunu gerçekleştirenler daha sonra otomobille kaçmışlar ve bir kez de otomobili değiştirmişlerdi. Birinci otomobil bulunmuş ve ikinci otomobilin de Cochesette kasabasına doğru gittiği tespit edilmişti; görgü tanıklarına göre soyguncular İtalyan'a benziyordu.

Cochesette kasabasında otomobili olan bir tek İtalyan vardı ve o da Sacco ile Vanzetti'nin dâhil oldukları devrimci grubun üyelerinden Boda'ydı.

Boda'nın otomobilinin bulunduğu tamirhaneyi gözlem altına alan polis, otomobilin yanına gelen Sacco, Vanzetti ve Boda'yı da tespit etti. Otomobil henüz tamir edilmemiş olduğundan, tamirhaneden ve birbirlerinden ayrılan üçlüden Sacco ile Vanzetti, bindikleri tramvayda silahları ve bir miktar bildiri ile yakalandılar.

Birkaç gün önce devrimci İtalyan işçilerin arkadaşı olan Salsedo isimli bir matbaa işçisi polis tarafından gözaltına alınmış ve New York'ta Adalet bakanlığı görevlileri ve gizli polis tarafından sorgulanırken de binanın on dördüncü katından atılarak öldürülmüştü. İşte bunun üzerine devrimci işçilerin bazı malzemelerini, bildirilerini gizlemek amacıyla otomobile ihtiyaçları vardı ve bu ihtiyaç da onları polisin tuzağına düşürmüştü.

Sacco ile Vanzetti'nin öykülerinin "soygun" ve yakalanmaları anlarını içeren bölümleri romanlarda ve filmlerde böyle anlatılıyor. Ondan sonrası ise yukarıda da özetlemeye çalıştığımız gibi, burjuvazinin türlü entrika ve karşı devrimci propaganda çırpınışlarıyla akıp gidiyor. Öykünün geri kalanı ise polisin getirdiği elli dokuz tanıktan yalnızca ikisinin Sacco ile Vanzetti'yi "teşhis etmeleri", bunlardan birinin daha sonra mahkemede kararsızlık gösterdikten sonra çalıştığı fabrikada işten atılması ve tekrar kararını değiştirerek işe geri alınması gibi yüzlerce anlatı ve ilginç notla dolu.

Baskı, tehdit ve satın almalar yoluyla alınan ifadeler, düzmece kanıtlarla Sacco ile Vanzetti 14 Haziran 1921'de jüri tarafından suçlu ilan edildiler.

Davanın yargıcı mahkeme üzerine açıklamalarından birinde şöyle diyordu:

> *"Hem bana öyle geliyor ki bu iki adam kendi karanlık amaçları adına ölümü sevinçle karşılıyorlar, ölümü istiyorlar. Başlangıçtan beri iki adamın sadece tek bir düşüncesi vardı: bugüne kadar kurduğumuz, geliştirdiğimiz, saygı duyduğumuz ne varsa, onların hepsini, tüm varımızı yoğumuzu yıkmak, devirmek, silip atmak. Bizim günlerimizden kalma New England'a (ABD'nin kuzeydoğu bölgesi) bakarken, ağaçların gölgesindeki evlere, yeşil bahçelere, temiz yüzlü, parlak gözlü çocuklara bakarken, bütün bunların meşaleler ve alevlerle yok edileceğini düşünerek ürperiyorum. Eskiden bizim olan bu topraklara bir şeyler oldu. Yabancılar geldiler. Esmer tenli, iğrenç, korkak, gözümüzün içine bakmaktan korkan, ürken adamlar. Buraya kendi dillerini getirdiler, alır gibi kulübelerde oturmaya başladılar ve ülkenin dört bir köşesine yüzlerindeki karanlığı saçtılar. Onlardan nasıl da nefret ediyorum, bilemezsiniz..."*

İşte bu sözlerin sahibi yargıç, tam yedi yıl sonra, 9 Nisan 1927'de kararını verebildi: idam!

İtalyan asıllı, kunduracı, evli, iki çocuk babası devrimci emekçi Nicola Sacco 23 Ağustos 1927'de düşman tarafından elektrikli sandalyede katledildi. İtalyan asıllı, bekar, seyyar balıkçı ve devrimci emekçi Bartolomeo Vanzetti, yoldaşı Sacco'dan kısa süre sonra aynı elektrikli sandalyede düşman tarafından katledildi.

Bundan 10 yıl önce de, aynı düşman, iki devrimcinin "masum" ilan edilmeleri ve heykellerinin dikilmesiyle onların 1920lerin dünyasındaki ihtilalciliklerini ehlileştirerek 2000lerin dünyasında sürmesini engellemek üzere bir kez daha hükmünü vermek istedi.

Bunun cevabını son duruşmadaki sözleriyle Sacco veriyor:

"Esas Hüküm İki Sınıf Arasında Verilecek!"

Sacco İle Vanzetti

Yuvarlanıyor, iri, sıcak damlalar
bakır yanaklarımızdan!
Yuvarlanıyor, iri, sıcak damlalar
Kalbimize!
Kalbimiz artık dar geliyor bize
Koparark
kanlı sargıları
yaramızdan,
Sokaklarda haykırmadayız
hep bir ağızdan!
Dişi bir kaplanız ki biz,
Kara saplı bir hançer deldi yavrularımızın göğsünü
Dişi bir kaplanız ki biz,
Dişlerimizde taşıyoruz altın başlı yavrularımızın ölüsünü.
Kinin kızıl gözlü sarı alnına
Sardık sevginin beyaz çiçekli örgüsünü!..
Kan geliyor kâinatın rengi bize!
Yuvarlanıyor iri sıcak damlalar
bakır yanaklarımızdan
kalbimize!
Onların cebinde firkamızın bileti yoktu.
Onlar, kurtuluşun kapısına varmayı,
Ferdin cesur hamlelerinden uman
iki saf ve namuslu çocuktu!
Ne milyonların rehberiydi onlar,
Ne de inzibatlı bir İnkılâp ordusunun askeri
ihtilalin sıra neferiydi onlar
ihtilalin namuslu iki neferi.
Yanıyordu kanlarında şavkı İtalya güneşlerinin
Koştular temiz esmer alınlarınla hayatın sesine,
Dövüştüler yanında dövüşen kardeşlerinin.
Yeni dünyada düştüler eski zulmün pençesine!
Yedi yıl ölümün karşısında gülerek durdular.
Elektrikli iskemleye
kadife bir koltukmuş gibi oturdular,
Yürekleri dört bin volta yedi dakka dayandı.
yandı yürekleri
yedi dakka yandı!..
Cani değildiler, kurban gittiler bir cinayete.
Kurban gittiler doların emrindeki adalete
Hayatlarında olmadılarsa da kitlelerin rehberi,
Ölümleriyle şaha kaldırdı kitleleri

Bu iki ihtilâl neferi.
Burjuvazi,
Katletti içimizden ikimizi
Bu iki ölü ölmeyen iki ölümüzdür!
Burjuvazi,
Kavgaya davet etti bizi
Davetleri kabulümüzdür!
Biz nasıl bilirsek hep bir ağızdan gülmesini,
Biliriz öylece, yaşamasını, Ölmesini
Hepimiz - birimiz için,
birimiz - hepimiz için!...
(Nâzım Hikmet, Moskova 1927)

"Ezilen Sınıftan Olduğum İçin Buradayım"

Verilecek olan esas hükmün iki sınıf arasında verileceğini biliyorum: bu sınıflar ezilen sınıf ile zenginler sınıfıdır. Biz insanları kitaplarla, yazılarla birbirlerine kardeş yapıyoruz. Siz insanları kovuşturuyor, onları baskı altında tutuyor, onları öldürüyorsunuz. Biz daima insanları eğitmeye çalışıyoruz, siz ise bizlerle bir başka ulus arasında bir nefret uçurumu yaratmaya çalışıyorsunuz. işte bugün ben bu nedenle, yani ezilen sınıftan olduğum için burada bulunuyorum. Siz ise ezen sınıftansınız." (Sacco Son duruşmadaki sözlerinden.)

İki Kez İdam Etseniz de...

"Bize yüklenilen bu suçları işlemediğim gibi, hayatımda gerçekten hiç suç işlemediğim gibi - ufak tefek hatalarım olmuştur ama bunlar suç değildir. Bütün ömrüm boyunca suçu, yani bugünkü yasaların ve bugünkü ahlakın suç saydığı şeyleri yeryüzünden yok etmek mücadelesi verdiğim gibi, bugünkü ahlakın haklı bulduğu ve kutsadığı suçu da, yani insanın insanı ezmesi ve sömürmesi suçunu da işlemedim. Haklı olduğuma öylesine inanıyorum ki, beni üst üste iki kez idam edebilseniz ve iki kez dünyaya gelsem, gene bu yaptıklarımı yapmak için yaşardım." (Vanzetti Son duruşmadaki sözlerinden.)

Düşmanı Tarafından Heykeli Dikilen Sözde "Anti-Emperyalist" Burjuva Demokratı:

Gandhi

Komünist Enternasyonal'in İkinci Dünya Kongresi'ndeki en önemli tartışmalardan biri ulusal sorun ve sömürgeler sorunu etrafında geçti. Bu konudaki karar tasarısını hazırlamakla görevli komisyonda Lenin de yer alıyordu ve tartışmaya sunulan taslaklardan biri onundu. Komisyona taslak sunanlardan biri de bir Hintli komünistti: Roy. Komisyonun raporunu kongreye sunarken Lenin, "bu sorun üzerine benim yazdığım tezler, ama daha çok da Roy yoldaşınkiler oldukça canlı tartışmalara yol açtı." demişti. Roy'un itirazları üzerine Lenin'in taslağında yapılan en önemli değişiklik komünistlerin sömürge ülkelerdeki burjuva demokratik hareketi destekleyip destekleyemeyeceği konusuna ilişkindi. Lenin'in taslağında komünistlerin geri ülkelerde burjuva demokratik hareketleri destekleyebileceği ve desteklemesi gerektiği söylenmekteydi. Roy tam da buna itiraz etmiş ve

sömürgelerdeki burjuva demokratik hareketin bir yandan sömürgeci güçlere karşı savaşırken, diğer yandan da komünistlerin önünü kesmeye çalıştığına işaret etmişti. İşte bu itirazlar üzerine Lenin kendi taslağında düzeltme yapmayı kabul etti ve bu değişiklikleri kongreye kendisi bizzat sundu:

> *"Şöyle itirazlar geldi, eğer burjuva demokratik hareketten söz edersek, reformist hareketle devrimci hareket arasındaki tüm ayrımlar silinecektir. Oysa bugünlerde, sömürge ve geri ülkelerde bu ayrım bütün çıplaklığıyla belirmiştir; zira emperyalist burjuvazi reformist hareketi ezilen halklar arasında yaymak için bütün imkânlarıyla özen göstermektedir. Sömürücü ülkelerin burjuvazisiyle, sömürgelerinki arasında belirli bir yakınlaşma olmuştur. Öyle ki; ezilen ülkelerin burjuvazisi sık sık, hatta çoğunlukla bir yandan ulusal hareketleri desteklerken, bir yandan da emperyalist burjuvaziyle anlaşma halindedir; yani emperyalist burjuvaziyle birlikte devrimci hareketlere ve devrimci sınıflara karşı savaşmaktadır. Bu komisyonda tartışmasız bir biçimde tanıtlandı ve bu ayrımı göz önünde bulundurarak hemen hemen her yerde burjuva demokratik teriminin yerine ulusal devrimci terimini koymanın tek doğru tutum olacağına kanaat getirdik." (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal Belgeleri, s.206)*

Lenin'in kullandığı "burjuva demokratik" terimi yerine nihai tezlerde "ulusal devrimci" terimi oy birliği ile benimsenmişti. Aynı tartışma sürecinde ezilen ve sömürülen yığınları emperyalizme karşı silahlı bir ayaklanmaya yöneltmeyen akımların desteklenmemesi gereği vurgulanmış, ulusal kurtuluş mücadelesi içinde yer alan burjuva, küçük burjuva akımların, emperyalizmle işbirliğine gidilmesinde ve proletaryanın sınıf mücadelesinin ikame edilip bastırılmasında belirleyici bir rol oynamaya aday olduklarına dikkat çekilmişti.

Doğrusu burjuva demokratik hareket kavramıyla, ulusal devrimci kavramları arasındaki farkın ne olduğu o zaman da çok net anlaşılmadı, hala bu konuda tam bir zihin açıklığı yoktur. Bu ayrımın neden önemli olduğunu belki de Kuvayi Milliye hareketi

önderliğinde kurulmuş olan TC'deki devrimciler bilmek zorundadır. Buna karşılık Hintli komünist Roy'un burjuva demokratik hareketi destekleme konusundaki itirazlarını yükseltirken aklına getirdiği Kuvayi Milliyeciler değil, kendi ülkesinde emperyalizme karşı devrimci bir halk ayaklanmasının önünü kesip İngiliz emperyalizmine karşı başka emperyalistlerden destek alma arayışı içinde olan burjuva demokratik harekettir. Bu hareketin en çok bilinen ve bir bakıma simgeleşmiş olan önderi Mahatma Gandhi'dir.

Asıl adı Mohandas Karamçand olan, ama daha çok yüce ruh anlamına gelen Mahatma lakabıyla tanınan Gandhi hiç kuşkusuz yirminci yüzyılın en çok tanınan siyasi şahsiyetleri arasında gelir. Ama en çok tanınan demek en iyi bilinen anlamına gelmiyor. Gandhi daha çok bir ulusal kurtuluş kahramanı olarak bilinir; Hindistan'ın yüzlerce yıl İngiliz sömürgesi olarak kaldıktan sonra bağımsız bir burjuva devleti haline gelmesinde Gandhi'nin hatırı sayılır bir rolü olduğu da doğrudur. Ama bu rolün Hindistan'ın sömürülen geniş yığınlarının kaderi açısından hayırlı bir rol olduğu doğru değildir.

Aslına bakılırsa, uzun yıllar boyunca Gandhi, İngiliz egemenliğine karşı ulusal mücadelenin önde gelen bir şahsiyeti olmuş, hatta birçok kez tutuklanıp cezaevine girmişse de, bir ulusal kurtuluş savaşçısı olmadığı kesindir. Gandhi aslında Roy'un desteklenmemesi gerekir diye itiraz ettiği sömürgelerdeki burjuva demokratik bağımsızlıkçı hareketlerin en tipik örneğini oluşturur. Bu ayrım unutulduğunda Gandhi'nin Hindistan'ın bağımsızlığına varan süreçte ulusal kurtuluş mücadelesinin körükleyicisi değil, frenleyicisi olduğu da çoğu kez unutulan, gözden kaçırılan bir gerçekliktir. Nitekim bu unutulduğu taktirde neden Gandhi'nin güya baş düşmanı olduğu İngiltere'de bir heykelinin dikildiği de anlaşılmaz hale gelmiştir. Gerçekten de Gandhi belki de düşmanları tarafından heykeli dikilen ilk ve tek "ulusal kurtuluş savaşçısı"dır: Gandhi'nin yüzüncü doğum yıldönümü olan 1969'da İngiltere'de bir heykeli dikilmiştir.

Gandhi'nin politik kişiliğini renklendiren ve en çok bilinen özelliklerinden biri de onun pasif direniş ve açlık grevi eylemleridir. Gandhi hakkında yaratılan burjuva efsanelerin

hepsi, İngiliz sömürgeciliğinin Gandhi'nin bu zekice taktik tutumu sayesinde "geriletilmiş" olduğundan söz eder. Oysa Gandhi'nin bu tutumu Batı kamuoyunun sempatisini kazanmaya dönük akıllıca bir taktik olmaktan çok onun dini inançlarıyla ilgilidir. Gandhi'nin bağlı olduğu Jaina mezhebi ölüm orucu yoluyla intiharı mübah sayan bir inanışı temsil etmekteydi. Bu inançla Gandhi de birkaç kez açlık grevine başvurmuş, dünya kamuoyunda tanınmasını sağlayan en önemli eylemleri de bu eylemler olmuştu.

Elbette Gandhi İngiliz sömürgeciliğine karşı sadece açlık grevi silahını kullanmış değildi. İngiliz mahkemelerini boykot etme, İngiliz devlet kurumlarında sivil yahut askeri görevleri reddetme gibi sivil itaatsizlik eylemleri de onun hediyeleridir. Bu eylem çizgisi yüz binlerce emekçiyi seferber eden kitlesel ayaklanmaların, silahlı mücadelelerin yürüdüğü Hindistan'daki antiemperyalist mücadeleyi pasifize eden ve kirli bir barışın yoluna sokan başlıca etken olmuştur. Hala da Gandhi'yi anarak yahut hiç akla getirmeksizin emperyalizme ve onun kimi sonuçlarına karşı mücadelelerin böyle bir çizgide yürütülmesinin doğru olduğunu düşünen ve bu tür tutumları geliştirenler az değildir. Oysa bu tutumlar doğrudan doğruya Gandhi'nin mezhebiyle yahut kişiliğiyle ilişkili olan tutumlar değildir. Hatta bunların Gandhi'nin kişisel özelliklerinden ziyade Komünist Manifesto'da tarif edilen burjuva sosyalizmi ile daha yakından ilişkilidir. Burjuva sosyalizmi kapitalizmin kimi olumsuz sonuçlarını törpülemek maksadıyla öne çıkmakla birlikte, esas olarak sermayenin özel ve temel ürünü olan proletaryanın sınıf mücadelesini önlemeye dönük bir akımı ifade etmektedir. Gandhi'nin Hindistan'da ulusal kurtuluş mücadelesine egemen kıldığı çizgi de tas tamam bu ulusal kurtuluş mücadelesinin proletaryanın sınıf mücadelesi yöntemleriyle yürütülmesine engel olmak olarak özetlenebilecek bir çizgidir. Bu nedenle Gandhi bir ulusal kurtuluş savaşçısı olarak değil, bir burjuva demokrat olarak anılmayı daha fazla hak eder. Nitekim başka burjuva demokratları tarafından da bu yönleriyle yüceltilmiştir.

Gandhi'nin mistik kişiliği ve uzlaşmacı siyaset anlayışıyla batı dünyasında yaygın bir ilgi ve sempati yaratmasının sırrı burada

yatmaktadır. Nitekim bu sempatiyi paylaşanlardan biri olan Albert Einstein'ın sözleri bunu yansıtmaktadır:

> *"Gandhi'nin düşünen insanlar üzerinde bıraktığı ahlaki etki, kaba gücün gözde çok büyütüldüğü günümüzde göründüğünden çok daha kalıcı olacağa benzer. Kaderin gelecek kuşaklara yol gösteren, böylesine parlak görüşlü bir insanı bize bağışlamasını bir talih sayınalı ve şükran duymalıyız."*

Bu sözler Gandhi hakkındaki genel yanılsamaların bir özetini ifade etmektedir.

Öte yandan Gandhi'nin genel olarak kaba kuvvete karşı olduğu da en yaygın yanılgılardan biridir. Gandhi asıl İngiliz sömürgeciliğine karşı, Hindistan'ın ezilen sömürülen yığınlarının kaba kuvvet kullanmasına karşı çıkmıştır ve bu tepkiyi engellemeyi başarmıştır da; heykelinin dikilmesi ve şükran bildirilerinin yayınlanması bundandır.

Hâlbuki Gandhi, Güney Afrika'da kaldığı süre içinde, oradaki Hintlilerin İngiltere safında Afrikalılara karşı savaşmasına değilse de, gönüllü sağlık birlikleri oluşturmasına öncülük etmiştir. Bu tutum da Komünist Manifesto'daki "insansever, hayırsever burjuva sosyalistleri" tarifine tıpa tıp uymaktadır. Gandhi, Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sırasında da Hintlilerin İngiltere saflarında savaşa katılmasını desteklemiş ve buna öncülük etmiştir. Savaş taraftarlığının şiddete karış olmakla yan yana durmasının tuhaflığı açıktır. Aynı politikanın sonuçları, Gandhi'nin ne kadar yurtsever ve milliyetçi olduğu hakkında da bir fikir vermektedir. Gandhi'nin bu politikası sayesinde, bir milyon Hintli Belçika hattında, Afrika'da, Mısır'da İngiltere için savaştı ve yüz binlercesi öldü. Hindistan'daki sömürge ordusunu oluşturan İngiliz askerlerinin sayısı ise, en çok 300 bine ulaşıyordu. Sonra İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda Gandhi ve başkanı olduğu Kongre Partisi, savaştan sonra özyönetim hakkı alma koşuluyla İngiltere saflarında yer aldı.

Hindistan'ın bağımsızlığı için mücadele kılıfı altında emperyalizme hizmet eden Gandhi çabalarının mürüvvetini göremeden bir Brahman militanı tarafından öldürüldü. Buna

Hindistan'ın ezilen yığınlarından çok İngiltere'nin üzülmesine şaşmamalı. Ama Gandhi'nin öldürülmesi onun ektiği burjuva tohumların meyve vermesine engel olmadı.

İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın ardından ABD özellikle İngiltere'nin sömürgelerinden arındırılıp bütün emperyalistlerin yağmasına açık bir pazar haline gelmesini istiyordu. Bu çerçevede Hindistan 25 Ağustos 1947'de bağımsız devlet statüsüne kavuştu. Ama bu bağımsızlık İngiliz emperyalizminin ellerini Hindistan'dan büsbütün çekmesi anlamına gelmedi. İngiltere'nin sömürgesi iken tek bir vali tarafından ve tek bir ülke olarak yönetilen Hindistan, Pakistan ve Seylan (Sri Lanka) ancak bölünmüş olarak "bağımsız"laştılar. Daha sonra Pakistan bir kez daha Pakistan ve Bangladeş olarak bölünecekti. Sri Lanka'nın bölünmesi için gayretler hala sürmektedir. Bu eski İngiliz sömürgelerinin burjuva demokratlarının önderliğinde ne kadar bağımsız hale geldiklerini görebilmek için bir olguyu daha vurgulamak gerekir: burjuva demokratik hareketler eliyle sömürge statüsünden "kurtulan" bu ülkeler pek çok başka benzerleriyle aynı akıbete uğradılar; İngiliz Uluslar Topluluğu'nun (Commonwealth) birer üyesi yapıldılar.

Gandhi'nin tipik bir örneğini oluşturduğu burjuva demokratik ulusal bağımsızlıkçı hareketler ile Komünist Manifesto'da tarif edilen burjuva sosyalizmi arasındaki benzerlik ve bunlarla burjuva demokratik sorunların proleter devrimci yöntemler vasıtasıyla çözülmesi arasındaki uçurum üzerinde ne komünist kimliğini benimseyenler, ne de ulusal devrimci akımlar yeterince durmuş değildir.

Komünist hareketin ve ulusal devrimci akımların Komünist Enternasyonal'in rehberliğinden yoksun olarak evrilmesinin en çarpıcı ifadelerinden biri buradadır.

Nitekim bu derslerin eksikliği günümüzde hala gerek ulusal bağımsızlık hareketlerinin burjuva demokratik bir çizgide yürütülmesinin mümkün olduğunu düşünenlerin yaygınlığıyla, gerekse de burjuva sosyalistlerinin proleter enternasyonalizmini ikame edebileceğine ilişkin yanılsamaların egemenliği ile kendini belli etmektedir.

Komünistlerin ödevi Gandhi'nin temsil ettiği burjuva akımların maskesini düşürüp Komünist Enternasyonal'in temsil ettiği proleter enternasyonalizmini hem ezilen uluslar hem de metropollerin proletaryasının mücadelesinde hâkim kılmak için mücadeledir.

Kendi Silahıyla Teslim Alınan Bir Sosyalist:

Salvador Allende

11 Eylül 1973 günü sabah saatlerinde başkanlık sarayının tanklarla sarıldığının, çeşitli yerlerde çatışmaların meydana geldiğinin haberini alan Şili'liler, fabrikalarında, evlerde, bulundukları yerlerde radyolarını açtıklarında Allende'nin heyecanlı ve dostça vedasına tanık oldular:

> *"Ülkemin işçileri, Şili'ye ve kaderine güven besliyorum. Hainlerin kendilerini zorla kabul ettirmek istedikleri bu karanlık ve kötü anlarda, er ya da geç [...] yeni bir toplum kurmaya layık insanlar için geniş caddelerin yeniden açılacağını bilmelisiniz. [...] Yaşasın Şili! Yaşasın halk! Yaşasın işçiler! [...] Benim son sözlerim bunlar ve ben kendimi boşu boşuna feda etmediğime inanıyorum. Alçaklığı, vefasızlığı ve hainliği mahkûm edecekler için ölümümün bir ahlak dersi olacağından eminim..."*

Bu sonu beklemiyor değildi Allende. Nasıl öleceğini biliyor gibi durmadan şu sözleri tekrar ediyordu:

> *"Üstümde pijamayla kimse beni uçakla kaçmaya zorlayamaz. Herhangi bir elçilikten sığınma hakkı da istemeyeceğim."*

İstemedi de. Tam da istediği gibi, elinde silahı, çatışarak öldü.

Bu anlamda, Allende örneği içinden geçtiğimiz, birçok manevi değerin ayaklar altına alındığı yenilgi ve gericilik koşullarında, sadece devrime değil işçi sınıfına ve mücadelesine de veda ederek, "önce silahlar sussun!" çağrısını öne çıkararak liberalizm saflarına doğru koşar adım ilerleyen günümüzün reformistleri için bir ahlak dersi oluşturduğu kesindir.

Bu Allende örneği, dünya çapında reformist akımlar için başlı başına bir örnek olarak ele alınmış ve sosyalizme barışçıl geçiş hayallerinin yayılmasında önemli bir etken olmuştu. Ama Şili'de Unidad Popular (Halkın Birliği) hükümetinin devrilmesinden reformistlerin büyük bir çoğunluğunun çıkardığı ders, sosyalizme parlamenter yollardan geçiş hayallerinden vazgeçme yönünde olmadı; sosyalizm hedefinin kendisinden vazgeçmek oldu.

Başkalarının Şili deneyiminden hangi dersleri çıkardıkları ilginç bir konu olsa da, komünistlerin öncelikle işi bu değildir. Asıl önemli olan, Allende'nin yükselişi ve düşüşü sürecinde devrimcilerin nasıl bir rol oynadığı ve reformist hayallerin yayılmasına ne ölçüde katkıda bulunduklarıdır.

11 Eylül günü sadece Allende'nin ölümüyle anılacak bir gün değil. Bu tarih, Allende'yi ve Halkın Birliği cephesini hükümete taşıyan işçi yığınlarının mücadele sürecinde de önemli bir dönemeç olmuştur.

Demokratik Güvencelerden Darbeye

Salvador Allende Gossens 26 Temmuz 1908'de Valparaiso'da doğdu. Tıp öğrenimi gördü. Öğrencilik dönemi General Carlos Ibanez yönetimindeki askeri diktatörlük altında geçti. Bu dönemde defalarca Ibanez diktatörlüğüne muhalefetten tutuklandı. 1933 yılında Şili Sosyalist Partisi'nin kurucularından

biri oldu. 1937 yılında Şili Millet Meclisi'ne girdi. 1939 yılında sağlık bakanı oldu. 1945 yılında Senatoya girdi. Allende Şili başkanı seçilmeden önce üç kez başkanlığa aday oldu; üçünde de kaybetti. Seçimlere aday olarak katıldığı 1952 yılında kendisini aday gösteren Sosyalist Parti'den uzaklaştırıldı. Gerekçe yasadışı Şili Komünist Partisi'ni desteklemesiydi. 1958 ve 1964 yılındaki seçimlerde ise Sosyalist Parti ve artık "yasallaşmış" Komünist Partisi'nin ortak adayı olarak katıldı.

Bütün Latin Amerika'yı etkisi altına alan Küba devrimi Allende'yi en çok etkileyen olaylardan biriydi. Giderek Castro'ya yakınlaştı. 1970 başkanlık seçimleri öncesinde toprak reformunun yapılması, bakır madenlerinin ve sanayinin millileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin yeniden düzenlenip yaygınlaştırılması, eğitim reformu gibi hedeflerde anlaşan Komünist Parti, Sosyalist Parti, Radikal Parti, Birleşik Halk Eylemi, Bağımsız Halk Eylemi bir araya gelerek Unidad Popular'ı (Halk Cephesi) oluşturdular (daha sonra Hıristiyan Demokrat'lardan kopan bir grup, IC-Hıristiyan Sol adını alarak bu cepheye katıldı) ve başkanlığa Allende'yi aday gösterdiler. 4 Eylül 1970'de gerçekleşen seçimlerde cephe %36.3 oy aldı. Sonuçta Şili; Hıristiyan Demokratlar'a başkanlık yetkilerini sınırlamak ve anayasanın 10 maddesinde değişiklik yapmak konusunda demokratik güvenceler vermek kaydıyla, kendisini marksist olarak tanımlayan bir başkana ve Unidad Popular hükümetine sahip oldu.

Aslında emperyalistler ve Şili burjuvazisi Allende karşısındaki tutumlarını baştan açıkça ortaya koymuşlardı. Bu tutumun ne olduğunu 1958–64 döneminde başkanlık yapmış ve 1970 seçimlerinde Ulusal Parti'nin desteğini alarak bağımsız adaylığını koyan Jorge Alessandri açıkça dile getiriyordu:

> *"Solun amacına ulaşacağını düşünmüyorum çünkü Şili'nin örgütlü halk güçleri ve Carabineros (askeri polis) kriminal doktrinlerin kazanmasına izin vermeyecektir. Vatansever hisleriyle harekete geçerek, hatta özgürlüklerimizden fedakarlıkta bulunma pahasına bizi kurtaracaklardır."*

Seçimi kazandıktan sonra da Allende'nin işi kolaylaşmadı. Aksine daha başkan seçilmeden birinci darbe girişimiyle karşı karşıya kaldı. Seçim ertesinde mecliste Allende'nin başkanlığının oylanmasından bir gün önce Şili Genelkurmay Başkanı General Rene Schneider Chereau kaçırıldı. Kaçıranlar ABD'den destek alan Allende karşıtı gruplardı. Allende yanlısı görülen generali kaçırarak Allende'nin seçilmesini engellemek istiyorlardı. Kaçırılan generalin neden Allende yanlısı olduğu ise kendisinin seçim sonrası verdiği demeçte açığa çıkıyordu:

> *"Silahlı Kuvvetler değişiklikleri durduramaz. Şililerin önemli bir bölümü hayatlarını değiştireceklerine inandıkları bir zaferi başkalarına kaptırmaya niyetleri yok... Allende bize anayasanın ve hukukun çerçevesinde kalacağına dair teminat verdi. Kendisinin bana şahsen söylediği bir şeye katılıyorum: Şu anda Bay Allende'ninki gibi bir hükümet yıkıcı bir halk ayaklanmasını durdurmamızın tek yolu..."*

Anlaşılan burjuvazinin bir kanadı ayaklanmayı durdurmak için Allende'ye gerek olmadığına inanıyordu. Kaçırılan general öldürüldü ama generali kaçıranlar 26 Ekim'de Allende'nin kongrede 35'e karşı 15 oyla başka seçilmesini engelleyemedi.

Allende'nin Ulusal Stadyum'da yaptığı göreve başlama konuşması (5 Kasım 1970), onun seçim sonuçlarından hareketle burjuva devlet ve onun yıkılmasına ilişkin bakışındaki çarpıklıkları sergiliyordu. Bu konuşmada Engels'ten şu alıntıyı yapmış:

> *"Halkın temsilcilerinin iktidarı kendi ellerine geçirdikleri ve anayasaya göre halkın çoğunluğunun desteklediği herhangi bir şeyin gerçekleştirilebileceği ülkelerde, eski toplumdan barışçıl bir evrim ile yeni topluma geçiş düşünülebilir."*

Ve eklemişti:

> *"Şili ile ilgili durum budur. Nihayet burada Engels'in görüşleri gerçekleştirilecek...*
>
> *Şili, trajik bir kardeş kavgası deneyinden geçmek zorunda kalmadan, sosyalizme doğru yürümeye*

başlamıştır. Tüm yüceliğiyle işte bu gerçek, bu hükümetin sosyalizme geçiş görevlerini yerine getirme yolunu belirlemektedir...

Unidad Popular hükümetinin ve gerçekte her birimizin temel görevi kendi bölgesi içinde yaşayanların tümüne mümkün olan en geniş olanakları sağlayabilecek adil bir devlet yaratmaktır.

Devlet kelimesinin itimatsızlık uyandıracağını biliyorum. Bu kelime çok zaman kötü amaçlara alet edilmiş ve birçok durumda adil bir toplumsal düzeni aşağılamak için kullanılmıştır. Devlet kelimesinden korkmayın. Unidad Popular hükümetinin devleti, hepiniz ve hepimiz demektir. Hep beraber onu mükemmelleştirmeye, etkin bir şekilde çalıştırmaya, çağdaş ve devrimci bir devlet yapmaya çalışalım. Fakat şu anlaşılsın ki, bu devlet, her şeyden önce adil bir devlet olacaktır. Üzerinde durmak istediğim nokta budur..."

Bu korkusuzluk ve devleti mükemmelleştirme fikri, pek çok şey gibi onun da sonunu hazırladı. Allende kendisini maksizmin teorisyeni olarak tanımlamaktansa, marksist teori okumuş bir insan olarak tanımlıyordu ama Şili deneyimiyle ortodoks teorisyenlerin bekâretlerini bozmak, bu arada da bir şeyler başarmak istiyordu. Proletarya diktatörlüğü kavramının iki yönü olduğunu; bunlardan birinin siyasi diğerinin de toplumsal yön olduğunu söyluyordu. Bu ülkede de seçimlerle birlikte diktatörlük düşüncesinin yerine başka bir şey konulduğunu, toplumsal yönünse mevcut olduğunu belirtiyordu. Ama burjuva parlamentosunda bu terimlerle konuşmanın güçlüğü nedeniyle toplumsal yönü emekçiler olarak tarif etmeyi daha uygun buluyordu. Şili'de yaşama geçirdiklerinin dünyadaki devrimcilere farklı, ikinci bir yöntem sunduğunu düşünüyor; bu deneyimin iyi bir örnek oluşturmasını istiyordu. Şili'de yaşananlar Allende'nin istediği sonuca ulaşmadıysa da, devimcilerin ibret alabilecekleri bir deneyim oldu.

Allende tüm bu kargaşa arasında ülkenin varlığına saygılı olunduğu sürece muhataplarının ideolojik politik konumlarının

gözardı edileceğini, ülkenin silahlı kuvvetlerinin mesleklerine yakışır rollerinden gurur duyduğunu; silahlı kuvvetlerin ulusun silahlı kuvvetleri olduğunu düşünüyor ve yayıyordu. Tüm bunları fabrikalarında topraklarında sabırsızlanan, silahlanmak isteğini her fırsatta dillendirenlere rağmen söylüyordu. Nihayetinde Şili'nin kardeşkanı dökmeden, iç savaş yaşamadan şiddetten uzak bir yöntemle komünizme ulaşma hevesli Allende'si; elinde Fidel'in hediyesi silahıyla ölmeden çok önce, kendi silahıyla çoktan teslim alınmıştı.

Allende'nin "sosyalizme Şili tipi geçiş" diye bilinen programının uygulanmasına, bugün yaşadığımız topraklarda Allende'nin karikatürleri tarafından "kamulaştırma" diye savunulan, millileştirme hareketiyle başladı. Ülkenin ekonomisinin temel taşı olan maden yatakları millileştirildi. Yatakların sahibi olan emperyalist sermaye grupları Allende'nin bu kararına şiddetle tepki gösterdiler. Millileştirmenin ikinci adımı bankalardı. Devlet bankaların neredeyse tümüne el koydu. 1971 Kasım'ında bankaların yüzde doksanı, madenlerin yüzde yetmişi devletin denetimindeydi. Allende hükümeti ücretleri arttırıp fiyatları dondurdu böylelikle tüketim harcamalarının emekçiler lehine değişmesini sağladı. Ayrıca işsizliği ortadan kaldırmak için devleti büyüttü. 360 bin Şilili devlet sektörlerinde istihdam edilmeye başlandı. Ama kapitalist sisteme göbekten bağımlı; ekonomisi asıl olarak bakır ihracatına dayanan Şili'de, kapitalistler siyasi olarak etkisizleştirilmeden hele hele kapitalist devlet aygıtına hiç dokunmadan yapılan bu reformların akıbetinin bağımlı ülkelerdeki popülist reformlardan hiç de farklı olmayacağı açığa çıktı.

1972 yılında Şili ekonomisi teklemeye başladı. Fiyatların dondurulması; ücretlerin arttırılması tüketimi arttırmış ama ürün miktarını aynı oranda artırmamıştı: Kapitalistler anayasal özgürlüklerine dayanarak üretim grevinde bulunuyorlardı. Ne yatırım yapıyor ne de üretimlerini arttırıyorlardı. Tüccarlar da yine anayasal özgürlüklerine dayanarak "mal satmama hakkını" kullanıyor, Şili hükümeti'nin fiyat denetimini kaldırmasını bekleyerek stokçuluk yapıyorlardı. Şili'nin kapitalist dünyayla barış içinde beraber yaşaması ve ticareti arttırarak sorunlarını

çözmesi de mümkün değildi. Aksine emperyalist dünya sistemi Şili için daha büyük sorunlar yaratıyordu. Şili'nin ihracatının %70'i bakıra bağlıydı. Emperyalist tekeller bakır fiyatlarını düşürerek Şili'yi iyice zayıflatmaya uğraşıyorlardı. Bununla birlikte ABD hükümeti Şili burjuvazisine para pompalamaya, Şili askerlerini CIA aracılığıyla eğitmeye devam ediyordu.

Ekonomik güçlüklerin Allende'yi yeterince yıprattığına ve darbe için zamanın geldiğine karar veren generaller düğmeye bastı. Haziran 1973'de Şili Silahlı Kuvvetleri'nin önemli bir bölümü Başkanlık sarayını kuşattı. Ama darbe girişimi başarılı olamadı. Girişim, Allende'nin "destekçisi" olan savunma bakanı ve ordu kumandanı General Carlos Prats tarafından güçlükle bastırıldı. General askerler içinde yalpalayan unsurlar olduğunun ve darbe öğlene kadar bastırılmazsa bu kesimlerin darbecileri destekleyeceğinin bilinciyle başkanlık sarayını kuşatan askeri okul öğrencilerinin üstüne ağır silahlarla yürünmesini emretti. Tanklar harekete geçti. Tankları arkasına alan Prats, sarayı kuşatan darbeci erleri vazgeçmeye ikna etti. Darbe girişiminin ardından sonra Allende yine kendisinden beklenen bir şekilde radyodan işçileri devrimci önlemler almaya çağırmak yerine onlara "hükümetinize güvenin; eve gidip eşinizi ve çocuklarınızı Şili adına öpün" diye seslendi.

Oysa başarısız generaller Ekvador elçiliğine kaçıp sığınma isteseler de emperyalistler ve Şili burjuvazisi Allende'yi devirmeye kararlıydı. Darbeyi durduran General Prats istifaya zorlandı ve tüm yetkiler darbeci generallerin eline geçti. Eylül ayında ikinci ve bu sefer başarılı olacak darbe girişimi çok daha profesyonelce başlatıldı. Jetler başkanlık sarayının üzerinde uçarken; keskin nişancılar Başkanlık Sarayı'nın çevresini sarmıştı. Tanklar her tarafı sarmış; Allende yanlısı tüm radyo istasyonları susturulmuştu.

Askeri Polis Teşkilatı Müdürü José María Sepúlveda Galindo'nun aktardığına göre Allende darbe girişiminin haberini alınca yine ilk olarak generallerini aramış; generallere ulaşamayınca "Hiçbiri yanıt vermiyor. Demek bu sefer hepsi işin içinde" yorumunda bulunmuştu. Generallere ulaşamayan Allende sabah dokuza doğru askerler tarafından kapatılmamış tek

hükümet yanlısı radyo olan Magallanes Radio'dan meşhur konuşmasını yaptı. Öğlen saatlerine yaklaşırken kuşatmanın sonucu belli olmuştu. Başkanlık Sarayı La Moneda'nın tamamını ele geçiren darbecilerin zaferi savunma bakanlığına şu kısa mesajla duyuruldu:

"Görev tamamlandı. Moneda alındı. Başkan ölü."

Devleti soyut bir mekanizma olarak algılayan, bunun kurumlarını ehlileştirmek umudunu taşıyan, parlamentoyu yıkmak yerine onu fethetmeyi hedefleyen anlayış; Allende'nin kişisel niyetinden bağımsız olarak, bir devrim fırsatının kaybedilmesine, sonrasında çok ağır bedeller ödenmesine neden oldu.

Ama burada Allende'nin kusurlarını bulmak ve dökmek, bunları onun kişisel zaafları olarak tarif etmek ancak bu yaşananlardan ibret almamanın yolu olabilir. Sonuçta barış içinde bir arada yaşamak, ya da Birleşmiş Milletler'e katılmak ya da onun yanında yer almak, devletin sağlamlaştırılmasını hedeflemek ne Allende'yle başladı, ne de onunla son buldu. Bu II. Enternasyonal ve onun devamcısı olan ve III. Enternasyonal'i tam ona ihtiyaç varken kapatanların yaydıkları, Allende'de de yansımasını bulan bir anlayışın sonucudur. Bunları tersyüz edecek komünist enternasyonalist bir örgüt var olmadıkça da komünizme reformlarla devletin düzeltilmesi yoluyla ulaşılacağı anlayışı yok olmayacaktır.

Filistinli Arap Burjuvazisinin Özlemleri İçin Mücadele Veren, Emperyalistleri Kendisine Mecbur Eden Bir Ulusal Önder:

Yaser Arafat

Arafat'ın kim olduğunu bilmeyen var mı? Başında siyah beyaz kefiyesi, üzerinde asker elbiseleri, belinde tabancası, kırlaşmış sakalları, yüzünden eksik etmediği gülümsemesiyle dünyada milyonlarca insanın belleğine yerleşmiş bir resim... Filistin ve Filistin ulusal kurtuluş mücadelesi ile özdeşleştirilen bir kişilik... Ancak bu yüzeysel bilginin ötesinde Arafat'ın neyi savunduğunu, neyin mücadelesini verdiğini bilen pek az.

Yarım yüzyıla yakın siyasal yaşamı boyunca Arafat'ın adı adeta Filistin davası ile özdeşleşmişti. Oysa Kahire'de doğmuş, siyasal mücadeleye Kuveyt'te başlamıştı.

Tam adı Muhammed Abdel Rauf Arafat El Kudwa El Hüseyni olan, Arafat Kuveyt'te kamu hizmetlerinde memur olarak çalışan

bir mühendis iken Filistinli arkadaşları Salih Halef (Ebu İyad) ve Halil El Vezir (Ebu Cihad) ile birlikte, 1959 yılında Harakat al Tahrir al Watani al Filistini (Filistin vatanını oluşturma hareketi) adlı bir örgüt kurdular. Bu örgütün kısaltılmış hali olan "Hataf" aynı zamanda ölüm anlamına geliyordu. Ama bu örgüt daha çok Hataf sözcüğünün tersten okunuşu olan ve fetih anlamına gelen "Fatah" (El Fetih) olarak tanındı ve kökenlerini hatırlayan da pek az kaldı.

Arafat El Fetih ile birlikte Ebu Ammar adıyla anılmaya başladı ve kısa zamanda bu örgütün lideri haline geldi ve ölünceye kadar da bu sıfatı korudu. Ama 75 yaşında ölen Arafat'ın tek resmi sıfatı bu değildi. El Fetih'i de içeren ama birçok başka örgütü de çatısı altında toplayan Filistin Kurtuluş Örgütünün de resmi lideri idi. Arafat 1969'dan itibaren resmen üstlendiği "FKÖ Yürütme Komitesi Başkanı" sıfatını ölünceye kadar taşıdı.

Arafat öldüğünde aynı zamanda ülkesi ve statüsü belli olmayan bir "Filistin devleti"nin de başkanı idi. Onu bu statüsü ile tanıyan devletlerin temsilcileri cenazesine bir devlet töreni gibi katıldılar.

Buna karşılık İsrail başta olmak üzere başkaları ölümünden sonra da onu terörist olarak lanetlemeye devam ettiler. Doğrusu Arafat sadece 70'li yıllarda bizzat fedai olarak çarpışmış olmasının yanı sıra ölene kadar üniformasını ve General sıfatını terk etmemişti. Hem Nobel Barış ödülünü İzak Rabin ile paylaşmış hem de El Fetih'e bağlı El Aksa Şehitleri Tugaylarının manevi lideri olarak kalmaya devam etmişti. Nitekim bu örgüt ölümünden sonra da adını "Şehit Yaser Arafat Tugayları" olarak değiştirdi.

Ama Arafat'ın hayatının asıl ilginç yanları bu en çok üzerinde durulan hem barış ödülü sahibi bir politikacı-diplomat kimlikleri ile fedai ve general kimlikleri arasındaki görünüşteki aykırılık değildir. Üzerinde durulmayan başka dikkat çekici yönleri de var Arafat'ın hayatının.

Her şeyden önce Filistin ve Filistin davası ile özdeşleşmiş bulunan Arafat, uzun hayatının kısa bir döneminde Filistin topraklarında yaşayabilmiştir. Kudüs asıllı, yedi çocuklu bir

sürgün ailenin altıncı çocuğu olarak Kahire'de doğmuştur. Yoksul bir ortamda yetişen Arafat'ın siyasete olan ilgisi ilk olarak Mısır Meclisi'nin çay ocağında çalıştığı dönemde uyanmıştı. Aktif siyasete atılması ise Kuveyt'te gerçekleşmiş, kısa bir süre ayak bastığı Filistin toprağı sayılması gereken Ürdün'den 1970'lerin başında gene sürgün edilmiş; Filistin'in komşusu olan Lübnan'dan da 80'lerin başında yeniden sürgün edilmiştir. Bu yıllar boyunca Filistin topraklarına ancak fedai olarak veya gizlice ayak basabilmiştir. 90'lı yılların ortasında nihayet tekrar Filistin'e döndüğünde ise ancak şu anda defnedildiği yerde kuşatılmış olarak yaşama imkânı bulmuştur.

Kimi yorumcular Arafat'ın bu sürgün hayatına bakarak Filistin halkının kaderini temsil ettiğini söylemektedirler. Bu yanlış değildir. Ama bütün Filistinlilerin daima sürgünde yaşadıkları da doğru değildir.

Öte yandan bugüne kadar Filistin davası uğruna ölenlerin yaş ortalaması 20'lerin üzerine zar zor çıkarken Arafat siyasete girdiği zaman 30 yaşındaydı. Yani Filistin davasının simgesi olarak gömülen Arafat Filistinliler içinde bu davaya en geç katılanlardan sayılır. Buna karşılık on binlerce Filistinli daha yaşamının baharına ermeden gözlerini yumarken Arafat 75 yaşını görme şansına sahip olan ender Filistinlilerdendi. Çok geç başladığı siyasal hayatı da ortalama Filistin şehitlerinin ömrünün birkaç katı sürdü.

Bundan başka, Filistin halkının ezici çoğunluğu uzun yıllardır açlık ve sefalet içinde yaşarken Arafat en zengin Filistinli olarak gözlerini yumdu. Aynı zamanda da dünyanın sayılı zenginleri arasında sayılacak bir servetin sahibi idi. Kimileri Arafat'ın bu istisnai zenginliğini siyasi konumu sayesinde elde ettiği yolunda spekülasyonlar yapmaya veya bunlara kanmaya eğilimlidir. Oysa bu doğru değildir. Arafat'ın başka sıfatlarının yanı sıra Filistin'in kasasının anahtarını da cebinde taşıdığı doğrudur. Görünüşte kişisel serveti gibi görünen servetinin büyük kısmının bu kaynaktan oluştuğu da doğrudur. Ama Arafat'ın servetini Filistinlilerin gelirlerine kaba bir biçimde el koyarak yaptığını söylemek tam olarak doğru değildir.

Çünkü Arafat siyasi itibarını elde etmeden önce de fukara değildi; keza genç eşi de aileden zengin bir banker kızı idi. Arafat ailesinin siyasal yaşamın yanı sıra özel bazı ticari işlerle uğraşıp servet edindiği de sır değildir. Ama buna bakarak Arafat'ın siyasi konumundan yararlanarak Filistinlilerin servetini zimmetine geçirdiğini söylemek haksızlık olur ve gerçekleri ters yüz eden bir değerlendirmedir. Aksine Arafat zaten zengin bir burjuva idi ve öyle olduğu için siyasi itibar sahibi oldu. Tabii ki bütün burjuvaların varlıklarının ve servetlerinin kaynağında emeğin sömürüsü olduğuna bakarak Arafat'ın servetinin kaynağında da emeğin sömürüsü olduğunu söylemek gerekir. Ama bu başka bir şeydir Arafat'ın irtikap ile zenginleştiğini söylemek başka bir şeydir.

Aksine Arafat'ın bir burjuva kimliği olduğu için Filistinli zenginler ve Arap burjuvaları servetlerini ona emanet ettiler ve onu Filistin devlet başkanı olarak görmeyi arzu ettiler. Bir başka deyişle Arafat burjuva olduğu için burjuva siyaset sahnesinde itibar kazandı; siyasi itibarı sayesinde zenginleşmedi. Kuşkusuz Filistin'de de başka yerlerde de aksi örnekler de vardır; Arafat'ın siyasi konumu sayesinde servetine servet kattığını söylemek de mümkündür. Ama Arafat hakkında söylenmesi gerekenlerin başında bunun geldiği doğru değildir.

Hatta tersini vurgulamak daha önemli ve gereklidir. Ölümünden sonra burjuva dünyasının ve onlara bakarak siyaset yapma alışkanlığında olanların Arafat'ı yüceltmelerinin ve daha da yüceltecek olmalarının nedeni de budur.

Arafat'ın önderlik ettiği ve temsilcisi olduğu hareket, bölgedeki Arap milliyetçiliğine dayalı olan ve başka ulusların köleliği üzerinde yükselen burjuva diktatörlüklerinin desteğiyle ve Filistinli emekçilerin kanı ve teri üzerinde yükselen bir hareketti. Öte yandan emperyalist çıkar çekişmelerinin anaforunda ABD'nin ve İsrail'in emperyalist rakiplerinden de destek aldı. Arap milliyetçiliğini destekleyerek Ortadoğu dengeleri üzerinde oynayan (İsrail devletini ilk tanıyan devlet o olduğu halde) SSCB'nin de hatırı sayılır desteğini gördü.

Bugün SSCB'nin yerinde yeller esse de siyasal mücadele kültürünü SSCB'nin damga vurduğu koşullardan almış olan pek çok akım Arafat'a ve onun temsil ettiği harekete hala o zamanın egemen bakış açısını koruyarak bakmaktadır.

Bu nedenle Arafat'ın ölümünün ardından nasıl ki burjuva dünyasında geniş bir muhabbet kampanyası baş gösterdiyse, sözüm ona kendilerini bu dünyadan ayrı tutuyor gibi görünmeye çalışan pek çok akım dünyada olduğu gibi Arafat'a övgüler düzmeye ve onun Filistin'in özgürlük davası ile özdeş olduğunu teyit etmeye koyuldular.

Daha solda ve devrimci bir çizgiyi korumaya özen gösteren akımlar ise bir yandan bu genel övgü kampanyasının dümen suyuna karışırken bir yandan da Arafat'ın uzlaşmacı ve burjuva karakterini hatırlatarak kendilerini ayırt etmeye çalışmaktadır. Ne var ki özellikle bu tutumu benimseyenlerin çifte standartlı oportünist tutumu da gözden kaçacak gibi değildir.

Zira bu cenahtakilerin söylemi aşağı yukarı şu biçimde özetlenebilir:

> *"Evet, Arafat aslında emperyalistlerle ve Siyonistlerle uzlaşmak ve silahlı mücadelenin önünü kesmek için çaba gösteren bir burjuva politikacısıdır. Ama beri taraftan hayatını Filistin kurtuluş mücadelesine adamış ve geçmişte de kalsa silahlı bir mücadele vermiş ve halkının sevgi ve desteğini kazanmış bir ulusal önderdir; bu nedenle kendisini eleştirmekle birlikte sahip çıkmak bütün sosyalistlerin enternasyonalist ödevidir."*

Bu tutumu burun kıvırarak eleştiren ve kendilerini bunlardan da ayırt etmeye gayret gösteren doktriner solcular da eksik değildir. Bunlar ise ne olursa olsun Arafat'ın işbirlikçi ve uzlaşmacı oluşuna vurgu yapmakla kendilerini ayırt etme gayretindedirler. Ama bunların çıkış noktaları zaten baştan ulusal sorunu reddettikleri ve ulusların kendi kaderini tayin hakkının kayıtsız şartsız savunusunun modası geçmiş bir kavram olduğunu savundukları için Arafat'ın uzlaşmacı olmasının onlar için ayırt edici bir önemi de yoktur. Zaten onlar uzlaşmaz bir biçimde

Filistin'in kurtuluşu için mücadele eden akımları desteklememek için türlü bahaneler bulma ve bunlara ille bir kulp takma arayışı içindedirler.

Komünistler, tıpkı bolşeviklerin ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının kayıtsız şartsız kabulüne karşı çıkan solcu oportünistlerden ayrı durdukları gibi bugün giderek yaygınlaşmakta olan bu sol görünümlü sosyal şovenizmle de ayrımlarını çekmeye özen gösterirler. Filistin kurtuluş mücadelesinin önderliğinin burjuva akımlarının eline geçmesinin ve Filistin sorununun emperyalistler arası çıkar çatışmalarının bir aracı haline gelmesinin sorumluluğunu Filistin halkının sırtına yüklemek siyasal sorunlara egemenlerin gözünden bakan bir tutumdur. Komünistler bu tutumu reddeder. Filistin kurtuluş mücadelesinin önderliğinin burjuva akımların elinde olmasında asıl sorumluluğu komünizm ve devrim iddiasını taşıyanlarda görürler ve bu eksiklikten dolayı özgürlüğü herkesten çok hak etmiş olan Filistin halkının kendi kaderini tayin etmesine karşı çıkan akımlarla aralarını açarlar.

Buna karşılık, FKÖ'nün burjuva niteliğini Filistin davasını desteklemekten kaçınmak için bir mazeret olan kullanmamaya özen gösteren akımların hepsi ile de aynı çizgide değildir. Bu cenahta Filistin davasına sahip çıkma adına Arafat'a da övgü düzmekte mahzur görmeme eğilimi yaygındır. Bu cenahtaki sosyalistlerin eleştirileri genellikle Arafat'ın çatışmayı tercih etmeyerek emperyalistlerle ve İsrail devletiyle barış masasına oturması noktasındadır.

Hâlbuki barış aramak da savaşmak kadar ezilen uluslann en meşru haklarıdır. Bunda ilkesel olarak eleştirilecek bir durum yoktur. Eleştiri konusu olması gereken emperyalist bir barış uğruna haklı bir savaşın önünü kesme tutumudur. Kısmi çıkarlar uğruna bütünün çıkarlarını pazarlık konusu etmek eleştirilmelidir. Doğrusu burjuva akımların önderliğinde gelişen bütün ulusal hareketler şu ya da bu emperyalist güçle şu ya da bu ölçüde uzlaşmaya mahkûmdur. Daima kısmi çıkarlar uğruna bütünün çıkarlarına ihanet edeceklerdir. Arafat önderliğindeki FKÖ de bunun istisnası değildir. Ama bu durum Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunmaya engel

olmadığı gibi bu hakkın tanınması Arafat'a özel bir iltimas geçilmesini de gerektirmez.

Bununla birlikte Arafat ve Filistin hareketi hakkındaki oportünist tutumların açıkça belli olmasına engel olan başlıca etken Filistin'de FKÖ'ye alternatif bir proleter devrimci hareketin bulunmayışıdır.

Bu nedenle bu konudaki oportünizm başka ulusal hareketlere ilişkin tutumla Filistin'e ilişkin tutum arasındaki farklılıklarda meydana çıkar. Bugün "uzlaşmacıdır, burjuvadır, teslimiyete kapı açmıştır; ama..." diye başlayan cümlelerle Arafat'a övgü düzenlerden herhangi birinin aynı tutumu örneğin Çeçenlerin, Filistinlilerden daha eski ve sürekli olan ulusal kurtuluş davasına önderlik eden burjuva akımlara ve onların önderliklerine gösterdiğine tanık olan var mıdır?

Daha da çarpıcısı ve özellikle Ortadoğu koşullarında asıl göze batanı da Kürtlerin kurtuluş hareketine ilişkin tutumlarda meydana çıkar. Örneğin Molla Mustafa Barzani'nin komutanlığı da hayatı boyunca halkının ulusal davasına bağlanmış oluşu da Arafat'ınkinden aşağı kalmaz. Halkı tarafından sevilip sayılması bakımından da bir eksiği yoktur. Üstelik emperyalistlerle ilişkileri de Arafat'tan fazla olmamıştır. Ama bugün Arafat'ı yere göğe sığdıramayanlar arasında Molla Mustafa için bu övgülerin binde birini yapan var mıdır? Bunlar arasında Molla Mustafa Barzani'ye yönelttikleri eleştiri ve küfürün binde birini Arafat'a müstahak gören bulunur mu?

Aynı şekilde bugün Arafat'a nasip olan övgülerin binde birinin PDK veya YNK'nin bugünkü önderlerinin ardından söylenmesini beklemek mümkün müdür?

Aksine bugün Arafat'a eleştirileri ile birlikte övgü düzen oportünistlerden beklenebilecek olan bu tutumlarını bugün sözüm ona "Irak direnişi" diye yüceltilen hareket için tekrarlamalarını beklemek hayalcilik değildir. Hatta benzer bir tutumu Saddam Hüseyin'e müstahak görmeleri de şaşırtıcı olmaz. Ama bu tutumu Kürt ulusal hareketinin önderleri için tekrarlanmasını beklemek boşuna olur.

İşte bu nokta Arafat'ın ölümü vesilesiyle açığa çıkan oportünist tutumların mihenk taşı gibidir.

Bu tutumları ortaya koymak da komünistlerin sosyal şovenizmin maskesini düşürme yolunda görevlerinin arasında gelir.

El-Fetih ve FKÖ

Arafat'ın önderliğini yaptığı El-Fetih örgütü 1958'de Kuveyt'te kuruldu. Örgütün Kuveyt'te kurulması bir tesadüf değildi. 1950'lerde Ortadoğu'da petrol üretiminin artırılması dolayısıyla yeni petrol kuyularının açılması gündeme gelince, Filistinliler, vasıflı işgücü potansiyeli yüksek olan bir ulus olduklarından, bu müteahhitlik işlerini üstlenmişlerdi. Özellikle Kuveyt'teki istihdam sorunu Filistinli işçi ve mühendislerle çözülüyordu. Arafat ve El Fetih'in ilk kurucuları da Kuveyt'te çalışan inşaat mühendisleriydi.

El Fetih kuruluşundan itibaren Körfez ülkelerinde sürgünde bulunan Filistin burjuvazisine yaslandı ve ondan mali destek aldı. Politik hattı da Filistin burjuvazisinin siyasi talepleriyle uyum içinde oldu. Silahlı mücadelenin ardından bağımsız bir Filistin devletini kurmak tek hedefti. Bu hedef dışında başkaca bir hedef tanımlanmamıştı. El Fetih İslamcı veya komünizan bir ideolojik hatta sahip olmadı, Arap milliyetçiliğini Filistin yurtseverliği ile birleştiren bir ideoloji benimsedi. Ulusal mücadeleye İslami bir arka plan oturtuldu, Arafat zaman zaman Kuran'dan ayetler okuyarak bunu kâfirlere karşı bir savaş kisvesine büründürdü, cihad kavramıyla bağdaştırdı. Böylece hareketin çabucak kitleselleşmesini ve milli bir hareket olarak algılanmasını sağlamaya çalıştı. El Fetih başından sonuna kadar bölgedeki diğer Arap devletlerin güdümüne girmeden bağımsız bir Filistin devleti amaçlayan bir politik hat çizdi. Aynı zamanda diğer Arap ülkelerinin olabildiğince desteğini almak, en azından tarafsız kalmalarını sağlamak için bu ülkelerin içişlerine karışmamayı bir prensip olarak benimsemişti.

El Fetih'in öne çıkmasını, dolayısıyla Arafat'ın öldüğü döneme kadar sahip olduğu konumunu kazanmasını sağlayan tarihsel

olay İsrail'in 1967'de bütün Filistin topraklarını işgali oldu. Bu işgalin ardından El Fetih etkili bir gerilla hareketi olarak ortaya çıktı. Arafat da bizzat mücadelenin içinde yer alarak bir efsane haline geldi. El Fetih İsrail devletine karşı gerilla mücadelesinde başarılı olmaya başlayınca İsrail'le mücadele etmekte yetersiz kalan Arap ülkeleri de bu hareketin meşruiyetini tanımak ve ona siyaset sahnesinde bir yer açmak zorunda kaldılar. Filistin kurtuluş hareketini bu önderlikle ilişkiler kurarak etkilemeyi tercih etmek zorunda kaldılar.

İsrail'in Filistin'i işgali yeni ulusal kurtuluş örgütlerine de hayat verdi ancak bunlar da FKÖ çatısı altında El-Fetih'in ve dolayısıyla Arafat'ın kuyruğuna takıldılar. Bu örgütlenmelerin belli başlıları Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC), ondan ayrılanların kurduğu Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (FDHKC) idi. Bu örgütlerden FHKC ve FDHKC marksist-leninist bir önderlik olma iddiasıyla kurulan, toplumsal bir devrim programına sahip örgütlenmelerdi. El-Fetih'ten farklı olarak her iki örgüt de İsrail devletine karşı verilecek mücadelenin Arap rejimlerine karşı sürdürülecek bir mücadele ile birlikte yürütülmesini öngörmekteydi. Elbette bu özellikleri nedeniyle bunlar Filistin burjuvazisi için hiçbir çekiciliğe sahip olamadıkları gibi hiçbir zaman da Arafat'ın Arap devletlerinin yönetici kademelerinde sahip olduğu bağlantılara sahip olamadılar. Bu nedenle El-Fetih'in her zaman halk cephelerine nazaran ayrıcalıklı bir konumu oldu. Örneğin El-Fetih burjuvazinin sağladığı kaynaklar sayesinde fedailere aylık ücret verebiliyor, savaşta yaralanan ve ölenlerin ailelerinin bakımını üstlenebiliyordu. Halk cepheleri ise üyelik aidatları ve bağışlar üzerinden ayakta duruyordu. Bu durum örgütlerin siyaset tarzına da belli bir ölçüde yansıyordu. El-Fetih başından beri burjuva kurumlarla hareket etmeye alışmıştı. Örneğin hastane ve sivil kurumların inşasında BM, Kızılay, Kızılhaç gibi örgütlenmelerle işbirliği yapıyordu. Diğer örgütler ise bu sorunları gerillaların aktif rol alması ve halkın katılımı ile çözmeye çalışıyorlardı.

Bunların yanı sıra bizzat Suriye devletinin kurduğu Saika isimli gerilla örgütü ile diğer Arap ülkelerinin kurduğu örgütlerin temsilcileri Şubat 1969'da FKÖ çatısı altında bir araya geldi. Söz

konusu örgütler arasındaki ayrımlar buna engel olamadı. Bu birlik projesi Arafat'ın önerisi ve onun yoğun çabaları sonucu gerçekleşmişti. Arafat bazı örgütleri ikna etti, bazılarını da silah ve para karşılığı bu birliğe dâhil etti. Böylece farklı ideolojik saiklerle ve birbirinden bağımsız hareket eden Filistinli silahlı örgütlerin belli bir merkezi iradeye bağlanması sağlanmış oldu. Bu örgütler zamanla kendi bağımsızlıklarının işareti olarak farklı eylemlerde bulunsalar dahi FKÖ bu örgütsel kimliklerin önüne geçti. Emperyalistlerle ve bölgedeki gerici devletlerle görüşmeler FKÖ üzerinden ve FKÖ adına Arafat tarafından yapılır oldu. Ayrıca FKÖ adına atılan imzalar, verilen sözler bu örgütleri de bağladı. Bu örgütlerin hiçbirinin de buna bir itirazı olmadı ve Filistin burjuvazisinin sağladığı ayrıcalıklardan nemalanmak için kendi bağımsız politik duruşlarından zamanla vazgeçtiler. Böylece FKÖ'nün örgütleri olarak kaldılar ve Arafat'ın siyasetinin bir parçası oldular.

Yıllar boyunca emperyalistlerin Arafat'tan kolay kolay vazgeçememesinin ardında yatan nedenlerden biri de budur. Arafat ve FKÖ'nün varlığı sayesinde farklı örgütlere bölünmüş olan Filistinli emekçilerin denetim altında tutulabilmesi sağlanabilmektedir. Arafat bu denetimi yitirdiği oranda emperyalistlerin hışmına uğradı. Ancak bu denetime sahip olduğu oranda da emperyalistler tarafından muhatap alınmıştı.

O zamandan ölümüne kadar FKÖ'nün başkanlığını Arafat yaptı. Arafat sadece FKÖ'yü yeniden kurmakla kalmadı. Diplomatik girişimleriyle FKÖ'nün Ortadoğu'da bir siyasi özne olarak varlığını güçlendirdi. FKÖ 1974'te Arap Birliği zirvesinde "Filistin halkının biricik meşru temsilcisi" olarak tanındı. Arap Birliği'nin ardından İslam Konferansı Teşkilatı, Afrika Birliği Örgütü ve en sonunda Birleşmiş Milletler tarafından tanındı. 13 Kasım 1974'te Arafat kefiyesi ve belinde tabancasıyla New York'ta Birleşmiş Milletler kürsüsüne çıkarak Filistin sorununu anlatan bir konuşma yaptı. Bu bakımdan ilk defa hükümet dışı bir örgüt Birleşmiş Milletler'de konuşma yapmış oldu. 100'ü aşkın ülke tarafından tanınan FKÖ'nün çeşitli ülkelerde temsilcilikleri açıldı. FKÖ 1976'da bir Arap ülkesi gibi Arap Birliği'ne üye oldu. Uluslararası siyaset arenasında kendi bayrağı ve temsilcilikleri ile

beraber yer alan FKÖ bir örgütten ziyade "sürgünde bir hükümet" gibi algılandı. Bir yandan da Lübnan'da kendini bir devlet olarak örgütlemeye başladı.

1979'da İran devriminin ardından Arap ülkeleri arasındaki birliğin çatırdamasıyla beraber Ortadoğu'ya da yeniden istikrarsızlık hâkim oldu. Bu istikrarsızlıktan Lübnan'a iyiden iyiye yerleşmiş olan FKÖ de nasibini aldı. 1982'de İsrail'in Beyrut'u işgali FKÖ'nün ağır bir darbe yemesine neden oldu. Buradan Tunus'a geçen Arafat daha sonra Suriye'nin başkenti Şam'da kaldı. Buradan kovulunca yeniden Lübnan'a döndü. Ancak bu sefer de Suriye'nin Lübnan'ı işgali nedeniyle bu ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Bu süre zarfında defalarca suikasta uğradığı halde Arafat hep kurtulmayı başardı.

Arafat Yeniden Önem Kazanıyor

Ortadoğu'ya yeniden emperyalist barışın gelmesi gündeme gelirken Arafat'ın yıldızı yeniden parlamaya başlıyordu. Arafat 1987'de Cezayir'de yapılan Filistin Ulusal Konseyi'nde parçalanmış olan Filistinlileri bir kez daha FKÖ altında birleştirdi. Aynı sene işgal altındaki Filistin topraklarındaki El Fetih, FHKC, FDHKC, FHP gibi örgütlerin intifadayı örgütlemesi ile Filistin sorunu yeniden dünya gündemine taşındı. Aralarında gençlerin, kadın ve çocukların da bulunduğu ve mücadele deneyimi olmayan yüz binlerce Filistinli intifadaya katıldı. İntifada her türlü "sivil itaatsizlik" eylemini içeriyordu, kitlesel gösteriler, genel grevler, vergi ödememe, İsrail mallarını boykot, siyasi yazılamalar ve elbette İsrail askerlerine karşı taşlı sopalı molotoflu saldırılar, barikat kurarak çatışmalar... 1987–1991 yılları arasında resmi kayıtlara göre 1000'den fazla Filistinli (200'den fazlası 16 yaşın altında olmak üzere) İsrail askerlerince öldürüldü.

FKÖ bu intifadanın başlamasından yaklaşık bir yıl sonra 15 Kasım 1988'de Cezayir'de yaptığı bir toplantı sonucu Gazze ve Batı Şeria'da bağımsız Filistin devleti kurulduğunu ilan etti. Arafat bu devletin ilk başkanı oldu. Bir yandan Filistin devleti ilan edilirken diğer yandan o güne kadar varlığı tanınmayan İsrail devleti -1967 öncesinde sahip olduğu topraklar göz önüne

alınarak- tanınıyordu. Bunlara ek olarak FKÖ terörü bıraktığını açıklıyordu. Arafat ABD'ye göz kırpıyor, bölgede kurulacak emperyalist barış için üzerine düşeni yaptığını, yapacağını gösteriyordu. Karşılığında ABD'den bir aferin aldı ama Amerikan hükümeti İsrail'i sıkıştırmadı.

1991'de Irak'ın Kuveyt'i işgali sırasında Arafat Saddam Hüseyin'in yanında yer aldı ve bu nedenle hem emperyalist efendileri hem de Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi bölge devletleri tarafından dışlandı. Arap ülkeleri ile İsrail FKÖ'süz bir barış arayışına yöneldi. Madrid görüşmeleri bu şekilde geçti ancak bir sonuç çıkmadı. Ne var ki kısa süre sonra FKÖ yeniden bir ihtiyaç haline geldi. Filistin'de HAMAS ve İslam-i Cihad gibi radikal İslamcı örgütlerin ortaya çıkması ve bu örgütlerin Filistinli emekçilerin öfkesini kendi arkalarına almaya başlamaları FKÖ'nün ve Arafat'ın muhatap alınmasına neden oldu.

Oslo'da gizli yürütülen görüşmeler sonucunda 1993'te Washington'da bir anlaşma imzalandı. Bu antlaşma sonucunda FKÖ İsrail'le denk bir taraf olarak tanınmakla kalmıyor, aynı zamanda İsrail Gazze ve Şeria'dan çekiliyor, İsrail askerlerinin boşalttığı bu bölgelerde FKÖ bir özerk yönetim oluşturabiliyordu. Özerk yönetim Filistinlilerin yaklaşık yarım yüzyıl boyunca kan ve can pahasına verdikleri mücadelenin bir kazanımı mıydı gerçekten?

Bunun böyle olmadığı, özerk yönetimin Filistinlileri özgürleştirmek bir yana onları kontrol altında tutmak için kurulduğu zamanla anlaşılacaktı. Bölgeye emperyalist barış geliyordu, Filistinli emekçiler de bu barışı her vesileyle bozma potansiyeli taşıyan bir güç durumundaydılar. FKÖ Oslo görüşmelerinde onların bekçiliğini yapma hakkını kazanmıştı. Zaten İsrail'in yıllardır bu bekçiliği yapmaktan canı epey yanmamış mıydı?

Filistin Devleti Filistin Emekçilerinin Bekçiliğini Yapmak İçin Kuruldu

Gerçekten de öyle oldu. Özerk yönetim Filistinlilere barışı bozdukları gerekçesiyle şiddet uygulamaktan çekinmedi.

Yüzlerce Filistinli özerk yönetim bölgelerinin güvenliğini tehlikeye soktukları gerekçesiyle tutuklandı, çeşitli gösterilerde Filistinlilerin üzerine ateş açıldı, birçoğu işkence gördü. Yüksek Askeri Güvenlik Mahkemeleri kuruldu. Arafat'ın görevlendirdiği askeri yargıçlar İsrailli askerlere saldırıda bulunmak suçundan Filistinlilere 15 seneye kadar hapis cezaları, idam cezaları vermekte tereddüt etmediler. Çeşitli gazetelere kapatma cezaları verildi. Kısacası Filistinli emekçilere baskı uygulayacak bir Filistin devleti kurulmuş oluyordu. FKÖ barış sürecinde masada güçlü olabilmek için Filistinli emekçilerin bekçiliğini iyi yaptığını göstermek zorundaydı. Emperyalistler tarafından tanınmak için gereken buydu. Bu vasfı da ancak kimi zaman sopa kullanarak sağlayabilirdi.

Hatta öyle ki 1995'te İsrail emniyet görevlileri Filistin özerk yönetiminin polis komiserlerine gösterilerin dağıtılması konusunda kurs bile verdiler. 1998'de İsrail devletiyle özerk yönetim arasında Güvenlik İşbirliği Anlaşması imzalandı. İmzalanması sırasında iki tane CIA gözlemcisinin de yer aldığı anlaşmada "terör ve şiddete karşı İsrail ve Filistin özerk yönetiminin birlikte mücadele etmesine" karar veriliyordu.

Arafat bu çabalarının karşılığını emperyalistlerden madalya alarak gördü. Oslo görüşmelerinin ardından İsrail Başbakanı İzak Rabin ile birlikte Arafat Filistin'de emperyalist barışın mimarları olarak Nobel Barış ödülüne layık görüldüler.

Sonuç Yerine

Filistin ulusal kurtuluş mücadelesinin lideri Arafat Filistinlileri özgürleştirmek şöyle dursun onları kendi sahip olduğu devletin tebaası haline getirip sömürmek isteyen Filistin burjuvazisinin sözcüsü durumunda oldu. Ancak bu tespiti yapmak için özerk yönetimin kurulmasını, FKÖ'nün bizzat kendisinin Filistinlilere zulmetmesini beklemeye gerek yoktu. Bu tespit daha önce de yapılabilirdi ve bazıları tarafından yapılmıştır.

Genellikle vurgulandığı gibi Arafat'ın çatışmayı tercih etmeyerek, emperyalistlerle ve İsrail devletiyle barış masasına oturması esas sorun değildir. Savaş da barış da meşru mücadele

yöntemleridir; esas önemlisi savaşın ve barışın hangi hedefe ulaşmak için yapıldığı, bu hedefe yakınlaşmaya hizmet edip etmediğidir. Arafat Filistinli emekçilere özgürlük getirmek amacıyla mücadele etmediğine göre savaşmış olsa da bu onun siyasi mücadelesinin meşru bir mücadele olduğu anlamına gelmez. Nitekim bugün barış masasına oturmak yerine intihar eylemleri ile mücadeleyi sürdüren İslamcı örgütlerin Arafat'a nazaran olumlu bir yanı yoktur. Bunlar da bölgedeki kimi Arap devletlerinden ve ayrıcalıklı sınıflardan yardım görmektedirler. Birtakım siyasi mevziler edindikleri koşullarda Filistinli işçileri satmakta tereddüt etmeyeceklerdir.

Esas önemlisi mücadelenin büyük yükünü, acısını hayatlarını ortaya koyarak çektikleri halde Filistin işçilerinin sınıfsal varlığının mücadeleye damgasını vuramayışıdır. Bu da ancak proleter devrimci bir önderlik sayesinde olabilir. Böyle bir önderlik olmadıkça Arafat'ın yolunu izleyenlerin ya da İslamcı bir örgütün ulusal kurtuluş mücadelesinin rantını yemesine engel olunamayacak, Filistinli işçiler özgürleşmeyecektir.

Hedefine Ulaşamayan Mermi:

Ernesto Che

Yaşasaydı neredeyse seksen yaşındaydı. 1928'in Haziran ayında Arjantin'in Rosario kentinde dünyaya gelen Ernesto'yu dünya hem sevinç ve takdiri hem de hüznü ifade eden ünlemle, Che diye tanıdı; o da Che olarak yaşayıp, öyle öldü. Kendi ülkesinde yaşadığı günlerini astımlı bir tıp talebesi olarak tamamladı ve Güney Amerika'yı dolaşmaya başladı, Guatemala'ya, Meksika'ya gitti; Fidel ve Raul Castro ile karşılaştı. Sonra, Küba'da Moncada kışlası baskınına katıldı, Sierra Maestra'ya çıktı, gerilla komutanı oldu. ABD'nin burnunun dibinde emperyalizme meydan okunabileceğini gösterme azmini taşıyanlarla birlikte, Batista rejimini deviren devrimin önderleri arasında yer aldı. Sonra ilk hükümetin merkez bankası müdürü, Sanayi ve İktisat Bakanı oldu. Dünya onu daha çok tanımaya başladı. Cezayir'in ulusal kurtuluş mücadelesini destekledi. Ama asıl ünlenmesi özünde anti-emperyalist bir ulusal devrim olarak kalan Küba devriminin pencerelerini açıp, dünyaya seslenmeye

başladığı zaman oldu. En çok emperyalizmi alt edebilmek için "iki üç daha fazla Vietnam!" yaratmak gerektiğini haykırdığı zaman tanındı onun en çok tekrarlanan ve hatırlanan sözlerinin başında bu sözleri geldi. Sonra, Küba Devrimi'nin yaşayabilmesi için bir "kıtasal devrim" gerektiği fikrine vardı; bu amaçla bir çok girişime ön ayak oldu yahut katıldı. Sonra, "Küba'da sosyalizmin zafere ulaşması" için didinmekten yorulduğu yahut sıkıldığından değil, Küba Devrimi'nin yaşayabilmesi için bile uluslararası bir devrimin gerektiği fikrine sahiden inandığı için, 1965'de Küba Devrimci Hükümeti'ndeki görevlerinden ayrıldı. Önce Afrika'ya gitti orada da deneyimli bir gerilla komutanı olarak savaştı; Uzak Asya'ya da gitti. Sonra tekrar Güney Amerika'ya döndü. Bolivya'daki gerilla hareketi içinde savaşırken yaralandı, kurşuna dizildi; köylüler arasında "Higuera'nın aziz Ernesto"su olarak hatırlanır oldu.

Dünya da hem doktor hem iktisatçı; elçi, devrimci ve bankacı; teorisyen, ajitatör ve gerilla olan, Arjantinli, Kübalı olan, Bolivya'da ölen Ernesto Che Guevara'yı en çok bu son yıllarında yani yüzünü dünyaya en çok döndüğü dönemde tanıdı; daha çok da öldürüldükten sonra tanımaya ve anmaya başladı. Che'nin portresini taşıyan posterler dünyanın birçok ülkesinde dalga galga yaygınlaştı. Ona benzemek, onun gibi yaşamak isteyenlerin sayısı 60'lı yılların son demlerinde ve 70'li yıllarda katlanarak arttı. Onun tuzağa düşürülüp öldürülmesinde rol oynayan CIA ajanlarından biri, dünyanın öbür ucundan Filistinli bir gerilla timi tarafından tespit edilip öldürüldü.

Onun için çok şey söylendi; en çok da romantik bir maceraperest olduğu sanıldı. Oysa o uluslararası devrimcilerin ilki de değildi; sonuncusu da olmadı. Ondan önce de, ondan sonra da dünyanın dört bir köşesinde Che gibi, komünizm uğruna doğdukları toprakların çok uzaklarında savaşıp ölen birçokları oldu.

Ulusal veya kısmi çıkarlar için değil, dünya devrimi hedefi için savaşıp ölenler zaman zaman azalıp, zaman zaman artmaya devam edecek; ama onların sonu ancak bu devrim nihai hedefine ulaştığı zaman gelecek. Bu bakımdan Che asıl hedefine ulaşmayan bir mermi gibiydi; bir uluslararası devrimci, bir

sosyalizm militanı olduğu halde Che, ölümünden sonra gerillacılığın, ulusal devrimciliğin bir simgesi olarak yüceltildi. Che Guevara'nın mücadelesinden devrimci bilinç ve iradenin önemini vurgulayan birçok ders çıkarıldı; ama aynı bilinç ve iradenin bir komünist dünya partisinin yaratılmasına yönlendirilmesinin şart olduğu dersini çıkaranlar pek az oldu. Onun gibi savaşıp ölmeyi arzulayan pek çok devrimci, bir dünya komünist partisi için de savaşıp ölmeyi düşünmeye başlamadı bile. Bu bakımdan Che asıl hedefine ulaşmayan bir mermi gibiydi.

Yetmiş dokuzuncu doğum gününde, Che'nin yaşamı ve mücadelesinden bu dersin çıkarılması hala bir zorunluluk olarak duruyor. Dünyamıza hoş geldi, hoş gitti Ernesto Che Guevara...

Ne tuhaftır, komünistler bile, insanların sadece bir kısmının, yani fikir ve eylemi ile ünlenenlerin bedenleri çürüdükten sonra da yaşamaya devam edebileceğini, diğer büyük çoğunluğun basit bir biçimde bedenen de, ruhen de ölüp gideceğini düşünmekten, söylemekten utanmıyorlar. Bunu önleyen yalnızca bir düşüncesizlik ya da dikkatsizlik değil. Maddi varlığımız ile manevi olan arasındaki birlik ve farkın muamması bu sorunu karmaşıklaştırıyor. Bedenin ölmesi ile fikirlerin ve ülkülerin yaşamaya devam etmesi bu konuda hurafelere bizi yaklaştıran bir temel oluşturuyor.

Oysa çoğu kez unutulan ve unutturulan o ki, aslında fikirler ve ülküler kendi başlarına yaşamazlar, yaşayamazlar. Onların yaşamaya devam etmelerinin sırrı, bu fikir ve ülküleri benimseyenlerin ve yaşatma arzusunda olanların varlıklarında yatmaktadır. Üstelik belli fikirleri ve ülküleri yaşatanların da, onları ilk ortaya atanlar kadar etkin olduklarını, edilgin taşıyıcılar olmadıklarını da unutmamak gerekir. Taşıyıcılar taşıdıkları fikir ve ülkülere kendilerinden bir şeyler katarlar, farkında olarak ya da olmayarak bunu yaparlar; bir bakıma onları çarpıtırlar. Bunda da şaşılacak ya da isyan edecek birşey yoktur; zira başka türlüsü mümkün değildir. Bu durumda, aynı kaynaktan çıkmış fikir ve ülkülerin ancak farklılaşarak yaşayabileceğini söylemiş oluruz. Pek tabii ki bu kez bunların yeni taraftarları ve muarızları olur, olacaktır.

Demek ki, bazılarımızın bedenleri öldükten sonra fikirleri ve eserleriyle yaşamaya devam edip, bazılarımızın ise tamamen öldükleri de doğru değildir. Doğrusu, bazılarımızın ünlenerek yaşayıp öldüğü, bazılarımızın ise isimsiz olarak yaşayıp öldükleridir; komünistlerin kaldırmayı amaçladıkları ayrımlardan biri de bu olsa gerektir.

Elbette bir fikri ilk ortaya atanlar, bir ülkü uğruna ilk kavgayı başlatanlar büsbütün önemsiz değildir. Bunlarla takipçileri arasında fark koymamak, görmemek hepten kalın kafalılık olur. Kimi fikir ve ülküleri "orijinalliğini bozmadan" koruyup yaşatma sevdasında olanların aslında onların mezar kazıcıları oldukları görülebilir. Aslında eğer amaç buysa, fikir ve ülküleri ilk söylendikleri gibi, söylendikleri anda dondurup korumak için ek bir gayrete gerek yoktur. Zira onlar çoğunlukla beyaz üstüne siyah lekeler olarak zaten kayda, kâğıda geçirilmiş, dondurulmuş durumdadırlar; ama bu durumda tek yaşam alanları kütüphanelerin tozlu raflarıdır. Onları bu halleriyle muhafaza etmek için fazla kalabalığa ve çabaya gerek yoktur. Fikir ve ülkülerin bu biçimde yaşatılacağını sananlar bir çiçek fotoğrafı ile çiçeğin kendisi arasındaki farktan habersiz kimseler olsa gerektir.

Mayıs 1976, Ulrike Meinhof "Demokratik" Batı Almanya Devleti'nin Hapishanesindeki Hücresinde Asılı Bulundu!

Ulrike Meinhof

"Ben Ulrike Menhof, Beni Öldüremeyeceksiniz!"

Ulrike Meinhof, Almanya'daki reformist marksizmden kopuşun simgesi olan ve devrimci mücadelenin Almanya'da yükselmesini sağlayan Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun (Rote Armee Fraktion – RAF) kurucularındandır.

Meinhof 9 Ocak 1934'de dünyaya gelmiştir. Anne ve babasının erken ölümü nedeniyle, kız kardeşine ve kendisine annesinin yakın arkadaşı Riemack vesayet etmiştir. Riemack sıkı bir sosyalisttir ve Meinhof sosyalizmle onun sayesinde ve onun etkisiyle tanışır. Öğrenci hareketinin sol kanadını temsil eden Konkret isimli gazetenin yayımcısı ile evlenir. Birkaç yıl sonra Konkret'in editörü olmuştur. Yazıları sol kamuoyunda ciddi bir

etki yaratmaktadır. 21 Eylül 1962'ye gelindiğinde Bettina ve Regine isimli iki kızı vardır. Radikal öğrenci gruplarıyla birlikte hareket etmeye yönelmesi 60'lı yıllarda olmuştur. 60'ların sonunda eşinden ayrılır. 14 Mayıs 1970 yılında RAF'ın kurucularından olan Andreas Baader'i kurtarma eyleminde yer alır. Bu eylem aynı zamanda RAF'ın varlığını ilan ettiği ve sahiplendiği ilk eylemdir. Bu eylemin de vesilesiyle RAF birçok yerde "Baader-Meinhof grubu" olarak da anılmaktadır.

Kızıl Ordu Fraksiyonu ya da Baader-Meinhof Grubu

1966'dan itibaren ABD, Japonya ve Batı Avrupa'da gelişen öğrenci hareketleriyle birlikte sanayileşmiş ülkelerde devrimci şiddet yeniden ortaya çıkar. Protestolar kendini kitle gösterileri, fabrika işgalleri, sokak çatışmaları şeklinde gösterir. Önce Amerikan, ardından Alman öğrenci hareketlerinin içinde en baştan beri kültürel sistemdeki yeni bir boyut -sanayi toplumunun ve tahakküm biçimlerinin radikal olarak sorgulanması – bulunsa da, protestoların aldığı biçim, tarihsel bir devrim modelinin hala varlığını sürdürdüğünün kanıtı olmuştur. Öğrenci hareketlerinin ardından kendini gösteren gerilla gruplarıysa 19. yüzyılın son anarşistlerini çağrıştıran pratikleriyle tüm "geleneksel" devrimci şemaları bir kenara itmişlerdir. Böylece metropol ülkelerdeki "toplumsal barış"ın kırılganlığını gözler önüne serip, mevcut siyasal oyunu alt-üst ederler. Medya, kamuoyu ve hükümetler, belli anlarda geri kalan tüm siyasal ve toplumsal sorunları arka plana itip bu olguyu gündemlerinin birinci maddesi yapmak durumunda kalmışlardır.

RAF'la ilgili çok çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları ise bu tür mücadele gruplarının ortaya çıkışını toplumsal muhalefet hareketlerinin zayıflamasına bağlamıştır. Sistemin kabul edilebilir bir muhalefet hareketine ihtiyacı vardır. Bu olmadığı takdirde toplumsal öfke daha radikal devrimci çıkışlarla kendini gösterebilir. Bu nedenle bugün de Avrupa'da ya da dünyanın başka yerlerinde var olan "demokrasi" sınırlı muhalefet hareketlerine izin verir. Böylelikle toplumsal hareket manipüle edilebilir ve sosyal yaşamın bir parçası haline gelen muhaliflik sistemi güçlendirerek onun devamlılığını sağlar. Fakat Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) gibi radikal gruplar

ortaya çıktığında özenilen ya da özendirilen burjuva demokrasisi valişi yüzünü göstermekten geri durmamıştır ve de durmayacaktır. Çünkü Alman Devleti RAF'ı iktidarına bir tehdit olarak görmüştür ya da diğer deyişle RAF Alman Devleti'nin çok sağlam görülen tahtını sarsmayı başarmıştır.

2 Nisan 1968 RAF'ın birçok militanının yollarının kesiştiği tarihtir. 1960'lı yıllar parlamento dışı bir sol hareketin oluşmasında katalizör işlevi gören Alman Sosyalist Öğrenciler Federasyonu'na bağlı öğrencilerin Alman Sosyal Demokrat partisinin bürokratlarıyla yollarının ayrıldığı bir dönemdir. Ama bu yol ayrımı sadece yaşlı Alman sosyal demokrat kuşağı ile bir yol ayrımı değildir. RAF yolunda buluşanların yollarını ayırdıkları akranları da vardır. O yıllarda emperyalist metropollerin gençleri arasında Nepal Katmandu seferlerine çıkmak, nihilizm ve uyuşturucu ile bezeli bir muhaliflik olarak hippilik, "savaşma seviş" vecizesiyle ifade bulan vurdumduymaz bir pasifizm yayılırken, RAF'a giden yolda buluşanlar ayrı bir doğrultuda yürümektedirler.

Alman öğrenci hareketine ciddi bir etkisi olan bu akım marksist bir perspektife sahiptir, aynı zamanda da Frankfurt okulu düşünürlerinden Marcuse'un ve Wilhelm Reich görüşlerinden, felsefi açıdan ise Sartre'dan etkilenmektedirler. O dönemin kritik konularına özelikle üçüncü dünya ülkeleri ve metropoller arasındaki ilişkilere yoğunlaşan bu akımın içinde çok sayıda Latin Amerikalı bulunmaktadır. ABD'nin Vietnam'a müdahalesine karşı dev gösteriler düzenlerler. "Vietnam ve Üçüncü Dünya Ülkeleri Hakkında Bilgi" başlıklı broşürlerinde bugüne dahi ışık tutabilecek çok çarpıcı vurguları vardır.

> *"Taleplerimiz, Alman protesto hareketinin ezilenlerle dayanışma adına bugüne kadar sergilediği sulu gözlü, dolayısıyla etkisiz üslubunun dışına çıktığı ölçüde yankı bulacaktır. Taleplerimiz, düşen her Amerikan uçağı, yakılan her celp kâğıdıyla, muzaffer halklarla dayanışma içinde daha fazla güç kazanacaktır. Bugüne dek ihmal ettiğimiz ve artık yapmamız gereken husus şudur: emperyalizmin mahkûm ettiği ve kendilerini başarıyla savunan insanları kendimiz gibi görmek."*

(Kızıl Ordu Fraksiyonu Batı Şehir Gerillası, Anne Steiner ve Loic Debray, Metis Yay., s.14)

İleride RAF'ın önde gelen militanlarından olacak olan radikal öğrenciler Vietnam'a yapılacak en doğru desteğin savaşın kendi ülkelerine taşınmasında görürler. 2 Nisan 1968'de Frankfurt'un iki büyük mağazası el yapımı bombalarla bombalanır. Eylemle ilgili yakalananlar RAF'ın kurucuları arasında olacak olan Andreas Baader(25), Horst Sochlein(28), Thoard Proll(29), Gudrun Ensslin'dir. 1968'de yargılanan sanıklar Vietnam'daki soykırıma karşı kayıtsızlığa ve tüketim toplumunun kinizmine karşı çıkmak amacıyla bir meşale tutuşturmak istediklerini söylerler. RAF'ın arkasındaki buluşma noktası bu eylemliliktir.

RAF gerillaları bir dönem Filistin'deki savaşa katılmak için Ürdün'deki askeri kamplarda eğitim de almışlardır. Aslında bazı yönleri ile Türkiye'deki 1970'li yılların devrimci kopuşunu temsil eden THKPC, THKO gibi örgütleri kuranlara benzemektedirler. Özellikle öğrenci hareketine yaslanan, reformizmden kopuşu simgeleyen ve uluslararası sorunlar karşısında somut, devrimci adımlar atma vb. özelliklerin ortak özellikler olduğu söylenebilir.

Sadece silahlı mücadele ile ilgili değildir RAF militanları, gündelik sorunlara bugünden çözüm için ev komünleri kurarlar; yetiştirme yurdundaki öğrenciler için çalışmalar yapar ve onları örgütlerler. Ev işgalleri, genç suçlulara ve çıraklara yönelik eğitim çalışmaları, ev komünleri, otorite karşı kreşler, tüketim kooperatifleri kurarlar. Sistemden kopuş, yeni yaşamın, yeni konuşlanma ve yeni eylem tarzının doğuşu eş güdümlü olmaktadır. RAF bir yandan alternatif gündelik yaşamı örgütlerken bir yandan da silahlı mücadeleye girişmiştir.

Grubun önemli bir özelliği çok sağlam görülen sistemin zayıf halkasını bulmak ve bunu kitlelere göstermektir. Lenin'in işaret ettiği zayıf halkanın çok güvenli görülen metropollerde de yakalanabileceğine inanmışlardır. Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Ulrike Meinhof, Horts Mahler ve öğrenci hareketinin içinden çıkan yeni solun bir düzine militanı Uruguay'daki Tupamarolar örneğinden hareketle şehir gerillası grubu olarak örgütlenmeye 1970'li yıllara gelirken karar vermişlerdir.

Çoğunluğu öğrenci olan grubun içinde Ulrike Meinhof Alman entelektüelleri içinde önemli bir yere sahip olan bir gazetecidir. Aynı zamanda grubun en yaşlı üyesidir. 2 çocuk sahibi olan Ulrike Meinhof'un RAF'ın içinde olması RAF'ın ciddiyetinin ve sempatisinin Almanya'da artmasının önemli nedenlerinden biridir. Görüldüğü üzere Meinhof köşe yazarlığını değil silahlı çatışmayı yeğlemiştir.

Grup kuruluş eylemini ve ismini ilk defa tutuklanmış olan Andreas Baader'i polis nezaretinde halka kapatılmış bir kütüphanede iken kaçırma eyleminden sonra duyurmuştur. 14 Mayıs 1970'de düzenlenen bu eylemin amacı Andreas Baader'i kurtarmaktan çok devlete meydan okumak ve tutsak ettiği bir insanı ellerinden söküp almaktır. Çünkü zaten Baader'in cezasının bitmesine sadece 2 yıl kalmıştır. Bu kaçırma eyleminin ardından 22 Mayıs 1970'te "Kızıl Ordu'nun İnşası" başlıklı bir bildiri ile "Rote Armee Fraktion", "Kızıl Ordu Fraksiyonu" adı tarih sahnesine çıkmıştır.

RAF köklerinin marksizm-leninizmin sınıf mücadelesinin silahlı olarak yeniden tanımlayan ve metropol ülkelerdeki devrimci mücadelenin uluslararası bağlamını ortaya çıkaran öğrenci hareketi olduğunu kabul eder ve önceliğin pratikte olduğunu belirtir. RAF bazı metinlerde bu sistemi, başı metropoller olan bir canavar olarak niteler ve teknolojinin, iletişimin, silahların yoğunlaştığı merkez olan metropollerde savaşan şehir gerillalarını çok önemser. RAF ideolojik görüşü sorulduğunda marksist olduğunu ifade ediyordur. Fakat o dönemin Avrupalı marksistleri çoktandır Sosyal Demokrat Partilerin ve işçi aristokrasisinin içinde erimiş olduğundan, onların marksist olmadığını iddia eden çevreler de yok değildir. Anarşist olduklarını söyleyenler de vardı. Fakat tüm bunlara en uygun cevabı yine kendileri veriyordu:

> *"Devletin güvenlik birimlerinin gözünde anarşistler sağa sola bomba atmaktan başka bir şey yapmayanlardır. Bu kocaman bir anti-komünist palavradan başka bir şey değildir. Bundan muratları kitleleri gerici ve faşist bir çizgiye çekmek böylece de halkı devletin şiddet aygıtıyla özdeşleştirmektir. Aynı*

zamanda marksist devrimcilerle anarşist devrimciler arasında kökü eskiye dayalı kapışmaya bodoslamadan müdahale etmek niyetindedirler. Ayrıca bize karşı marksistlerin devlete değil sermayeye saldırılması gerektiğini, sınıf mücadelesinin alanının sokaklar değil de yalnızca fabrikalar olabileceğini söyleyen günümüz marksizminin oportünist laf ebeliğine soyunduğunu görüyoruz. Bu yanlış marksizm anlayışına itibar edecek olursak Lenin'i de anarşist, Devlet ve Devrim kitabını da anarşist bir metin olarak kabul etmemiz gerekir. Hâlbuki bu eser devrimci marksizmin en üst derecedeki strateji kitabıdır."

"Şehir Gerillası Anlayışı Üzerine" adlı ilk yazılarında RAF militanları şöyle demektedir:

"Blanqui'yi büyük bir devrimci saymamıza ve nice anarşistin kahramanlığını hiçbir biçimde aşağılamamamıza rağmen ne blankistiz ne de anarşistiz. Uzun süreden beri anarşistler oportünistlerin en sert eleştiricileri olmuştur ve bu nedenle oportünizmi eleştiren herkes anarşistlikle suçlanmaktadır."

Bu sözleriyle RAF adeta blankizm diye tanımlanan "Fransız devrimciliği"ni Blanqui ile birlikte mezara gömmekle böbürlenen İkinci Enternasyonal oportünizminin anavatanında onların korkulu rüyasının hortlaması gibidir.

RAF sistemin her yerde hazır ve nazır olduğu, yıkılamayacağı mitosunu sona erdirmek ister. Grubun temel anlayışı ise, şehir gerillasıyla tabandaki siyasal çalışmanın irtibatlanması böylece her üyenin mahallelerde, fabrikalarda, yasal siyasi gruplarla mücadeleyi sürdürebilmesini sağlamaktır. Fakat RAF aynı zamanda aşırı polisiye önlemler nedeniyle ve silahlı mücadeleye yöneldiğinden illegaliteyi savunmaktadır. Genel grev mitosunu eleştirilir ve yalnızca devlet aygıtına karşı silahlı bir mücadelenin bir ayaklanmaya yol açacağı öne sürülür. Sanayi proletaryasının devrimin öncüsü olmaktan çıktığı iddia edilir. Halbuki aynı yıllar, Fransa ve İtalya'dakiler başta olmak üzere, işçi hareketinin uzun zamandan sonra ilk kez üzerindeki ölü toprağını silkelemesine sahne olmaktadır.

Bununla birlikte RAF'a göre şehir gerillasının siyasi ve ekonomik mücadeleyle bağları olmalıdır. Bu nedenle mahalleler, fabrikalar ve üniversiteler çalışma alanları olarak seçilir. Fakat işler pek bu yönde gelişmez. RAF'ın gittiği yolda, bu belirlenen alanlarda uzun soluklu bir çalışmaya izin vermeyecek kadar hızlı bir hareket vardır. RAF'ın ilk eylemleri önüne koyduğu hedefler arasında ilan edilmemiş olan Amerikan Emperyalizmi'ne saldırmak olmuştur. Federal Almanya topraklarındaki Amerikan Üslerini bombalayarak kendini gösteren Amerikan Emperyalizmi karşıtlığı RAF'ın eylemliliklerine damgasını vuran önemli bir dönüm noktası olmuştur.

İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra Avrupa'da ilk kez Amerikan askeri öldürülmüştür. Bu aşamada çatışma sadece Alman devleti ve RAF arasında olmaktan çıkmış ve uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Savaşı Avrupa toprağına taşıyan RAF Amerikan yeni solunun "Bring the war home!" ("Savaşı evinize taşıyın") sloganını hayata geçirmiştir. Bolşeviklerinki ile tıpa tıp benzemiyor da olsa başka bir ulusun özgürlük mücadelesine verilecek en önemli destek kendi devletine karşı mücadele etmekten geçer fikrinin vücut bulduğu önemli örneklerden biridir.

11 Mayıs 1972'de Frankfurt'taki Amerikan karargahında üç bomba patlar ve bir Amerikan subayı ölür. 12 Mayıs'ta Augsburg Emniyet müdürlüğü ve Münih'teki polis binasının park yeri bombalanır, 16 kişi ölür ve 100 kadar araba zarar görür. 15 Mayıs'ta çok sayıda RAF gerillası hakkında soruşturma yürüten Karlsruheli bir yargıç silahlı bir saldırıyla öldürülür. 19 Mayıs'ta radikal öğrenci hareketlerini yalan yanlış bilgilerle kötülemek, anti-komünizm propagandası yapmak ve RAF'ı sürekli yanlış bilgilerle halka teşhir etmekle nam salmış olan Springer Basımevinde bir bomba patlar. Bu eylem orada 19'u ağır 34 işçinin yaralanmasına neden olur. Son olarak 24 Mayıs'ta Amerikan ordusunun Vietnam'daki faaliyetlerine önemli bir lojistik destek sağlayan dev bir bilgisayarı tahrip eden ve 3 Amerikan askerinin ölmesine neden olan Heidelberg'deki Amerikan üssü bombalama eylemi gerçekleştirilir.

İşçilerin yaralanmasına neden olan eylem RAF'a duyulan sempatiyi oldukça azaltır ve RAF içinde de ayrışmalara ve tartışmalara neden olur. RAF bombalamanın ihbarının yapıldığı fakat Springer'in işçileri basımevinden çıkartmadığını söylese de işe yaramaz. Çünkü faşist bir işvereninin işçilerin hayatını düşünmek gibi bir derdinin olmayacağı RAF tarafından tahmin edilmelidir... Üstelik söz konusu eylem sayesinde RAF'ın anti-propagandasını daha fazla yapabilecekse işçilerin yaralanmasına göz yummaktan kesinlikle geri durmayacak bir medya vardır ortada. RAF militanları bir radyo aracılığıyla yaralı işçilerden özür dilese de RAF'ın etkisi gölgeleyen bu eylem hafızalardan uzun süre silinmemiştir. Esasında hedefler bir bütün olarak çok anlamlıdır, adli kurumlar, emniyet teşkilatı, Amerikan ordusu ve medya...! Çağdaş kapitalizmin İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası en önemli köşe taşlarından bir kısmını oluşturan bu hedefleri vurmak suretiyle RAF kapitalizmin yıkılabilirliğini göstermek istemiştir.

Yine de yönünü silahlı eylemlere çeviren RAF ve kitleler arasındaki bağ devletin de dört bir koldan etkisiyle azalmaya devam etmektedir. Çünkü RAF diğer gerilla örgütleri gibi kitlelerin eyleminin yerine kendi eylemini koymaktadır. 1 Haziran 1972'de RAF gerillaları yakalanmaya başlamıştır. 15 Haziran'da da Ulrike Meinhof'un evinde kaldığı sendika sorumlusu ve pedagoji profesörünün Meinhof'u ihbar etmesiyle Ulrike Meinhof yakalanmıştır.

Türkiye'de de 19 Aralık Operasyonu, açlık grevleri ve ölüm oruçlarıyla hafızamıza kazınan F tipi hücrelerin ilk uygulandığı yerden biri sözümona demokratik bir cumhuriyet kabul edilen Almanya'dır. Demokrasiyi Avrupa'dan öğrenen T.C. Devleti elbette bu demokrasinin tüm gereklerini yerine getirmek üzere cezaevinden çok ölüm evine dönüşen F tipi uygulamasını da Avrupa'dan öğrenmiştir. Almanya'da F tipi cezaevi uygulamasının mağdurlarından biri de Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun militanları olmuştur.

RAF militanları sesten yalıtılmış, beyaz hücrelere kapatılmıştır. Tüm duyularından mahrum bırakılarak işkenceye tabi tutulmuşlardır. Giderek duyuların kaybedildiği bu hücreler

psikolojilerinin giderek bozulmasına neden olsa da Alman Devleti'ne yapılan ne uluslararası baskı, ne sokak gösterileri, ne de RAF militanlarının başlattığı açlık grevi onların hücrelerden kurtarılmasını sağlamıştır. Demokrasi havarisi Almanya, siyasi tutuklularla avukatlarının görüşmelerini gizli mikrofonlarla dinlenmiş bunun ortaya çıkması bir sansasyona neden olmuştur. Üstüne üstlük RAF militanlarının avukatları tutuklanmış ve onlara destek verenler görevlerinden alınmış ve çeşitli cezalara çarptırılmıştır.

Sonunda 28 Nisan 1977'de RAF militanlarının önderleri hakkında hüküm verilmiştir. Andreas Baader, Jan-Carl Raspe ve Gudrun Enslin müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. RAF'ın iki önemli militanı Ulrike Meinhof ve Holger Meins bu sonucu göremeden öldürülmüştür. Holger Meins Kasım 1974'te ölmüş. Ulrike Meinhof ise 9 Mayıs 1976 hücresinde asılı bulunmuştur. Bunun bir intihar olduğu iddia edildiyse de ne cesede otopsi yapılmasına izin verilmiştir ne de konu hakkındaki sorulara tutarlı yanıt verilebilmiştir. Nitekim ölümü incelemek üzere kurulan soruşturma komisyonu 15 Aralık 1978'de şu açıklamayı yapmak zorunda kalmıştır:

> *"İncelememizde Ulrike Meinhof'un asıldığında ölü olduğu şüphesini doğuran bulgularla karşılaştık..."*

9-26 Mayıs 1976 tarihleri arasında bu ölümü protesto etmek için Almanya'da 11, diğer ülkelerde 20 saldırı ve kundaklama eylemi gerçekleşmiştir, bununla birlikte çok sayıda gösteri ve miting düzenlenmiştir. Cenazeye ise 4000 kişi katılmıştır.

RAF militanlarının önemli bir özelliği de mahkemeleri kürsülere çevirmiş olmalarıdır. Savunmalarında, siyasi savunma yapmışlar fakat bu savunmalardan sadece birkaç tanesi kitlelere duyurulmuştur.

RAF'ın diğer çarpıcı bir özelliği ise, kadın militanların ağırlık bastığı ve hatta adı birbiriyle eşit bir kadın ve erkek militanın isimleriyle (Baader-Meinhof) anılan, bilinen tek gerilla örgütü olmasıdır. Saptanan 39 militanın 18'i kadındır. Gruba önderlik edenlerin, ağır hapis cezalarına çarptırılanların %50'si kadın. Bu orana rağmen RAF, kadınların ezilmişliğini protesto edecek

türden eylemlilikler düzenlememiştir. Yürüdükleri yolda bu sorunu çözdüklerini düşünmüşlerdir. RAF şehir gerillaları arasında çocuk sahibi kadınlar da vardır ve onlar sakin ve "güvenli" bir hayatı seçmeyip RAF'a katılmışlardır. Sonrasında bu kadınlar "annelik" görevlerini yerine getirmedikleri için medya da oldukça yerilmiş ve aşağılanmıştır. Oysa aynı şey tabi ki RAF militanı olan babalar için yapılmamıştır.

Ulrike Meinhof da hem bir kadın, hem bir anne, hem de RAF'ın kurucularından biri olan bir devrimcidir ve "Yüce Alman Demokrasisi" tarafından cezalandırılmıştır.

Onu morgdan da soğuk, aseptik bir hücreye kapattılar. Beyaz, sessiz bir hücreye, insansız, duyusuz ölü bir hücreye. Onların sahte dünyalarında renkli neon ışıklarının birinin altında insanlığını yitirmedi diye... Onların delirmiş palyaçolar gibi boyanan kadınlarından biri olmadı diye.. Gözlere menekşe mavisi... Yanaklara Cezayir moru... Dudaklara zencefil kırmızısı... Ulrike Meinhof için ise onu delirtmek için sadece beyaz... Kafasındaki ve yüreğindeki rengârenk dünyadan korktukları için onu beyaza zorladılar. Büyük Alman demokrasisinin şaşkın ve semiz halkı mışıl mışıl uyusun diye onu sessizliğe mahkûm ettiler. Onu öldürülürken görmedik ama duymak için her zaman görmek gerekmez. Biliyoruz ki öldürülmeden önce de o beyaz sessiz hücreye inat bağırıyordur.

> *"Çok güvenli görünüyorsunuz! Fakat sanmayın ki bu böylece devam edecek! Öfke ve nefret büyük geminizin makine dairesinde terden geberenlerle birleşecek, biliyorum. İspanyol, Türk, Kürt, Yunan, Arap, İtalyan göçmenler ve Avrupa'nın tüm ezilenleri... Ve tüm kadınlar, ezildiğinin, aşağılandığının sömürüldüğünün farkında olan tüm kadınlar neden burada olduğumu ve beni neden öldürmek istediğinizi anlayacaklar... Gardiyanlar, yargıçlar, politikacılar... Hiç biriniz umurumda değilsiniz. Asla beni delirtemeyeceksiniz! Beni sağlam öldüreceksiniz... Mükemmel bir ruh ve mükemmel bir beyinle. Böylece herkes katillerin devleti ve katillerin hükümeti olduğunuzu anlayacak! Herkes sosyal demokrasinin neye benzediğini anlayacak!*

[...] Şimdiden cesedimi kaçırıp saklamanızı, kapıyı avukatlarıma kapatmanızı görür gibiyim. Ulrike Meinhof kendini astı diyeceksiniz. Kanlı ellerinizle kapıları yüzlerine kapatacak ve fotoğraf çekmeyi soru sormayı yasaklayacaksınız. Yasak diyeceksiniz, cesedi incelemek yasak! Soru sormak, düşünmek, tahmin etmek yasak!! Yasak!... Ama kendi korkunuzu yasaklayamazsınız! Her katile özgü korkuyu yasaklayamazsınız!

Cesedim bir dağ gibi ağır olacak... Yüz bin ve yüz bin... Yüz binlerce kadın kolu bu kocaman dağı kaldırıp omuzlarına alırken sizin oturduğunuz o sahte tahtı sarsacak müthiş bir kahkaha atacaklar!... Ve hep birlikte bağıracaklar: Ulrike Meinhof'u öldüremeyeceksiniz"

Ama Ulrike Meinhof'u öldürdüler. Sadece zaten hiç sakınmadığı bedenini değil, duruşunu ve başkaldırış tarzını da öldürdüler. Bunun en trajik kanıtı bugünlerde, güya onun ve yoldaşlarının devamı olduğunu iddia edenlere bakarak görülebilir. Şimdilerde sözümona savaşa karşı çıkma adına Alman ve Fransız emperyalistlerinin dümen suyunda pasifist eylemler yüceltilirken, onların "savaşı evinize taşıyın" çığlığını hasretle anmamak mümkün değil.

Elbette RAF ve benzeri örgütlerin çıkışı proleter devrimci bir çıkış değildi. Çıkmaz bir sokağa hapsolması kaçınılmaz bir başkaldırı idi. Ama o günden beri kırılamayan oportünizmin kısır döngüsünü kırmak için hiç şüphesiz en az onlarınki kadar cüretkâr bir başkaldırıya ve inatla akıntıya karşı gitme cesaretine ihtiyaç vardır. O başkaldırının bugün pasifist eylemlere karışan sözümona takipçileri tarafından değil, bu cesareti ve direngenliği devralarak yeni bir Komünist Enternasyonal'in harcına katacak proleter devrimciler tarafından sürdürüleceğinden de kuşku duyulmamalı.

Komünistler Ulrike Meinhof 'un şahsında onun ve yoldaşlarının gösterdiği cüretkâr başkaldırıyı kendilerini onlarla özdeşleştirmeksizin selamlamayı ve onları anmayı ödevleri arasında kabul etmelidir. Onlarınkini aşan bir devrimci atılımın gereklerinin başında bu tutum gelir.

Unutulmayı Hak Etmeyen Bir Kadın Kürt Devrimci:

Leyla Qasım

Dünya'nın her yerinde, 1 Mayısla başlayan Mayıs ayı devrimciler ve işçi hareketi için hem yeni umutların filizlendiği hem de yoğun acıların yüreklere çöktüğü bir dönemeç oluşturur. Bu acıların ardında hem dünyanın dört bir yanında 8 saatlik işgünü için mücadelede hem de 1 Mayıs eylemlerinde düşen devrimcilerin, işçi hareketi militanlarının anısı vardır. Umut filizleri de toprağa düşen bu fidanlardan türemektedir.

Mayıs ayında yitirilenler arasında çoğunlukla unutulan ama unutulmayı hak etmeyenlerden biri de Leyla Qasım'dır.

Leyla Qasım Türkiye'de ölmedi; Türkiye'de hiç yaşamadı da. 1952 yılında Xeneqin'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini gördükten sonra ailesiyle birlikte Bağdat'a göç etti. Liseyi burada tamamlayan Leyla 20 yaşında KDP'ye katılmaya karar verdi.

Peşmergeye katıldığı zaman Güney Kürdistanlı Kürtler, zor bir dönemden geçiyordu. 1974'ün baharında Baas rejimi bir kez daha Kürtlere yönelik saldırılara girişmişti. Yurtsever Kürtler Bağdat'tan sürülüyor, Kürt kentleri bombalanıyordu. Bu koşullarda Leyla Qasım'ın da dâhil olduğu bir gruba bir uçak kaçırma görevi verildi. Ancak daha bu eyleme girişemeden, 24 Nisan 1974'te, Leyla ve dört yoldaşı yakalandı ve on dokuz gün sonra, 13 Mayıs 1974 tarihinde, idam edildi.

Leyla Qasım yargılama sırasında hâkime "Beni öldürün; fakat şu gerçeği de bilin ki, benim öldürülmemle binlerce Kürt uyanacak. Ben Kürdistan'ın özgürlüğü yolunda canımı feda ettiğimden dolayı sevinç ve gurur duymaktayım" dedi. İdam sehpasına giderken ulusal marşını, Ey Reqib'i okuyordu.

O, Irak Baas diktatörlüğü tarafından idam edilen ilk kadın peşmergeydi. Kürdistan'ın yetiştirdiği nice kadın ulusal kurtuluş neferlerinden biriydi. 1974 yılında Bağdat'ta başarısız kalan bir uçak kaçırma eylemi sırasında ele geçirilmiş, kısa bir süre sonra idam edilen ilk Kürt Kadın peşmerge olma onuruna erişmişti.

Her ne kadar kendisi vatanının kuzey parçasında hiç yaşamamış olsa da, Leyla Qasım'ın benzerleri, yaşadığımız topraklarda da hiç eksik olmadı. Koçgiri Ayaklanması'nın önderlerinden Alişer'in yoldaşı ve eşi Zarife, Alişer vurulduktan sonra, onu vuranlardan birini alnından vurmuş ve vakur bir şekilde eşinin yanına gitmişti. Dersim isyanı sırasında bir çatışmada ele geçmemek için kendisini yardan atan Seyit Rıza'nın yiğit eşi Bese de güzel bir örnektir. İhtimal «Kürdün Gelini» onun bu tutumundan esinlenmiş ve Kürdistan'ın yetiştirdiği nice yiğit kadın için söylenegelmiştir.

Nitekim özellikle 1980'lerden itibaren, Zarifelerin Beselerin uğruna öldükleri bereketli topraklar nice Zarifeleri, Beseleri, Leyla Qasımları yetiştirdi ve uğurladı. Daha pek çoğuna da gebedir.

İdam edilişinin üzerinden 30 yıl geçmişken, Leyla Qasım'ın uğruna öldüğü toprakların üzerinde artık Baas Diktatörlüğü hüküm sürmüyor ama Kürdistan hala bağımsız değil, Kürt ulusu özgür değil.

Güney Kürdistanlılar şimdi Leyla Qasım'ı yalnız Cigerxwin'un şiiriyle hatırlamıyorlar. Onun gülüşü kadar sıcak, yürekleri ısıtan bir umutla anıyorlar Leyla Qasım'ı. Çünkü Kürdistanlılar onun cesaret ve kararlılığına her zamankinden daha fazla ihtiyaç gösteren çetin bir sınavın eşiğindeler.

Komünistler Leyla Qasım'ı anarken Kürt halkının Kuzey Kürdistan'dakilerden ibaret olmadığını hatırlatmak, Türk ve Kürt halkları arasında kardeşçe bir birliğin olması için evvela bu kardeşliğin önündeki en büyük engellerin başında gelen ve Kürdistan'ı parçalayan sınırların aşılması gerektiğine işaret ediyor. Leyla Qasım'ların anısı da bu ödeve ışık tutuyor.

Leyla Qasım

Kolları arkadan bağlı
Saçlarından sürükleyerek getirdiler leyla'yı
Söyle dediler
Kimsin, kimdi arkadaşların?
Adım Leyla'dır bayım
Babalarımın adıyla tanınır,
Benim ülkemde insanlar.
Yani anlayacağın
Leyla kasım'dır
Adım, soyadım.

Arkadaşlarıma gelince
çok var tanıdığım, tanımadığım
Olimbia'da Gouges los, Lovembura
Clara, Cezayirli Cemile ve diğerleri
Bilmem ki hangisini soruyorsunuz?
"Ne diyor bu krod kaltağı
Gavur isimler sayıyor bana
Tek anladığım cemile adı"
diye bağırdı ağzı köpürerek
Tanrı Dağı kadar müslüman
Albay, bir rütbeli Saddam uşağı
Bir aşağı bir yukarı
Odada dolaşıyor albay
Aklını başına topla doğrusunu söyle

Kimdi arkadaşların
Biliyorum masumsun sen

Biliyorsun dokunmayız biz masumlara
Söyle de kurtul
Kimdi arkadaşların
Niçin "düştün" bu yola
Söyledim isimlerini
Arkadaşlarımın bayım
Bu yola ise "düşmedim"
Bu yolda doğdum ben.

Ben Kawa'nın dişisiyim
Amerika'nın kızılderilisi
Harlem'in zencisiyim bayım
Ve Mezrabotan Uygarlığı'nın sahibiyim.
"Yatırın!" dedi kaltağı
Cepler açın vücuduna
Meydan okumak neymiş
Gösterin şuna.
Usandı falaka,
Usandı coplar
Usandı işkenceci
Ama usanmadı leyla
"Kahrolsun sömürgecilik"
"Yaşasın bağımsızlık..."!
Buydu son sözleri
Ve bayrak gibi
Sallandı idam sehpası.

Ben Leyla Kasım'ım bayım
Belki siz tanımazsınız beni
Sizden önce bir albay vardı burada
Ölmüş olmalı ve öldü daha niceleri
Ama ben çoğaldım bayım.
Türkü türkü yayıldım
Marş oldum peşmergelerin dilinde
Mahkemelerde haykırıyorum
Ve öldükçe çoğalıyorum
Ben bayım...!

Cigerxwin

KOMÜNİSTLERİN GÖZÜYLE

SİYASİ PORTRELER

Gracchus Babeuf
Jacques Roux
Louis Auguste Blanqui
Wilhelm Weitling
Ferdinand Lassalle
Guillard de Kersausie
Louise Michel
Jean Jaures
Karl Kautsky
Fritz Adler
Rosa Luxemburg
Karl Liebknecht
Leo Jogiches (Tyszka)
Georgi Valentinoviç Plehanov
Piotr Tkaçev
Nadejda Konstantinovna Krupskaya
Aleksandra Mikhaglouna Kollontay
Hamo
Yakov Mihailoviç Sverdlov
Ossip Piatnitski
Boris Savinkov
Nikolag Buharin
Georgi Dimitrov
Sacco ile Vanzetti
Mahatma Gandhi
Salvador Allende
Yaser Arafat
Ernesto Che Guevara
Ulrike Meinhof
Legla Qasım

"Bugün dünya işçi hareketinin uluslararası örgütsüzlüğüne devrimci bir çözüm bulmayı amaçlayan her yaklaşımın ciddiyetinin ve samimiyetinin ölçütü, işçi sınıfının uluslararası örgütlenme tarihinin dönüm noktalarına ilişkin açık seçik bir tutum içermesidir. Daha önce işçi hareketinin uluslararası ölçekte örgütlenme gayretleri alanında olup bitenleri umursamayan; uluslararası işçi hareketinin devrimci geçmişiyle bağ kurmayan; enternasyonalizmi boğazlayan ya da zayıflamasına yol açan eğilimlerle hesaplaşmayan, yani kendi geçmişinin derslerini kuşanamayanların geleceği de olmayacaktır. Komünistlerin Gözüyle Siyasi Portreler böyle bir bilinçle okunmalıdır."

KOZ YAYINLARI